This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

61
H 65
Rat. c. V.
1569
R

Digitized by Google

fol. 56

... autem aliquè appa-
... de ... Bocca (Prigo-

nia) apparui ... de
repente ... 66
... apparen in hac
sententia ... 23.
n. 4 = 25 = 26 = 27. ...
... de ... Capit.

... de ...

4. ... et ...

n. 35 pull. ...

... pro ... pro
...
... ad ...

ad ... et ...
... tempore

Morbus boni [illegible] mali me-
dic. fol. 76

fol. 192 ignorata morbi spe-
cie non potest morbi cura-
tio recte suscipi = Cassiod. lib.

bus inconstantibus = [illegible] ergo
fuerit tenere quod aliquando
[illegible] ac tenere facere

COMMENTA RIA IN LIBROS HIPPO cratis de Ratione victus in Morbis acutis.

(*)

AVTHORE FRANCISCO VAL leſio Couarrubianio, doctore medico, primarioq; medicæ facultatis in Complutenſi academia profeſſore.

(?)

CVM PRIVILEGIO.

COMPLVTI.

Apud Andream de Angulo.

1569.

UNIVERSIDAD CENTRAL BIBLIOTECA

POR quanto por parte de vos el doctor Franciſco de Valles Cathedratico de prima en la facultad de Medicina, de la vniuerſidad de la villa de Alcala de Henares, nos fue hecha relacion diziẽdo que vos aueys hecho vn libro de Medicina intitulado Comentaria in libros Hippocrates de Ratione victus, in morbis acutis, y porque era muy vtil y neceſſario, nos ſuplicaſtes os mandaſemos dar licencia y facultad para que ſe pudieſſe imprimir, y priuilegio para que por tiempo de veynte años ninguna otra perſona le pudieſſe imprimir ni vender, o como la nueſtra merced fueſſe. Lo qual viſto por los del nueſtro conſejo enel dicho libro ſe hizo la diligencia que la pragmatica por nos agora nueuamente fecha diſpone, fue acordado que deuiamos mãdar dar eſta nueſtra cedula para vos en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien, y por la preſente os damos licencia y facultad, para que vos o quien vueſtro poder ouiere, podays imprimir el dicho libro que de ſuſo ſe haze mincio y para que por tiempo de diez años primeros ſiguientes, que corren y ſe quentã deſde el dia de la data deſta nueſtra cedula en adelãte vos el dicho doctor Franciſco de Valles, o la per-

Digitized by Google

ſona q̃ el dicho vueſtro poder ouiere, podays vender el dicho libro: y mandamos que perſo na alguna ſin vueſtra licencia, durãte el dicho tiempo de los dichos diez años, no lo pueda imprimir ni vender, ſopena de perder todos los libros que vuierẽ impreſſo, y mas de veyn te mil marauedis, para la nueſtra camara. Y mãdamos que deſpues de impreſſo no ſe pue da vender ni venda ſin que primero ſe trayga al nueſtro conſejo, juntamente con el original que enel fue viſto: que va rubricado y firma-do al fin, de Iuan de la vega, nueſtro eſcriua-no de camara, de los que enel nueſtro conſe-jo reſiden, para que ſe vea ſi la dicha impreſ-ſion eſta conforme al original, y ſe taſe el pre-cio a que ſe ouiere de vender cada volumen: ſopena de caer e incurrir en las penas conteni das en la dicha pragmatica, y leyes de eſtos reynos. Y mandamos a los del nueſtro conſe-jo Preſidente y oydores delas nueſtras audiẽ cias, alcaldes, alguaziles de la nueſtra caſa y corte y chancillerias, y a todos los corregido-res, aſsiſtente gouernadores, alcaldes mayo-res y ordinarios, y otros juezes y juſticias qua leſquier, de todas las ciudades, villas y luga-res de los nueſtros reynos y ſeñorios, y a cada vno y qualquier dellos: anſi alos que agora ſon como a los que ſeran de aqui adelante, que os guarden y cumplan eſta nueſtra cedula y mer

ced

Digitized by Google

ced, que anſi os hazemos, y contra el tenor y forma della no vayan ni paſſen, ni conſientan yr ni paſſar por alguna manera. Sopena de la nueſtra merced, y de cinquenta mil marauedis para la nueſtra camara. Dada enel Eſcurial a.21.dias del mes de Março, de mil y quinientos y ſeſenta y nueue años.

YO EL REY.

Por mandado de ſu Mageſtad.

Antonio de Eraſſo.

Digitized by Google

QVI Cnidias vocatas ſententias ſcripſerunt, quæcunque quidem patiūtur ægrotātes in ſingulis morbis, rectè ſcripſerunt, & quomodo quædam ipſorū euenerunt, & hucuſque etiā qui medicus nō ſit, poſsit recte conſcribere, ſi bene ab ægrotātium quocunq; didiciſſet quæ patiuntur. quæcunque autem antea ſcire oportet ipſum medicum non dicente ipſo ægroto, horum multa ommiſſa ſunt alia in alijs, & quædam quæ peroportuna ſunt ad bonam cōiecturam. quādo autem ad coniecturam dicitur, vt opporteat ſingula curare, in his multa aliter intelligo, quàm vt illi prodiderunt: & non ſolùm ob hoc non laudo, ſed quòd etiam paucis numero auxilijs vtebantur: nam plurima ab ipſis relata, præter morbos acutos, pharmaca purgantia dare, & ſerum & lac opportunè propinare. Siquidem igitur hæc optima ſint, & quadrantia morbis in quibus dare monent, longè

digniora

dігniora laude eſſent, quod pauca cum eſſent, ſufficerent. nunc autem non ita habet. Qui igitur poſtea rurſum eas diſpoſuerunt, medicè magis tranſegerunt de ijs quæ exhibenda ſunt ſingulis. Sed neque de ratione victus antiqui conſcripſerunt quidquam mentione dignum, atqui res magna hoc eſt: multos igitur modos in ſingulis morborũ, & multiplicẽ ipſorũ diuiſionẽ, non ignorauerunt quidam; numeros autem cuiuſque morborum exacte dicere volentes, non recte ſcripſerunt: non enim facile numeratu ſit, ſi quis æſtimet ægrotantiũ morbum, quòd alius ab alio aliqua re differat & non videri eundem morbum eſſe, niſi idẽ nomen habeant. Mihi autem placet in tota arte mentem adhibere, etenim quæcunque opera docet bene, omnia oportet facere etiã recte, & quæcũq; opera celeriter, celeriter, & quæcũq; purè, pure, & quæcũq; ſine dolore exerceri opportet, quam maxime fieri poſsit, ſine dolore facere: & alia omnia huiuſmodi facere oportet aliorum modum in melius mutãdo. maximè autem laudauerim medicũ, qui in acutis morbis, qui plurimos homines occi-

Digitized by Google

dunt, in his in melius differat aliquid ab alijs. ſunt autem hi acuti, quos vocant antiqui, pleuritidem, & perineumoniam, & phrenitidem & lethargum, & cauſum, & alios morbos, qui his proximi ſunt, quorum febres, ſemper continuæ exiſtentes, occidunt: cùm enim nō peſtilentis alicuius morbi modus aliquis graſſatus fuerit, ſed ſparſi fuerint morbi, & non ſimiles, ab his morbis moriuntur plures, quàm ab alijs omnibus. Idiotæ igitur, non valde agnoſcunt, eos qui in his differunt ab alijs, aliarumque magis curationum laudatores & vituperatores ſunt: deinde magnum ſignū hoc eſt, quod populares ignorantiſſimi horum in his morbis ſunt, vtpote quæ ſtudio conſequi oporteat, qui enim medici non ſunt, medici videntur eſſe præcipuè ob hos morbos, facile enim eſt nomina diſcere quæ conſueuerunt proferri apud ita ægrotātes. ſi enim nominet quis ptiſſanæ cremorem, & vinum, tale aut tale, aut etiam mulſam, omuia hæc videntur vulgaribus dicere, & meliores, & deteriores. verum non ita habet: Sed in his valde multum differunt alij ad alijs. videntur autem mihi digniſſima

gniſsima eſſe quæ ſcribantur, quæcunque maximè ignorātur à medicis, cùm oportuna ſint vt ſciantur, & quæcunq; magnas vtilitates afferunt, aut magnas leſiones. quæ igitur maximè ignorantur hæc ſunt: Cur in acutis morbis quidam medici totam vitam terunt ptiſſanas dantes non colatas, & exiſtimant recte curare, quidam autem omnino faciūt, vt hordeum nullum bibat ægrotus: magnam enim leſionem putant eſſe, ſed colantes per linteum tribuunt. quidam autem ipſorum neque ſane ptiſſanam craſſam tribuūt, neque cremorem alij quidem vſque dum ſeptimā attingat ægrotus, alij autem, & ad finem vſque, donec morbus iudicatus ſit. huiuſmodi quæſtionesne proponere quidem medici conſueuerunt, fortaſſe autem neque ſi proponantur, comperiantur: atqui calumniam ſane habet ars tota magnā apud populares, vt videatur ne eſſe quidem omnino medicina; quia in acutiſsimis morbis, tantopere differunt inuicem artifices, vt quæ alius exhibet optima eſſe putans, hæc exiſtimet alius mala eſſe, & fere ob hoc artem dicunt ſimilem eſſe diuinationi. Quia diuinatores

 res

Digitized by Google

ves eandem auem, ſi quidem ſiniſtra ſit bonã eſſe exiſtiment, ſi autem dextra, malam: atqui & in haruſpicina huiuſmodi ſunt alia in alijs: ſed quidam diuinatorum, horum contraria. dico autem pulcherrimã eſſe hanc ſpeculationem, & germanam plurimis in arte, & maximè oportunis. Etenim ægrotantibus omnibus ad ſalutem magnum quiddam poteſt, & ſanis ad ſecuritatem, & ijs qui exercentur, ad bonum habitum, & in id quod quiſq; vellit.

HIC liber à quibuſdam inſcribitur de ratione victus in morbis acutis, ab alijs de ptiſſana, ab alijs etiam contra cnidias ſententias. neque ſane nouum eſt dici de ptiſſana, Plinius libro.28.cap.7. dicit Hippocratem de laudibus ptiſſanę librũ ſcripſiſſe, quod de nullo alio intelligi poteſt. reuera non multum reffert, quo horum modorum inſcribatur liber, nam quodammodo hæc omnia in idem tendunt: nam hic agitur de ratione victus in morbis acutis, in his ſemper fere vtebãtur veteres ptiſſana, aut hac ſola, aut omnium maximè. Porrò vituperat cnidias ſentẽtias eo maxi-

maximè, quod in illis ratio victus, quæ præcipua curationis pars eſt, aut omitteretur, aut tractaretur negligenter, ergo hac in parte cnidias ſententias inſectari, eſt rationem recte inſtituendi victum tradere: nihilominus melius eſt, & magis rationi conſonnum vocari librũ de ratione victus in acutis: nã hic eſt finis huius doctrinæ, & in hoc paratur liber, vt doceamur recte victum inſtituere in acutis morbis qui cum febribus ſunt: de alijs verò agitur per accidens, & huius gratia: quanq; neque ſolam rationem victus in morbis dictis continet hic liber, ſed aliam etiam curationem, vt ſi res tota dicenda ſit, videatur mihi liber eſſe de ratione victus in acutis qui cum febribus ſunt, & reliqua curatione, non dixi autem ſimpliciter de curatione acutorum, ſed de ratione victus & reliqua curatione. quia ratio victus maxima curationis pars eſt, & de ea præcipue agitur hoc opere, etſi non de ea ſola. In hoc procœmio Hippocrates non ſine magno artificio cauſam reddit qua hoc opus ſcribendum ſuſcepit, & apperit operis argumentum, facitque dicendorum propoſitionem. Quod vt intelligas, ſcias non omnium primum ſcripſiſſe Hippocratem de medica arte (quanquam fortaſſe ille primus ſcripſit bene, & methodice) ſed fuiſſe ante choos medicos, quorũ ille fuit

pre-

Digitized by Google

precipuus (neſcio an primus) & ante cnides qui vt Galenus .1. Meth di affirmat, cum illis certabãt, & italos etiam qui poſt hos cæperũt, rodios qui iam incipiebãt deficere. Illi omnes nixi ſunt artem medicam conſtituere & augere, verum vt par eſt non potuerunt niſi incohare cum eſſent primi. Medicina vt aliæ omnes artes, nata eſt ex vulgari notitia,, & natura inſito ſciendi deſiderio: cũ ſcilicet primi illi homines cuperent ſcire, ſibi ipſis & alijs opẽ ferre ægrotantibus, neque adhuc vlla haberent præcepta, ceperunt conſiderare quæ in ægrotis accidebant, & quædam tentantes facere, & quæ ſuccedebãt notare, hæcq; omnia ſcriptis mandare, vt ex ijs quæ in multis fierẽt aut plęriſque præcepta naſcerentur, quibus cõſtituerẽtur ars: & poſteri maiorum cartas excipientes addebant inuentis, & propiùs accedebãt iam ad artem. Ita cnidij, primi quidem ſcripſerunt libros quos vocabant cnidias ſententias, quas poſteri rurſum emendauerũt & auxerunt: atqui quoniam ita eſt natura comparatum vt à rudioribus procedatur ad exactiora, qui primas ſcripſerunt, non deſcribebãt morbos ſymptomata, & ſigna quibus erat vtendũ niſi vt vulgares etiam & medicinæ imperiti poſſent, ſcribentes ſcilicet ea quæ videbãt obſeruabantque in ægrotis, & quæ ipſimet ægro

ti narrabant. hoc genus ſcribendi principium
dedit arti durauitq; etiam vſq; ad ſecula Hip
pocratis, in hoc enim genere eſt opus Epide-
miῶn: maxima enim ex parte continet narra
tiones & hiſtorias. verum omnium primi vt
pote qui vix ſcirent aliquid pluſquam idiotæ,
ſcribebant cumulatè omnia ſiue ad rem face-
rent, ſiue ſecus, interim ommitentes plurima
quæ ad rem faciebant, & ad ſignifican-
dum affectionem aliquam, latentem, aut euẽ
tum morbi, aut ad indicandam curationẽ: po
ſteri qui iam propius ad artem accedebant, o
mittebant aliquanto magis quæ ad rem nihil
faciebant, & quæ erant ſcitu neceſſaria, quæ
toto hoc proœmio vocat ἐπίκαιρα ideſt opor
tuna, ſeu ad rem facientia, tradebant Hippo-
crates non hoc ſolo genere ſcribendi vſus eſt,
quãquã & hoc etiam eſt vſus ob temporis cõ
ditionem. Scripſit verò in vtroque genere vt
oportebat, præceptiuo ſane in aphoriſmis &
prognoſtico exactè ac optimè, & in hoc etiã
opere, etſi non tam exacte: narratorio inepide
mijs, narrans verò ea ſolum quæ ad doctrinã
eſſent oportuna, inepta & vulgaria omittens.
ergo, inquit, qui cnidias vocatas ſentẽtias ſcri
pſerunt, rectè ſcripſerunt, ideſt fideliter narra-
uerunt (non enim rectè & medice) quæcunq;
patiuntur ægrotantes in ſingulis mobis & quo
modo

modo quædam ipſorum euenerunt: verum hucuſq; etiam qui medicus non ſit, poſſit rectè conſcribere, ſi bene ab ægrotantibus didiciſſet quæ patiuntur: nimirum ad nos ſæpe deferuntur relationes eorum quæ patiuntur abſentes ægroti à barbitonſoribus aut etiam ab alijs idiotis conſcriptæ. quæcunq; autem (inquit) antea ſcire oportet ipſum medicum non dicente ipſo ægroto, horũ multa omiſſa ſunt, alia in alijs: non ſcilicet ommiſſa ſunt omnia in omnibus, neque in aliquo morbo omnia, ſed quædam in hoc quædam in illo: itaque in omnibus ommiſſa ab illis ſunt aliqua, alia in alijs. Quę medicum oportet perſeipſum noſſe neque ab ipſo ægrotante diſcere plurima ſunt nam morbi eſſentias & internas cauſas, non oportet ab ægrotante petere, ſed neque ſymptomata, omnia colorem enim vultus, linguę & oculorum, partium quarundam extenuationes, aut peruerſiones, & quædam huiuſmodi medicum ipſum oportet conſiderare, ęgrotus enim non narrabit, partim quod non ſentit, partim quòd neſcit an hæc faciant multũ ad rem. Quæ ægrotum narrare oportet ſunt quæ ad ipſius ſenſum pertinent, & animales actiones, vt quæ pars doleat aut non doleat, dormiat an non poſsit dormire, & cauſæ externæ quæ iam ſunt elapſę, vt iter egiſſe, vigilaſſe, potaſſe,

taſſe, aut aliud huiuſmodi, atqui & hæc ipſa aliquando medici oſtentationis gratia & admirationis tentãt per ſeipſos diuinare, iuſta illud quod in prognoſtico dicit Hippocrates, ſi nõdum ex alijs inditijs coniecturam facere poſſit, interrogare oportet an vigilauerit homo, aut famem ſuſtinuerit. itaque ommittebant cnidij medici plurima eorum quæ medicos oportet animaduertere, ea dicentes quæ vulgaris quiſpiam ſcribere poſſet, interrogãs de ſingulis ipſos ægrotos. verum ea quæ medici ſolent notare, non omnia ſunt, æque ſcitu neceſſaria, neque ęque reffert ommitti quædam enim plus alijs ſunt ad coniecturam oportuna & proinde cum maiori incommodo ommittentur: velut ſi quis narrans quæ laboranti febre accuta accidunt, omittat dicere an ſitiat, male fecerit: deteriùs verò ni dicat an facile reſpiret: quia facilitas reſpirationis magnam habet vim ad ſalutem in morbo acuto qui cũ febre affligit, hoc eſt, per oportuna eſt ad coniecturam faciendam de futura ſalute: dicit itaque illos ommiſiſſe multa & quædam quę per oportuna ſunt ἐσ τέκμαρσιν, ideſt ad coniecturam, non qualemcunque ſed artificioſſam & veritati proximam: nam vt in calce prognoſtici diximus intereſt inter σημεῖα ideſt ſigna

&

& τεκμήρια ideſt inditia, quòd inditia dicuntur ea ex quibus rationales coniecturam facimus proximam euidentiæ: quoniam autē omiſerunt multa peroportuna ad coniecturam faciendam de ocultis & de futuris, vt de morbi eſſentia & cauſis & conſtitutione morbi & morbi exitu: & ad coniecturam dicitur, vt oporteat ſingula curare, ideſt & ex his cōiecturis naſcitur ratio curationis ſingulorum, neceſſe eſt vt in curationibus errauerint: proinde in his (inquit) multa aliter intelligo quam illi prodiderūt, ideſt in morborum curationibus multum ab illis diſſentio. explicat deinde peculiariter quomodo errarent in morborū curationibus, dicens eos ad morbos longos vſſos fuiſſe perpaucis auxilijs. ſed dices, quid ad rē? quorſum longorum morborum meminit nūc agere incipiens de acutis? Si enim in acutis vtebantur ſatis multis auxilijs, nō videbātur hoc loco notādi: niſi verò ex profeſſo hic liber ſcriptus eſt contra cnidias ſententias: non certe: Sed aliò tendit, nimirum vt dicat illos etſi in acutis non peccauerint, vt in longis, auxiliorū penuria, peccaſſe, tamen, & priores & poſteriores cnidos, quod de ratione victus nihil fere egerint, cùm tamen ſit hæc maxima pars curationis acutorum: itaque huc tendunt hæc. Et non ſolum (inquit) ob hoc nō laudo (quod ſcil
licet.

Digitized by Google

licet multa ommiſſerint peroportuna ad con iecturam)ſed quòd etiam paucis numero auxilijs vtebantur. nam plurima eorum quæ ab ipſis relata ſunt, præter morbos acutos (in quibus ſcilicet vtebantur aliquãto pluribus) ſunt hæc tria, pharmaca expurgantia dare, & ſerum, & lac. Dices fortaſſe hos hanc ob cauſam non fuiſſe vituperandos, ſed laudãdos potiùs, quòd paucis vterentur. Ita enim video nunc, quoſdam medicos eo nomine ſe præcipuè iactãtes apud vulgus, quòd nullis fere medicamentis vtantur: vt alios cõtrà ſe, hac cauſa peritiſsimos videri vollentes, quòd abundẽt multis, & ſingulis horis aliquid circa ęgrotantes nouent. peccant ſane vtrique nam neque methodus ſine materia, neq; hæc ſine methodo aliquid præſtare poſsit. vtriſque reſpõdet Hippocrates dicens, ſiquidem hæc optima ſint, & quadrantia morbis in quibus dare monent, longe digniora laude eſſent, quòd pauca cum eſſent, ſufficerent: nunc autem nõ ita habet res, non enim ſufficiunt. Itaque non vituperantur quòd pauca, ſed quòd inſufficiẽtia: vtendumque, neque pluribus quàm opus ſit, neque paucioribus quàm vt ſufficiant. in omnibus rebus præſtat mediocritas. Itaq; qui primum ſententias Cnidias ſcripſerunt, in morborum acutorum auxilijs nõ adeo defecerũt:

Digitized by Google

& qui poſtea rurſum eas diſpoſuerunt, medicè magis tranſegerunt, de ijs quæ ſcribenda ſunt ſingulis, ſcribẽtes ſcilicet iam diſtinctiùs, & non tam tumultuariè, & confuſsè, ſed neq; hi de ratione victus conſcripſerunt quidquã mentione dignum. atqui res (inquit) magna hoc eſt. Merito profecto dicit rẽ magnam eſſe, ideſt maximum momentum habere ad curationem, bonum victum. nam quanto pręſtãtior eſt indicatio virtutis quam morbi, tanto victui bono fidendum magis eſt, quàm bonæ curationi. Certe multo plures liberentur, cũ bono victu reliqua curatione dimiſſa, quàm curatione recte ſuſcepta, ſine victu bono. Itaque inquit magnam rem eſſe ad curationem probam victus rationem, hancque defeciſſe in antiquorum ſcriptis. vult deinde indicare, cum magnum momentum habeat in morbis omnibus, maius tamen habere in acutis, & in his magis antiquiores deffeciſſe: vt ob hoc cõſtet maximè neceſſarium fuiſſe de ratione victus in acutis ſcribere. In primis dicit illos male diſtinxiſſe morbos à morbis, maleque eos diffiniuiſſe. Multos igitur (inquit) modos in ſingulis morborum, & multiplicem ipſorum diuiſionem, non ignorauerunt quidam, numeros autem cuiuſque morborum exactè dicere vollentes, non recte ſcripſerunt. hæc verba

non

non poſsis intelligere, niſi memineris eorum quæ in principio huius commentarij diximus nimirum in illis primordijs artis, medicinæ ſtudioſos nihil aliud feciſſe, quã obſeruare quæ in ægrotis videbant: ita ergo cæperũt morbos diſtinguere, eos qui ſimilia paterentur, ſimilibus morbis pati dicentes: qui diſsimilia, diſsimilibus: & fingebant quædam morborum nomina, ex quibuſdam quæ laborantibus accidebant, quoniam verò nondum agnoſcebant eſſentias morborum, neque quæ abſtruſa in arte, ſed quæ vulgares ipſi, faciebant multo plures morborum modos, & multo plura fingebant nomina, quàm illi re vera habent differentias, occaſionem ſcilicet accipientes ab aliquo accidente, quod neque pathognomonicũ eſſet, neque per ſe ineſſet, ſed aſsidẽs, ac ob accidens aliquod exiſtens, velut ſiquis, quoniã tertiana laborantes quidam ſitiunt multũ, quidam minus, dicat tertianam ſiticuloſam, & ſiti carentem, & putet ſe diuerſos morbos dicere. Multa huiuſmodi occurrunt in libris de morbis, qui nomine Hippocratis circunferuntur: vt febris ſingultiens, morbus ſiccatorius, febris interficiens, morbus liuidus, morbus ructuoſus, & multa alia huiuſmodi. Nimirum illi libri non ſunt ſatis exculti ab Hippocrate, & qui ſatis exculti non ſunt, ſapiunt ruditatẽ

Digitized by Google

illius temporis.quoniam ergo non capiebant antiqui illi differentias morborum, vnde oportebat, ſed vndecũque(ex quocũque ſcilicet accidente)faciebant plures morbos, quàm reuera ſint, atque ita, vt narrat Galenus, dicebant eſſe bilis morbos ſeptem, veſicę duodecim, renum quatuor, ſtrangurię quatuor, morbi regij gña quatuor; ſcimus tñ non eſſe tot. Proinde dicit, eos dixiſſe multos modos in ſingulis morborũ, hoc eſt in ſingulis ſpeciebus modos multos, qui ſpecies diuerſas nõ conſtituerẽt, numeros autem eorum, ſecũdum ſcilicet eorum veras ſpecies, non dixiſſe exactè. Reddit cauſam qua id euenerit, dicens, non enim facile numeratu ſit, ſi quis ęſtimet ęgrotantiũ morbũ, quòd alius ab alio aliqua re differat. Ideſt ſi ęſtimet ægrotantium morbum eundem nõ eſſe, eo quòd alius ab alio aliqua re qualicunque differat, etiamſi ea non ſit legitima morbi differentia, atque ob tales differentias diuerſa nomina tribuat: ac deinde non videantur ei, idem morbus eſſe, niſi idem nomen habeant. Id dicit, quia, etſi, ob accidentia quæcunque, diuerſa nomina tribuerent, ſi nihilominus intelligerent, multa mala habere diuerſa nomina, & eſſe eundem morbum(vt ſi verbigratia aliud nomen dediſſent tertianæ ſiticuloſæ aliud ſitis experti) minus peccarent:

nunc

Digitized by Google

nunc autem peccabant, quia ob differentias accidentarias diuerſa nomina tribuebant, & non putabant eundem morbum eſſe, niſi idē haberent nomen. itaque illi male diſtinguebant morbos, & male curabant, & maximam curationis partem (victus, ſcilicet rationē) ommittebant. His dictis, incipit Hippocrates dicere, quid ipſe vellit, & quorſum incipiat ſcribere. Mihi autem, inquit, placet, in tota arte mentem adhibere: etenim quæcunque opera docet benè, omnia oportet facere etiam rectè: hoc eſt, oportet animum aduertere in tota arte, atque eligere ex quacunque ſecta quod bene docet: omniaque, quæ bene docētur, bene exequi, & nihil eorum quæ neceſſaria ſint ommittere, & quæcunque opera celeriter, celeriter. Nimirum præcipua pars curationis eſt in captanda occaſione, quæ præceps eſt: neque tamen proinde ſunt agenda omnia celeriter, ſed quę ars celeriter iubet facere, celeriter, quę lentè lentè. Modus tenendus hac in re eſt, vt celeritas curationis morbi cuiuſque, naturali conſtitutioni illius aptetur, vt acuti celeriter, longi lentè curentur, feſtineturque cuicunque malo occurrere, pro ratione vrgentiæ. Addit, & quæcunq; purè, purè. Pure curare arbitror dici, gratis medicamentis vti, minimè horrēdis, aut etiam ſordidis. Hæc igitur deuitentur

quoad fieri poteſt, & quam minima fieri poſſit moleſtia, ægris inferatur. Nam alacritatem comparant & vigorem virtutes omnes noſtri corporis, placide & pure tractatæ: contra impuritate, ſorditie, & moleſtia, langueſcũt. Qua in re peccant vulgares medici, neq; lineam tunicam mutare, neque lecti ſyndonẽ, neq; manus faciem vẹ labare, neque quidquam aliud quod ad mundiciem ſpectet, ſuis ægrotis permittentes, ne ſi longus quidem morbus ſit: quaſi magni refferat volutari ſuis ſordibus, aut quaſi non augeat hoc omnem putreſcẽtiam. Hippocrates certe conſulit vt ægrotantibus gratiæ præſtentur, ad quod etiam genus pertinet quod addit, & quæcunque ſine dolore exerceri oportet, quam maximè fieri poſſit, ſine dolore facere. Omnia ſane poſtulant per ſe ſine dolore fieri, præterquam cum trahẽdi in partem aliquam cauſa, aut excitandi, reuocandi væ animum, dolor conſulto infertur: ea vero in quibus fluxione laboratur, vt quæ inflammata ſunt: aut in quibus fluxio timetur vt vulnerata, confracta, aut luxata, maxime ſine dolore tractari poſtulant: nam præter communem doloris noxam, qua facultates debilitantur, ipſe dolor in talibus præcipua morbi cauſa fit: nihil enim eſt, quod magis fluxiones conuocet. Inſinuans hæc omnia male tractaſſe

ctaſſe veteres medicos, dicit, & alia omnia huiuſmodi facere oportere, aliorum modum in melius mutantes, hoc eſt, mutantes in melius modum curandi, quo alij medici curabant, atqui cum multum refferat, quocunque in morbo hæc omnia melius exequi, quàm veteres: maximè autem (inquit) laudauerim medicum, qui in acutis morbis, qui plurimos homines occidunt, in his in melius differat aliquid ab alijs, ideſt in his præſtandis quæ dicta ſunt, differat aliquid ab alijs medicis, in melius, ideſt, quòd ipſe melius ea præſtet. Explicat deinde, qui ſint acuti qui plurimos occidunt, dicens, ſunt autem hi acuti, quos vocant antiqui, pleuritidem et perineumoniam, & phrenitidem, & lethargũ, & cauſum & alios morbos qui his proximi ſeu ſimiles ſunt, vt inflammatio hepatis, renum, aut vteri omnes ſcilicet, quorum febres ſemper continuæ exiſtentes occidunt. Probat deinde, hos morbos plurimos occidere, his verbis: Cum enim non peſtilentis alicuius morbi modus aliquis graſſatus fuerit, ſed ſparſi fuerint morbi, & non ſimiles, ab his morbis moriuntur plures, quàm ab alijs omnibus. Peſtilens conſtitutio eſt, cùm vnica aliqua morbi ſpecies populariter graſſatur, & plurimos occidit, vt in cranone carbunculi. Cum autem

plurimi ęgrotant,ſuntque multi morbi,& nõ ſimiles,vt ſi alij phrenitide, alij pleuritide, alij lethargo teneantur,tempeſtas eſt morboſſa ſed non peſtilens:& morbi,non Epidemiales ſed ſparſi dicuntur.dicit ergo plures homines mori ab acutis cũ contiuuis febribus,& ſparſis,cuiuſmodi ſunt omnes quorũ eſſentia eſt in acutis febribus,aut internis inflammationibus,quàm ab alijs:nõ ſanè,quòd aliquis ſparſorum plures tollat quàm peſtis:nã eſt in ipſa peſtis definitione, vt plurimos occidat, ſed quia peſtis raro graſſatur , ſparſi verò morbi ſemper,plus aut minus,fit vt multo plures ab his moriantur,quàm à peſte.Ita igitur eius verba audire debemus,ac ſi diceret,cũ enim non peſtilentis alicuius morbi modus aliquis graſſat⁹ fuerit,vt certe graſſari rarò ſolet, ſed ſparſi fuerint morbi & non ſimiles, vt ſolent ſemper fere,abhis morbis moriuntur plures, quã ab alijs omnibus.Hæc itaque eſt cauſa,qua ab acutis cùm continua febre,& ſparſis,moriuntur plures,quàm à peſte.eadem eſt ratio aliorum acutorum qui ſine febre ſunt (eſſe enim etiam hos acutos,non nego,cum ſint breues & periculoſi)vt apoplexia,catochus,& carus: hi enim etiam morbi rari ſunt,atqui conſtat, etſi apoplexia fortis curari non poſsit,vix vllũ eſſe acutum morbum à quo pauciores moriantur.

tur. Itaque meritò maiori laude digni ſunt medici, qui in horum morborum curatione alijs præſtant medicis, quàm qui in alijs morbis. Accedit, quòd hæc maximè ab idiotis, & imperitis medicis, ignorantur. Idiotæ igitur (inquit) non valde agnoſcuut, eos qui in his differunt ab alijs, aliarũque magis curationum laudatores exiſtunt, & vituperatores: hoc eſt, quivis laudat, vituperatque, quam lubet curationem, nequaquam dignoſcens bonam & malã: dicit deinde ſignũ quoddã ꝙ huius partis medicinæ ignorantiſsimi ſint vulgares, vtpote ad quam non ſatis eſt empyria, ſed quam ſtudio conſequi oportet. nam quanto res ſunt rariores, tanto minùs ad eas eſt ſatis Empyria, ac tanto magis ratiocinatione indigent. magis ergo opus eſt ſtudio ad conſequendum ſparſorum curationes, quàm popularium. Signũ verò eſt hoc: quòd qui medici non ſunt, voluntque ſe medicos fingere, in his morbis maxime id faciunt, in hiſque minime à vulgaribus deprehenduntur, idque faciunt facile: quia facile eſt nomina diſcere, quę conſueuerũt proferri à medicis, apud ita ægrotantes. Si enim nominet quis ptiſſanæ cremorem, aut totã ptiſſanam: aut vinum, tale, aut tale, vt oligophorũ, aut generoſum: aut mulſam, aut oxymel, certè vulgaribus hæc eadem videtur dicere, & me-

Digitized by Google

liores & deteriores medici: eadẽque facere, ac proinde videntur eis omnes eodem modo curare. Verum non (inquit) ita habent, ſed in his valde multum differunt alij ab alijs: nã etſi faciant eadem, & vtantur eiſdem, tempeſtiue tamen, aut intempeſtiuè facere, aut vti, multum intereſt, & in acutis quam in longis, tãto plus, quanto diſcrimẽ eſt maius, & occaſio rapidior: & in ſparſis quã popularibus, quãto maiori ſtudio ad eos opus eſt, & Empyria minus ſufficit. Igitur (nam huc tendunt hæc omnia) dignißima ſunt quæ ſcribãtur, hæc quæ pertinent ad victum, & reliquam curationẽ morborũ acutorum ſparſorũ, qui ſunt cũ febre continua. Nam videtur (inquit) mihi dignißima eſſe quæ ſcribãtur, quęcũq; ignorantur maximè à medicis, cum tñ oportuna ſint vt ſciantur, id eſt talia ſint, vt ea ſciri multum refferat, & quęcũq; magnas vtilitates afferũt, aut magnas leſſiones. Facit deinde propoſitionem eorũ quæ hoc opere ſunt diſputanda. Sunt verò quædã dubitationes, quarũ deciſsio pẽdet, ex optima victus inſtituendi ratione. Quæ igitur (inquit) maximè ignorantur, hæc ſunt. Cur in acutis morbis quidã medici totã vitam terũt, ptiſſanas dantes nõ colatas, & exiſtimãt ſe rectè curare: quidam autem omnino faciunt, vt hordeũ nullum bibat ægrotus, magnã enim leſsionem

nem putant eſſe, ſed colantes per linteum, tribuunt: quidam autem ipſorum, neq; ſane ptiſſanam craſſam tribuunt, neque cremorem: & alij vſquedũ ſeptimã attingat ægrotus, alij autem, & ad finem vſq;, donec morbus iudicatus ſit. Huiuſmodi (inquit) quæſtiones ne proponere quidem medici conſueuerunt, fortaſſe autem, neque ſi proponantur, cõperiantur earum diſſolutiones: nã pendent ex exacta notitia rationis victus in morbis acutis, quam illi non erant aſſequuti. hanc ob cauſam, dicit, calumniam habere arté apud populares, adeo vt quibuſdam videatur, ne eſſe quidem omnino medicinã, ſed figmentum aliquod aut illuſsionem eſſe: alij verò dicant, eam non arté, ſed diuinãdi, aut augurum eorũ qui ex auibus, aut haruſpicum, qui ex animalium extis, diuinant, arti ſimilé. hæc ſane verba audimus nũc quoque frequenter, medicos nihil habere certi, ſed illudere, aut diuinando quædam facere, quia in omnibus, præcipuè vero in acutiſsimis morbis, adeo videntur diſcrepare, vt vix vlla de re eodem modo videantur ſentire, ſed quæ alius vituperat, alius commendet. Verum hæc dicteria populariũ ſunt, & viris ſapientibus indigna: non enim adeo diſſentiunt medici periti: Tametſi enim non eadem fieri iubeant, ſi tamen

Digitized by Google

in eundem ſcopum intueantur, nullatenus diſcrepare cēſendi ſunt. Quòd autem vere diſſentiant, & vt dicitur, ſecundum diametrum diſsideant, non artis, ſed artificum culpa eſt, quòd de morbi eſſentia, aut cauſa, aut loco affecto, non eandem habeant ſententiam, aut etiam ſi de his ſentiant eadem, de ratione curandi, à diuerſis autoribus, diuerſas imbuerint opiniones. ſunt enim in hac, vt in alijs etiā artibus, de quibuſdam rebus practicis contrariæ ſententiæ. Quid igitur ob hæc viro ſapienti faciendum? certe ars commendāda, ac maximi facienda (nam vir ſapiens non aborrebit ab ea) eligendus tamē medicus peritiſsimus, & in optimis autoribus verſatiſsimus. Concludit tandem Hippocrates hoc procemium pulcherrima commēdatione ſpeculationis de ratione victus, dicēs, dico autem pulcherrimā eſſe hanc ſpeculationem, & germanam plurimis in arte, & maxime opportunis, id eſt & coiunctam cum auxilijs plurimis, & maximè ſcitu neceſſarijs, quibus vtimur: illa enim nihil proderunt, niſi interim rectè victus inſtituatur. Etenim (inquit) ægrotantibus ad ſalutem magnum quiddam poteſt, & ſanis ad ſecuritatem, hoc eſt ad ſanitatem tuendam, & ijs qui exercentur, ad bonum habitum, & in id quod quiſque vellit; hoc eſt quiſq;, ſiue ægro-

tus

tus,ſiue ſanus ſit,habere poterit ex victu,quod velit: ægrotus enim,bono victu ſanus euadit: ſanus,ſi ſolum vult ſanitatem ſeruare, victu præcipue id faciet,ſi etiam velit ſe robuſtum reddere,& ad labores comparare, vt athletæ & gladiatores,id quoque præſtare poteſt recte inſtitutus. Non tamen eadem victus ratio tenenda his omnibus eſt,neque eadem præcepta inſtituendi victum ægrotis & ſanis, neque ijs qui ad mediocres vires ſe comparant, & athletis:nam neque idem ſcopus eſt,ſed ægrotis vires mediocriter debilitatas conſeruare, quatenus durare poſsint,donec morbus cõcoquatur:ſanis,non debilitatas ſeruare:athletis, roborare. Ergo ægrotis tenuis: ſanis mediocris:athletis,craſsus debet eſſe victus: Ne tamen craſſus pro robore morbos afferat,oportet pariter exerceri:quia,vt primo de dieta dicitur,homo comedens & non laborans non poteſt eſſe ſanus. Sed hæc alterius loci iam incipiunt eſſe,hic finem habet prooemium,quo multis rationibus indicatum eſt, tractationẽ de ratione victus in morbis acutis cum continua febre & ſparſis, eſſe difficilimam pariter &neceſſariam,ac proinde ſcriptu digniſsimã: hanc præſens opus continebit.

Priſſa

Digitized by Google

Ptiſſana igitur mihi videntur, omnibus cōdimentis frumentaceis recte præferri, in his morbis acutis: & laudo quidem eos, qui eam præferunt: nam lentor illius leuis, & continuus & iocūdus, lubricus, & mediocriter humidus, & ſitim extinguens, & facile eluitur, ſiquis hoc etiam indigeat, neque adſtrictionē habens, neq; turbationem malam, neque intumeſcit in aluo: intumuit enim in coctione quātum intumeſcere potuit.

Πτισςάνη ἀπό του πτισςάνειν ideſt à pinſendo, ſignificat condimentum omne, quod pinſendo fit, hiſpanis dicitur piſto: verum quāquā nominis proprietate omnia ita condita ſignificentur, tñ cum ſine vllo addito dicitur, antonomaticè ſignificat hordeaceam: cū aliquā aliā ptiſſanam ſignificare volunt, cum adiecto dicūt, vt πτισςάνην πυρίνην, ideſt, ptiſſanam ex tritico, aut χονδροπτισσάνην ideſt ptiſſanā ex chondro, aut φακοπτισσάνην, ideſt ptiſſanam ex lentibus. hic verò, intelligens hordeaceam ſimpliciter, & ſine vllo adiecto dixit, ptiſſana igitur mihi videtur, omnibus condimentis frumentaceis rectè præferri in his morbis acutis. Et hæc ipſa eſt cauſa, qua antonomaticè dicitur nomē hoc de hordeacea, quia ſcilicet hor-

hordeacea omnibus ptiſſanis præſtantior eſt. Videri poſsit, ſi liber hic inſtituitur de ratione victus in acutis, ac non potiùs de laudibus ptiſſanæ, vt alijs videtur, amethode incipere à ptiſſanæ cōmendatione, cum deberet incipere, à præceptis obſeruandis in victus inſtitutione: videtur enim perinde facere, ac ſiquis, tractationem de ratione expurgandi, incipiat à rhabarbari viribus. Sed ratio ordinis hęc eſt: cū propoſuiſſet dubitationem illam, cur quidā vterentur tota ptiſſana, quidam cremore, alij neutro, vt huius decisſione, tota victus instituendi ratio traderetur, incipit tractationem, incipiens quęſtioni reſpondere, quod nō aliūde melius potuit incipere, quā à ptiſſanæ facultatibus. Galenus, præter ea quæ in cōmētarijs huius loci dixit, ſcripſit ſeorſum libellū de ptiſſana, qui nihil aliud continet, quā enarrationē huius ſentētiolæ, & alterius quæ huic ſuccedet ptiſſane liber (quāquā alii aliter cēſent) verè eſt Gale. nā eadē cōtinet, quę hęc cōmētaria ſcripſit verò illū ſeorſum, vt liberiori ſermone traderet, rationē faciēdi ptiſſanā, & facultates & harū cauſas. quę ergo ibi recte dicūtur, inde accipiem⁹. Ptiſſana quædā eſt, quę cruda vocatur, quędā quę cocta. ſcruda eſt hordeū modo quodā pparatū, & repoſitū ad vſus, qđ nūc vulgari nomine vocatur far, hiſpanis farro Gal. 1.
de

de alimentorum facultate, reprehendit eos, qui comminuẽtes in fruſtula, in mortarijs quibuſdam ligneis, parabant, & parãdam docet, ſolum maceratione, & fricatione forti, vſque dũ nudentur grana, & ſtipula, & cuticula quæ ſub ſtipula eſt, & ſiccatione, atque ita ſine cõminutione reponendam: quia comminutione ſicciorem fieri putat, quàm vt conferre poſsit ad humectandum, ac bene nutriendum corpora: nihilominus video, nunc vbique parari comminutione, fierique vt farinam craſsiorẽ: proinde cõſulerim, aut parari vt Galen⁹ vult, aut ex hac vulgari, eligi quę grandioribus conſtet fruſtulis, excutique, antequam coquatur, puluerem: hunc enim, ſiccatum & repoſitum, valde ſiccantem eſſe, conſtat. Cocta ptiſſana, partim paratur ex ſicca ptiſſa, cocta in iure galinę, aut lacte, aut alio quouis ſucco: partim ex hordeo. atqui, decocto hordeo parari poteſt tota ptiſſana, aut ptiſſanæ cremor: atque hic, cum expreſsione, aut ſine ea. Eligi debet hordeum optimum, neque vetus admodum, neque recens: hoc enim excrementitia humiditate abundat, illud eſt valde ſiccum. Aqua etiam ſit optima, omnis ſalſæ, nitroſſæ, aut aluminoſſæ qualitatis, expers. Maceretur hordeũ bis aut ter, in aqua calida, & frictione forti excorticetur: mox coquatur, cotyla hordei in a-

quæ

quę corylis viginti, igne lento, donec grana omnia, quantum poſſunt, intumuerint, & præ tumore dirrupta ſint. hæc ipſa grana, tota ptiſſana eſt. Succus autem, exprimi poteſt ex granis, aut, illis in fundo relictis, citra expreſsionē, hauriri, hodie adijcitur ſacarum non inutiliter nam ſuauius facit, & extergēdi facultatem auget & pectori facit gratius, & nihil detrahit, eorū quæ in ea commendantur. Hæc eſt ptiſſana ſimplex: fieri etiam poteſt medicamentoſſior, incoctis in ea rebus quibuſdam. Galeni tempore incoquebant, porrum & anethū, nūc multo plura incoquuntur, pro cuiuſque intentione: nam & adianthum & hyſopū, ſolemus incoquere, ad pectus parātes: & radices diureticas, cum obſtructiones videntur eſſe coniūctæ, cum ea affectione, quæ petit ptiſſanā. Sed hîc de ſimplici agit Hippocrates, cuius, in dictorum morborum victu, maximus vſus eſt. hanc dicit, omnibus frumentaceis eduliis recte præferri, quòd lenrorem quēdam habeat leuem, duplici ratione leuem, vt Gal. dicto libello explicat, & ad tactum, & potētiam, hoc eſt quòd ſi digitis tractetur ſentitur leuis, & hauſtus aut ad motus, cuicunque parti, affert lenitatem, & blandum ſenſum: non ſane vt oleum, quod tactu leue eſt, verum quaſdā partes exaſperat, vt laryngem & oculos. Iraque

lentor ptiſſanæ vtraque ratione leuis eſt,& cõtinuus,nulla partiũ inequalitate,aut flatu dirruptus: & iocundus, hoc eſt omnis inſuauis qualitatis expers:nam neque amaro,neque acerbo,neque mordente ſapore participat: lubricus,quamobrem non hæret plus ſatis partibus,neque obſtruit,vt alia lenta: mediocriter humidus,ac proinde ſitim extinguens, & facile eluitur,habet enim facultatem extergẽdi,ſiquis etiam hac indigeat:neque adſtrictionem habet,niſi(inquit Galen.loco citato)quãta opus eſt,ne ventriculi exſoluat robur: neq; turbationem malam ventris facit,neque intumeſcit in ventre,vt alia frumenta cocta faciũt quia intumeſcens concoctione,quantum potuit,depoſuit flatum. Hinc fit, vt febribus acutis accomodatiſsimus victus ſit:nam frigidus & humidus, coctu facilis, nultriens tenuiter, plus aut minus,vt craſsiori aut tenuiori ptiſſana vti quis velit: præterea facile deſcẽdit,& deijcitur, obſtructiones non auget,ſed extergendo,& emoliendo minuit: ad thoracis affectiones eſt accomodatiſsima, nam blãdo & iocundo lentore & exterſione, facilitat ſputum. Sed dices quo pacto poteſt hæc habere ptiſſana, cùm hordeum frigidum & ſiccum ſit? Nam cataplaſmatis ex hordei fari-

na vtimur ad ſiccandum? noſſe oportet hordeo eſſe tres partes, ſtipulam, & medullam, & quæ inter hæc eſt cuticulam. *Stipula* manifeſte eſt ſicca & extergens, medulla exiguũ ac nihil fere, cuticula tanto plus altera, quanto altera minus. Quoniam ergo ex medulla fit ptiſſana, minus ſiccitatis inde contrahit quàm aquæ admiſtione poſset amittere, ſi aqua pura tenuis & expers omnis qualitatis eſt, prodit ergo humida non multum, quia humiditatem aquæ temperat exigua illa ſiccitas hordei: aliter atque in cataplaſmatis, in quibus quia farinæ plus eſt, eiuſque non ex ſola medulla, ſed ex toto hordeo, ſiccandi vis præualet. Verum ſitim extinguit ptiſſana plus etiam quàm ſola aqua quia ob maiorem conſiſtentiam quam ex hordeo accipit, diutius moratur in partibus ac tardius calefit, minuſque diſſoluitur. Atqui quoniam lentè tandiuque coquitur, optimam miſtionem ea comparant, exqua modus ille ſubſtantiæ æqualis blandus cum mediocri lentore naſcitur. Sed ſi hæc ita habent, & tam multis nominibus ptiſſana commendatur, cur non ea vtimur frequentius? cur eius vſus tantopere aboleuit? Hic ſe mire macerant neoterici neſcientes, vt ſe poſſint, expurgare citra veterum notam.

ſed non eſt ꝙ adeo laborent, non enim Hippocrates dicit priſſanam cibis omnibus meliorẽ eſſe, ſed omnibus condimentis frumentaceis merito præferri. quiuis ergo medicus nũc quoque tribuet ptiſſanam hordeaceam febricitãtibus potius quàm triticeam aut ex legumine aliquo, non tamen proinde deterius exhibetur ius galinæ aut puli in quo licet etiam profebre incoquere lactucam borraginem aut cucurbitulã, aut, ſi vis aliqua diuretica deſideretur, radices, ſemina, aut cicera, aut alia quæuis ea facultate prædita. neque ſolum hoc, ſed alia etiam dantur nihilo deteriùs, vt ſorbilia oua, aut ſaxatiles piſciculi. non enim victus febricitantium vna aliqua materia definitur, ſed ꝙ tenuis ſit, & humidus, coctu facilis, & boni ſucci. Antiquiſsimi & qui à primis hominibus nõdum longe aberant, magis veſcebantur leguminibus, fructibus & oleribus (his enim eſcis in principio homines vtebantur) carnibus nõdum adeo aſſueuerant. proinde medici quoq; ptiſſanis per acutos morbos magis quam carnibus vtebantur. Iam verò ſunt homines adeo carniuori, vt indicatione conſuetudinis, non immerito medici ad carnes tenues dimiſſis frumentis, deflexerint.

Quicunque igitur ptiſſanis vtuntur in his

morbis

morbis, ne vnam quidem diem permittant vaſa inaniri, vt ita dicam, ſed vtendum citra intermiſsionem, niſi expediat aut ob pharmacum aut clyſterem, intermittere.

COmendauit hactenus ptiſſanam prę aliis frumentaceis eduliis, incipit nunc docere optimam rationem ea vtendi: imprimis vituperans inordinatum, & interciſſum victũ. Suſpicari me cogit hæc oratio ante Hippocratem fuiſſe eum errorem, aut alium ei ſimilem quem methodici poſtea ſuſcitarunt, alternate addendi & ſubtrahendi cibum. hoc enim nũc Hippocrates vituperat, præcipiens, vt qui ptiſſana vtetur in his morbis, in acutis ſcilicet cũ febre cõtinua, nullã accipiẽdi intermiſſionẽ faciat: ſed omnibus diebus accipiat, niſi forte ob pharmacum aut clyſterem oporteat facere intermiſsionem: & inſinuãs cauſam obquã intermitti non debet, dicit neque vnam quidem diem permittant vaſa inaniri. nimirum ob id non debet ptiſſana intermitti, quòd nõ expediat permittere inaniri vaſa. Quibus in morbis expediens ſit vti ptiſſana tota quibus cremore, non opus eſt dicere modo (neque enim poteſt ante multa alia quæ pertinentia ad morborum conſtitutiones & conſuetudinem & peculiares naturas, dicenda proceden-

te opere ſunt) neque id ſane nunc docere Hippocrates tentat, ſed quibus ptiſſanis vtendum eſt, ſiue tota ptiſſana, ſiue cremore ſolo, cauendum eſſe ne vtendi intermiſsionem faciant. Neque tamen proinde intellige eum qui tota ptiſſana vti cæperit debere ſemper accipere ptiſſanam, & eius tantundem accipiendũ quotidie: nam ipſemet Hippocrates poſteà monebit detrahendum eſſe cibum morbo eunte in indicationem. Sed detrahendus eſt ſenſim, & retenta ea cibatione, præter id quod ob inſtantem morbi vigorem paulatim detrahatur: nõ tamen quibuſdam diebus dãdum, vt veteres nulla arte faciebant, nam ita eueniet vaſa inaniri. Ob hæc verba intelligit Galenus, Hippocratem excipere pharmacum & clyſterem, atque cum his intelligit etiam miſsionem ſanguinis & euacuationes alias, eo quòd euacuationibus vtamur vbi corpora plena ſunt, atq; tũc temporis nullum periculum inanitionis vaſorum ſit. Itaque cenſet iuſta ſententiam Hippocratis abſtinendum eſſe à ptiſſana quibus ſanguinem mittere aut pharmaco vti oportet, aut alia euacuatione magna, ne repleantur plurimum vaſa, alioqui plena. Verum meo iudicio fallitur, quandoquidem eâdem ratione abſtinendum fuerit ab alijs cibis vſque dum factæ fuerint omnes ſciſsiones venarum, ſolent verò

tranſi

Digitized by Google

traſigi in his quatuor, aut etiã nonnũquam ſeptem dies, quibus ſi nullus cibus detur, nõ poterit æger durare donec morbus coquatur. Quod ſi illis diebus exiguus admodum detur neceſsitatis cauſa, atq; factis euacuationibus adijciatur, certe cũ perpauci morbi fiãt niſi ex repletione ſemper ꝓcedet victus ad craſsiorẽ verſus ſtatũ contra ac procedẽte opere docebit Hippocra. & medicis omnibus receptum eſt. Sane quidã vel obhũc ſolũ locũ contẽdũt ita agendum eſſe, detrahendũq; cibum primis diebus magis, quod redũdantiæ ſuccorũ tunc tẽporis ſint, ſequẽtibus verò cũ iam inaniri periclitentur vaſa, adijciendum. Verũ hi leuicula quadã ratione fallũtur. Nã etſi cibi capiũtur ad reſficiendũ ſanguinẽ qui inuenis cõtinetur non tñ ſanguis in venis iã repoſitus recẽtis cibi neceſsitatẽ tollit: alioqui athletæ & qui plurimo ſucco abundant nullo cibo indigerẽt, ſed in inedia diu contineri poſſent: ſcimus tamen eos indigere pluri cibo, & inediam minus pati poſſe. Nimirum indigent corpora ad retinendas vires, ſucco vtili, vt partes ſolidæ nutriantur, & recenti cibo & potu, vt ſpiritus reficiantur, alioqui animo viribuſque omnibus linquuntur homines, etſi ſint pleni ſuccis. Non igitur quod euacuatione ſit opus, non ſit etiam opus,

 cibo

partes solidæ, et vires corpus guvernantes, ... succo sive sanguine nutriuntur et conservantur

cibo, quin etiam fortaſſe aliquando erit opus craſsiori, vt facultas poſsit ſuſtinere morbum & euacuationẽ, imitum ſi quia mittendus eſt ſanguis, iubeas ægrotum nihil cibi accipepe-re facies profecto vt linquatur animo, antequã vacuatum ſit quantum expedit. quid eſt ergo quod Hippocrates ſignificauit dicens, niſi expediat ob pharmacum aut clyſteris vſum intermittere? certe, nõ oportere vt cibus qui congruat morbo dimittatur vel diem vnam, niſi quid aliud intercurrat quod cogat intermittere. huiuſmodi verò poſſunt eſſe multa: Si enim qua hora prandendum erat ægroto ſuperuenit rigor inſperatò, ob alterius acceſsionis initium, conſtat, intermittendum eſſe prãdium: ita ſi cum quotidie ad meridiem cibum ſoleret ægrotus capere, vna quadam die pharmacum expurgans bibat, cibandus erit ea die non vt prioribus, ſed vt ipſa expurgatio indicat. de ratione autem victus eorum qui expurgantur procedẽte opere dicentur multa, quorum illud eſt præcipuum, purgatione in media cibos dandos non eſſe: ergo ob pharmacũ merito cibus intermittetur; ſed & nonnũquã cũ clyſtere eſt vtendũ. Nimirũ cũ cibus prior non deſcendit diſpoſitio exigit vt clyſter infundatur, & intermittatur cibus. Itaq; ob hæc licet cibũ, qui alijs diebus accipiatur, dimitte

re: alioqui intermitti non debet. hoc verò nõ de ſola ptiſſana, ſed de quibuſuis alijs cibis qui ægrotis recte conceſsi ſint intelligi debet. noxæ. autem multæ quæ cibi intermiſsionem ſequuntur, vt ſi quis ſolitus prandere, non prandeat, aut cenare, non cenet, procedente opere dicetur, quæ ad vaſorum inanitionem fere referuntur, non certe venarum & arteriarũ ſolũ, ſed ventriculi & inteſtinorum & hepatis. hæc enim cibo recenti deſtituta, excrementa vndiq; commouent, & trahunt, vnde mala innumera naſcuntur. 20

Et conſuetis bis in die cibum capere, bis dandum: conſuetis autem ſemel comedere, ſemel dandum prima die, paulatim autem ſi fieri poſſit, his etiam bis dandum, ſi quid videatur adijcere.

QVanti faciat Hippocrates conſuetudinis indicationem in victus inſtitutione vel hinc diſces, quod de ratione inſtituendi eum dicere incipiẽs, eius indicationis ante alias omnes meminit, præterquam quòd maxima pars operis in diſputationem de conſuetudine inſumetur. Seruari itaque debet indicatio à cõſuetudine ante alias omnes, non tamen ea ſola, ſed ita vt locus detur etiam alijs indicationibus, alioqui eodem victu vti deberent ægro-

ti & bene valentes, non debent autem ſed ſatis diuerſo, non tamen adeò vt non ſeruetur ſemper ratio conſuetudinis. Nimirum alijs æqualibus qui multis cibis veſci conſueuerunt, minus tenuiter alendi ſunt, qui paucis, tenuius. Ita qui bis die cibum capere conſueuerunt, bis etiam cibandi ſunt, & qui terter, ac qui quater etiam, quater, niſi quæ alia indicatio obſtet. Et qui ſemel conſeuerunt comedere ſemel etiam cibum capiant prima die, verum ſi ob aliam cauſam videatur adijciendũ, paulatim ſi fieri poteſt, bis etiam bis dandum. Nimirum conſuetudini eſt primum faciendum ſatis, ſi quæ alia indicatio eam mutare cogit, paulatim mutanda eſt. Sed quo pacto ab vnica cibatione ad duas poteſt victus paulatim procedere? quid intereſt inter vnicam & duas cibationes? certè quod ad numerum attinet, nihil verum, ſi qui prima die octo vncias ptiſſanæ vnica oblatione hodie accepit, cras qua hora conſueuit cibum capere, accipiat ſex, alia verò qua non conſueuit, accipiat duas, rurſum die ſequenti prima oblatione accipiat quinque, alia tres, tandem alia vtraque hora accipiat quatuor: hic ſenſim ab vnica cibatione ad duas mutatus fit, ad duas ſcilicet æquales. Sed eſt conſideratione dignum, cur eis qui cõſueuerunt bis cibari conſulit

ſulit bis cibum dare per totum morbum, eis autem qui ſemel, ſemel prima die, deinde autem paulatim offerre etiam bis? ſunt qui putant ob hoc & ob quædam alia quæ precedente ſermone dicentur, iuſta legitimam & verã Hippocratis ſententiam in morborum principijs eſſe cibandum tenuiſsimo, mox apparere incipientibus concoctionis ſignis adijciendum paulatim; verum hos falli, eſſeque contra faciendum in controuerſijs mihi monſtratum eſt: eſſeque quod dicunt contra Hippocratis ſententiam, citra dubium conſtat ex aphoriſmo. 10. primæ particulæ: quo ita dicitur, quibus igitur ſtatim vigor eſt, his ſtatim tenuis victus exhibendũs eſt, quibus verò vigor poſterius, his ad illud, & paulo ante illud tempus ſubtrahẽdus eſt. Antea verò vberius agendum quo durare poſsit. Itaque in initijs morborũ vberius agẽdũ, eũ te verò iã malo ad iudicationẽ, & cõcoctione ꝓcedẽte, detrahẽdũ. Cur ergo dicit prima die cibandũ ſemel cõſuetudinis gratia, mox verò adijciendã aliã cibationẽ? certè non dicit adijciendam cibi quantitatem, ſed cibationem alteram, vt ſi vt diximus, qui ſemel octo vncias capiebat, ad duas cibationes quibus accipiat binas mutetur. Huius autem rei cauſa eſt, quia morbus ad ſanitatem habet eandem rationem,
quam

quam diſpoſitio debilium ad diſpoſitionem robuſtorum. Vt ergo robuſtis conſultum eſt multum craſſumque offerre ſemel, aut bis, debilibus autem paucum & tenuè pluries iuſta id quod Gale. docet in com. aphoriſmi. 17. primæ particulæ, ita ægrotis quàm ſanis, indicatione accepta à morbo minus tenuiuſque, pluries autem offerri debet. Hanc ergo ob cauſam eos qui bis cibari cõſueuerunt cõſuetudinem retinere: eo quòd conſuetudo & morbus in eandem indicationem conſpirent, eos verò qui ſemel, conſuetudinẽ mutare iubet ad cibationem repetitam, eo quòd hanc perat morbus, & indicatio à cõſuetudine cui ante alias omnes faciendum eſt ſatis, indicationi à morbo paulatim debeat locum dare. Itaq; vbi dicit ſi quid videtur adijciẽdũ, intelligit, ſi quã aliã cibationẽ videtur adijciẽdũ. Sed rogabis. Si hoc fieri morb⁹, quà morbus, petit, cur dicit ſi quid videtur adijciendum? Videri enim debet? certe perinde eſt ac ſi diceret, niſi quid aliud obſtet. Nam etſi ſatius ſit eum qui ſemel cibum capere conſueuerat, ad duas cibationes permutari, ſæpe tamen erit quod impediat id fieri, vt ſi in horã cœnæ aut prandij initium alicuius acceſsionis incidat. Proinde dicit, ſi quid videtur adijciendũ, id eſt niſi quid ſit, quod impediat adijcere.

Digitized by Google

24 *In principio autem neque multam copiam, neq; valde craſſam dare oportet, ſed quantũ cauſa conſuetudinis & vt vaſorum inanitio multa non fiat, oporteat ingerere.*

Videtur docere in principio morbi neque multam neque craſſam ptiſſanam dari oportere, quaſi poſt principium plus craſsiuſque dari liceat, atque ita cibus ægrotantium incipere debeat à tenuiſsimo, & paulatim eunte morbo in iudicationem augeri, quod falſum eſſe nuper dixi, & vel hac ſola ratione conſtat, quòd Hippocrates nihil majoris momenti eſſe putat in victus inſtitutione quam conſuetudinem, nulla autem ratione magis mutetur repentè, quam ſi ex craſſo quo ſani vtuntur ad tenuiſsimum victum ipſis primis morbi diebus permittentur. Quidam ob hęc intelligunt hic illud in principio, non dici de principio ægrotandi, ſed de principio accipiendi ptiſſanam. Atque dicunt ptiſſanam tribui ſolere plærunque in febrium acutarum inclinationibus, cum intemperies videtur in habitum abire, tunc ergo non oportere incipere à multa & craſſa, ſed à tenui & pauca & paulatim adijcere, vt paulatim ei ventriculus aſſueſcat. Certè hi vera hactenus dicunt, quod cum vt medicamentoſo cibo ptiſſana vti inci-

Digitized by Google

incipimus in areſcẽtibus, paulatim debemus offerre, tamen cum Hippocrates inſtituto, hîc non congruit hæc enarratio. Non enim loquitur de ptiſſanæ vſu ſimpliciter, ſed in morbis acutis, vt ipſis acutis morbis eſt acommodatus cibus. Intelligit ergo in principio morbi acuti. Poteſt verò hæc ſentẽtiola duobus modis explicari, aut ſeorſum & ſola, aut ſimul cum ijs quæ ſequuntur: primo modo continet finitionem eius cibi quo in principio morbi vtendum eſt: quoniam verò is collatione aliorum morbi temporũ debet eſſe craſsiſsimus: dicit primum, non debere eſſe neque multam copiam neque valde craſſam, non ſcilicet quantam antea per bonam valetudinem. Nam, etſi quam maximè dictum eſt ſeruandam eſſe conſuetudinem, non ita tamen vt idem victus retineatur, ſed minor, ac minus craſſus. ob indicationem morbi. Quãtum ergo & quam craſsi accipi debeat, ex duabus conſiderationibus naſcitur, conſuetudinis & morbi. Quia accipi debet tantum, vt vaſorũ inanitio multa non fiat, tanta ſcilicet vt cum ea non poſsit durare ægrotus donec morbus concoquatur, conſuetudinis habita ratione. Alius modus enarrandi hanc ſententiam ſimul cum proxima eſt, non debere in principio accipi multam neque craſſam ptiſſanam,

nam, quia morbi in principio ſunt ſicci, in ijs verò qui ſicci ſunt non eſt ptiſſana vtendum, ſequentibus verò temporibus oportet ptiſſanam vberius accipere, cum ſcilicet illi incipiunt humectari. Verùm hæc pendent ex ijs quæ ſequuntur.

De adiectione autem in ſorbitionis mul- 22
titudinem, ſi ſanè ſiccior ſit morbus quam quis exiſtimet, non oportet multam dare, ſed præbibere ante ſorbitionem, aut mulſam aut vinum, aut quodcunque magis quadrabit, quod ſit autem accommodatiſſimum in ſingulis modis dicetur. Si autem humectetur 23
os, & quæ efferuntur ex pulmone ſint qualia oportet, augere oportet quantitatem ſorbitionis, vt in ſumma dicatur. Nam quæ citius & magis madeſcunt celeritatem iudicationis ſignificant, quæ verò tardius & minus, tardiorem ſignificant iudicationem.

GAl. in commentarijs huius loci & libello de ptiſſana dicit dum morbus ſiccus eſt, non eſſe vtendum ptiſſana eo quòd hæc parum humectans ſit, ſed aliquo humidiori, vt mulſa, aut vino, aut alio quopiam

piam, vſque dum os madeſcat & morbus incipat fieri humidior eſſe agnoſci autem morbum ſiccum non eodẽ modo in omnibus, ſed pleuritidem & perineumoniam eſſe ſiccã cũ nihil excreatur, febrem ſiccam eſſe agnoſci ex arido calore & ex lingua arida. Itaque dicit in his non eſſe vtendum ptiſſana, quòd parũ humida ſit, ſed pro ea mulſa aut vino quòd ſint hæc magis humectantia. mihi vero nõ placet hæc enarratio. nam cum dicimus pleuritidem aut perineumoniam ſiccam quòd non exceretur quidquam non vtimur propriè nomine, non enim re vera minus homoris eſt in principio quam cũ excreatur, ſed videtur eſſe minus, quia eſt crudior, ac proinde non effertur neq; apparet. Dicitur ergo ſicca pleuritis quæ cruda, conſtat verò non occurri morbo crudiori humidioribus, ſed magis coquentibus proinde non intelligo prohiberi ptiſſanam in crudis pleuritide & perineumonia, quòd parum humectet, ſed quòd non adeo coquat, & concedi mulſam aut vinum quaſi magis coquentia. Mirum enim ſi prohibeatur ptiſſana in pleuritide cruda ob ſiccitatem, & concedatur hæcticis marceſcentibus. Non igitur quaſi parum humida ſed quaſi parum concoquens deuitatur in principio, in quo exterſione indigetur minus & concoctione magis: additur

verò

verò, cum iam os madeſcit, quia os madeſcere & talia excreari qualia oportet, concoctionis horum morborum notæ ſunt, & ſignificãt incrementum, atque hæc citius & magis fieri celeritatem iudicationis ſignificant, tardius verò & minus, tarditatem. Igitur iam os madeſcere & concocta manifeſtè excreari incipere, ſignificat inſtare iam iudicationem, quare facilitantibus ſputum vti iam indicat, & attemperatione aliquantò magis iam eſt opus, & cõcoctione aliquãtò minus, ac proinde ptiſſana recte iam augetur, eadem prorſus ratione qua Galenus in orthopnicis cum iam excreant largiori potu vti iubet, vt ſputa facilius efferantur. Eadem prorſus ratione in febre quacunque putrida in principio quã maxime oportet potum interdicere, cum verò iam apparent concoctionis ſigna, aliquanto liberalius concedere. Nimirum cum ſumma eſt cruditas potus concoctionem prohibet, cum verò iam cæpit materia manifeſtè coqui, non adeò poteſt prohiberi, & attemperatione recreatur facultas: & diluũtur ſucci, paranturque ad expulſiones. Augeri itaque debet potus morbis euntibus in ſummum vigorem contra ac cibus, qui debet minui. Et certè hoc præterquam quod ſecundum artẽ fit, eſt ægrotis gratioſum, tunc enim febri-

bus creſcentibus incipiunt ſitire, & faſtidire cibos magis. Verum quod de minuendo cibo dicimus morbo eunte verſus ſtatum in ijs ſolum morbis intelligimus qui citra fluxionem in certam aliquam partem, conſiſtunt. Nam in inflammationibus & vlceribus, & doloribus ex fluxione, & catarris tenuiſsimè cibandum eſſe per initia, & augendum deinceps, monſtratum mihi eſt in controuerſijs. Quapropter in morbis de quibus hic agitur, in pleuritide inquam & perineumonia, ptiſſana augeri debet, cum os madeſcit, vtraque ratione, & quà alimentum, & qua medicamentum ſputum facilitans. Quanquam Hippocrates hic ob qualitatem potius medicamentoſam hæc videatur dicere, quam ob nutritionem. Quare fruſtra laborant, quidam contendentes ob hunc locum in morbis omnibus eſſe augendum cibum cum abeunt in iudicationem, alij dicẽtes os madeſcere & talia excreari qualia oportet inclinantis iam eſſe pleuritidis aut perineumoniæ, atque ita Hippocratẽ non pręcipere vt augeatur potio ptiſſanæ vſq; ad inclinationem. Nam pręterquam quod ad huius loci legitimam enarrationem, vt ex dictis iam conſtat, non eſt neceſſe quæſtionem hanc ingredi de augẽdo aut minuendo cibo creſcente morbo, vtrique fallũtur. Qui dicũt

in

in morbis omnibus augendum cibũ vt ad ſtatum magis accedũt, imperitiſsimi ſunt doctrinæ Hippocratis & Galeni: ſed & qui dicũt os madeſcere & excreari qualia oportet dici hic vt notas inclinationis morbi falluntur. Nã principiũ pleuritidis & perineumoniæ eſt cũ nihil excreatur, aut parũ & crudũ, ac difficulter: incrementũ cũ multũ facile & crudũ, aut parũ difficileq; ſed manifeſtè coqui ceptum: ſtatus inclinatioq; cũ multũ facile & coctũ. Hic verò os madeſcere dicitur, cũ incipit ſpuere, & talia excreare qualia oportet, id eſt cocta, non ſanè perfectè, ſed manifeſtè. Cũ enim dixiſſet ſi morb⁹ ſiccior ſit quã quis exiſtimet, in principio ſcilicet, quo nihil ſpuitur, addit, obijciẽs contrariũ cõtrario: at ſi os madeſcat, id eſt, at ſi iã deſinat eſſe ſiccus morbus, incipiatq; ægrotus excreare, quod ſanè incremẽti eſt. Inepte enim diceretur in morbi principio nõ eſt vtẽdũ multa ptiſſana, at in inclinatione augẽda ſorbitio eſt. Quid enim in incremento & ſtatu? ſed & ex ijs quæ ſubiungit cõſtat, hoc os madeſcere, citra morbi ſtatũ cõtingere, nõ vltra. Nã addit. Nãq; citiùs & magis madeſcũt celeritatem iudicationis ſignificant. Si igitur os madeſcere iudicationem futuram ſignificat, cũ iudicatio ab ſtatu incipiat, os madeſcere ante ſtatũ cõtinget, nõ in inclinatiõe. Iubet

Digitized by Google

itaque augere ſorbitionem ptiſſanæ in incremento pleuritidis, ac perineumoniæ, idque vtraque ratione recte fier, ſiue ſuſcipiatur vt alimentum, ſiue vt medicamentũ facilitans ſputum. Et vtraque ratione prohibetur in principio. Et quia in horum principijs minus eſt opus re tam nutriente, & eſt opus magis coquẽte, vt mulſa aut vino. Quoniam verò non hęc ſola ad hunc vſum bona ſunt, ſed multa alià, nam ſerapia plurima quibus vtimur, ac fortaſſe etiam quoniam vinum in his ſuſpectum eſt, addit aut quodcunque magis quadrabit. Quod ſit autem accommodatiſsimum in ſingulis modis dicetur, nimirum libro tertio huius operis dicetur de horũ atque plurium aliorum facultate,

22 *Et hæc quidem ipſa per ſe ipſa talia omnino ſunt. Multa autem etiã alia ſunt per oportuna, ex quibus præindicari oportet, quæ dicentur poſtea.*

QVidam intelligunt illud præindicari, pertinere ad partem prognoſticam, eſſeque ſenſum hæc quidem quæ de præſenſione iudicationis dicta ſunt, puta, quæ citiùs & magis madeſcunt celeritatem iudicationis ſignificare, quæ tardiꝰ & minus, tardiorẽ, vera eſſe per ſeſe, tamen non ex ijs ſolùm præſen-

Digitized by Google

tiri iudicationē poſſe, ſed eſſe etiam alia multa per oportuna ex quibus præindicari oportet iudicationem. Quæ ſcilicet continentur aphoriſmo duodecimo primæ ſectionis. Iuuabant hanc enarrationem quæ in principio proemij dicta ſunt. Vbi reprehēdens eos qui ſcripſerunt Cnidias ſententias, dicit eos omiſiſſe multa per oportuna τεκμάρσιν idest in coniecturā. Nunc enim in illud alludit, dicens ſe nolle omittere quæ ſint peroportuna: ſed cum ſint alia per oportuna ex quibus præindicari poſsit, hæc dicenda eſſe poſtea. Vſus verò eſt antea nomine τέκμαρσις, & hic verbo προσημαίνεσθαι τεκμήριον verò & σημεῖον nomina ſignorum ſunt, quorum in prognoſtica parte eſt vſus. Nihilominus magis placet enarratio Galeni, qui illud præindicari ad dieticam transfert, dicens alia eſſe à quibus præindicari oportet rationem victus, & quantum ac quale dandum cibi ſit. Itaque dicit Hippocrates. Hæc quidē quæ de cibi quātitate exhibenda, & ſorbitione augenda dicta ſunt, per ſe ipſa talia ſunt, hoc eſt, hoc modo habent, non ſolum autem hæc conſideranda ſunt ad rectè inſtituendū victum, ſed & multa alia. Multa enim alia ſunt per oportuna, ex quibus præindicari poteſt, hoc eſt indicatio capi ad inſtitutionem victus pertinens, quæ

 dicen-

Digitized by Google

dicētur poſtea. Hanc enarrationē plurimum iubant vltima hæc verba non enim dicendum hoc opere eſt de ſignis prognoſticis, ſed de rebus conſiderandis ad victum rectè inſtituendum.

24 *Et quo maior purgatio fuerit, tanto plus dare oportet, vſque ad iudicationē. Præcipiuè autem iudicationis impetus duorum dierum, quibus quinto, aut ſeptimo, aut nono fieri videatur iudicatio. Tanquam paris & imparis ratio habeatur. Poſt hoc autem potione mane vtēdum veſperi ad cibaria te conferes.*

QVidam intelligunt illud vſque ad iudicationem, excluſiuè vt dicunt, quaſi in ipſa iudicatione & duos a iudicatione dies minuenda potio ſit, & poſtea ad craſſiorem cibum tranſeundum. verum hi contra primum huius doctrinæ præceptum peccant, quo dicebatur ei cui ptiſſana accipienda ſit, nullam eius capiēdæ intermiſſionem fieri debere. & ne vnam quidem diem permittendū vaſa inaniri. Qui igitur potionem indies augeret vſque ad iudicationem, in ipſa verò iudicatione, & duobus ab ea diebus, detraheret, aut minueret potionem: poſtea verò etiā cibos ſolidos adderet, intermiſſionem cibi faceret

Digitized by Google

ceret: neque eam æqualitatem eius capiendi, quam illo loco commendari diximus, obſeruaret. Quare ego non ita intelligo, ſed vſque ad exactum iudicadicationem, augendam potionem eſſe. Dixerat, ſi os madeſcat & quæ efferuntur ex pulmone ſint qualia oportet, augere oportet quantitatem ſorbitionis: addit nunc, & quo major purgatio fuerit, hoc eſt quò excreatio magis proceſſerit, tantò plus dare oportet, vſque ad indicationem exactam. Nam tunc temporis, cum ſcilicet iam morbus manifeſtè inclinabit, non ſola potione contenti erimus, ſed transferemus ægros paulatim ad cibos ſolidiores, & veſperi ad cibos ſolidos. Neque tamen indicationem extimabimus vt momentum aliquod indiuiſibile: ſed gratia indicationis, duos dies continebimus ægros cum ſola potione, ita vt præcipuè putetur indicationis impetus durare duos dies, vt paris & imparis ratio habeatur: id eſt, quo minus nos poſsit fallere tempus indicationis, cũ parem & imparem dies caueamus: alioqui enim fallere nos poſsit: cum aliquando in diem parem caſura, à proximo impari ſubripiatur, atque aliquando, partim ſubrepta ab impari, in parem etiam producatur. Expectantes ergo cum ad ſummum vigorem videbitur eſſe peruentum, &

copioſè æger expurgari, parem & imparem dies erit ſatis expectare cum ſola potione, ac poſtea ad ſolidiores cibos tranſire. Non tamē hoc in quibuſuis morbis fieri debet, ſed ijs ſolum, qui quinto, ſeptimo, aut nono, ad ſummum, iudicandi videātur. Nam qui ad vndecimum, aut quatuordecimum, aut vigeſsimum, producendi ſint, non poſsint tranſigi cum ſola ptiſſana, ſed ſolidiori aliquo cibo indigebunt. Sed cur potius manè dandum potionem, & veſperi ſolidos cibos, quam bis ſolidos cibos, aut cibos manè & veſperi potionem? certe non mox dandum eſt bis cibos ſolidos, ne repente mutatio tanta victus fiat: dandum autem ſolidos cibos veſperi, quia niſi quid aliud ſit quod obſtet, conſentaneum magis eſt cibos in cœna dari quam in prandio, quia melius datur ante ſomnum poſt motum, quā ante motū poſt ſomnum. Sed huic quæſtioni ego dedi caput ſeptimum, libri ſexti controuerſiarum.

26 *Conferunt autem talia magna ex parte ijs*
27 *qui totis ptiſſanis ſtatim vtuntur. Dolores enim in pleuriticis ſtatim ſponte ſedantur, cū incipiunt ſpuere aliquid mentione dignum, & expurgari. Et purgationes multo perfe-*

ctiores

Digitized by Google

ctiores ſunt: & ſuppurati minus fiunt: quàm
ſi aliter quis victum inſtituat: & indicatio-
nes ſimpliciores, & melius iudicantes, & mi
nus habentes recidiuas: ptiſſanas autem opor- 28
tet ex hordeo optimo eſſe, & optimè eſſe co-
ctas, præcipuè niſi ſolo cremore ſis vſurus. 29
Nam præter alias ptiſſanæ virtutes, lentor fa-
cit hordeum potum non lædere, nullibi enim
hæret, neque hæret ſecundum thoracis recti-
tudinem: lubricißima autem eſt, & maximè 30
extinguens ſitim, & concoctu facillima, &
debilißima eſt, quæ optime cocta eſt. Quibus
omnibus opus eſt.

NOn dicit conferre dicta præcepta devictus inſtitutione ijs qui tota vtuntur ptiſſana mox ac morbus incipit, aut mox ac ptiſſana vti incipiunt, magis quàm ijs qui incipiunt à ptiſſanæ cremore. Falſum enim prorſus hoc eſt. Nam ſiue tota ptiſſana, ſiue cremore, ſiue etiam alijs cibis quis vtatur, hæc eadē præcepta debet obſeruare, atque ijs omnibus æquè proſſunt. Quid eſt ergo quod Hippocrat. dicit? certe reddit tota hac dictione ad ptiſſanæ laudes, dicitque imprimis hæc omnia quæ conferunt, puta excreare facile, & iudi-

iudicari, magis meliusque accidere ijs qui ſtatim vtuntur totis ptiſſanis, id eſt ijs qui à principio totoque morbo vtuntur ptiſſana, neq; ab alijs cibis incipiunt, vt ouis piſcibus, aut carnibus vt fortaſſe in Cnidijs ſententijs erat ſcriptum. Itaque cum dicit talia magis conferunt, non de præceptis victus inſtituendi intelligit, ſed de excreatione: & indicatione, & reliquo morbi decurſu, cũque dicit qui vtuntur totis ptiſſanis, non id dicit totas ptiſſanas opponens cremori. Sed ptiſſanam omnino reliquis cibis Hũc autem eſſe legitimum ſenſum horũ verborum, declarant, quæ mox ſubdit: dicens, dolores enim pleuriticis ſtatim ſponte ſedantur, cum incipiunt ſpuere aliquid mentione dignũ & expurgari. Suple, ptiſſana autẽ à principio melius citiusque excreari facit, quàm alius quiſpiam cibus, & proinde purgationes thoracis multò perfectiores ſunt: & ſuppurati minùs fiunt, qui à principio vtuntur totis ptiſſanis, quàm ſiquis aliter victum inſtituat, alios tribuens cibos: & iudicationes fiunt ſimpliciores, hoc eſt magis ſine difficultate, & ſymptomatis: & melius iudicantes, hoc eſt perfectiùs ſoluentes morbos, & minus habentes recidiuas. nimirum alterum ex altero fit. Is enim perfectè liberatus à morbo eſt, cui cauſa etiam

mor

morbi eſt erradicata: ◆s verò non habebit recidiuam. Cætera quæ de modo faciẽdi, & laudibus ptiſſanæ dicuntur, explicata fere, iã antea ſunt. Cum dicit præcipuè niſi ſolo cremore ſis vſurus; ne intellige ex optimo hordeo debere fieri cum tota ptiſſana vſurus quis eſt potiusquam ſi ſolo cremore. Sed optimè debere eſſe coctam. Nam minus intereſt valde coctam eſſe, cum ſolo cremore vſurus quis ſit quàm cum tota ptiſſana. Niſi enim valde cocta ſit, & tota ptiſſana quis vtatur, minus habebit molliciei & lubricitatis, ac proinde hærebunt grana in via, & in rectitudine thoracis, non ſane in aſpera arteria (nõ enim per gulam deglutitur ptiſſana, præcipuè tota) ſed in gula è regione thoracis. Cùm dicit debiliſsimam eſſe, intellige, vt Galenus optimè interpretatur, nullius qualitatis eſſe vehementis, & quæ alicui parti nocere poſsit, vt alia quam multa. Concludit dictionem dicens, quibus omnibus eſt opus, quaſi ita diceret; hæc omnia ſunt neceſſaria ijs qui pleuritide, aut perineumonia laborant, vix autem vllus alius cibus ſit in quo hæc omnia ſint; merito ergo omnia agentur meliùs ijs qui toto morbo vtuntur ptiſsanis, quàm qui alijs vtuntur cibis, diximus,

iam antea cum deptiſſanæ laudibus ageretur, etſi ea merito commendetur tantopere, non tamen proinde damnandos eſſe medicos qui alijs cibis idoneis etiam vtantur. Mirum enim ſi is ſolus poſsit eſſe ſatis idoneus. Sed contingit dubitare hoc loco, qui fiat vt dolores ſtatim ſua ſponte ſedentur pleuriticis, cum incipiunt ſpuere, ſi incipere ſpuere ſignum eſt incrementi pleuritidis, vt antea diximus. Nam ſigna pathognomonica cum morbo pariter augentur & minuuntur, dolor vero in primis ſignum pathognomonicum eſt pleuritidis. Verum dubitationis huius gratia, & aliarum quę procedente opere occurrent, noſſe oportet, pleuritidem eſſe morbum compoſitum, & pertinere partim ad compoſitionem, partim ad temperiem. Illud quidem ob molem inquã pars inflammata intumeſcit, hoc ob alterationem, quę materia alteranda fit vt in febre. Neque ſane hæc duo pariter procedunt, ſed magna ex parte, primum quidem diſtentionem ſummam comparat pars, mox diſtentione remittente procedit materiæ alteratio. Nam diſtenditur ob fluxionem, ceſſat vero diſtendi ceſſante fluxione, & exeunte materia. Atqui cum materia incipit alterari, incipit reſudare, & ob hanc ipſam cauſam pars laxari, plærunque enim iam tunc ceſſauit fluxio. Porrò non

eadem

Digitized by Google

eadem ſymptomata ſequuntur vtranque partem morbi. Dolor enim diſtentionem ſequitur, excreatio, materiæ alterationem, merito ergo incipit decreſcere dolor cum incipit creſcere excreatio, atqui tunc creſcit morbus ſecundum alterationem, decreſcit verò ſecundum tumorem: quoniam verò ad ſanitatem vtriuſque mali ſolutio eſt neceſſaria, non dicitur ſimpliciter inclinari morbus, vſque dum ſecundum vtrũque inclinat: & merito ſanè: nã omni in re bonum, quod ſimpliciter, conſtat integra cauſa, quod non eſt tale, dicitur ſecundum quid, vt cum os incipit madeſcere, dicetur pleuritis creſcere ſimpliciter, decreſcere verò ſecundum diſtentionem & dolorem.

Niſi igitur quis auxilietur omnibus qui- 31
bus opus eſt, vt ſit ſufficiens modus talis ptiſ-
ſanæ potionis, multis modis lædetur: Quibus 32
enim cibus ſtatim incluſus manet, niſi quis deorſum prius vacuans potionem dederit, dolorem quidem ſi adeſt auxerit, ſi non adeſt ſtatim fecerit, & ſpiritum denſum fecerit. Prauum autem eſt hoc, deſsicatiuum enim pulmonis, & dolorem inferens hypochondriorũ & immi ventris, & ſepti tranſuerſi.

Dixe-

DE RATIONE VICTVS.

DIxerat ante alia multa eſſe peroportuna ad ptiſſanæ exhibitionem, poſtea dicenda: nunc policiti memor, incipit ea ſcribere. Dicit ergo, quandoquidem præter ea quæ dicta ſunt, multa alia ſint ſcitu neceſſaria, vt rectè ptiſſanæ potio detur, & multa quæ niſi caueantur in ptiſſana exhibenda, cõtinget ægrorum lædi. Niſi quis auxilietur omnibus quibus opus eſt, vt ſit ſufficiens modus talis ptiſſanæ potionis. Id eſt, niſi quis circunſpiciat, apponatque omnia quæ ſunt neceſſaria, & caueat omnia, quæ caueri debent, vt ſit idoneus exhibendi modus multis modis lædetur qui ptiſſanam accipiet. Probat hoc ita habere, narrare incipiens quæ caueri debent, & in commoda quæ niſi caueantur, fient. Siquis enim (inquit) potionẽ dederit ijs quibus cibus incluſus manet, non vacuans prius deorſum, dolorẽ quidem ſi adeſt auxerit, ſi non adeſt, fecerit, & ſpiritũ dẽſum fecerit. Hic illud ἐγκατακέκλειαι non ſignificat vtcũque manere, ſed incluſum ex multo iam tempore, quare cibus etiã ſignificet hic, vt Galeno etiam videtur, ſtercus, & duratas feces. Itaq; quod hic dicitur, aliud eſt ac quod poſtea dicetur, non eſſe exhibendam potionem donec cibus prior deſcenderit, hic enim nõ de priori cibo ſolũ agitur, qui nõ deſcenderit, ſed de veteri, qui multo iam tempo

re

re incluſus manet, neque ſolum exigitur, vt deſcendat, ſed vt ſubducatur. Quid eſt ergo quod nunc dicit? certe explicat, quod antea dixerat, quicunque igitur ptiſſanis vtuntur in his morbis, ne vnam quidem diem permittant vaſa inaniri, ſed vtendum citra intermiſsionem, niſi expediat aut ob pharmacum, aut clyſterem intermittere. Nunc explicat quando ob clyſterem intermitti debeat ptiſſanę potio. Nimirum vbi ſtercus concluſum hæret inteſtinis abſtinendum eſt à potione, vſque dum clyſteribus ſubductum ſit. Nam aliter potio non deſcendet, quare morabitur in ſuperiori parte ventris, indeque flatus mittet ad ſuperna qui latera diſtendant, tametſi enim ptiſſana non eſt flatuoſa, nullus tamen ſuccus adeo flatus expers eſt, vt niſi deſcendat aut didducatur, ſed in hypochōdrio moretur, non fiat ex eo flatus, qui inflet, & latera diſtendat. Quare ſi ea habent iam doloroſam affectionem, vt in pleuriticis dolorem auxerit, diſtenta enim parte inflammata neceſſe eſt dolorem augeri. Nam & ijs etiam quibus ibi dolor non eſt, ſolet ob copioſsiorem potum, aut cibum male è ventriculo deſcendentem, excitari. Profecto non pleuritidi ſolum, ſed omni etiam morbo accommodatum præceptum eſt hoc

magn

magni enim momenti in omni febre & in omni morbo, ante aliam curationem ventrem vacuare, ne in eo ſit vlla redundantia, aut vetus ſtercus. Plurimi enim morbi inde naſcuntur, & omnes qui ex materia pendent, inde fouentur. Quare magni ſemper momenti eſt ventris curam gerere. Sed dices, quorſum diſſerens de pleuritide dicit, ſi non adeſt, ſtatim fecerit: ſi dolor eſt ſignum quod non poteſt abeſſe à pleuritide: certè non de ſola pleuritide dicere cæpit, ſed de pleuritide aut perineumonia. Hæc verò non habet adiunctum dolorē. Fiet ergo vt ſi huic obturatis inteſtinis detur potio, excitetur dolor, qui non aderat. addit, et ſpiritum denſum fecerit. Cauſa eſt in promptu, nam potione nō deſcēdēte, ventriculus diſtendetur, & ſeptum trāſuerſum comprimēs libere moueri prohibebit. cum ergo reſpiratione multa indigeat homo, & ob hanc compreſſionem, cogatur facere minorem, faciet crebriorē. Prauum autem (inquit) eſt hoc. per ſe ſanè conſtare cuiuis poterat, hoc non eſſe bonū, ſed exagerandi gratia dixit, prauum autē eſt hoc, quaſi dicat, valde malum eſt, præcipuè in pleuritide in qua facili reſpiratione opus eſt, & ad occurrendum inflammationi, & ad excreandum, nam ſiccat pulmonem. Si enim reſpiratio pulmonem & thoracem tem-

perat,

perat, conſtat eius difficultatem ardoris & ſiccitatis eſſe cauſam. Quàm graue autem ſit in pectoris morbo exuri ex difficili reſpiratione, paulo poſt dicet, indicans, ſiccari interius ſputum, ſiccatumq; rurſum facere reſpirationem difficiliorem, & hanc rurſum ſiccari magis, vſque dum ſpirandi difficultate, & ſiccitate ſe mutuò augentibus, homo ſuffocatur. Dolorem etiam infert hypochondriorũ, et imi ventris, & ſepti tranſuerſi, quia hæc omnia mouentur cum thorace, crebrius ergo ſolito agitata dolent, & inflammantur.

33 *Quin etiam ſi adhuc dolore lateris continuo exiſtente, & qui non ſedetur calfactoriis fomentis, & ſputo non exeunte, ſed citra concoctionem facto valde viſcoſo, niſi quis ſoluat dolorem, aut aluum emoliens, aut venam ſecans, vtrum horum magis conferet, ptiſſanas autem ita habenti tribuens, cito mors horum fit.*

EXplicat aliud quod in exhibenda ptiſſana teneri maximè debet. Hoc verò eſt, pleuritide in principio cõſiſtente, & dolore affligẽte citra intermiſionem, & ſputo nõ exeũte, ſed citra concoctionem facto valde viſcoſo, non eſſe dandã ptiſſanã, neq; verò cibũ aliũ anteq̃

dolor ſedetur, aut fomentis, aut ſi his non cedat, expurgatione aut miſsione ſanguinis, vtro horum magis videbitur indigere. Nam ſiquis nihil horum faciens, cibum det, fluxionem auxerit, & dolores, qui rurſum conuocata fluxione ſeipſos auxerint, atque ita fiet vt antequam cedere incipiat tumor, in ipſo principio homo moriatur: quod inſinuans dixit, cito mors horum fit: id eſt intra principium morbi moriuntur. Quare quod Gal. dicit, pręcipere nũc Hippocratem, ne quis vtatur ptiſſana in vigore exiſtente inflammatione, intelligendum venit, de vigore ipſius tumoris & doloris, non totius morbi. Vt autẽ diſtinguantur hi vigores dictum iam ſatis eſt. De fomentis, expurgatione, & venæ ſectione in pleuritide, poſtea dicetur. Nunc illud vnum docetur, quod & tonſoribus etiam notũ eſt, in pleuritidis principio tenuiſsimè eſſe cibandum, atque adeo vſque dum facta ſit mediocris miſsio ſanguinis, dandum nihil.

34 *Ob has igitur cauſas, atque ob alias ſimiles adhuc magis qui totis vtuntur ptiſſanis, ſeptimo die aut citiùs moriuntur, alij quidem mente leſi, alij autem orthopnea & stertore ſuffocati.*

35 *Bene aũt hos antiqui ſyderatos eſſe putabant, ob hoc præcipue, non minimũ aũt quòd ipſis*

ipſis morientibus latus liuidũ inuenitur plagæ ſimile. Rei autem huius hæc eſt cauſa, quòd 36
priuſquã ſoluatur dolor moriuntur, celeriter enim anheloſi fiunt, à multo autem & crebro 37
ſpiritu, vt iã dictum eſt, ſumme viſcidũ, ſine concoctione factũ ſputũ, prohibet fieri ægreſſum, ſed ſtertorẽ facit, impactũ in brõchijs pulmonis, & cũ adhoc peruentũ erit, lethale magna ex parte eſt. Etenim ipſum ſputũ impactũ 38
prohibet ſpiritum intro ferri, cogit autem celeriter extra exire, & ita in malum mutuò ſe 39
ſe iuuant. Sputum enim impactũ denſum ſpiritum facit, & ſpiritus dẽſus exiſtens lentũ facit ſputum, & prohibet fieri lubricum.

GAl. cẽſet cauſas hic vocari potiones ipſas, quaſi Hippocrates diceret, ob has potiones, ptiſſanę ſcilicet, atq; ob alias multo magis vt vini, mulſę, oxymelitis, aut etiã aquæ, ſiquis intẽpeſtiuè eis vtatur, moriũtur multi ſeptimo die, aut citius. Verũ mihi nõ placet cauſas vocari potiones, nã pręterquã quod impropria ſit nominũ acceptio, oratio ipſa ſit inepta. Perinde. n. ſit acſi diceres, ob potionẽm ptiſſanæ, ac multo magis ob potiones vini oxymelitis, aut mulſę, moriũtur q̃ vtũtur ptiſſanis. q̃d ineptiꝰ? an q̃ vtũt ptiſſanis moriũtur ꝓpter potiões vini

Digitized by Google

oxymelitis & mulſę. Non igitur eſt hic legitimus huius loci ſenſus, nam præter dicta, de vino, mulſa, & oxymelite, mox dicet ipſemet Hippocrates, quod fruſtra repeteret. quid ergo eſt quod Hippocrates dicit? certe reſpondere incipit illi quæſtioni, quam in principio totius operis ſcripſit, in cuius ſolutione totius huius libri eſt conſtitutio interrogabatur, qui fieret, vt quidam ptiſſana ſemper vterentur, & alij eius vſum magnopere vituperarēt, quaſi magnas noxas afferētem: cauſa certe eſt, quia ptiſſana, ſi quis ea tempeſtiuè vtatur eſt vtiliſſima, ſi intempeſtiuè maximè noxia. Medici verò hæc nō valentes diſtinguere, alij intuētes in illud laudant, alij in hoc, vituperant. Dicit ergo nunc, ob has cauſas, id eſt, quia hæc non obſeruant, ſed inteſtino repleto fecibus, aut vigente adhuc dolore, neq; miſsione ſanguinis præmiſſa, accipiunt, atq; ob alias ſimiles cauſas adhuc magis, id eſt & ob alia etiam præterea quæ obſeruari oportet, & procedente opere dicentur, qui totis vtūtur ptiſſanis, moriuntur ſeptimo die, aut citiùs, nimirū in ipſo vniuerſali principio pleuritidis, quæ ſi acuta tantum ſit vſq; ad ſeptimū eſt in principio, ſi acutiſsima, ſolum vſq; ad quartum: alij quidē moriuntur mente læſi, alij autem orthopnea, aut ſtertore ſuffocati. Nimirum, quibus mors fit permu-

permutato morbo in verã perineumoniam, delirare ſolent, quibus non fit in pulmone inflammatio, ſed collectio ſolum excrementorum in aſperis arterijs ſuffocantur, cum orthopnea & ſtertore. Moriuntur verò ij qui ita delinquunt in victu, tam breui, vt benè hos antiqui vocauerint ſyderatos: ob hoc præcipuè, id eſt, quia tã ſubito moriuntur, & quia ipſis morientibus latus liuidum inuenitur, quaſi percuſsi eſſent fulmine. Quòd autẽ hoc fiat, cauſa eſt, quòd moriũtur priùs quàm ſoluatur dolor. Nimirum quia moriuntur antequàm ſoluatur, aut remittat dolor, cõſtat eos mori præ inflammationis magnitudine, materia neq; cępta coqui neq; excreari. Si enim aut reſolui cępiſſet inflammatio, aut expurgari materia, dolor cępiſſet remitti. Quoniam autẽ præ magnitudine inflammationis moriuntur, totum latus gangrena corripitur, & liueſcit morientibus, & quoniam materiæ nihil excreatur, ſed lenta & ſicca hæret in pulmone, ſuffocantur. Explicat deinde ſatis diſſerte hũc caſum eſſe lethalem, quòd lentum hærenſq; ſputum, & reſpiratio difficilis ſeſe mutuò augeant. Tota hac dictione admonemur ne antequàm miſſione ſanguinis dolorem fecerimus remittere cibo vtamur, niſi forte mulſa aut exymelite coquendi, aut incindendi cauſa.

40 *Præhendunt autem hæc non ſolum eos qui intempeſtiue vtuntur ptiſſana, ſed multo magis, ſi quid aliud comedant aut bibant, ptiſſana deterius.*

ECce hic dicit Hippocrates apertè quę illũ proxima oratione dicere Gal. putabat. Videlicet hęc incõmoda quæ dicta ſunt, appræhendere non ſolũ eos qui intempeſtiue vtãtur ptiſſana, ſed multo magis ſi quid aliud comedãt aut bibãt ptiſſana deterius, neq; obſeruẽt, quæ oporteat obſeruari. Si enim ptiſſana, quã omnibus alijs cibis prætulit, tantas noxas parere poteſt, intempeſtiue accepta, alia certe maiores pariant, ſi intempeſtiue accipiantur. Sed quæ ſunt alia? quicunque cibi aut potus, vt carnes, piſces, oua, legumina, oxymeli, mulſa, vinum, aut aqua. Porrò quæ ſunt illa incommoda quæ apprehendent vtentes intempeſtiue? Certe quæ dicta ſunt, inflari ventrem, dolorem, ſi adeſt, augeri, ſi non adeſt excitari, diſpnea corripi, ac pręterea mori breui. Sed quę ſunt obſeruanda vt tempeſtiuæ ſint potiones? nunquid eadem ad ptiſſanã, & oxymeli ac mulſam, an diuerſa? huic interrogationi reſpõdet mox dicens.

41 *Bene igitur maxima ex parte ſimilia ſunt auxilia vtentibus totis ptiſſanis, & earum cremore: iјs vero qui neutro horum ſed ſolo potu aliquando aliter auxiliandum.*

INtelligunt hic neoterici ſermonem eſſe de reliqua curatione, ac dici eis qui vtuntur tota ptiſſana aut cremore eādē curationē, quòd ad reliqua auxilia attinet, conuenire, iјs verò qui ſola potione aquæ diuerſam. Quia nō debent ſolo potu contenti eſſe, niſi qui acutiſsimo exacte laborant morbo, illis verò ob morbi acutiem nō poteſt eadē curatio quæ alijs congruere, ſed falluntur. Nam ſi tota ptiſſana vtendum eſt in acuto, & cremore in acutiſsimo, & aqua in acutiſsimo exacte, non minus differret curatio eius qui cremore vtetur, à curatione eius qui tota ptiſſana, quā eius qui ſola aqua à curatione eius qui cremore. Nā differentia curationis non ſit à cauſa, neque eſſentia, neque loco affecto (hæc enim eadem ſunt) ſed ſolū ab acutie, hęc verò æqualis eſt interdicta. Gale. nihil certi dicit, neque explicat quæ ſint hæc auxilia, ſed ego dicam nunc aperte. Dixerat nuper, niſi igitur quis auxilietur omnibus quibus opus eſt. Quo loco explicuimus illud auxiliari ex omnibus, eſſe nihil aliud quā obſeruare omnia præcepta quibus ſit opus vt

ſit ſufficiẽs modus exhibitionis ptiſſanæ. Eodẽ verbo vtitur hic, & illic, nimirum τιμωρῆσαι. Æquum ergo eſt eodem ſignificato hic accipi atque ita intelligere, igitur maxima ex parte ſimiles ſunt cautiones, & eadem obſeruãda ijs qui ptiſſana tota vtuntur, & qui cremore, ijs verò qui neutro horum, ſed ſolo potu, ſimplici ſcilicet aut medicamẽtoſo, vt aqua, aut mulſa, aut oxymelite, aliquando opus eſt alijs peculiaribus obſeruationibus. Quę ſint autem illæ partim dicetur mox, plurimum autem dicetur libro tertio huius operis. Hic ſenſus eſt veriſsimus, & cum proxima ſententia plurimũ congruit. Cũ enim dixiſſet dicta pericula prehendere non ſolum eos qui intempeſtiuè vtũtur ptiſſana, ſed multo magis ſi aliud quid intẽpeſtiuè accipiant, explicare vollens quæ ſint obſeruanda vt tempeſtiuè accipiantur ptiſſana, & aliæ potiones, dicit ad ptiſſanam & cremorem eſſe eaſdem obſeruationes, ad alias potiones, non omnino eaſdem.

42 *Oportet autem hoc omnino ita facere ſi nuper paſto cuipiam, & alui onere haud quaquam purgato febris, vel cum dolore, vel ſine dolore incœperit, à ſorbitione tantiſper temperandum, donec cibum ad infernam inteſtini*
43 *partem deſcendiſſe coniectatum fuerit.* *Vbi*

autem

autem dolor aliquis tenuerit, oxÿmelite in potu vtendum, hyeme calido, æſtate autem frigido, quod ſi multa ſitis fuerit, mulſa vtendum, & aqua. Deinde quidem ſi dolor quis inſit, 44
vel periculum aliquod apparuerit, dare potionem, neque multam, neque craſſam, ſed poſt ſeptimam vel nonã ſi validus ſit. Si verò non 45
ſubijt vetuſtus cibus, ei qui recentem acceperit, ſi fortis fuerit, vel ætas vigẽs, clyſtere vti, ſin autem fuerit debilior, glande vti, niſi ſponte exierit bene.

DVo hic facit, addit aliud præceptũ, quod in exibenda ptiſſana tenendum eſt, & explicat exemplo quod mox dixerat, nimirum non omnino eſſe eaſdem obſeruationes in alijs potionibus, vt in ptiſſana & eius cremore. Præceptũ eſt, ſi nuper paſto cuipiam, cui neq; aluus deonerata ſit, neque recẽs cibus ex ventriculo deſcenderit, febris inceperit ſiue cum dolore, ſiue ſine eo, non eſſe dandam ptiſſanã vſque dum cibus deſcenderit ad inteſtina. Meritò ſanè dicit ſiue cum dolore ſiue ſine dolore. Nam nõ ſolum in pleuritide vtilis eſt hæc obſeruatio, ſed & in omni alia febre, atq; adeò omni morbo, quin & in bona valetudine. Semper enim enim nocet cibus alius, an-

tequam è ventriculo prior deſcenderit. Na
prior poſteriorem corrumpit, ſi plurimum in
moretur, ſin minus, incoctum deſcendere fa
cit. Hęc ergo incommoda in omnibus habet
quædam etiam alia peculiaria habet in do
lore, quæ antea dicta ſunt. Nimirum dolor
auget & diſpneam. Non tamen proinde pu
tandum eſt, hoc idem eſſe, & quod antea di
xit, quibus cibus ſtatim incluſus manet, ſa
tis enim differt. Illic enim de cibo veteri
qui non exeat, hic de veteri qui non exeat,
& recenti qui non deſcenderit à ventriculo:
quo caſu ob duas cauſas iam prohibetur priſ-
ſanæ atque adeò cuiuſque alterius cibi exhibi
tio, quarum altera alteram cõſeruat. Nam fe-
ces non euacuatæ deſcenſuro cibo impedi-
mento ſunt. Itaque tunc temporis à cibo abſti
nendum. Quid ergo agendũ? certè abſtinen-
dũ à cibo, vtendũ verò glãdibus aut clyſteri-
bus quæ feces ſubducant, & potionibus quæ è
ventriculo detrudant. Nam fecibus ſubdu-
ctis locus dabitur deſcendenti cibo, atque ita
is facilè à potionibus detrudetur. Si igitur eũ
cui hæc ſint, dolor aliquis tenuerit, itaque iam
laboret dolore, & feces habeat impactas, &
cibum non deſcendentem, vtendum eſt oxy-
melite. Nam etſi antea, cum diceret, ſi ſiccior
ſit morbus quam quis exiſtimet, non oportet,
multum dare, ſed præbere ante ſorbitionem,

aut mulſam, aut vinũ, quaſi nõ ea ſolũ vſui eſſe poſſent, neq; ea maxime, adjecit, aut quodcunq; magis quadrabit: nũc autẽ magis quadrat oxymeli quã mulſa, quia ponitur dolor crudus & in principio, & feces impactę, & vẽtriculus cibo occupatus, in tãta autẽ vẽtris totius & thoracis cõſtipatione oxymelitis qualitas deſideratur, quia incindit, & exterget multo potentiùs quã mulſa, & coquit nõ minùs quã ea: verũ ſitim auget multò magis quã mulſa, quia capit multo plus melis quã ea, & acetũ etſi ſit refrigerans, eſt tñ ſiccãs, ac proinde ſitim infert, niſi tam exiguũ, & tã multa aqua dilutũ, vt vim ſiccandi amittat, tũç enim extinguit ſitim magis etiã quã ſola aqua, quia vim ſiccãdi deponit, & refrigerandi auget. In oxymelite autem major aceti quãtitas, atque cũ aquæ minori eſt, quã vt poſsit ſiccãdi vim amittere. Proin, ſi multa ſitis fuerit, mulſa vtendũ potius; aut etiã aqua ſola, ſi ſit ſitis maxima. Cõſtat verò ex his ſi vtraque neceſsitas incidat ſimul, incindendi ſcilicet, & ſedandi ſitim, licere parare oxymeli aliud quod aquæ plus, melis & aceti recipiat minus ſolito, aut in mulſam tantillum aceti infundere. Quin & ipſa mulſa vtemur in quibuſdam dilutiori, in quibuſdam minus, vt magis minus vęrè bilioſa eſſe videbitur pleuritis. Multa enim eſt bilioſa, tanto autem minùs,

quanto eſt dilutior. Ergo vt erit pleuritis bilioſior ita vtemur dilutiori, vſque adeò vt ſi res ita exigat poſsimus venire ad ſolam aquã, quam conſtat neque coquẽtem neque incindentem eſſe, ſed attemperantem. Hinc verò diſcemus, quandoquidem Hippocrates vel in pleuritide ad ſolam aquam frigidam venit, non debere nos admodum pertinaciter, vt quidam faciunt, indicationi à cauſa adherentes, intemperiem negligere, ſatius enim aliquando eſt morbum protrahi permittere, quã breui hominem exuri. Itaque vides vt exhibendi oxymeli, & mulſam, & aquam, nõ eædem ſint regulæ, ſed peculiares quaſdam habent cautiones. Conſidera etiam Hippocratem ſerapia omnia præbere hyeme calida, æſtate frigida, contra ac vulgares quidam medici, qui tepida tribuunt, non conſiderantes ventriculum lædi maxime tepidis, frigidis verò & calidis iubari & delectari. Rectè autem tribuuntur calida hyeme frigida æſtate, ita enim ſunt iucundiſsima, & intemperiei aeris occurritur. Verum dices, durum eſſe, ęgrotum ſine ſorbitione ptiſſanæ aut alio cibo continere cum ſolo oxymelite aut ſola mulſa tandiú. Quid enim, ſi etiam ſi hæc omnia agas, tamen dolor duret diu? & deliquia animi aut peruigilia, aut alia huiuſmodi

ſuccedant, quibus indicetur non poſſe durare hominem donec morbus concoquatur? nunquid ne tunc quidem ſorbitionem dabis? ita ſanè, nã tunc vrgentæ gratia dari debet, etſi alia obſtet. Hoc vt doceat, dicit, deinde quidem ſi dolor quis inſit, id eſt, perſiſtat duretque, vel pericalum aliquod apparuerit, periculum ſcilicet mortis ſe inſinuet ex tam longa inedia, dare potionẽ. Sed ſi hoc eſt quod Hippocrates docet, quorſum addit, neque multã neque craſſam, ſed poſt ſeptimam vel nonã? nam vrgentiæ nullum tempus, nulla quantitas præfinitur, ſed dandum eſt quantum, & quocunque tempore neceſsitas exigat. Ita eſt ſed indicationi ab vrgentia fieri debet ſatis cum quam minimo auxilio fieri poſsit, itaque dari debet. quantum ſit neceſſarium, nihil tamen præterea. Proinde dum præter methodum datur ptiſſana ob vrgentiam, neque multa neque craſſa, neque ante ſeptimum aut nonum diem dari debet, ſi æger validus ſit, ſi enim non ferant uires, dandum eſt quãtum & quandocunque poſcent. Itaque potionibus trudentibus ex ventriculo ita ſuccurritur, ſi tamen vetuſtus cibus non ſubijt, ſed hæret in inteſtinis, ipſe impediet recentis cibi ex ventriculo deſcenſum, quare fruſtra laborabitur potionibus niſi feces ſubducantur, vtendum

ergo

Digitized by Google

ergo erit clyſtere ſi fortis fuerit virtus & vigeat ætas, ſin minùs glande, niſi ſponte exierit bene. Quo loco conſideratione dignum in primis eſt, quanto ſtudio Hippocrates velit deuitare omnia auxilia, vtque eis vti nollit, niſi neceſsitate compulſus. Nam ne glandem quidem immitti leuiter permittit, ſed niſi ſponte exierit aluus. Quaſi diceret, ſi enim citra eam poteſt aluus deonerari, ne glande quidem vtendum. Quid enim aliud inſtrumenta medica faciunt, niſi vnde neceſſaria ſint, quàm negotium faceſſere naturæ? conſidera præterea quam cautus ſit Hippocrates, & quã longè abſit à temeritate, qui ad clyſteris vſum exigit vt facultas fortis ſit, & ætas firma. Certè veteres fortioribus clyſteribus vti conſueuerant, ex fortioribus inquam paratis, & longè plus infundere quam nunc, proinde plus virium ad id ſuſtinendum exigebant, & vt potentiori auxilio fidebant. Videas enim ſæpiſſimè Hippocratem in epidemijs in difficillimis curationibus vt præſtantiſsimi auxilij clyſteris mentionem facere. Verum ad feces duratas non opus erat clyſtere ex toto corpore trahente, ſed extergente ſolùm & emolliente, quare minus videbatur tam multas vires exigere. Sed ſolùm, ne homo eſſet debiliſsimus. Quid enim? nunquid ſi feces ſeni duræ

& im-

& impactæ ſunt, non vtemur clyſtere? quid ſi glans non ſufficit? an caſus iam eſt incurabilis? non certè, ſed Hippocrates hoc dicit, nos commonens, vt quocunque auxilio vti velimus, curemus ſit facultas quæ ſatis ſuperque ferre poſsit. Tutiſsimè enim ita proceditur. Nam etſi quid à medico peccetur (nihil autẽ peccare magis quam humanum eſt) cum facultas eſt fortior quam pro auxiliorum magnitudine, poſſunt etiam errata vinci. Non tamẽ proinde ſi non detur tam tutò procedere, & res urgeat, ſuper ſedendum à curatione eſt, ſed tentandum etiam aliquando cum temeritate aliquid.

46 *Occaſionẽ autẽ dandæ ſorbitionis hãc maximè ſeruari oportet & per initia, & per totum morbum. Cum quidem pedes frigidi ſint, abſtinere oportet à ſorbitionis exhibitione, præcipuè autem à potu abſtinendum: cum autem calor ad pedes deſcenderit, tunc dare, & putare plurimum poſſe occaſionem, in omnibus morbis, præcipuè autem in acutis, & maximè in magis febricitantibus, & in maximo periculo conſtitutis.*

HActenus loquutus eſt de tempore vniuerſali quo dari aut nõ dari debet cibus, docens

cens in totius morbi principio abſtinendum, vſque dum dolor remittat & os madeſcat, & feces exierint, & cibus deſcenderit: nunc de tempore particulari, & hora cibo accommodata agit, dicens in principio paroxiſmi abſtinendum à cibo & potu eſſe, dandum verò in inclinatione idque obſeruandum & circa principia & per totum morbum nimirum pedes & reliquas partes extremas refrigerari, principij eſt, quia calor accurrit ad viſcera, & ab extremis partibus, ſe ſubtrahit: calorem verò ad pedes deſcendiſſe, eſt inclinationis, quia tunc temporis fuligenes vſtæ per extremas partes expirant. Simile ergo eſt quod nũc dicit, & quod in aphoriſmo vndecimo ſectionis primæ, prætérquam quod illic dicitur in paroxiſmis abſtinendum, quia cibum dare in illis noxium eſt, hic verò definitur quæ paroxyſmi pars ſit ad cibum capiendum ineptiſſima, & quæ minus inæpta. Nimirum in ipſo paroxiſmi principio cum maximo, in inclinatione cum minimo periculo datur. Quia in principio periclitatur reconditus calor velut à viridibus lignis ſuffocari, crudi autem cibi, obruũt. Majori autem cum periculo datur ea occaſione frigidus potus quam cibus, quia potus & obruit, & in conſtipatum calorem confertim incidens, refrigeratione extinguit. Nõ

tamen

Digitized by Google

tamen vt potus frigidus minus etiam quam cibus dandus in principio paroxyſmi, ita in inclinatione eſt minus vtilis, quin potiùs, cib⁹ ſi fieri poteſt, ne per totum quidem paroxyſmum dandus, ſed expectanda in febricitatio, potũ verò in plerìſque febribus, nõ ſolũ licet, ſed etiam expedit dare inclinante febre, atq; adeò in quibuſdam vigente vt inclinet, plus autem aut minus, citius aut tardius, frigidiuſque aut nimis frigidum, vt febris inclinabit magis ad bilioſam, aut pituitoſam. Dicta ſunt multa alia ad hunc locum pertinentia in commentatione dicti aphoriſmi, vbi docuimus ab hac regula excipi debere bilioſos valde, & qui picrocholi cùm ſint, citra partis alicuius phlegmonem, aut putreſcentiam, bilis vſtione febricitant: illos enim oportet ventriculo non omnino cibo vacuo paroxyſmum expectare, aut in ipſo paroxyſmo accipere: quia aliter non poſſunt bilis confluxum in ventriculum ſuſtinere, & magis periclitantur à ſyncope cardiaca, quam à calidi ſuffocatione. Exagerat deinde Hippocrates hoc præceptum, dicens, putare oportere plurimum poſſe occaſionem cibi exhibendi. Certè tantum poteſt, vt putem plurimos ob malè inſtitutum victum perijſſe, qui alioqui fuiſſent liberati, atque adeò plurimos ſolo victu liberatos eſſe à maxi

mis morbis citra aliam curationẽ. Dicit plurimum poſſe in morbis, præcipuè autem in acutis, maximè in magis febriciatantibus, & in maximo periculo conſtitutis. Hæc dicit alludens ad ea quæ in procemio dixit, puta victus inſtitutionem rem magnam eſſe præcipuè in morbis acutis quorum febres continuę ſunt,& occidunt. Sed dices quo pacto poteſt pertinere hæc occaſio cibi præbendi ad acutos morbos, non enim videntur in acutis febribus accidere frigora rigores aut horrores, ſed in ſolis intermittentibus,quæ neque periculoſæ ſunt neque acutæ. Certè multæ continuæ febres ſunt horridæ, vt vocatæ ſemitertianæ,& aliæ ob alias occaſiones. Sed præter has omnes,quæ non ſunt continentes,habent exacerbationes, in quarum principijs accidit pulſus conſtrictio,atque adeò in multis etiam quædam refrigeratio pedum. In omnibus autem cauendum eſt cibum dare in exacerbationis principio, In acutis verò vt ſunt periculoſiora & mutabiliora,cæteris paribus quodcunque erratum habet plus periculi.

47 *Vti autem primum maximè quidem cremore,deinde autem ptiſſana,ſecundum conconjecturas præſcriptas diligenter conſiderans.*

Hoc

HOc ſanè in pleuritide & perineumonia manifeſtum eſt, quia in his incipiẽdum à tenuiori cibo, procedendũque ad craſſiorem, ſed & in alijs febribus, niſi ptiſſanæ aſſueuerint ægroti, non erit præter rem à ptiſſanæ cremore incipere, vt mutatio conſuetudinis paulatim fiat, poterit ẽm ita etiã dari plus in principio, aucta quantitate cremoris, quan tum tenuitate ſuperat. Hæc verò debes facere ſecundum præſcriptas coniecturas diligenter cõſiderans, an profutura an verò læſura ſit ptiſſana. Quia ẽm hæc non diligenter cõſiderabant, quidã attendentes cõmoditates ptiſſanæ opportunè epotæ, commendabant ſummopere ptiſſanam: alij videntes incommoda ex ptiſſana accepta importunè, imputãtes ea ipſi ptiſſanæ, dicebãt ea nihil eſſe deterius. Vides ergo vt in dilutione propoſitæ in principio quæſtionis, totius libri huius primi, qui hic juſta Galeni partitionem finitur, conſtitutio fuerit.

DE RATIONE VICTVS
Liber Secundus.

Dolor autem lateris ſiue in principio fiat, ſiue poſtea, non abs re eſt calidis fomentis tentare ſoluere dolorem.

NOmen doloris lateris hic non de vera pleuritide ſolùm, quæ in inflammatione lateris habet eſſentiam, dicitur, ſed de quocunque lateris dolore. Hanc enim ob cauſam, tam variam curandi huius doloris rationem ſcribit, ſcripturus alioqui ſimpliciorem. Nimirum vera pleuritis non admodum poteſt diſsidere, cũ omnis ſit inflammatio, ſiue exquiſitior aliquanto, ſiue alterius generis tumoris aliquãtum ſit particeps, ſiue membranã ſuccingẽtẽ coſtas ſiue muſculos ſolum teneat. In omni itaque pleuride ea curatio erit idonea quam inflammatio petit adiuncta partis indicatione. Verùm dolores laterum à diuerſis morborũ generibus naſcuntur: nam & ab inflammatione, & à flatibus, & à ſuccis crudis eo loco hærentibus, & à qualicunque in latus incumbente deſtillatione, quin etiam ab affectionibus hepatis aut lienis ob alligationẽ eorum viſcerum cum coſtis infernis. Nihilominus poſſunt curationes omniũ dolorũ la-

teris

teris habere pręceptionẽ aliquã cõmunẽ, pręcipuè in initio. Oẽs enim morbi qui ſunt eatenus ſimiles, vt ambiguitas aliqua in eorũ dignotione eſſe poſsit, in initio minimè dignoſci poſſunt, & proinde curationes minimè differunt, cũ verò procedũt, & apertè differũt, curationes etiã faciunt diſsidere. Vt doloris colici & nephritici imprimis eadẽ, poſtea curatio ſatis diuerſa eſt. Ita hęc præceptio od omnẽ lateris dolorẽ pertinet. Dolorẽ lateris, ſiue in principio fiat, id eſt nullo alio morbo prægreſſo, ſiue poſtea, alij ſuccedens, nõ ab re eſt tẽtare calidis fomentis diſſoluere. Fiunt verò ſæpe (nã & de hoc dubitãt quidã neoterici) vtroque modo, vtriq; laterum dolores, & veræ pleuritides, & reliqui laterũ dolores, à principio & poſtea. Quamquã veræ pleuritides crebriùs fiunt à principio quã multę aliæ inflãmationes internæ, vt quę phrenitides, quã lethargi: verũ & alijs morbis ſuccedũt; graue dinibus præcipuè cũ malè curãtur. Sed & alij quicunque morbi poſſunt poſtremò in pleuritides euadere, quod ſanè genus lethalis abſceſſus eſt. Itaq; vtcunq; dolor incipiat latus obſidere oportet tentare calidis fomẽtis diſſoluere. Quo fit vt illud tẽtare nõ ad morbi cognitionẽ pertineat, vt pleriq; accipiũt, quaſi fomẽtis tẽtãtes an vera pleuritis ſit, an non, quã-

doquidem & in vera pleuritide fomentis ten
tandũ eſt, ſed ad curationẽ. Quaſi tentare de
beas an fomẽtis curari poſsit, ne, niſi opus ſit,
majoribus auxilijs vtaris. Sed quoniã tentan-
tes admouemus fométa, cõſtat nõ ſemper ad
mouẽda eſſe, ſed tunc ſolũ cũ ſpes aliqua eſſe
poteſt, fore vt ſolis fomentis cedãt dolores: ni
mirũ ſi dolores ex flatu aut ſuccis frigidis ſũt,
cedẽt fomẽtis calidis, cõtrarij ratione, niſi cau
ſæ plurimũ redũdẽt, nã ita etiã opus erit priùs
expurgare totũ corpus: ac nonnũquã etiã mit
tere ſanguinẽ, ne dolor alia ex cauſa incipiẽs,
ſanguinẽ cõuocãs inflãmationẽ faciat. Sed &
inflãmationes laterũ ſi exiguæ ſint, & corpore
vacuo, poſsint fomentis ſolis cedere, & quia
fomenta quod in parte eſt diſſoluent, & ſedã-
tia dolorẽ (anodina cũ ſint) qui mouebat, flu-
xionẽ ceſſare faciẽt. Nã cũ aliæ nonnullæ tra-
hẽdi cauſę ſint, nulla eſt cũ dolore conferãda:
quare cũ dolor fluxionis cauſa maxima ſit, a-
nodina in corporibus nõ admodũ plænis, flu-
xiones ſedãtia ſint, non minus quã quæ reper-
cutiũt. Verũ ſi quis mox ac accedit ad ęgrotũ,
videt quinque pleuritidis ſigna (hæc ſunt, fe-
bris perpetua, dolor pũgens, tuſsis, difficultas
reſpirationis, & pulſus durus) cõſpicua & ma
gna, male faciet incipiẽs à fomẽtis, ac non po-
tiùs à miſsione ſanguinis. Si etiã videat, citra
hæc

hæc, lateris dolorē, cum magna iñ redūdātia cremētorū in toto corpore. ab expurgatiōe debebit incipere, his em̄ caſibus nulla ſpes eſt forè vt ſolis fomētis res cedat. Alioqui agēdū eſt à principio fomētis calidis, quia partis natura non fert frigida, neq; repercutientia, ſed laxantibus, ab initio indicat vti.

Calidorum autem fomentorum optimū eſt aqua calida, in vtre, aut in veſica, aut in æneo vaſſe, aut in cruſtaceo. Suſternere autem oportet molle aliquid ad latus, lenitatis gratia. Bonum autem & ſpongiam mollem magnam ex aqua expreſſam aponere: contegereque linteo fomentum oportet, pluri enim tempore ſufficiet, & permanebit, ſimulque ne vapor ad ægrotantis ſpiritum eferatur: niſi videatur hoc etiam vtile ad aliquid eſſe, eſt enim cum ad aliquid oportet. Adhuc autem & ordeum, & eruum in aceto diluto, vt paulo acidius ſit, quam vt quis bibere poſſit, macerata ac feruefacta & in marſupia coniecta, apponere, & furfures eodem modo. Fomentum autem ſiccum præbēt ſal, & milium torrefactum, in laneis ſaculis conuenientiſſimum. Etenim lene & blandum eſt milium.

Fomen-

FOmenta differentiam recipiunt ex facultate qua ſunt, & ex inſtrumētis quibus admouētur, ex facultate, & ex ſubſtantiæ modo. Quòd ſimplicia ſint & medicamentoſarum facultatum expertia, aut medicamentoſa, & inſignibus prædita qualitatibus: ex inſtrumentis, quòd admoueantur in vtre, veſica, aut vaſe æneo, aut cruſtaceo, aut in ſpongia, aut in lineis, laneis vę ſaculis, & ſi quæ alia ratio eſt admouendi: ex ſubſtantiæ modo quòd humidum fomentum ſit, aut ſiccum. Humidum enim hic, vt & multis alijs locis, vocat Hippocrates quod fluxile & liquidum, ſiccum verò quod ſolidum & humoris expers: vt humidum ſit decoctum quodcunque etiam ſiccisſimarum heruarum, & merum acre, & aliud quodcunque liquidum: ſiccum verò quidquid in ſaculis admouetur, quacunque facultate ſit. Ita enim accipi hic duo hæc nomina conſtat, quia cū meminiſſet duorū fomentorū, aquæ ſcilicet ſolius, & aceti diluti cū hordeo & eruo, apponēs tertiū puta, ſaculos ſale & milio torrefactis plęnos, dicit, ſiccū autē fomentū, quaſi duo priora humida fuerint, conſtat verò ſi facultatem conſideres, ſecundum fomentum fuiſſe ſiccum: nam ex hordeo, milio, & aceto. Conſtat ergo humidum ſiccumque hic dici fluxile & ſolidum,

vt

vt libello de alimento, vbi diuidit alimentũ in humidum & ſiccum, ideſt potabile, & ſolidum. Quanquam & facultas ſiccandi aut humectandi in dictis tribus fomentis ſubſtantiæ modo proportione reſpondet, vt enim ſecundum ſiccius eſt primo, ita & ſolidius, quia conſtat & cremore & ſeminibus commiſtis: & vt tertio minus ſiccum, ita minus ſolidum. Sed contingit dubitare, cur dicat aquam calidam eſſe optimum omnium fomentorum, cum ad quędam ſint alia potiora? Vbi enim flatus multi acerasſi ſint, & ſucci crudi multi & lenti, melius ſit ſecundum, quod ſuccos abſumere potius, & incindere poſsit, ac tertium quod hæc potentius adhuc præſtet, & flatus diſsipet. Tũc ergo ſolum aqua ſit optimum fomentum, cũ potentiori non ſit opus, vt cum ſuccus tenuis bilioſus aut ſalſus, aut inflammatio exigua, aut flatus tenues, alioqui alia ſint meliora. Cur ergo ſimpliciter dicitur aqua omnium optim? An quia leuiſsimum auxilium, & quoad fieri poteſt tale exoptandum? An quia ſimpliciſsimum & facultatibus efficacibus maximè carens, tale verò cum ſit, ad affectiones quibus congruit omnium maxime eſt congruens, ſed & in alijs omnibus, ſi res eſt dubia, & de ſucci ſpecie, aut affectionis magnitudine dubitatur minima cum noxa admouetur. Secundum fo-

mẽtum videri poſsit alicui minimè huic morbo congruens, ſi rectè hactenus dictum eſt, indicatione huius partis prohiberi refrigerantia & adſtringentia. Hordeum enim frigidũ eſt, acetum frigidum & aſtringens. Sed oportet conſiderare acetum adeo dilutũ vim ſuam magna ex parte deponere, & hordei frigus erui calore temperari, vt totum fomentũ moderatum ſit. Porrò hæc fomenta nõ demittuntur in parte, ſed admouentur actu calida, & retinentur ſolum dum is calor durat, mox abijciuntur. Omnia autem quæcunque facultate ſint operantur primo occurſu, ſecundum id quod actu habent, etſi id illis per accidẽs inſit, deinde diutius manentia recidũt in facultatem quæ illis per ſe ineſt. Fomenta ergo quæ actu calida admouentur cum non vltra primum occurſum retineantur in parte, neceſſe eſt calfaciant, etſi alioqui calida non ſint. Hęc & huiuſmodi omnia, quæ liquida ſint, admoueri poſſunt in vtre aut veſica, aut ſpongia imbuta ac expreſſa, aut vaſe aliquo duro, vt ęneo aut teſtaceo, hoc eſt parato ex concha animalis alicuius grandioris eorum quæ vocantur oſtracoderma atqui eodem modo fieri poteſt vas fictile. Habent enim aliqui vaſa huiuſmodi talia vt admoueri idonea ſint, lateri, aut vẽtri, aut humero aut coxæ. Conſtat verò hęc debere

Digitized by Google

bere eſſe accommodata, magnitudine & figura, vt partibus aptè admoueantur. Mihi verò magis probantur fométa in veſica aut vtre, quia molliora, & ob id ſemiplena meliùs admouentur, & per eas peliculas ſucci vis melius traſmittit, in æneo enim aut teſtaceo vaſe, haud multum intereſſe puto, aqua calida cótineatur, an alius quiuis calidus ſuccus. Ad modum etiam admotionis pertinentia ſcribit Hippocrates quædam, quorum caput eſt, vt cum quam minima moleſtia admoueantur. Nam & in alijs omnibus medicis auxilijs, moleſtia quoad fieri poſsit, vitanda eſt, Subſternere ergo oportet molle aliquid lateri, vt linteum, aut lanam lenitatis gratia. Conſtat verò hoc vaſis ſolùm eneis aut teſtaceis intelligi, non etiam de vtre aut veſica, quæ per ſeſe mollia ſunt. In admouenda ſpógia duo admonet, vt admoueatur expreſſe, ne ſuccus verſus quaq; per corpus effluat, & vt ſpógia admota linteo cótegatur, vt calor diutius permaneat, ſufficiatq; neq; opus ſit crebro ſpógias mutando ambiéti aëri locũ dare, & ne vapor ab ſpógia ad os & nares eferatur faciatque difficiliorem reſpirationem: niſi, inquit, videatur, hoc etiam vtile ad aliquid eſſe, eſt enim aliquando vtile. Hoc ſanè conſideratione

dignum

dignum eſt. Videtur enim nulla re melius thoracis & capitis & pulmonis malis ſuccurri poſſe quàm vapore. Nam vt craſſa inteſtina clyſteribus, ventriculo vomitorijs, renibus diureticis, ſuccurritur, quia hæc in partes pertingunt, ita & vaporibus videtur partibus reſpirantibus ſuccurrendum. Nihil enim aliud fertur in eas partes integrum. Non ergo videtur cauendum, ne vapor in ſpiritum feratur thorace laborante, ſed procurandum potius, ſi id quod admouebatur idoneum erat medicamentum, talis enim erit etiam vapor. Ego ſane vaporibus ſæpe vtor ad thoracis affectiones & capitis, admouens lectulis ægrotantiũ, lebetes cũ decoctis idoneis, aut in prunis ſuffitus. Nimirum parari poſſunt vapores coquẽtes & incidentes vt res exiget. Quare ſæpe oportebit ſinere vt vapores ex admotis ſpongijs efferantur, quo dum fomenta exteriùs admota dolorem ſedant, & ſuccos ac flatus diſcutiunt, vapares intro lati coquant aut ſeccent. non tamen ſemper id erit vtile. Nam ſi magna periculi & vrgentiæ pars eſt in difficultate reſpirationis, vt ſæpe eſt, prohibere oportet vapores, illi enim etſi coquendo aut incindendo prodeſſe deinceps poſſent, mox tñ & primo occurſu non poſſunt non difficultatem reſpirationis augere, in qua periculum maximum

Digitized by Google

eſſe ponebamus. Hoc ergo caſu ſatius erit fobere latus calidis ad os autem & nares aërem temperare. Si etiam thorax à capite recipiat, fieri poterit, vt fomentum thoraci bene faciat vapor vero caput repleat & fluxionē augeat. Quanquam aliquando eſſe poterunt pariter vtilia fomentum thoraci & capiti vapor. Vt ſi flatuoſo thorace, & humido capite, & corpore non adhuc redundante excrementis, admoueantur lateribus ſaculi ex cumino, ſaculi enim thoracem, & vapor caput ſiccabit. Multas huiuſmodi affectiones poſsis per te meditari, quibus vaporem fomentorum in ſpiritū efferri vtile ſit, multas etiam quibus noxium. Cùm noxium eſſe videbitur prohibere poteris vt Hippocrates dicit linteis fomēta obuoluens. Tertium fomētum ſiccum maxime eſt: nam ſal & milium talia per ſe ſunt, & torrefactione fit ſiccandi ac calefaciēdi facultati acceſio. Commendatur milium quod pondere ſit leue, ac non comprimens, & lene, minimeque exaſperās. nimirū, de vitāda moleſtia eſt. Cælius Aurelianus è methodicorum ſecta ſecutus ſoranum obiicit ſalem vſtum acrē eſſe, ac neceſſario febres accendere: miliū torrefactū graueolēs eſſe, & capiti graue. His reſpondemus, vt ſiccans valde & acre fomentum, vſupari ſalem ab Hippocrate non pro quocū

que

que pleuritico ſed in quo ſiccatione maxima opus ſit. Milij graueolentia non probatur, ſed neque vllum aliud eſt auxilium magnũ quod nulla ratione obſit.

Soluit autem emollitio huiuſmodi etiam dolores clauiculam attingentes. Sectio autem non ſimiliter ſoluit dolorem, niſi ad clauiculam dolor pertingat.

EMollitionem vocat anodinorum admotionem, commendat verò eam hoc nomine quòd ad omnes dolores laterum ſit vtilis, non vt ſectio venæ, quæ non æquè omnes ſoluit, ſed eos qui attingunt clauiculam. Hoc per anticipationem nunc dicitur, mox enim explicabitur, diceturque iterum.

Si autem non ſoluitur ad fomenta dolor, non expedit multo tempore calfacere, etenim ſiccat hoc pulmonem, & ſuppurationem facit. Sed ſi dolor ſignificationẽ ſui prebeat ad clauiculam, aut grauitas in brachium, aut circa mammam, aut ſupra ſeptum tranſuerſum, ſecare iubat venam internam in cubito, & non cunctari confertim auferre ſanguinem, vſque dum multo magis rubicundum fluat, aut pro puro & rubro liuidum. Vtrunque e-

nim euenit. Si autem ſub ſepto tranſuerſo ſit dolor, non præſtet autem ſui ſignificationem ad clauiculam, mollire oportet aluum aut helleboro nigro, aut piplio, nigro quidem daucū, aut ſeſeli, aut cuminum, aut aniſum, aut aliud quidpiam eorum quæ bene olent, miſcendo: peplio autem ſuccum ſilphij. Verum etſi hæc miſceas, eiuſdem modi ſunt. Euacuat autem nigrum melius, & ad iudicationem magis facit quàm peplium: peplium verò, quàm nigrum flatus magis pellit. Ambo autem dolorem ſedāt. Sedant autem & alia multa, aluum ſubducētia. Optima autem ſunt hæc, eorum quæ ego noui. alioqui & ea quæ in ſorbitionibus dantur, aluum ſubducentia proſunt, quæcunque non valde inſuauia ſunt, aut ob amaritudinē aut aliam inſuauitatem, aut ob multitudinē, aut colorem, aut aliquam aliam ſuſpitionē.

QVandoquidem fomenta non admouebantur quaſi certo dolorem ſolutura, ſed gratia tentandi an valerent ſoluere, conſtat, ſi dolor non ſoluatur, non eſſe perſeuerandum plus ſatis in eorum admotione, ſed tranſeundum ad alia, illis dimiſis, non enim ſolum inutilia ſunt, ſi non ſoluunt, ſed etiam lædunt.

dunt, præcipuè ſi ſecundi, aut tertij generis fomentorum ſint. Si enim ſint moderatiſsima, aqua calida, aut ſimile aliud, ſine magna vi calfaciendi, aut ſiccandi anodinum, non opus erit, reiicere, etiam ſi dolorem nō ſoluant, ſed ſatis erit, his retentis ad alia auxilia tranſire: alioqui non erit ſatis tranſire ad alia, niſi reiiciantur, quia ſiccando & calfaciendo pulmonem, ſputa reddunt ſicciora, & excreationi ineptiora: vnde contingit ſtrangulari, aut inflammationes maiores fieri (aucta fluxione) quam reſolui poſsint: quare niſi præueniant ſtrangulare, ad ſuppurationem vertentur. Fomenta ergo inſigniter calida, niſi dolorem ſoluant, dimittere oportet. Non enim hæc, quòd omnia, ſecundum rationem facienti viderentur certo profutura, ſed quaſi in re incerta, tentādo, admonebantur. Non tñ mox ſunt reiiciēda, niſi primo occurſu ſoluant, ſed cùm tantùm admota permanſerint quantum ad tentādum fuerit ſatis. Sæpe enim calida fomenta, in paſsionibus, etiam frigidis & flatuoſis, primo occurſu videntur lædere, quòd extenuati flatus diſtendant plus, & dolor creſcat, perſeuerantia verò ſoluunt, quem primo auxerāt dolorem. Proinde non dixit, expedit mox fomenta tollere, ſed non expedit multo tempore calfacere. Quanto tempore calfaciendum
ſit

ſit non definit, neque certo numero dierũ aut horarum definiri poteſt, ſed tunc putandum eſt, plus ſatis eſſe calfactum fomentis, cum au geſcentis affectionis, aut mutationis in phlegmonem, quæ antea non erat, notæ cæperint apparere. Vt ſi, cum antea non eſſet febris, iã ſuccreſcat, aut cum eſſet exigua, creſcat, & pulſus duritiem accipiat: cum aliquid tale apparere cæperit, mox à fomentis abſtinendũ. Quid ergo agendum? mittendus ſanguis, aut expurgandum. non enim vt dixit, ſectio æquè omnes iubat, ſed quoſdam expurgatio magis proinde diſtinguit Hippocrates dolores inqui bus hoc aut illo opus eſt. Quo loco Gal. atque poſt eum alij omnes intelligunt, ex Hippocratis ſententia in pleuritide quæ tenet coſtas ſuperiores, mittendum ſanguinem, in ea verò quæ inferiores octo, expurgandum: tentantq; cauſam reddere. Alij cauſantur, cor eſſe inter brachium & venam ſine coniuge, à qua coſtæ infernæ nutriuntur: Alij, ſuccos tenues & calidos, quique miſsioni ſanguinis magis cedãnt, in ſuperiores partes ferri ſolere, craſſos & frigidos, qui expurgationi, in inferiores. Verum & rationes hæ futiles ſunt admodum, & quod aſſeritur falſum, & abſurdum. Nã vena ſine coniuge non fit ex caua, antequam ea in cor ſe inſinuet, ſed iam prætergreſſa: neque

que ſanè vena caua penetrat per cor, ſed mittens in illud ramulum, prætergreditur: quare non eſt cor inter venam cauam & internam incubito: ſed etſi eſſet non proinde neceſſe eſſet, ſanguinem, qui ex ſpacijs coſtarum inferiorum, ſectione venæ in brachio, effunderetur per cor tranſire: nam non per venas grandiores, & quæ medium corporit tenent, neceſſe eſt venire, ſed per ramulos, qui per carnes didducti, rete quoddam commune texũt ſanguis educitur. Iam verò ſupernas partes calidis, infernas frigidis laborare, non eſt perpetuum, cùm crura laborent ſæpe eryſipelate, & ceruix ædemate: Sed intra thoracem eam partium differentiam eſſe putare, eſt ridiculum, cùm in thoracis medio cor ſit, & illi ſubſtet hepar. Sed præter hæc per ſeſe abſurdum ſit, ſi quis pleuriticum curans, quòd inflammatio teneat ſextam, aut ſeptimam coſtam, à miſsione ſanguinis prorſus abſtineat, præter id, quod petit inflammatio, partis internæ, & proximæ cordi, & vtatur expurgatione, ventriſque fluxum moliatur, præter thoracis naturam, qui alui fluxione parum iuuatur ' vt hac ratione à pleuritide alui profluuium ſoleat eſſe lethale. Conſentaneum ergo magis eſt putare Hippocratem hoc non

do

docere, ſi verba id ferunt, quàm commentis fingendis, pro re abſurda laborare. Mihi ſane nihil minus videtur dicere, quàm eſſe aliquam pleuritidem, in qua mittendus ſanguis non ſit, cum dicat. Si dolor ſignificationem ſui præbeat ad clauiculam, aut grauitas in brachium, aut circa mammam, aut ſupra ſeptum tranſuerſum iubat ſecare venam internam incubito. Si enim in omni inflammatione, quæ ſupra ſeptum tranſuerſum, cum infra ſeptum nulla pleuritis eſſe poſsit, in omni pleuritide, iubat ſecare venam. Quare ſatius ſit, alijs dimiſsis, quod Hippocrates docet enarrare. Certè, vt diximus, nō de vera exquiſitaque pleuritide hoc loco agit, ſed de omni dolore ad latus pertinente. Poteſt verò dolor tenere latus ob affectionem intra thoracem conſiſtentem, aut etiam ob affectionem hypochondrij. Condolere enim ſolent infernæ coſtæ cum hepate & liene: atque harum partium affectio, inflammatio eſſe poteſt, vel citra hanc multitudo ſanguinis in parte, vel citra inflammationem & ſanguinis multitudinem, intemperies cum excrementoſis ſuccis, aut flatu. Dolor ſupra ſeptū trāſuerſum cū grauitate in brachio, aut circa mãmã, aut ad clauiculam,

ſignificat ſanguinis redundantiam intra thoracem, ſiue cum inflammatione, ſiue ea nondum facta. Significatio autem doloris ad clauiculam, fieri poteſt, non ſolum ob pleuritidem ſupernarum coſtarum, ſed nihilominus, ob inflammationem hypochõdriorum, hepatis præcipuè: quia tument tunc temporis venæ vſq; ad iugulares. Cum ergo diſtentio & grauitas multitudinem ſequi ſoleant, illa ad vaſa, hęc ad vires, cõſtat ſignificationes eſſe omnes eas quæ dictæ ſunt, veræ inflammationis in hypochondrijs aut intra thoracem; aut ſaltem doloris conſiſtentis cum multitudine, quæ cum adſunt, ſecanda vena eſt. Si verò dolor ſit infra ſeptum tranuerſum (conſtat hoc eſſe extra thoracem) non præſtet autem ſignificationem ſui ad clauiculam (nam ſi præſtet, mittendus tunc quoque ſanguis eſt) mollire oportet aluũ & à ſanguinis miſsione abſtinere. Humores enim qui citra phlemonem in hypochondriis continentur, facile ad aluum deriuantur, ob uiciniam & rectitudinem cum inteſtinis. Ecce diximus, quibus in doloribus mittendus ſit ſanguis, & quibus expurgãdum ex quibus cõſtat, celium Aurelianum, qui hanc quoque, Sententiam reſſutauit, non eſſe eam ſatis aſſequutum. Nunc quomodo præſtandum vtrunque ſit explicemus, redeuntes ad ſanguinis

guinis

guinis miſsionem. Secare (inquit) iubat venam internam in cubito. Hic conſentaneum eſt internam vocari axilarem, dicique ad humeralem, quæ eſt externa, & ad communem, quæ ex illis fit, quanquam alijs locis internas vocare ſolet omnes venas magnas. Cõſtat præterea ex regula rectitudinis, internam cubiti eiuſdem lateris ſecari debere. Iubet præterea non cunctari confertim auferre ſanguinem, vſque dum perrubrum, aut pro rubro liuidum fiat: denique vſque dum mutetur color ſanguinis in deteriorem, quia ſcilicet qui impactus in inflammatione eſt, aut partem inflammatam obſidet ſanguis, minus integer eſt quàm qui longe abeſt. Quare niſi vſque ad mutationem ſanguinis fluat, conſtat non exhauriri ab ipſa inflammatione, neque verò à proximis inflammationi locis. Quando verò excrementa contemplamur (vrinas præcipuè) vt inde coniectemus, vt habeat in venis ſanguis, conſtat contemplari ipſum exeuntem ſanguinem magni momenti eſſe. Significationes verò ſimiles ſunt, ijs quæ in ſucco ex inflammata particula fluente. Nam phlegmone ex affluente ſanguine fit in particula impacto: vt ergo ibi dum manet integer, ruber eſt cum quadã mediocritate craſſitiei, cum vritur, perruber & craſſus fit pri-
mum

mum, deinde & nigreſcit, aut ad chlorum colorem tendit: cum putreſcit malignè, liueſcit, aut ſanies quædam atra ſine concretione cum graueolentia fit, cum mediocriter putreſcit (quod & ſuppurari dicimus) fit candidus: ita & qui intra venas eſt, pro ratione alterationis afficitur, itaque optimus ſanguis ſit, qui ruber, mediocriter craſus, cum ſero quodam non multò, vrinæ beneualentium ſimili, & cõcreſcens: vtcunque ab hoc deficiat, malus ſit: non tamen eodem modo, neque æquè. Caco chymiam quidem ſignificat omnis, quæ aut vſui prauorum ciborum, imputatur, vt in iis qui ob longum eſum leguminum, olerum, aut carnium ſalitarum, prauum ſanguinem paulatim congeſſerunt, aut qualitati corrumpenti, vt in ijs, quibus cum antea bono ſanguine eſſent, breui, ob febrilem calorẽ, aut phlegmonem, corruptus eſt. In quibus ante febres erat cacochymia, color ſanguinis ſignificat ſpeciẽ ſucci, quæ qualitatem ciborum, quibus homo vſus antea eſt conſequitur. Quare quibus ad album colorem ſanguis vergit, crudis ſuccis abundare, & edulis pituitoſis vſi eſſe deprehenduntur: quibus ad viridem aut flauum, biliosis: quibus ad nigrũ in his vero ſunt liuidus & fuſcus color, & quicunque nigritiem participant pluſquam viridis melancholicis. In quibus

bus verò, vi febris, aut phlegmones, mutatus ſanguis eſt, color perruber, flauus, & viridis, & niger, ſignificat calorem vrentem: liuidus, calorem etiam putrefacientem: candidus calorem ſuppurationem facientem. Quare eorum qui non ſunt boni, albus eſt minime malus. Eſt cum putreſcentia, non tam ſe inſinuat colore, quam ſubſtantiæ modo, vt cum exit ſanguis ruber, ſed non concreſcens: Cum enim caloris ſit cogere & denſare, iuſta cuiuſque rei naturā, qui non concreſcit, magnum naturalis caloris lāgorem indicat: Ergo pro rubro mediocriter, valde rubrum ſanguinem apparere, indicat, eum iam exire, qui in inflammata particula exuratur: pro rubro verò & puro, hoc eſt pro valde rubro, & qui à ſero proprio purus ſit, apparere liuidum indicat, exire iam, qui in particula incultatus putreſcit. Aliquando etiam euenit contraria mutatio, vt ſcilicet primo vaſculo deterior ſanguis appareat, & ſecundo melior, & à naturali minus alienus, quod ſanè facilioris affectionis eſt. Nam minoris copiæ mali ſucci, & minus in alto reconditi ſignum eſt Verum hoc in febribus quæ citra internam inflammationom ſunt, euenire ſolet. In iis quæ ſunt cum interna inflammatione, euenit, vt in pleuritide nunc expectari iubet, vt

ſcilicet effluxio incipiat à meliori ſanguine, & in deteriorem mutatio fiat. Ne tamen intelli-ge, quia mutationem hanc ſanguinis expecta re iubet, expectandam in omnibus citra di-ſtinctionem eſſe, ſed tunc ſolùm cũ vires per-mittunt. Nam ſi in omnibus affectionibus ca-uere oportet facultatum lapſum, certe in ijs magis, quæ ad thoracem pertinent, quippe ad quas non ſatis eſt naturalis, ſed animali e-tiam eſt opus, ac proinde in iis, nunquam eſt mittendus ſanguis vſque ad animi deliquiũ. Si ergo non expectes mutatum iri ſanguinem ad deteriorem, antequam homo animo lin-quatur, cohibebis fluxum, antequam mute-tur. Licebit tamen etſi cohibueris, quodam-modo etiam hoc præceptum ſeruare, repeti-tione ſcilicet, ſecando inquam (ita vt fit) iterũ atque iterum, neque à ſectione deſiſtendo, vſ que dum vitioſſus iam extrahatur ſanguis. At qui profecto, ita meliùs, faciliusq; ad praxim deducitur hoc præceptum, quàm ſemel fundẽ do. Nam fluente adhuc ſanguine difficile a-gnoſcuntur hæ colorum mutationes, ſed ple-runque poſtquam refriguit effuſſus. Itaque ſi neque diliquium animi, neque quidquam a-liud obſtet, quo minus vnica effuſsione expe ctes ſanguinis mutationem, poſsisque muta-tionem affatim exeuntis agnoſcere, ita facies:

ſim

ſin minus, at repetitione poteris eã mutationem expectare. Expurgationis eſt duplex ratio, vt & expurgantia medicamenta duplicia. Quędam enim (vt Hippocrates ipſe libello de medicamentis expurgãtibus docet) ſunt propriè expurgantia, quæ potenter extrahunt ſuccos certos: quædam quæ non tam extrahentia, quam turbantia aluũ ſunt. Hæc vulgo vocant lenientia, Hippocrates illo loco vocat cibos leues, vt ego interpretor. In his enim pono caſiam, manam, betam, maluam, quin & mercurialem, & cnicum. Prima illa medicamenta dari debent ſeorſum à cibis, & vt paulò infra dicetur: ſecunda verò hæc cum ipſis cibis, aut parũ ante cibos optimè dantur quin & poſt alios accipiunt nonnulli, & nihil ledũtur: dantur enim non vt ex toto corpore trahant, ſed vt quod in aluo eſt, deturbent: cibi verò, tractionem poſſent impedire, dejectionem non poſſunt. Qui igitur ob dolorem lateris deiectionibus curari poſtulant, nonnulli magna purgatione indigent, nõnullis mediocris alui ſubductio ſufficit, per ea quæ cum cibis dantur, quod ſignificat, dicẽs. Quæ in ſorbitionibus exhibentur: cum enim toto hoc libro ſorbitiones vocet cibos febricitantium acutè, perinde eſt dicere, quæ in ſorbitionibus, atque quæ cum cibis. Verum quia prima illa

 medica-

medicamenta, noxiam qualitatem habent, vt cõtingat dubitare an lethalia ſint, nulla re magis indigent, quam correctione, & præparatione idonea: hæc autem ſecũda, quia cum cibis accipiuntur, ſuauitatem deſiderant, alioqui quis poſsit omnino inſuauibus veſci? proinde de primorum vſu diſſerens, dicit, mollire oportet aluum veratro nigro (album enim venenoſius eſt) aut peplio. Vtrumque eſt vulgaris cognitionis, & fortiter purgans. Et nigro quidẽ (inquit) helleboro, ducũ, aut ſeſeli, aut cuminum, aut aniſum, aut aliud quippiã, eorũ quæ bene olent, miſcendo. His vltimis verbis inſinuat, cur hæc illorum correctiua ſint: nimirum quia bene olẽt, ac proinde, grata cũ ſint, aliorum abominabilem qualitatẽ emendant. Non tamen idonea ad hanc rem ſunt, quæcunque bene olent. (non enim muſcus, aut galia adorata) ſed quæ cum aromatica qualitate, vt quæ dicta ſunt, & cinamomum, & ſpica nardi, & huiuſmodi. Peplio autem (inquit) ſuccum ſilphij. Silphium eſt quod & laſer, ſeu laſerpitium dicitur, cuius ſuccus ad hanc rem eſt accommodatiſsimus, is pręcipuè qui cirenaicus eſt. Hic certè ſuccus veratrum etiam corrigere poſsit, & daucus, ſeſeli, cuminus, & aniſum, corrigunt peplium, ob communem illam cauſam odoris grati &
iocun-

Digitized by Google

iocundi. Verum ſunt ſingulis expurgantibus propria correctiua, præcipuè idonea, experimento cognita. Hippocrates ergo qui illis cremento vtebatur, his corrigi optime, experimenbro vtebatur, his corrigi optime, experimento cognouerat. His dictis de correctione, dicit, licere etiam miſcere ambo hæc medicamenta, heleborum ſcilicet & peplium, quia etſi miſceantur, eiuſdem modi ſunt. Itaque inſinuat hanc regulam, quam ego lib. 9. controuerſiarum medicinalium abundè explicui, oportere vt medicamenta quę miſcentur, eiuſdē modi ſint. Explicat verò Galenus libello quoſet quando hunc locum, dicens omiotropa vocari, non quæ ſuccos ſimiles vacuent, ſed æquali, aut non valde inæquali tempore. Itaque conſiderari oportet in primis, quo medicamēto vſurus ſis, vt an helebore: quo pacto eligi debeat, vt an nigro: quo pacto corrigi, vt an dauco, ſiſeli, cumino, aut aniſo: quo pacto parari, aut ſimpliciter corrigi, an cum alio miſceri, vt an cum peplio, atque quanto tempore quodque illorum vacuare ſoleat, cito an ſero, vt inde agnoſcas omiotropa ſint, an non. Porrò prima conſideratio, quo inquam medicamento vſurus ſis, non aliunde accipi poteſt, quam ex cuiuſque medicamenti facultate: aliquādo enim indigemus bilem educente, flauam aut atram, aliquando educente pitui-

pituitam, aut aquam. Proinde explicat nunc Hippocrates facultates dictorum medicamentorum, dicens, Euacuat autem nigrum veratrum meliùs, quam peplium, & ad iudicationem magis facit, hoc eſt, ad perpurgationem, quia ſcilicet extrahit vndique potentiùs ſuccos melancholicos. Peplium ſuccos extrahit minùs, flatus verò magis pellit. Ambo verò dolorem ſedant: quia dolor nonnunquam fit ab excrementis congeſtis, nonnunquam etiam à flatu. Ex his quæ Hippocrates dicit de peplio, quæ ſanè ſunt veriſsima, & eius qualitatibus conſentanea, conſtat cum Gal. 8. de ſimp. facultate, dicit ſemen peplij eſſe flatuoſum, intelligendũ eſſe, nõ quaſi ex ſua ſubſtãtia gignens, augẽſq; flatũ ſed quaſi eũ erũpere faciens, vt 4. huius operis dicetur, allium flatuoſum eſſe, quanquam profectò flatum diſſtit. Eſt itaque flatuoſum, non vt rapa, & legumina, & fructus horarij, ſed vt allia, & merũ. In alui leui ſubductione, illud vnum petit, vt quando cum cibis dantur medicamenta, ſuauitas procuretur, atque ita condiantur, vt neque amaritudinem, neque ſaporem aliũ valde inſuauem, retineant, neque copia intolerabili preſtentur, neque colorem habeant tetrũ, odorem vè ingratum, aut aliam ſuſpicionem, id eſt aliam quampiam qualitãtem, à qua ægrotus

grotus aborreat. Meritò ſanè amaritudinem vocauit inſuauitatem, colorem verò ſuſpitionem. Color enim per ſe nihil facit ad iniocũditatem, ſunt verò qui colores quoſdam, & quoſdam ſubſtantiæ modos deteſtãtur, quaſi ſuſpitionem inde capientes, ſubeſſe aliquid maligni. Tantopere mos gerendus eſt ægroto. neque ſolum ſanè in his cibis leuibus, ſed quoad fieri poteſt, etiam in omnibus medicamẽtis. Nulla enim proſunt, niſi natura eis vtatur, neque vtetur, niſi amplectatur, quomodo autem amplectetur, à quibus omnino aborret?

Ptiſſanam quidem poſtquam bibit pharma- 12
cum, ſorbendam ſtatim dare oportet, non inſi-
gniter minori quantitate, quam conſueuerit.
Quoniam & rationi conſonum eſt, media in 13
purgatione ſorbitionem non dare: cum autem
ceſſauerit purgatio, tunc ſorbeat minus quam
conſueuerit, poſtea verò redigatur ſemper in
plus, ſi dolor ceſſauerit, & nihil aliud aduer-
ſetur. Idem autem mihi eſt ſermo, ſiue ſucco 14
ptiſſanæ oporteat vti.

APerte ſatis docet hic Hippocrates rationem victus, quam, die qua pharmacum acceptum eſt, teneri oportet, contrariam ſatis vulga-

Digitized by Google

vulgarium medicorum conſuetudini. Nimirum plærique media in purgatione præbent ius galinæ ſalis expers, & paulò poſt, ea vix perfecta, cibos præbent ſolidiores, maiori quã ſuperioribus diebus licentia, ſperantes, arbitror, vt ſi quid viriũ detraxit euacuatio, mox cibo reficiatur. Qui duplici ratione peccant, primum, quòd præter Hippocratis præceptũ purgatione in media tribuũt cibos, atque ita purgationem in medio faciunt interrumpi: vt enim vigilia motus & inedia auget, ita cibus, & ſomnus & quies purgationes ſiſtunt: deinde, quòd recens debilitata facultate, & inanitis venis, affatim repenteque cibant, quod noxium valde eſſe multis probauit Hippocrates: permittit ſanè mox ab accepto pharmaco, cremorem ptiſſanæ accipere, ad deglutiẽdum bene pharmacum, vtque in fundum vẽtriculi deſcendat, quo loco & ad actum melius trasferatur, & minùs augeat, & minùs euomatur, quam ſi in ore fluitet, & nequid pharmaci in gula hæreat. Conſtat verò hoc in malignis ſolum, & fortibus pharmacis eſſe neceſſarium, & tunc præcipuè, cum aliquid videatur, circa fauces & gulam heſiſſe. Conferet etiã hic potus mox ab accepto pharmaco, quãdoquidẽ nonnihil nutrit, vt melius poſsit totũ diẽ tranſigere ſine cibo, & mox acceptus ſi an

git,

git, molliťq; malignas medicamẽti vires, purgatione autẽ in media nihil boni præſtans, impedit, & repugnat purgationi faciẽdę, nõ autẽ datus mox ab accepto pharmaco (vt cælius, hãc quoque partẽ refutans, obijcit) quin potiꝰ tũc, ad meliorẽ amplexũ, & quã vocant vulgo actuationẽ, facit. Quoniã (inquit) rationi conſonũ eſt, purgatione in media, ſorbitionẽ non dare: cũ autẽ iã ceſſauerit purgatio (ſi modo tẽpeſtiuè ceſſare incipiat. Nã ſi plus ſatis ꝓducatur, durũ fuerit, ſine cibo tranſigere) nunc ſorbeat, ſeu cibum alium capiat, minori quantitate quam conſueuerit, quia facultas debilior eſt, & vaſa recens inanita. Quoniam autem refectio minor pro debilitate maiori non erit ſatis, redigatur poſtea paulatim in plus cibi, & quam mox ab expurgatione acceperit, & quam antea quam expurgaretur, acciperet, ſi dolor ceſſauerit, & nihil aliud aduerſetur: nã hoc erit ſignum purgationis perfectæ, quæ morbum fecerit inclinare: in inclinatione autem augendus cibus iam eſt. Eadem autem cibi ratio ſeruanda eſt, in ijs qui expurgantur, ſiue ptiſſana tota, ſiue ſucco ptiſſanæ, ſiue alio quouis cibo vſurus quis ſit: non enim hæc ob hunc aut illum cibum dicebantur, ſed ob cibum omnino.

Aſſero

25 Aſſero enim melius eſſe, ſtatim incipere
ſorbere omnino plus, quam præuacuatis vaſis
incipere ſorbere, aut tertia die, aut quarta, aut
quinta, aut ſeptima, niſi prius iudicatus mor-
26 bus ſit in hoc tempore. Præparationes autem
in his ſimiles faciendæ quales dictæ ſunt. De
27 ſorbitionis igitur exhibitione ita ſentio,
ſed & de potu, quidquid aliquis potaturus ſit,
eorum quæ ſcribentur, idem mihi ſermo om-
28 nino eſt. Noui autē & medicos, maximè cō-
traria ac oporteat, facere: volūt enim omnes
ſub initia morborum præmacerantes homi-
nes, aut duos, aut tres, aut plures dies, ita offer-
re ſorbitiones & potus. Atqui fortaſſe iuſtū
illis eſſe videtur, magna corporis mutatione
facta, magnam etiam aliquam mutationem
contrariam facere. Mutare autem non parū
bene habet, ſi rectè mutatio fiat. Atque ex
29 mutatione appoſitio ciborum adhuc magis.
Plurimum quidem igitur lædentur, niſi rectè
mutatio fiat, qui totus ptiſſanis vtuntur, læ-
dentur verò etiam, & qui ſucco ſolo vtūtur,
lædentur autem & qui ſolo potu. Minimè
verò hi.

PErgit probare, plurimum errare, eos qui recens inanitis, affatim cibos offerunt, arreptaque hinc occaſione, ſimul docet, quę ratio teneri debeat in ægrotantium victu, & exponit aliorum errores, eoſque conuincens, probat quod dictum eſt. Aſſerit melius eſſe ſtatim à primo morbi die incipere ſorbere, omnino plus, id eſt quantũ per morbum illum licere poteſt, ita vt nullo morbi tempore plus cibi accipiat, quam in principio (dixi iam antea, excipi hinc debere morbos exfluxione, dico autem nunc, eos etiam qui ex ventriculi ſatietate) melius inquam hoc eſſe, quam, vt alij medici faciunt (certè & hoc tempore faciunt vulgares omnes) præmacerare primis, duobus, aut tribus, aut pluribus diebus, fame, ægrotãtes, & præeuacuatis vaſis, incipere ſorbitionem dare, tertia die, aut quarta, aut quinta, aut ſexta, aut ſeptima, niſi priùs indicatus morbus ſit hoc tempore, dicens niſi prius indicatus ſit morbus hoc tẽpore, mihi inſinuat ſtultam quandam vulgarium conſiderationem. Nimirum macerant ægrotos fame imprimis, nulla alia arte, quam tentantes an ſola inedia poſsint morbos vincere, cum videt ſe non poſſe, neque his diebus inediæ morbũ fuiſſe indicatum, tunc volunt offerre ſorbitiones & potus: & tunc quidem aliud iam con.

ſilium capientes, velut penuriam reſarciẽtes, offerunt multa, quia (fortaſſe inquit) iuſtum il lis eſſe videtur, magnam corporis mutationẽ, quæ facta eſt, magna alia emẽdare. Itaque ita faciunt. Non eſt autem ita faciendum, ſed à principio non permittere vaſa plurimum ina niri, vt primo libro dicebat, ſed dare pluſquã ullo alio morbi tempore. Præparationes autẽ eædem faciendæ, quæ dictę eodẽ libello ſunt: nimirum à principio cauendum, ne detur cibus alius, antequam prior deſcenderit, neque antequam feces duræ ſubductæ ſint, & quæcunque alia huc pertinentia, ſunt iã dicta. Atqui hoc perinde obſeruandũ, ſiue ſorbitione, ſiue potu, atqui ſiue potu aquæ hordei, ſiue mulſæ, ſiue vini, ſiue cuiuſcunque alterius eorum, de quibus procedente opere ſcribetur, vſurus quis ſit. Hęc itaq; ſic fieri debent quocunq; cibo quis vtatur, errantque medici qui faciunt vt diximus, & quia (quod etiã eſt grauiſsimum) à principio facultatem debilitant, faciũtque vt non poſsit durare donec morbus cõcoquatur, ſed, vt in aphoriſmo dicitur, prius deficiat, atque hebeteſcat: ſed & quia ſe in eas anguſtias conijciunt, vt cogantur poſtea, valde inanitos, ad copioſos cibos repente transferre, quod per ſeſe eſt valde noxium, vt iam hinc incipit probare. Ac primũ quidẽ reſpondet

det

det illi rationi cui vulgares illi medici innitebantur. Nimirum dicebant, cum magna mutatio corporum facta eſt, oportere cõtrariam aliam, magnam etiam mutationem fieri. Res pondet, mutare quidem non parum bene habet, ſi rectè mutatio fiat. Hoc eſt, cum male aliquid circa corpora agi cæperit, vt cum inaniri, aut repleri, aut calefieri, refrigerarive, aut aliud quippiam tale, pluſquam oporteat, expedit mutare, ſi rectè mutatio fiat: nã niſi fiat rectè etiam ſi ad melius mutatio fiet, afferet noxas. Nimirum mutatio omnis debet paulatim fieri, repentinas enim mutationes non fert natura. Atqui cum omnis mutatio fieri rectè debeat, tamen appoſitio ciborum adhuc magis, quia ſi repente fiat, plus lædere poteſt, quam aliæ plurimæ mutationes, quanquam non æquè in omni cibo, ſed tanto plus lædet repentina appoſitio, quanto cibus qui apponetur, erit craſsior. Proinde niſi rectè mutatio fiat, plurimum lædentur, qui totis vtuntur priſſanis: minus qui ſucco, eo ſcilicet qui cum expreſsione fit: minime qui ſolo potu aquæ, in qua cocta priſſana ſit.

Oportet autem dicere, & in victu homi- 26
num adhuc ſanorum, quæ conferunt. Si enim

2

in beneualentibus videntur plurimum differre, tales aut tales victus, tamē in aliȷ̈s quibuſdam, tum in mutationibus, quomodo non etiam & in ægrotantibus different multum?
21 *atque horum in acutiſsimis maximè? verum facilè eſt intelligere, prauum victum & cibi & potus, ipſum ſui ſemper ſimilem, tutiorem eſſe omnino ad ſalutem, quam ſi quis repentè & multum, mutetur in alium meliorem.*

PRobat repētinas in victu mutationes, plurimum lędere ægrotantes, acutis morbis præcipuè, ducto argumento à beneualentibus, hoc modo: ſi qui beneualent non poſſunt ferre eas mutationes, ſed ab eis mixime lęduntur, quanto magis veriſimile eſt lęſum iri ægrotos. Atque ſi ægroti quicunque, quantò magis qui acutiſsimis laborant morbis? facile autem eſt intelligere, in beneualentibus, cibum & potum, etſi prauus ſit, ſui tamē ſemper ſimilem, tutiorem eſſe, quam ſi quis, repentè & multum mutetur in alium, etſi meliorem. Duo hic veniunt excucienda, primū quod ad conſequutionem illam & argumentum attinet: alterum quod ad victum ſui ſimilem. Vtrumque enim indiget aliquibus animaduer

maduer

Digitized by Google

maduerſionibus. Nam ſi quæ lędunt beneualentes, multo magis lædent ægrotis, cum corpora ſana ab expurgantibus medicamentis lędantur ſemper, profectò ægroti nunquam iuuabuntur. Præterea, ſi homo cum bene valeret victu tenuiſsimo, vt potu ſolo lædebatur, profectò ægrotus lædetur multò plus, atque generatim quod ſani ferre circa noxam non poterant, ægrotis non erit imperandum: quare neque medicamentis vllis erit vtendum, neque victus extenuandus: nihil enim horum poſſunt ſani homines bene ferre. Ergo ratio hæc eleuat totam artem, ſi vniuerſim accipi debet propoſitio, ita ſcilicet, omne quod lędit beneualentes, lędet multò magis eos qui ægrotant: ſin autem non capitur vniuerſim, ratio conſequutionis non eſt legitima, cum ex particulatim dictis procedat. Galenus propoſitionem, mutatis quibuſdam 6oculis, interpratatur, dicens, detrimenta omnia minus lædunt, ſfortes quam debiles: ita enim videtur aſſertio per ſeſe ſuaſibilior. Videtur verò Galenus indicare, propoſitionem non eſſe verã, de omnibus quæ circa ſanos & ægros agi poſſunt, ſed de ijs ſolum quæ ſunt noxia, & detrimenta. Quædam enim ſunt, quæ ſanis ſunt detrimenta, ęgrotis remedia, vt pharmaca: alia contra, ſanis vtilia, noxia ægrotiſ vt cibi

 craſsi.

craſsi. In ijs ergo quę non ſunt vtriſque noxia, eſt quod argumenteris, ægrotis id forè magis quam ſanis: ab ijs verò quæ vtroſque lædunt, conſentaneum eſt ægrotos lædi magis: ſanitas enim firma, omnibus noxijs cauſis melius fortaſſe poſsit obſiſtere, quam diſpoſitio pręter naturam: quanquam hæc etiam omnia ſuaſibiliter dicũtur potiùs, quam vt dubitatio nulla ſubire poſsit: præterquam quòd propoſitione ita explicata, argumentũ deficit in aſſumptione minori: probari enim oportuit, mutationem repentinam noxiã eſſe vtriſque: conſentaneum quoque eſt, ac proinde argumentum totum tale etiam eſt: rethoricum ſcilicet & colligens à maiori ſuaſibiliter, non tamẽ eſt monſtratorium: quamquã res ipſa, puta mutationes repentinas noxias eſſe, experimento ſatis conſtat: ad alteram dictionis partem veniamus. Videbitur Hippocrates commendare victum ſemper ſui ſimilem, hoc eſt perſeuerãtiam in eadẽ, certaque, victus ratione, contra ac in aphoriſmo, 50. ſecundæ, quo conſulit ad inſueta tranſire. quia ſcilicet, nimis conſtitutus victus, & ſemper ſui ſimilis, periculoſus eſt Verum Hippocrates neque hoc loco ſui ſemper ſimilem commendat, ſed dicit, tutiorem eſſe, quam ſi quis repente, & multũ muetetur in alium, etſi meliorem: ſatius tamen ſit, ſi pau-

Digitized by Google

ſi paulatim mutetur in alium, fortaſſe, etſi deteriorem: omnium verò optimum fit, ſi mutetur paulatim in alium, non tam conſtitutũ, & meliorem. Cum verò dicit, melius eſſe paulatim mutari in alium, etſi deteriorem, quam in ſui ſemper ſimili conſiſtere, & Hippocrates dicit melius eſſe conſiſtere in eodem & ſui ſimili, quam repentè & multum mutari in alium. etſi meliorem, intelligendum eſt deteriorem aut meliorem, non quantumcunque, ſed quadam tenus. Fieri enim poſsit, vt in tanto meliorem, aut ex tanto deteriori mutatio fiat, vt hanc ob cauſam liceat vel repentè mutare. Intelligendum eſt, quadamtenus: iuſta illud, Paulò deterior cibus aut potus, ſuauior tamen melicri, ſed inſuauiori, præferendus: non enim dixit vtcumque deterior, ſed paulò deterior, ita ob conſuetudinem paulò deterior ferri poteſt, non tamen omnino derior.

Quandoquidem & ijs qui bis in die cibum capere conſueuerunt, & ijs qui ſemel, repentinæ mutationes, læſiones, & debilitatẽ præſtant: & eos quidem qui non conſueuerunt prandere, ſi pranſi fuerint, ſtatim infirmos faciunt, & toto corpore graues, & debiles & pigros: ſi autem inſuper etiam cenauerint, ac 2

Digitized by Google

idum eructantes, quibuſdam autem etiam liquida alui egeſtio fit, cum præter conſuetudinem ventriculus grauetur, aſſuetus ſuper ſiccari, & non bis intumeſcere, neque bis coque
23 re cibos. Confert ergo his exequare mutationem: dormire enim oportet, quaſi nocte quæ poſt cœnam iam redierit, hyeme quidem ſine frigore, ſtate ſine calore: ſi verò non poſſint dormire, vbi multam lentam deambulationẽ, non ſtãdo, oberrauerint, cœnare nihil, aut pauca, & minimè noxia: adhuc autem exiguum bibere, & non aquoſum: adhuc autem magis laborauerit huiuſmodi, ſi ter in die cibum abundè capiat, & adhuc magis, ſi pluries, atqui plurimi ſunt, qui facilè ferunt, ter in die
24 multum cibum capere, quia ita aſſueti ſunt. Verum & ij, qui ſoliti ſunt bis cibari in die, ſi non fuerint pranſi, debiles & infirmi ſint, & ad quoduis opus timidi, & cardialgici, ſuſpendi ſanè videntur eis viſcera, & mingũt calidum & chliſrum, & deiectio comburitur: quibuſdam autem & os amareſcit, &
24 oculi excauantur, & tempora palpitant, & extrema refrigerãtur: & plurimi eorum, qui prandium

prandium dimiſſerunt. Non poſſunt cœnare: cœnantes autem grauantur ventre, & ægrò in lecto decumbunt, multo magis quàm ſi fuiſſent pranſi. Quando igitur talia hæc fiunt bene ualentibus, cauſa mutationis inſolitæ, victus dimidiatæ diei, neque apponere, neque detrahere vtile videtur.* Si igitur hic tota die ſemel cibum capiens, præter conſuetudinẽ vacuatis vaſis, cœnauerit quantum conſueuerit, veriſimile eſt ipſum, ſi tunc cùm impranſus exiſtens doluit, & debilis fuit, cœnans autem tunc grauis erat, multo magis grauari, ſi autem pluri tempore inanitus vaſis, repente deinde cenaſſet, adhuc vtique magis grauaretur.* 2 2

PRobat primum, ſanos homines lædi repẽtinis mutationibus circa victum, deinde concludit argumentum. Probat verò illud enumerans modos præcipuos, quibus contingit, repentinas mutationes fieri, & læſiones quæ ſingulas mutationes ſequuntur. Sunt qui ſemel in die cibum capere conſueuerũt, ſunt qui bis, atque etiam qui ter, aut pluries: atque qui ſemel, aut prandent & non cœnant, aut cœnant, & non prandent. Qui prandeant & non cenent, hoc noſtro ſeculo ſunt multi anti-

quitus vix erat frequens tamen erat conſuetudo, & græcis & romanis, diem aut nullo, aut exiguo cibo traſigere, veſperi lautè cœnare. Proinde non dicit noxas, quæ fiunt. ſi qui tantum ſolent prandere, cœnent etiam aut dimiſſo etiam ſolito prandio, vtantur inſolita cœna ſed quæ, ſi qui tantum ſolent cenare prandeāt accedit quod ex ijs quæ dicuntur, intelligi illæ læſiones poterunt: nam eædem erunt, corū qui præter conſuetudinem, poſt prandium cōſuetum, cœnēt, & eorum, qui cœnent poſt prādium inconſuetum: nimirum augebūtur grauabuntur & iactabuntur in lecto, ac fortaſſe eructabunt acidum: ij verò qui vtroque modo mutabuntur, & quod ſoliti non prandeāt & inſoliti cenent, ſubibunt vtrotunque noxas Itaque dicit, eos qui non ſolent prandere, & prandent, & eos qui bis ſolent cibos capere, & non prandent, vtroſque lædi, non tamen eodem modo, illos enim fieri infirmos, & debiles, graues & pigros: quæ nomina pigritiem & langorem ex aggrauatione ſignificant: hos verò debiles infirmos, & ad quoduis opus timidos, quod debilitatem propriè, atque ex penuria ſignificat, ſed percurramus ſingula, vt ab illo dicuntur, reddentes ſingulorum cauſas. Repentinæ (inquit) mutationes, eos qui non conſueuerunt prandere, ſi prandent, ſtatim infir-

mos

Digitized by Google

mos faciunt, & toto corpore graues, & debiles, & pigros. Nimirum vt ſolita fiunt quodãmodo naturalia, ita inſolita ſunt aliena, ac proinde cibis inſolito acceptis, vt alieno pondere grauatur ventriculus, ac cum eo totum corpus. Si autem inſuperetiam cenauerint, cũ incocto priori cibo, nouus ingeratur, fiunt acidum eructantes, & aliquibus accidit egeſtio liquida. Nimirum ventriculus non conſuetus, bis in die cibo intumeſcere, neque bis coquere, ſed ſemel, & alia hora ſiccari, non poteſt nunc coquere, ſed incoctionem incidit, & humectatur, ac ob id liquida incoctaque quibuſdam horum egerit. Neque ſane hi ſunt cum quibus agitur peſſimè: deterius enim eſt viciata retineri, quam mox egeri. His dictis obiter docet modum curandi, eos qui ſatietate laborant, quód pranſi fuerint præter conſuetudinem. Confert (inquit) his, exequare mutationem. Hoc eſt hanc mutationem à qua læſi ſunt, alia cauſa contraria, æqualique, cõpenſare: dormire enim oportet longum, quaſi dormirent noctem, quæ poſt cenam iam rediiſſet. Nimirum quia cena lædi non ſolent, nunc autem læduntur quià pranſi ſunt, faciãt vt poſt cenant ſolent, dormiantque longum, vſque dum coquant Eſt enim hoc mutationẽ æquare. Quia mutatio cauſa incoctionis fuit,
ſomnus

ſomnus verò eſt cauſa omnium maxime con coquens, ſi ſit ſatis longus, & in accomodato loco, hyeme ſcilicet in loco calido, ęſtate in frigido: alioqui ſomnus noxius fuerit, & cruditates potiùs auxerit, quàm ſoluerit. Nam per ſomnum, calidum naturale colligit ſeſe in interna corporis, & externa deſtituit: Si ergo in hyeme locus frigidus quo decumbimus ſit, profecto corporis habitus refrigerabitur multum & cutis obſtruetur, quare per habitum male perficientur concoctiones, & oportunos manebit homo febribus putridis, ob cutis dēſitatē: ſi verò in æſtate ſit calidus, externus calor internum diſtrahet, interturbabitque concoctiones, facietque incocta diſtribui, vnde pigritiem, torporē, & laſsitudines faciet, & homines etiam febribus oportunos ob diſtributionem excrementorum, & naturalis caloris debilitatem. Si igitur ita dormierint multum fieri poterit, vt coxeriat adeo, vt poſsint etiā cęnare: ſi tamen dormire non poterint, deambulent lentè, neque ſtent quieti & erecti, & poſtea ne cœnēt, aut non niſi exigua, & coctu facilima. Nam motus ille non eſt tam efficax ad coquendum, quàm ſomnus. Deambulent verò, vt cibus deſcendat ad fundum ventriculi, quia in ore magis angit, & minùs coquitur: lentè verò, quia motus vehemens diſtribui facit

cit

cit incocta. Ne ſtet atũ: qui.n. ſtãt quieti, mul to laborant plus, quàm qui deambulant, & illa muſculorum abdominis intentio, comprimit aluum, quæ ſi plena eſt, plurimum angun tur homines. Ne cœnẽt autem, aut, vt dixi, exiguum. Bibant etiam exiguum, ne potu diſtendatur venter, & id minus dilutum ſolito, vt ſcilicet calfactus roboratuſque ventriculus, coquat. Caueri tamen hic debet. Ne quis ſit, eorum quibus vinũ aceſcere ſolet, talibus enim ſatius ſit dare decoctum aliquod calidũ, aut ſtilatitiam aliquam aquam. Hãc enim ob cauſam, multi eorum quibus cibi aceſcunt, detracto ſolùm vino, ſunt curati. Nimirũ vini corruptio propria, aciditas eſt. Si itaq; cœnauerit qui præter conſuetudinem eſt pranſus, ita læde tur. Lædetur autem (inquit) multo magis hic idem, ſi ter in die cibum abundè capiat, & adhuc magis, ſi pluries. Quanquam plurimi ſunt, qui citra noxam, poſſunt cibos, ter in die abunde capere, qui ſcilicet aſſueti ſunt, tanti momenti eſt conſuetudo. Verũ & ij (inquit) qui ſoliti ſunt bis cibari in die, ſi non fuerint pranſi, debiles & infirmi ſint (nimirum facultates omnes cibo recenti reficiũtur) & ad quod uis opus timidi. Duplici ſane cauſa timidi ſunt & quia ſe ſentiut debiles, quare aggredi non audent, & quia in ſpirituũ penuria calidũ innatum

natum ſeſe intro colligit in cor: hic verò motus, timoris meſtitiæque motui eſt analogus. vt ergo qui recenti cibo madent, ſunt hilares & animoſi, ita qui penuria marceſcunt, ſunt triſtes & timidi. Sunt etiam cardialgici, id eſt dolorem oris ventriculi laborantes, quia ventriculus penuriam cibi patiens, conuocat vndique excrementa. Videntur etiam eis ſuſpēdi viſcera, videntur ſcilicet ſurſum contracta quia vaſis inanitis, velut conuellũtur. Mingũt etiam calidum & cholcorum, & deiectio illis exuritur, quia bilis toto corpore acrior redditur, cũ cibo & potu non dilluitur: quibuſdam aũt & os amareſcit, bilem effuſam ſentiente lingua quæ acerrimo ſenſu eſt: & oculi excauentur conſumptione humorum ſpirituũque & carniũ ſiccatione, quã ea pars omniũ citiſsimè prodit, quia externarũ omniũ humiditate & ſpiritu eſt affluentiſsima. Tēpora palpitant palpitationē haud dubiè hoc loco vocat pulſum. Nõ enim proprie palpitãt his tēpora, ſed arteriæ in eis pulſant, adeo cõſpicuè, vt ab ipſiſmet ſentiatur, aut ab alijs videatur: quod ſane calidæ fuligines, exuſtæ & commotæ bilis, illac aſcendentis calorem vrentem augēdo, faciunt. Et extrema refrigerantur, debilitato naturali calore, aliquando etiam ob mordicationem partium ſentientiũ, refugiente ad interna

vt

Digitized by Google

vt per rigorem ſolet. Et plurimi eorum qui prā dium dimiſerunt, non poſſunt cenare, quia il lamet excrementa quæ per inediam in ventri culum tracta ſunt, faſtidium faciunt, ſine appe titu aūt non poſſunt homines deglutire, quia vili longi gulæ non mouentur, ſi autem cenāt grauātur ventre, ægre in lecto decūbunt, mul to magis quā ſi fuiſſent pranſi: ſi enim pranſi fuiſſent, non redundaret ventriculus excremē tis, atq; ita melius amplecteretur, & coqueret. Concludit argumentum à maiori, dicens, ſi igi tur talia hæc fiunt beneualentibus cauſa inſo litæ mutationis victus dimidiatæ diei, neq; ap ponere neque detrahere vtile videtur intelli ge multum & repente, nam modicum & pau latim, & apponere & detrahere ſæpe licet. rur ſum: Si igitur (inquit) hic tota die ſemel cibum capiens preter conſuetudinem, vacuatis vaſ ſis cœnauerit quantum conſueuerit, veriſimi le eſt ipſum ſi tunc cū impranſus exiſtens do luit, & debilis fuit, cenans autem tunc grauis erat, multo magis grauari (videntur hic deeſſe voculæ aliquot ad perfectam orationem, mi hi videtur ſupplendū, ſi cœnaret lautius) ſi au tem (auget argumentum) pluri tempore ina nitis vaſis, repente deinde cenaſſet, ad huc vtique magis grauaretur. Errant er go medici (nam huc tendunt hæc) qui poſt

quam

qui poſtquam multis diebus fame maceraue-
runt, repente deinde reficiunt ægrotos, cum
neque inanitiones neque repletiones neque a-
liud quidquam fieri repente debeat, iuſta id
quod in aphoriſmo dicitur, vbi ita ſcriptum
eſt, plurimum ac repente vacuare, aut replere
aut calfacere, aut refrigerare, aut omnino vt
cunque corpus mouere periculoſum eſt, &
omne nimium naturæ contrarium, quod ve-
ro paulatim fit tutum eſt, tum alias, tum
ex altero ad alterum mutatio fiat.

28 *Eum igitur qui præter conſuetudinẽ vaſa
vacua fecerit, cõfert ac ipſa die ex æquari ſi-
ne frigore, ſine calore, ſine labore: omnia e-
nim hæc grauiter tullerit, & cœnam mult
minorem facere quàm conſueuerit neque ſi
cam, ſed modi humectantioris, & poſt hæc b
bere non aquoſum neque minus quàm pro c
bi ratione, & ſequenti die, pauca prandeat, v
29 ſenſim deducatur ad conſuetudinẽ. Quidam
autem ipſorum hæc eadem difficilius ferũ
30 qui picrocholi parte ſuperna ſunt: cibi verò ab
ſtinentiam præter conſuetudinem pituitoſi ſu
periori parte melius ferunt omnino: quare &
cibum ſemel in die capere præter conſuetudi-
nem*

nem facilius hi ſuſtinent. Sufficiens igitur etiã hoc ſignum, q̃ maximæ mutationes quæ circa noſtras naturas & habitus accidũt, maximè morbos faciunt. 3

DOcet quid agendum ſit eis qui præter cõſuetudinem vaſa vacua fecerint, hic ſanè de ijs ſolum agens qui inſolita cibi abſtinentia id fecerint, verum & ijs qui euacuatione inanierint, eadem procuratio congruit, nempe hac ipſa die exequari, ideſt contraria cauſa compenſare, deuitando frigus calorem, & laborem, omnia enim hæc grauiter tulerit: laborem quidem, quia vt in aphoriſmo dicitur vbi fames laborandum non eſt: frigus quia inanitio per ſe frigida cauſa eſt, quare ambiẽtis frigore accedente eueuit naturalem calorem debilitari: calorem, quia debilem iã inedia factum, exoluit naturalem calorẽ. Debet itaque qua die quis ieiunat, maximè ſeſe continere, loco, neque calido, neque frigido vehementer: vt vel hac ratione conſtet (quod in aphoriſmis etiam alijs rationibus indicauimus) iuſta præcepta veterum medicorum delegiſſe eccleſiam tempus quadrageſimalis ieiunij (quidquid impij quidam hæretici dicant) tempus ſanè omnium maximè caloris & frigoris expers. Debent etiam qui præter conſuetudinem

nem à prādio abſtinuerint, cœnare ſolito minus, & ſequenti die aliquanto plus prandere, & ita redire ſenſim ad ſolitam cibi copiam. Hæc ſanè eſt forma veteris ieiunij, antiquitus enim, vt ferunt, vſque ad cœnam ieiunabatur: verum & in ea forma ieiunandi qua hoc tempore vtimur, vtentes prandio, & abſtinētes à cœna, eſt idem præceptum, præterquam quòd id quod de cœna hic dicitur, prā dio ſequentis diei eſt faciendum: nimirum quia inſolito abſtinuit à cœna, ſequenti die debet prandere minus quàm conſueuit: contra ſanè quàm nunc hominum vulgus facere video: volentes enim mox repenteque exequare, vt Hippocrates dicit, tanto plus ſequē ti die accipiunt, quantum priori videtur detra ctum. Verum id paulatim faciendum eſt, non repente. Sed quia hæc procuratio curioſa nimis eſſe videtur pro tam leui cauſa, neque ea omnes indigent quòd vna die aut etiam duo bus ieiunauerint, ſed ij ſolum qui ita ſunt natura comparati vt ieiunium difficile ferant, & eo plurimum lædantur, dicit qui ſint qui ie iunio lædantur plurimum: ij verò ſunt qui ſu periori ventriculi parte ſunt pycrocholi, hoc eſt ore ventriculi plurimum redundantes bile amara. Illis enim maximus oris ventriculi morſus accidit, quòd cibo bilis non tempere-

tur

Digitized by Google

tur: eandem ob cauſam linquuntur animo, & conuelluntur, ac rigent, & cibos deinde capere non poſſunt bile prohibente. Sunt verò quidam horum reliquo corpore non æquè bilioſi, quin etiam quidam pituitoſi, quibus bilis crebro euomitur, non quòd in toto homine redundet, ſed quòd vitioſa eis ſit conſtructio viarum fellis, & ea via quæ à bilis veſica ducit ad inteſtinum ieiunum, altiùs illis procedens, in ipſum ventriculum inſeratur: alij ſane vomunt crebro bilem quòd toto corporis habitu ſint bilioſi, vtcunque autem pycrocholi ſint difficile ferunt ieiunium eaſdem ob cauſas: Contra qui pituitoſi ſunt ſuperiori ventriculi parte (nam vt diximus ſunt quidam pituitoſi, qui ſuperiori ventriculi parte tales non ſunt) facile ferunt ieiunium, quia cibo minus indigent, cum pituita ipſa pro cibo eſſe poſsit. Itaque non omnibus cum ieiunant eſt illa procuratio neceſſaria, ſed pycrocholis. Vnde fortaſſe fit vt non omnibus qui ieiunio lęduntur, liceat à ieiunio abſtinere ſed multi horũ ieiunare teneãtur, diſcentes à medicis, vt ſe debeant gerere, quandoquidẽ eſt medica ratio cauẽdi eas noxas, aut omnino aut magna ex parte hoc (inquit) ſufficiẽs ſignũ eſt, multum facere ad morbos hos aut illos

Digitized by Google

contrahendos, qua quis ſit natura, & in compoſitione partium, & toto corporis habitu, ac partium temperie. Nam quidam à quibuſdã cauſis facile quidam difficile lęduntur. Velut nunc pycrocholi aut ob compoſitionis vitium aut temperamenti, plurimum lęduntur ieiunio, pituitoſi quam minimum, nimirum naturæ ad quoſdam morbos meliùs, ad quoſdã deterius habent. Itaque dicit nunc Hippocrates ſufficiens hoc ſignum eſt, quòd maximæ mutationes circa naturas & habitus, ideſt differentiæ maximæ compoſitionis aut temperamenti naturalis, maximè morbos faciunt ideſt multum faciunt, vt hi aut illi morbi fiant, & ab ijs aut illis cauſis homines lędantur.

32 *Neque igitur intẽpeſtiue neque fortes vaſorum inanitiones facere oportet: neque cum morbi vigent: neque cum inflammatione conſiſtunt offerre, neque repẽte, aut huc aut illuc quippiam in re tota mutare.*

EPilogus eſt hic eorum quę dicta hactenus ſunt. Dicit ergo, non oportere facere inanitiones vaſorum fortes neque intẽpeſtiuè, velut ſanè & in aphoriſmo dictũ eſt, quod prohibet inanitiones ad extremum ducere. Sed neque refectiones fortes fieri debent, aut

tem[illegible] quod ſignificans dixit , neque cum morbi vigent, aut inflammatione conſiſtunt, ideſt cum febres maximè ardent , offerre oporret . Nimirum nunquam magis intempeſtiuè offertur cibus quam cum febres in ſummo vigore conſiſtunt , quia in aphoriſmo dicitur tunc, & parum ante illud ſubtrahendus eſt, proinde velut exemplum intempeſtiuè exhibiti cibi ſcribens, dixit , neque cum morbi vrgent , intellige tu etiam, neque in acceſſionibus, neque cùm cibus prior non deſcēdit, aut denique cùm aliquid deeſt eorum quæ primo libro definita ſunt. Neque denique oportet repente quippiam huc aut illuc mutare in re tota. Hoc eſt, neque in victus inſtitutione, neque in auxiliorum vſu, neque in vlla alia re earum quæ ad medicum ſpectant. Nam neq; repēte euacuare aut replere, aut calfacere, aut refrigerare, aut omnino quocūque modo corpus mouere licet, quia vt in aphoriſmo dicitur periculoſum eſt.

Multa quoque his germane eorum, quæ in ventrem, & alia, quis referre poſsit. Vt facile quidem ferunt cibos, quibus aſſueti ſint, etiamſi boni non ſint natura: eodem autē modo, & potus: difficile autem ferunt cibos quibus non ſint aſſueti, etiam ſi boni ſint, eodem

autem modo & potus. Et quæ multus carnis eſus præter conſuetudinem aſſumptus facit, aut alium, aut ſilphium, aut ſuccus ipſius, aut caulis, aut quæcunque alia huiuſmodi, proprias vires magnas habentia, minus vtique quis miretur, ſi quæ talia ſunt labores inferant ventriculis magis quàm alia: ſed ſi didiceris quantam maza turbationem & tumorem, & flatum, & tormen, ventriculo afferat præter conſuetudinem comeſta ei qui non conſueuerit maza veſci. aut ipſe quidem panis calidus comeſtus, quantam ſitim præſtet, & repentinam repletionem, propter vim ſiccandi, & tardum deſcenſum, & quam diuerſa inuicem faciunt, & qui valde puri, & qui ex toto conflati, præter conſuetudinem comeſti: & maza ſicca præter conſuetudinem, aut humida, aut lenta, & quale quid faciant polentæ recentes non conſuetis, & aliæ ijs qui recentibus aſſueti ſunt: & vini potus, & aquæ potus præter conſuetudinem repente viciſſim mutatus, & vinum aquoſum, & meracum præter conſuetudinem repente potatũ. Illud enim humiditatem in ſuperno ventre facit

Digitized by Google

cit & inferno flatum: hoc verò venarum pal pitationem, & capitis grauitatem, ac ſitim: & albũ & nigrum vinũ ſiquis præter conſue tudinem permutet, etiamſi ambo vinoſa fuerint, tamen multa in corpore alterarint, vt minus quis dixerit mirabile eſſe, dulce & vinoſum vinum repente mutata non idem poſſe.

MVlta dicit eſſe dictis germana, hoc eſt, ad id quod dictum eſt pertinẽtia, & ex quibus facile intelligi indicarique poteſt, verum eſſe quod de conſuetudine mutanda dictum eſt, in ijs quæ in ventre contingunt. Probare itaque incipit ex ijs quæ circa ventrem contingere experimur, magnum periculum eſſe in repentina mutatione conſuetudinis, hoc modo. Facile ferunt homines cibos & potus, quibus aſſueti ſunt, etiam ſi boni non ſint natura, difficile autem ferunt cibos & potus quibus non ſunt aſſueti, etiam ſi ſint boni, ergo periculoſum eſt mutare repente quancunque conſuetudinem, nam lędentur etiam ſi mutentur ad meliora. Vbi animaduerte Hippocratem vbi dicit difficile ferunt cibos & potus quibus non ſunt aſſueti, addidiſſe, etiam ſi ſint boni, non tũ, vbi dicit facile ferunt

Digitized by Google

quibus aſſueti ſunt, addidiſſe, etiam ſi ſint mali, ſed etiam ſi non ſint boni, inſinuantem, arbitror, non quantamcūque maliciam ciborum, & potuum poſſe adeo conſuetudine ſuperari, vt bene ferantur, ſed certam quandam, confirmans exagerans que quod dictum eſt, addit. Minus vtique mirum eſſe ſi vſus rerum habentium vires inſignes quibus lędere poſſint, lędant eos qui repente & præter conſuetudinem vtantur, pluſquam res aliæ, vt ſiquis inſolitus, plurimo carnium eſu vtatur, aut alio, aut ſilphio, aut eius ſucco, aut caulæ. Hæc enim etſi in cibis ſint, non tamen in mediocribus, & moderatis, ſed in medicamentoſis, & habentibus vires inſines, adeo vt laſere ſeu ſilphio hoc tempore nulli iam in cibis vtantur: ſed mirum magis eſſe, & in alijs rebus moderatiſsimis, vt maza, vt pane, vt vino, læſiones inſignes accidere ſi quæ circa ea mutatio præter conſuetudinem fiat. Vbi conſidera multum carnium eſum ab Hippocrate poni in magnis erratis circa victum, & in magnis lædendi cauſis, non certè ꝙ carnes inſignes habeant vires medicamentoſas (paucæ enim habent) ſed ꝙ coquantur difficulter, ſitq; grauis cibus ijs qui non veſci illis cõſueuerint. Dicit itaque miraberis merito ſi didiceris quantam turbationem, & tumorem

& fla-

& flatum, & tormen, afferat maza ventriculo non conſueto maza vti. Maza etſi multis modis parabatur antiquis, ſimplex tamen nihil erat aliud quam pulticula ex polenta & aqua, polenta verò, farina quæ fiebat ex hordeo recenti & vſto, ſatis molito. Docet Gal.1.de alimentorũ facultate, inſinuat Hippocrates 2. de dieta. Ego in hoc genere pono omne genus pultiũ, vt nõ lõgè abſit genus mazæ à genere ptiſſanarum. Hunc cibum laudauerunt antiqui, vt citra noxam vllam inſignẽ conſiſtentem, vtebanturque polenta, & ad parandam mazam ad cibos, & inſperſa in aqua aut vino ad potus, quod ſanè in conſuetis vti amicè recipitur, in inconſuetis tamen dictas noxas facit, quia refrigerat, ac proinde inflat, flatum & tormina facit. Neque ſolũ (inquit) maza quæ etſi eſui idonea eſt, non eſt tamen communis cibus, ſed ipſe etiam panis cõmunis, triticeus ſcilicet quo quotidie vtimur, lædit, ſi quæ in eius vſu conſuetudinis mutatio fiat repentè, vt ſi calidus comedatur ab eo qui frigido aſſueuerit, aut ſi puriſsimus ab eo qui aſſueuerit pani conflato ex toto tritico, cũ furfuribus ſcilicet, quem ob id autopyreum vocat Gal.1. de alimentorum facultate: aut ſi contra comedatur autopyrus, ab eo qui aſſueuerit puriſsimo. Nam calidus panis & recens

Digitized by Google

eductus è furno, præterquam quod replẽs vaporibus capitis dolorem ciet, ſitim facit, & repentinã repletionem: ſitim, quia ſiccat: repletionem, quia non bene deſcendit (repletionẽ enim intelligit non venarũ & corporis totius, etſi plethoræ nomine vtatur, ſed vẽtriculi & hypochondriorum, quam proinde repentinam vocat. Nimirũ talis repletio vel vna hora fieri conſueuit, non ut totius corporis, lẽtè & multis diebus) ſiccat verò ob vapores calidos & ignitionis participes qui nondũ expirarũt (nã alioqui panis recens humidior eſt antiquiori) nõ bene deſcẽdit, quia eſt lẽtus magis, quã qui expiratione vaporũ iã refrigeratus ac nõ nihil ſiccatus eſt. Hãc ergo ob cauſam plenitudinẽ ventris facit, quia ſcilicet non deſcendit tempeſtiuè, vt alij cibi, ac præterea quia flatibus replet. Puriſsimi, & autopyri panis differentiã Gal. loco citato optimè docuit, illũ ſcilicet eſſe copioſioris & melioris nutrimenti, hunc facilioris deſcẽſus. Igitur qui aſſuetus puriſsimo repẽtè vtetur autopyro debilitabitur, quia minus nutrietur, & minus retinebit, ac præterea deteriores ſuccos gignet: qui verò aſſuetꝰ autopyro, vtetur puriſsimo, laborabit alui adſtrictione, atque ob id etiã plenitudine ventriculi, vt qui vtebatur calido ac recenti. Sed maza ſi ſiccior duriorque, aut humidior

& ra-

& rarior, aut lentior ſit ſolito, & polenta ex qua paratur, ſit vetuſtior, recentiorve ſolito, ſolet ob hanc cauſam male à ventriculo recipi, & nocere. Sed & vini, & aquæ potus, præter conſuetudinẽ repentè vicisſim mutatus lęſionem facit. Aqua enim incoctiones, & flatus, & frigidas intẽperies faciet: vinũ tentabit caput, & neruos, & febres faciet. Neque ſolũ ſi quis ex aqua in vinũ, aut ex vino in aquam ſe trãsferat repẽte, lędetur: ſed etiã ſi qui diluto aſſueuit repẽte ſe trãsferat ad meracũ, aut eadẽ ratione, qui oligophoro, ad vinoſum. Illud em (inquit) hoc eſt, quod valde dilutũ eſt, humiditatẽ facit in ſuperno vẽtre, & in inferno flatũ (nimirũ vẽtriculus locus eſt omniũ maximè pituitoſus, & aluus, flatuoſus. Ex pituitoſis enim cibis multã pituitã vẽtriculus ſemper gignit, ob naturã ſuã per ſeſe frigidã, & ſubſtantiã albã. Aluus verò ex flatuoſis flatũ, quia loc⁹ eſt tepidi caloris, quiq; gignere poteſt flat⁹, diſcutere nõ poteſt) hoc verò, hoc eſt meracũ vinũ, venarũ palpitationẽ, hoc eſt inſignẽ magnũq; venarũ pulſum, & capitis grauitatem, ac ſitim. Pulſum & ſitim calfaciendo, capitis grauitatẽ rependo in caput, facit. Sed quod multo magis mireris, ſi ſolum mutes repentè conſuetudinem vtendi vino albo aut nigro, et ſi vtrumque vinoſum ſit, lederis, quia multa in corpore alterarint. Nimirum album

penetrat magis, & deobſtruit, mouet vrinas, & inſenſilem euacuationē, nutrit verò & humectat minus: nigrum hæc facit magis, tamē ad extenuandum, & aperiendum minùs eſt idoneum. Non mirum ergo ſi qui albo multū diuque eſt vſus, nunc repente vti incipiat nigro, obſtructionem aliquam hepatis aut renū contrahat, & è ventre minùs egerat: & qui nigro aſſuefactus incipiat vti albo, vrinę ardorē, aut diarrheam incidat, aut ſitim, aut huiuſmodi alia. Vt minus (inquit) quis miretur, dulce & vinoſum vinum repente mutata non idem poſſe, ſed diuerſo modo corpora alterare, ſi quis inquam qui vſus fuerit dulcinum vtatur vinoſo, aut qui vinoſo dulci. Major enim mutatio eſt ex dulci in vinoſum aut contra, etiā ſi vtrumque ſit album, aut vtrumque nigrum, quam ex albo in nigrum, ſi ambo ſint vinoſa. Nam major differētia eſt dulce aut vinoſum eſſe, quam album aut nigrum. Si igitur album & nigrum mutata diuerſo modo corpora alterant, non mirum eſt, dulce aut vinoſum mutata, non idem poſſe, ſed diuerſo etiam modo corpora alterare. Multis itaque exemplis oſtendit Hippocrates mutationes conſuetudinis etiam exiguas, etiam in rebus quotidiani vſus, repētè factas lædere. De vini differentijs & facultatibus initio tertij libri cogemur

dicere plura, proinde nunc ſuperſedemus.

Auxiliandum autem parte quadam contrario ſermoni: quòd mutatio victus his fiebat non mutato corpore, neque in robur, vt oporteret cibos, neque in debilitatem, vt auferre. 31

SErmo quem hactenus habuit, confirmauitque, eſt, non eſſe mutandam conſuetudinem: ne tamen hinc intelligas ægrotos quoque eſſe cibandos eodem modo quo antequam ægrotarent, ne vlla mutatio conſuetudinis fiat, temperat dictum ſermonem, dicitque fauendum etiam eſſe quadam ex parte ſermoni contrario, ei ſcilicet qui aſtruit mutãdam eſſe cõſuetudinem, verus enim etiam is ſermo eſt, non ſimpliciter neque omnino, ſed quadam ex parte, puta in ægrotis. Nam in ijs quæ diximus de ſanis ponebatur conſuatudinis mutatio, fieri corpore non mutato, atque ita non mirum ſi ea mutatio læderet, at verò ægroti corpus mutationem recepit, atque ita non mirum ſi conſuetudinis etiam mutationẽ deſideret. Neque ſanè id quia conſuetudo in ægrotis negligenda ſit (non eſt enim, ſed quo ad fieri poſsit ſeruanda etiam) ſed quia ſunt alia

alia multa conſideranda à quibus capiuntur indicationes quibus debet fieri ſatis, vt robur natura, & modus morbi. Cum ergo tam multis ſit faciendum ſatis, non poteſt omnino ſeruari conſuetudo, neque debet omnino mutari, vt nulla illius ratio habeatur, ſed partim ſeruanda partim permutanda eſt, atque ita optimè ipſe dixit, auxiliandum ſermoni contrario, qui dicit conſuetudinem eſſe mutandam, non omnino, ſed parte quadam. Nimirum conſuetudo mutanda eſt, non omnino, ſed in quibuſdam & quadam ex parte, & modo quodam. Nam antea etiam dixerat, mutare quidem nō parum bene habet, ſi rectè mutatio fiat. Sed quod nunc obiter dicit eſt conſiderandum. Mutatio (inquit) victus his fiebat corpore non mutato, neque ad robur vt oporteret cibos adijcere, neque ad debilitatem, vt auferre. Itaque quibus plus roboris eſt, dandum eſt cibi plus, quibus minus, minus quoque: videtur tamen hoc & rationi & Galeni eiuſdemque Hippocratis placitis aduerſum. Nam Gal. primo de arte curatiua ad glauconem cap. 10. inquit, inedia quidem in valentioribus vtaris viribus, largiori autem cibo vbi vires ſunt debiliores: cui ratio ſubſcribit, nā vt paſim dicit Hippocrates cibo vtēdum quo ægrotus durare poſsit donec morbus concoquatur,

quatur, conſtat verò robuſtam quam debilẽ durare magis poſſe, ac proinde minori cibi auxilio indigere: debilem minùs, ac proinde indigere majori. Sed res hæc non eodem modo habet in beneualentibus, & in ægrotis. In illis enim quia mens eſt ſeruare aut augere robur quod adeſt, dandum eſt, quantum rectè poſsit coqui, atque ita tãto plus quãto plus eſt roboris, quia tãto plus poterit coqui: in his verò, quia nihil aliud curamus quã vt poſsint durare donec morbus coquatur, nõ quantũ poſſint coquere damus, ſed quanto indigeant, vt durent, id verò tantò plus eſt, quantò facultas debilior. Hippocrates hic de mutationibus in beneualentibus id dicit: Gal. loco citato de victu tertiana notha laborantium agebat, quare vterque verè.

Coniectandum ergo, & robur, & modus 36
morbi cuiuſcunque, & naturæ hominis & conſuetudinis victus laborantis, non ſolum ciborum, ſed & potuum.

ITaque in ægrotis conſuetudo partim eſt retinenda, partim mutanda, quia præter cõſuetudinem conſideranda ſunt alia. Conſideranda ſanè conſuetudo victus, & ciborum & potuum, & quoad fieri poſsit ſeruãda, ſed præter

præter hanc conſideranda etiam, robur & natura hominis, & modus morbi cuiuſque. Nō idem eſt robur (ne quis putet) idem enim homo retenta ſua natura, quæ in compoſitione, & temperamento eſt, eſt nunc robuſtior, nūc debilior: velut pycricholus parte vētriculi ſuperiori, aut toto corporis habitu, hac natura non mutata eſt, aliquando robuſtior aut debilior ſolito. Conſtat verò vtriuſque haberi rationem in victu: nā picrocholus febricitans, cęteris paribus accipiet plus cibi quam alius, & is ipſe ſi ſimul febriciter, & debilis eſſe ſentiatur, accipiet adhuc plus, ſi robuſtus minus. Modus morbi eſſe videtur vt breuis aut longus ſit, contumax aut concoctu facilis, quod in ſucco expectatur, habens ſymptomata hæc aut illa. Ob hęc autem omnia mutatur victus. Nā quo morbus eſt breuior eo dandū minus, quo longior plus: cū ſuccus concoctus eſt contumax minùs, vt natura cōcoctioni vacet, cū minus contumax licet dare plus hanc ob cauſam. Neque ſane idem eſt, neque ſimul neceſſario fiunt, morbus longus & ſuccus concoctu contumax, & morbus breuis & ſuccus non contumax. Cum enim longitudo & breuitas non ab hac ſolū cauſa fiant, ſed ob alias quaſdam, vt ob multitudinem, aut paucitatem, ob firmam, aut leuem partis præcipuè affectę intempe-

temperiem, fieri poſsit, vt morbi ſit longitu do major, quam ſucci contumacia, aut cõtra. Atque ſeorſum ſunt conſiderandæ notæ longitudinis morbi ex acceſsionibus, & circuituum inuicem incrementis: ſeorſum cõtumaciæ ſuccorum, ex exeuntibus: atque ex alterutro ſeorſum capienda indicatio, à longitudi ne morbi addendi, à contumacia ſucci detrahendi cibum. Ex his intelliges caput decimũ primi ad glauconem Galeni, alioqui difficilimum. Symptomata etiam quædam detrahi iuuent, addi quidem vt deliquia animi & dolores, detrahi vt ſomni & apepſiæ. His quæ Hippocrates enumerat, adijce alia naturalia vt ætatem, & non naturalia, vt tempus anni & regionem. Omnia enim hæc aliquid in victus mutatione indicare primo aphoriſmorũ dixit.

Multo autem minus in ciborum adiectionem procedendum, nam in ablationem omnino incumbere ſæpe prodeſt. Cum ſuffecturus æger ſit donec morbi vigor concoctus ſit. In quibus autem hoc faciendum ſit ſcribetur.

GAleno videtur atque poſt illũ alijs Hippocrates nunc decidere controuerſiam

illam uulgatiſsimam quam ego primo cap. libri octaui cõtrouerſiarum medicinalium ſcripſi, vtrũ ſit periculoſius, ſi ab exacta cibi quãtitate de errãdum ſit, inclinare ad craſsius, an ad tenuius, videturque id erratum quod ad craſsius ſit magis vituperare. Mihi de ea quęſtione dictũ ſatis ſuperque eſt dicto loco, nũc illud ſolum dicam, nõ videri mihi Hippocratem de ea re loqui, ſed de ratione procedendi in victus inſtitutione, docereque non eſſe procedendum à morbi principio per totum eius decurſum addendo, vt ij faciebant, quos erroris arguebat paulò antea, atq; adhuc refellere perſtat (vt ex ijs quæ mox dicentur intelliges) continentes duobus aut tribus primis diebus ægrotos ſine cibo, mox velut exequaturi, dantes multum: ſed detrahendo ſenſim: nam ita maximè deuitatur repentina mutatio, & vt magis ad ſummum vigorem acceditur, datur cibi minus, vt fieri ſanè oportere primo libro huius operis, & octauo controuerſiarum (exceptis tamen quibuſdam morbis) monſtrauimus. Quod ergo continent hæc verba perinde eſt ac ſi nunc diceret, quandoquidẽ ergo dictum eſt per morbos conſuetudinem non poſſe omnino retineri, ſed mutandam eſſe ex parte, ſcias eam mutationem non debere fieri detrahendo cibum in principio, & proceden-

cedendo ad adiectionem, ſed detrahendo ſemper. Primis quidem diebus detrahendo ab eo cibo quo ſanus vtebatur, ſed & ab eo qui primis diebus detur, detrahere ſæpe expedit, vt æger videbitur ſuffecturus cum minori donec morbus ſoluatur, aut inclinet. Nimirum, vt morbus magis procedit ad ſtatum, ita minus ſupereſt, atque ita cum minori cibo ſufficiet ægrotus. Quare detrahendum ita quoque. Verum hoc in acutis potiùs fit, quorum ſumus vigor eſt pars breuiſsima, in longis enim ipſe ſtatus ſolet multos dies occupare, ac proinde non ita audemus extenuare victũ qui à principio viſus eſt, etiam ſi morbus ad ſtatum videatur procedere. Quia ergo in acutis magis agendum eſt id quod dicitur, & hoc opere de acutis eſt ſcribendum, dicit, in quibus autem hoc faciendum ſit ſcribetur.

Multa autẽ & alia ijs quæ dicta ſunt germana ſcribere quis poſſit, hoc autem testimonium efficacius eſt. Non enim germanum eſt rei de qua multus habitus eſt ſermo, ſed res ipſa commodiſſimum eſt documentum. Quidam enim incipiẽtes acutè ægrotare, quãdoque 3 4

que quidem cibos comedunt eadem die qua laborare cæperunt, quidam autem etiam ſequenti: quidam verò ſorbent quidquid occurrit, quidam autem & cyceonem ſorbent. Omnia autem hæc deteriora ſunt quam ſi quis aliter cibaretur, multò tamen minorem læſionem inferunt quæcunque hoc tempore peccata ſiũt, quam ſi quis primis duobus diebus aut etiam tribus, vacuari omnino vaſa permittat, quarto verò aut etiã quinto ita cibet. Sed ſanè deterius aget qui omnibus his diebus vaſa prius inaniens, ſequentibus quibuſdam diebus ita pauerit, priuſquam morbus concoctus ſit. Ita enim mortem aperte afferet plurimis, niſi omnino morbus boni moris ſit. Errores verò qui in principijs cõmittũtur, nõ ſimiliter ſunt inuincibiles, ſed multò faciliores victu.

REfutauit hucuſque errorem eorum, qui primis diebus in inedia continebant ægrotos & deinde ad cibos affatim transferebant, quòd mutationes conſuetudinis facerent repentinas, & varias, primam enim à ſanorum victu ad inediam, mox alteram ab inedia ad cibos: probauit vero has mutationes noxias eſſe tranſlato argumento à germanis

nis mutationibus, ab ijs, ſcilicet, quæ contingunt beneualentibus. Vocat verò ea germana quia non ſunt eadem, ſed ſimilia. Nimirũ mutationes quæ contingunt in victu beneualentium, & quæ in ægrotantibus fiunt, nõ ſunt omnino eædem, neque verò eaſdem habent rationes, ſed ſimiles, & à quibus ſimilitudinis gratia argumentum ducitur probabile. Nũc ergo perſiſtens in refutatione eorundem dicit, multa etiam alia ijs quæ dicta ſunt germana ſcribi poſſe, vnde argumenta caperentur, malle autem ſe nunc ipſam per ſeſe rem indicare abſurdam eſſe, quam à germanis rebus argumentari. Efficacius autem (inquit) teſtimonium hoc eſt. Hoc inquã quod modo ſcribam. Non enim eſt germanũ rerde qua multus habitus eſt ſermo, id eſt de qua iam diu diſputamus, ſed eſt res ipſa & commodiſsimũ ſui documentum. Sed quod eſt hoc documẽtum? certè quod in ægrotis ipſis experimur. Quidam enim incipientes acutè ægrotare, quandoque quidem cibos comedunt eadem die qua laborare ceperunt, cibos ſcilicet eoſdem quos ſani comedebant, quidam autem etiam ſequenti die, quidam verò ſorbẽt quid quid occurrit, vt antea ſcilicet quam ægrotarent, quidam verò ſorbent cyceonem, vulgatiſsimam ſcilicet apud antiquos potionem,

quæ parabatur ex polenta & vino. Itaq; vtuntur quidã primis diebus morbi eiſdem cibis & potionibus quibus antea. Hæc autem deteriora ſunt quam ſi quis aliter cibaretur, id eſt, quam ſi cibaretur tenuiùs, detrahens aliquid propter morbum. Multò tamen minorem læſionẽ inferũt quęcunq; hoc tempore peccata fiunt (vocat hic peccata, nõ quęcunq; in victu peccãtur, ſed exceſſus exſuperantiaſque ciborũ) quam ſi quis primis duobus diebus aut etiam tribus, vacuari omnino vaſa permittat, quarto verò aut etiam quinto ita cibet, id eſt plurimũ tribuat. Sanè (inquit) deteriùs aget, qui omnib⁹ his diebus (quarto ſcilicet & quinto,) vaſa priùs inaniens, ſequẽtibus quibuſdã diebus ita pauerit, priùs quam morbus concoctus ſit. Videtur hæc repetitio inutilis eiuſdẽ ſententiæ, tñ nõ eſt, quia cõtinet aliquid noui, idq; vtile: Imprimis dicit, graui⁹ errare ſi quis totis quinq; diebus inaniri permittat vaſa, cũ poſtea cibos daturus ſit, quam ſi ſolis tribus: deinde inſinuat, eſſe quoſdã qui cõtinẽdi ſint ſine cibo, eo quòd ſine eo poſſint durare donec morbus cõcoctus ſit. Nõ eñ vituperat ſimpliciter eos qui dictis diebus vaſa inaniri permittunt, ſed cũ ſequẽtibus diebus cibos daturi ſint, antequã morbus concoquatur, hoc verò tam graue eſſe dicit, vt mortẽ apertè afferat

ferat plurimis, niſi omnino morbus boni moris ſit. Morbus boni moris eſt qui valde ſalutaris, vt contra mali moris, qui periculi plus ingerit, quam pro ea, quam oſtentat, magnitudine. Vt igitur mali moris morbus facultatem plurimum debilitat, ita qui boni moris, debilitat minimè, robuſta verò facultas errores etiã magnos & victus & curationis ferre poteſt. Hic autem error tantus eſt, vt niſi morbus omnino boni moris ſit, plurimis afferat mortem. Reddit deinde cauſam qua hic error major eſt quã ſi quis primis diebus plus accipiat quam oportet. Ea eſt, quia errores (id eſt cibi exceſſus, & exſuperantiæ) qui in principijs committuntur, non ſimiliter ſunt inuincibiles, ſed multo faciliores victu, quam qui, procedente iam morbo ad iudicationem. Ergo vel hac ſolum cauſa grauius eſt, primũ vaſa inanire deinde cibare, quã primum cibare poſtea inanire, quia quãto citiùs datur nimius cibus, tantũ ſupereſt plus tẽporis, vt antè ſummũ vigorẽ, quo facultatẽ maximè oportet vacare à cibo, emendetur: quanto uerò poſteriùs, tanto minus temporis ſupereſt, vt emendari poſsit, & tanto propiùs accedit craſſus victus ad ſtatum, à quo debet ſtatus eſſe alienisſimus. Porrò ea additio melius emendatur detractione, quam detractio additiõe,
 quia

quia poſt illam additionem venit detractio tempeſtiuè, vt pote morbo eunte in indicationem, additio verò intempeſtiuè eandem ob cauſam: deteriùs ergo emẽdabit additio quia intempeſtiua, & quia debilitata priùs inedia facultate, & inanitis vaſis, nihil faciet aliud quam incoctionem, & crudorum diſtributionem. Videbitur fortaſſe cõtrarium eſſe his quæ nunc Hippocrates, quod Gal. in cõmentatione proximæ ſententiæ dixit: conferẽs em̃ cibi exceſſum, cũ defectu, dixit, quod minus eſt facilè emendatur, quod verò plus eſt, exuperatque, noxas facit inemendabiles: Hippocrates verò dicit, faciliùs emẽdari ſi quis plus cibi quam par ſit primis diebus det, quã ſi minus. Non eſt tamen contrarium. Gal. enim dixit facilius emẽdari exceſſum quam defectũ, Hippocrates faciliùs emendari exceſſum primis diebus factum, quam poſterioribus, conſtat verò hæc eſſe diuerſa, neque collationes eas eſſe eorundem. præterea conſtat toto cęlo errare eos qui cum morbus in initio agnoſci non poſſet, cõſulunt victum extenuari: ſatiùs enim ſit non niſi parũ extenuare. Nam ſi ignoratione morbi aliquid delictũ erit, tũ emendabitur meliùs, quòd mediocritatẽ ſuperauerit.

41 *Hoc igitur exiſtimo maximum documentũ, quod non ſint priuandi primi dies potione*

tali

tali vel tali, ijs qui poſterius vſuri ſint potionibus talibus vel talibus. Omnino igitur ignorant, & qui granoſis ptiſſanis vtutur, ſe eos male afficere, cum ſorbere incipiunt, præuacuatis prius vaſis duos aut tres dies, aut etiam plures: neque ſane qui cremore vtuntur intelligunt lædi eos qui ſorbent, cum non recte incipiunt ſorbere. Hoc quidem cauent & agnoſ-* 42
cunt, magnam læſionem afferre, ſi antequam morbus concoctus fiat, granoſam ptiſſanam ſorbeat ægrotus, ſolitus cremore vti. Omnia igitur hæc magna teſtimonia ſunt, non rectè medicos perducere ægrotos in victum: ſed in quibus non oportet vaſa inanire, vtpote ſorbitionibus cibandos, inaniunt vaſa: in quibuſque non conuenit mutare ex inanitione vaſorum in ſorbitiones in his mutant & plurimũ errant.† Aliquando verò & in ipſis occaſio 43
nibus mutant in ſorbitiones ex vaſorum inanitione, in quibus ſæpe expediebat ex ſorbitionibus accedere ad vaſorum inanitionem, ſi ita fors ferat, in exacerbatione morbi.

COlligit ex dictis errare medicos qui cum poſtea cibum daturi ſint ante morbi con

coctioné, primis diebus vaſſa inaniri permittunt, ſpeciatimq; perſtringit eorum errores, atque ex iјs quæ ipſimet faciebant eos reuincit. Hos conſentaneum eſt fuiſſe Cnidos aduerſus quos hic liber à principio ſcriptus eſt. Hoc igitur (inquit) exiſtimo maximum documētũ, ꝙ non ſint priuãdi primi dies potione tali vel tali, iis qui poſterius vſuri ſunt potionibus talibus vel talibus, hoc eſt, quacunq; potione quis vſurus ſit, ſi modo aliqua vſurus eſt poſterius antequam morbus concoquatur, non eſſe eũ omni potione primis diebus priuandum, ſed concedendam ei eſſe aliquam. Neſciũt igitur quid faciant, ſeque ægrotos magnopere lædere nõ intelligunt, qui granoſsis ptiſſanis (totis ſcilicet ptiſſanis) vtuntur, cũ ſorbere incipiũt præeuacuatis priùs vaſsis duos aũt tres dies, aut etiam plures: neque qui cremore vtuntur intelligũt lædi eos qui ſorbent, niſi recte ſorbere incipiant, non ſcilicet præinanitis prius vaſſis: tñ cum hæc non intelligãt, illud cauent, & agnoſcunt, magnam læſionem afferre, ſi antequã morbus concoctus fiat, granoſſam ptiſſanam ſorbeat ægrotus, qui cremore vti cęperit. Itaque cauẽt, ei quẽ cremore cibare cæperint, granoſam dare, antequã coquatur morbus. tñ non cauẽt, ei, cui nihil dare cæperint, antequã coquatur morbus dare cremorem, aut etiam

ptyſſa

ptiſſanam, cū tamen eadē ratione atq; adeo maiori hoc caueri deberet, plus enim auget, qui nihil capiēti dat cremorem, quā qui capiē ti cremorē, dat ptiſanam. Omnia igitur (inquit) hæc magna teſtimonia ſunt, nō rectè medicos perducere ægrotos in victum, ſed eos in quibus non oportet vaſa inanire, vtpote ſorbitionibus cibādos (antequā ſcilicet morbus cō coctus ſit) inaniunt vaſa: in quibus non cōuenit mutare ex inanitione vaſorū in ſorbitiones (vtpote qui poſsint ſine cibo trāſigere vſq; ad mobi cōcoctionē) in his mutant. Nimirū illi in morbis omnibus vulgariū more, neque eſſentia neq; conſtitutione morbi præcognita, cōtinebāt ægrotos primis diebus, alij duobus, alij tribus, alii quatuor, ſine cibo, moxque cibū dabant, alij priſanę cremorē, alii ptiſanā totā. Atque ita quibus neceſſe erat cibum dare, vt pote nō ſuffecturis ſine eo vſq; ad morbi vigorē, denegabant, & iis qui ſine eo poterāt trāſigere, ante vigorem tribuebāt. Accedit inquit, ꝙ hi cū primis diebus cōtinuerint ægrotos ſine cibo, incipiētes deinde virtuti timere, omnia perturbāt, & in ipſis occaſſionibus mutāt ex vaſorū inanitione in ſorbitiones, in quib⁹ ſępe expediebat ex ſorbitionib⁹ accedere ad vaſorū inanitiones: hoc eſt, cogūtur ſępe eis horis cibū præbere, quibus etſi cibū antea indulſiſsēt

oporte-

oporteret denegare, vt ſi ita fors ferat, in exacerbatione morbi, & in ipſo paroxyſmo. Itaque non ita oportet agere, ſed vt quibus daturus cibum ſis, ab initio des, vel vt poſsis deinde citra perturbationem horis incommodis denegare.

44 *Aliquando autem & cruda attrahuntur de capite, & regione thoracis, bilioſa, & vigiliæ coincidunt eis, ob quas nõ coquitur morbus: triſtes quoque & amari fiunt, & delirant: & ſplendores obuerſantur ante eorũ oculos, & aures ſonitu plenæ, & extrema perfrigerata, & vrinæ incoctæ, & ſputa tenuia & ſalſa & mero colore tincta, pauca. Et ſudores circa ceruicem: perplexitates, & ſpiritus offendens, in latione ſurſum dẽſus aut magnus valde: ſupercilia grauiter ſe habentia, deliquia animi praua, & reiectiones ſtragulorũ à pectore, & manus tremulæ, aliquando autem & labium infernum concutitur.*

Dictum eſt antea, tantum eſſe eum errorẽ quem Cnidij inuictu committebant, vt plurimi morerentur, atque adeo omnes quorum morbi non eſſent benigniſsimi, nũc narrat ſigilatim noxas quæ illis ſuccedere ſolent.

lent. Earum quas narrat, quædam ſuccedere natæ ſunt inediæ primorum dierum, quædam cibationi repentinæ poſt tantam vaſorum inanitionem, quædam vtrique, aut ambabus cauſis ſimul. Quoniam vero vtrunque ab illis fiebat, & vtrunque ab Hippocrate vituperatur, fruſtra contenditur à quibuſdam enarratoribus adſcribenda ſint hæc huic an illi cauſæ. Satiùs ſit citra contentionem, quãcunque harum læſionum refferre in quam maxime congruat cauſam. Aliquando dicit trahi bilioſa cruda de capite & regione thoracis. Eſt qui non intelligens cur trahatur bilis de capite & thorace, partibus adeo pituitoſis, in ventrem ac non potiùs ex hepate, velit intelligi, trahi à capite & thorace, vt ſcilicet caput & thorax ſint quæ trahant. Tuncque videntur, vigiliæ & triſticiæ & deliria, & alia omnia huiuſmodi, rectè ſequi pleno bile capite, & ſpiritus difficilis pleno pectore. Verum hoc, vt de re ipſa nihil dicam, non fert ipſa ſermonis proprietas dicit enim ἐπισπῶνται ἀπό τε κεφαλῆς, καὶ τοῦ περὶ τὸν θώρηκα τόπου. ἀπὸ verò nō cōiungitur facienti aliquid, ſed ei à quò, velut à loco. Nos ergo oportet legitimam lectionem enarrare. Nō inquit ſimpliciter trahũtur à capite, ſed aliquando trahuntur. Nimirum inci piente fame non trahuntur bilioſa in ventrem niſi

niſi ex hepate, & vicinis hypochondrijs, aliquando autem procedente plurimum vaſorũ inanitione, trahuntur etiam vndique, atque adeo de capite & thorace. Hoc verò dicit fieri in febricitãtibus alioqui febribus putridis qui longa inedia in initijs macerantur, in illis verò neceſſe eſt bilem crudam ideſt non conſequutam eam coctionem quæ morbo ad ſummum vigorem iam accedente conſequutura eſt, toto corpore abundare: trahetur ergo verſum ventrem præ fame vndique, ea verò quæ ex capite & thorace confluet, noxas faciet apertiores. Nam commota agitataque in capite bile vigiliæ accident, & delirabunt, & ſplendores obuerſabuntur ante oculos, & aures erunt ſonitu plenæ. Nimirum bilis commota oculos & aures titilabit, debilitas verò quæ ex inedia etiam nata fuerit, fecerit vt à leuiſsimis etiam cauſis multum ea inſtrumenta patiantur. Ita fit vt qui capite plurimum debilitati ſunt, ſuffuſorum viſſa ſemper habere, & tinitum aurium, videantur. Neque ſanè hæc ſymptomata poſt multam inediam tollet cibus repente & copioſſe datus, ſed augebit, quia male coquetur, & multus craſſusque vapor inde aſcendens debiles oculos & aures præterlabetur. Quia vigilant, fie-

ri dicit, vt morbus non coquatur. Nimirum ſomnus concoctiones omnes promouet. Vbi cõſideratione digniſsimũ eſt, inedia fluxiones moueri & augeri, & concoctionem morbi impediri, cũ tamen nihil adeo à medicis celebretur quã cibo & vino fluxiones augeri, inedia & aqua cohiberi (& hãc ob cauſam Hippoc. ad recẽtia vlcera tenui cibo & aqua, & Gal. in inflãmationũ initijs tenuiſsimo victu vti cenſent, & ego morbos oẽs pendẽtes ex fluxione à cõmuni cibandi ratione excepi) & concoctionẽ morbi cibo prohiberi, ac proinde morbo cõſiſtente in ſummo vigore, & parũ ante illũ detrahere Hippo. iubeat, vt natura vacet cõcoctioni morbi, quę eo tẽpore maximè viget. Sed etſi hoc ita ſit, nihil faciẽdũ eſt nimis. Plæraq; enim facta nimis, per accidens afferunt noxas, quas cũ mediocritate ſuſcepta nata ſunt prohibere: nã & motus & calida balnea nimia cũ ſunt refrigerãt. inedia ſolet morbi cõcoctionẽ properare, ea ſi tãta ſit vt eleuet ſomnũ, hãc ob cauſam eã impediet. Ita etiã inanitio mediocris facit vt nulla pars in aliã mittat, nimia facit vt quæcũq; à quacũq; alia extorqueat, incoctionẽ ergo cũ afferant vigiliæ, fiunt vrinæ incoctæ, & ſputa tenuia, & pauca. Verum quia ea cruditas non frigore ſed vrente calore fit, ſunt etiam ſalſa quæ ex pituita, & ſyncero colo-

colore tincta, valde ſcilicet flaua aut chlωra, quæ ex bile. Eadem ratione vrinæ fuerint tenues, non tamen albæ, ſed flauæ. Triſtes quoque fiunt & amari. Triſtes & iracundos intelligo vocari triſtes & amaros. Triſtes, ſcilicet, & leuiſsimis de cauſis iraſcẽtes. Nimirum ob debilitatem, & bilem effuſam, & hac & illac de errantem, ſunt ſibi magnopere diſplicentes, & irritãtur facillime. extrema his perfrigerantur ob naturalis calidi debilitatem, ob quã etiam fiunt deliquia animi praba, hoc eſt cũ magna debilitatis ſignificatione eueniẽtia, cũ in pulſu, tum etiam in vultu, & alijs. Sudores etiam circa ceruicem inſtante deliquio fieri ſolent, expirante humore cum ſpiritu, eo loco qui grandioribus poris ob oſcula venarum & arteriarum, quæ in eam cutis partem finiuntur. Auxerit etiam eos ſudores poſt magnã debilitatem cibus aut potus copioſe acceptus. Sudores enim fiunt ijs qui pluri cibo aut potu vtuntur quàm pro ſua facultate: qua cauſa conualeſcentes ſolent frequenter ſudare, & à cibo magis. Perplexitates etiam eandem ob cauſam fiunt. Nimirum qui debiles ſunt ac multo magis ſi debiles ſimul & diſtenti cibo, anxij ſunt, & neſciunt quid ſibi faciant. Stragula etiam reiiciunt e pectore, & habent ſupercilia demiſſa, & velut pondus incumbẽs ſen-

ſentiunt. Sola enim debilitas facit partes ipſas eſſe graues & demiſſas, ſi vapores multi & craſsi ex cibo repente dato accedant, ſenſum ponderis auxerint. Spiritum etiam dicit eſſe eis offendentem, in latione ſurſum denſum aut valde magnum. Intelligunt omnes enarratores fieri offendentem in latione aëris ſurſum, hoc eſt in expiratione. Non video tamen qui dicat, cur in expiratione potiùs quàm in inſpiratione: cùm præcipuè inſpirationem plus virium natura apponat, ac proinde facilius citiuſque neceſſe ſit in ea offendat, quam in expiratione. Ego me ab hac difficultate facile expedio, non enim legi cenſeo offendens in latione ſurſum, ſed offendens, in latione ſurſum verſus denſus aut valde magnus. Nimirum eſt offendens, vt eſſe ſolet in inſpiratione, & in expiratione denſus aut valde magnus. Offendens quidem, vt in aphoriſmo dicitur, conuulſionem ſignificat in febribus. Fieri verò poterit, vt ob manifeſtam cauſam citra conuulſionem fiat, vt lugentibus pueris ſolet, atque his, ob ventris inflationem inſtrumentorum ſpiritus motum impedientem, & priori inedia comparatam debilitatem. Fit enim vt quia debilis virtus impedita inſtrumenta non poteſt dillatare, motum in medio intermittat: atque hanc ipſam ob cau-

 ſam

ſam dillatatum thoracem dimittere properat dimittitque multum, & quietem externã breuem facit: hocque eſt facere crebrum in expiratione: aut conſtrictionem magnam, quod eſt facere in expiratione magnum. Fiunt his manus tremulæ, & aliquando labium infernum concutitur. Tremor ſi propriè, & vt à Galeno ſolet, hoc loco accipiatur, ſolam ſignificet animalis facultatis debilitatem, non potentis partes firmiter continere: verum apud Hippocratem, vt ſæpe animaduertimus, de omni motu tremulo, ſiue ob conuulſionem ſiue ob rigorẽ, ſiue vtcunque aliter fiat, dicitur. Euenit verò ſæpiſsimè manuum conuulſiuus motus ob ſacietatem ventriculi aſcendentibus in caput vaporibus: & manuum neruos in via offendendentibus. Hãc ob cauſam cũ fiet talis tremor merito & tremor labij inferni ſuccedet. Fit enim hic ob paſsionem oris ventriculi per cõmunem membranam communicatam, atq; ita ſolet vomitum inſtantem ſignificare.

45 *Hæc autem in initijs apparentia, ſignifi-*
cant delirium vehemens, & plærique mo-
46 *riuntur: qui verò effugiunt, aut cum abceſ-*
ſu, aut fluxu ſanguinis ex naribus aut craſ-

ſum

ſum pus excreantes effugiunt, aliter autē minime.

HIC cenſet Galenus initij nomen dici de tempore cruditatis, docereque Hippocratem hæc quæ dicta ſunt, ſi ante ſigna concoctionis appareant, ſignificare mortem, aut difficile iudicium, ac proinde plæroſque mori: & eos qui effugiunt difficulter iudicari, ac proinde cum abſceſſu (niſi hunc, vt ſolet, fluxus ſanguinis narium anteuertat) aut cum puris craſsi excreatione. Poſſunt enim hæc ſigna eſſe, mortis, & iudicii. Lethalia verò quæ decretoria eſſe poſſunt, cum ſignis concoctionis ſunt bona, cum contrarijs, ſunt lethalia: cum cruditate ſunt etiam mala plærunque, ſi tamen facultas valde robuſta ſit, fiunt difficilis iuditij. Sed contingit dubitare qui poſsint hæc ſigna dictis ægrotis in initio apparere, cum illi acutè laborent, & plures dies inſummantur in eum victum à quo ea fiunt: raro enim non dum in victu error committitur, tempus cruditatis præteribit. Præterea cur poſt tantam vaſorum inanitionem expectetur fluxus ſanguinis? Ego certè in alium ſenſum feror: nō ob hæc ſolum, ſed quia ipſa ſeries eorum quæ dicta ſunt, moxque

dicendorum, aliud mihi inſinuat. Nimirum dixerat hæc ob errorem illum in victu fieri ſolere: explicat nunc quàm grauia ſint. Nō ſunt tamen æque grauia cum ob victus errorem fiunt, atque cum citra omnem occaſionē. Nā & in facie illa peſsima quam Hippocrates initio prognoſtici deſcribit, interrogare iubet an famem ſuſtinuerit homo, quaſi ita minus graue ſignum futurum ſit, atque adeo minus, vt intra diem & noctem tolli ſolere dicat. In his ergo omnibus perinde eueniet, ſi ob famē ſeu vaſorum inanitionem facta ſint. Sed rurſum dices, ſi tantum detrahit fames prægreſſa vt intra diem & noctem tollantur, falſo profecto dixerit Hippocrates nuper, plurimos eorum qui fame vexantur primis diebus, & poſtea multum accipiunt, mori. Certè vera ſunt hæc omnia, neque repugnantia vllo modo. Nam aliis omnibus paribus, haud dubiè cauſa manifeſta minuit periculum, quæcunque ſigna in ægroto eſſe ponantur. Nihilominus ab ipſis cauſis procatarticis euenit lædi homines, nunc plus, nunc minus, vt illæ ſunt grauiores, & homines affici magis parari. Videmus enim plurimos mori, qui quibuſdam occaſionibus cœperunt laborare. Nunc ergo apparatus ponatur eſſe æqualis: tamen conſtat in initio prognoſtici minoris multo cauſæ mē

tionem

Digitized by Google

tionem fieri quàm hic. Non enim inte-
gare iubet, an tantopere confectus fuerit fa-
me, ſed an fames eum teneat intermiſſo for-
taſſe cibo die vna aut duabus: hic verò ma-
ximus quidam in victu error, qui grauior mul
to cauſa eſt, dicitur hæc facere. Hæc ergo cau-
ſa, etſi procatartica ſit, tamen quia maxima,
periculoſam affectionem fecerit, quanquam
ne ita quidem adeo, atque ſi ſine omni cauſa
hæc ſymptomata fierent: neque ſanè eodem
modo ſubueniendum erit ei, cui ob factam
vaſorum inanitionem inſint, atque cui ab ini
tio, *ideſt*, nulla tali cauſa prægreſſa. Hæc vide
tur mihi inſinuare dicens, hæc apparentia ab
initijs, ideſt perſeſe & nulla cauſa manifeſta,
nulloque victus errore antecedente, adeo gra
uia ſunt, vt ſignificent delirium vehemens
(merito addit vehemens, leue enim in ipſis ſi-
gnis eſſe ponebatur) & plærique moriuntur,
qui verò effugiunt, aut cum abſceſſu, aut flu-
xu ſanguinis è naribus, aut craſsi puris excrea
tione. Omnia enim illa ſi fiant ſponte, ſignifi-
cant multitudinem, in ventre, capite, & tho-
race: ex ventre vero abſceſſum, ex capite flu-
xum ſanguinis, ex thorace excreationem pu-
ris, merito expectes: Si verò (hæc inſinuan-
tur, ſuppleri autem debent, vt intelligatur
ipſa ſermonis ſeries) non ab initiis, ſed poſt

L 3 quam

quam victus extenuatione ſint debilitati fiant grauia ſanè, ſed non adeo, ſunt, & curandi refectione præcipuè ſunt. Errant verò medici, hæc neque diſtinguentes, neq; dignoſcere valentes. Nam addit.

47 *Neque enim harum rerum video exper-*
tos eſſe medicos, vt oporteat dignoſcere debi-
litates in morbis, quæcunque ob vaſorum ina-
nitionem perficiuntur, & quæcunque ob a-
liam aliquam irritationem, & quæcun-
que ob dolorem, & à morbi acutie, & quaſ-
cunque paſsiones & ſpecies omnigenas no-
ſtra natura, & habitus, parit quibuſcunque.
Atqui ſalutem aut mortem afferunt cognita
48 *aut ignorata hæc. Maius enim malum eſt,*
ſi ob dolorem aut acutiem morbi debilitato
offerat quis potus aut ſorbitionis plus aut ci-
bi, putans ob vaſorum inanitionem debilita-
tum eſſe. Indecens etiam eſt: & ob vaſorum
inanitionem debilitatum non agnoſcere, &
premere victu. Affert enim etiam hic error
periculum aliquod, multo autem minus quam
alter, ridiculus tamen multo magis hic error
alte-

Digitized by Google

altero. Si enim alius medicus, aut etiam idiota, accedens, & agnoſcens quæ accidunt, dederit & cibum & potum, quæ alter prohibuerit. manifeſto vtique videatur auxilium attuliſſe. Talia verò maximè omniũque fiunt vituperãtur ab hominibus. Videtur enim ipſis qui acceſſit, medicus, aut idiota, velut mortuũ ſuſcitaſſe. Scribentur autẽ & de hoc ſigna, quibus oportet horum quæcunque dignoſcere.

QVatuor cauſas eſſe dicit debilitatis in morbis acutis, vaſorum inanitionem, & aliquã aliam irritationem, & doloris vehemẽtiam, & morbi acutiem. In inanitione vaſorum eſt omnis euacuatio magna, ſiue effuſo aliquo ſucco fiat, vt miſsione ſanguinis, aut ex purgatione, aut ſudore, aut euacuatione inſenſili: atque ſiue hæc fiant ſponte, vt ſanguis ex hæmorrhoydibus, vtero, aut naribus exit, & diarrhæa dyſſenteria væ vltro cietur, aut ſudor copioſaque expiratio: ſiue arte prouocantur hæc, aut ſecatur vena, aut pharmacum propinatur: ſiue per accidens, detracto cibo euacuatio vaſorum fiat. Irritationis nomine intelligit cauſas omnes manifeſtas: atque proinde di-

cit, & quæcunque ob aliam aliquam irritationem. Nimirum inedia aut euacuatio cauſa externa & manifeſta eſt. In hoc genere eſt omnis vehemens animi aut corporis motus, & paſsio, vt ſi homo linquatur animo, aut debilis ſit ob triſtitiam, metum, timorem væ ingentem, aut gaudium profuſſum, vel ob vigiliam longam, vel ob laborem crebro deſidendi, aut moleſtiam aliquam vtcunque illatam: dolor omnis vehemens deijcit magnopere vires, atque hanc ob cauſam cogimur ſępe narcoticis occurrere, etiam ipſam affectionem præter naturam augentes: quia vix fieri poteſt vt morbus aliquis cum aſsiduo dolore diu duret, quin vires omnes magnopere proſternat: In morbi acutie ſunt omnes debilitates quæ per morbi vehementiã fiunt: ſiue inquam ex magnitudine eſſentiæ propriæ procedat debilitas, vt cum ob ſolam febris magnitudinem ægroti linquuntur animo: ſiue ob cacoëthes, vt cum ob malignitatem febris: ſiue ob naturam partis affectæ, vt cum linquuntur animo ob oris ventriculi, aut vteri aut cerebri affectionem ſiue ob multitudinem excrementorum, ſiue ob duo plura væ horum ſimul. Hæc oportet medicos poſſe dignoſcere, quia illis non eodem modo occurritur, ſed pro cauſæ differentia va-
riè

riè. Debilitato enim ob febris magnitudinem, nulla ratione occurretur meliùs quam aqua gelida, quæ ſi ob vterinam affectionem labente facultate detur, ſtrãgulabit. Si ob malignam facultatem vires labantur occurrendũ eſt alexipharmacis quæ ad facultatem multitudine ſuccorũ oppreſſam nihil contulerint, ſed dum inaniter citra neceſſariam euacuationẽ tẽpus teritur calor naturalis ſuffocabitur. Oportet ergo agnoſcat hæc medicus, atque etiam quaſcunque paſsiones, & ſpecies omnigenas noſtra natura & habitus parit quibuſcunque. Hoc eſt & omnium paſsionũ ſpecies, in quas quæcunque naturalis temperies & cõpoſitio prona eſt, & à quibus cauſis quæcunque natura facilè patitur aut non. Nam his gnoratis in multa incommoda ægrotos adducet. Velut ſi medicus hominẽ ſuperna parte pituitoſum in inedia continuerit, parum lædet, ſi verò pychrocolum, fortaſſe interimet. Vſque adeò verum eſt quod Hippocrates dicit, ſalutem aut mortem afferunt cognita, aut ignorata hæc. Eius quod nos fuſiùs diximus de diuerſa ratione occurrendi debilitati ex diuerſis cauſis ortæ, vnum producit exemplum quod ad præſentem ſermonem magis facit. Maius enim (inquit) malum eſt, ſi ob dolorẽ aut acutiẽ morbi debilitato, afferat quis ſorbi

Digitized by Google

tionis aut potus aut cibi plus, quã ſi (hoc enim oportet ſuppleri) debilitato ob vaſorum inanitionem. In decens etiam eſt debilitatum ob vaſorum inanitionem non agnoſcere, & victu præmere, quaſi ob repletionem debilitatus ſit. Itaque inanitum non oportet victu pręmere, ſed reficere, quia morbos ex repletione curat inanitio, & ex inatione repletio, eis verò qui ob dolorem aut morbi magnitudinem debilitati ſunt, nõ oportet cibi aut potus dare plus. At verò vtrunque horum videtur falſò dici. Nam ſi inanitum non oportet victu pręmere, oportet ergo ei cibum dare, ſi autem oportet cibũ dare, male dicit Hippocrates majus malum eſſe cibum augere debilitato ob dolorẽ, aut acutiem morbi, quam debilitato ob vaſorum inanitionẽ. Hæc enim dictio innuit, malum etiam eſſe cibum augere debilitato ob inanitionem. Porrò quandoquidem dolor aſſiduus euacuationis quantitati detrahit, vt primo ad glauconem Gal. dicit, quia debilitat, certè eadem ratione cibum petet augeri. Verũ hęc ita definiũtur. Debilitato & inanito malum eſt cibum repętè dare, quia vt dictũ antea eſt, nõ ſuſtinet: tamẽ multo grauius malũ ſit victu præmere & cibo amplius priuare; grauius etiã ſit debilitato ex dolore cibũ multũ dare, quia refectionẽ quæ cibo agitur magis

petit

petit inanitio. Quã dolor. Petit nihilominus debilitas quæ ex dolore fit cibi plus, quã dolor ipſe peteret niſi debilitaret. Nimirũ recẽti cibo vires refectionẽ quandã recipiũt, quacũq; cauſa debilitatę ſint, majorẽ autẽ multo, cum cauſa ipſa debilitatis, penuria eſt. Itaque cum penuria debilitat, vtêris refectione, ne tamen ea non feratur, reficies paulatim & cibo tenui, repetito crebro: & ſola hæc refectio curatio fuerit idonea: cum verò debilitat dolor aut morbi magnitudo, ſi debilitas inſta[illegible]et vrgeat, tunc quoque cibo reficies aliquo, ad curationem autem te conuertes mox, per anodyna aut narcotica, in dolore: per euacuationẽ in multitudine, & per idoneam propriamque curationem morbi cuiuſcunque. Explicat deinde cur cibum dare debilitato ob dolorẽ aut morbi acutiem, vocauerit malũ, & victu pręmere inanitũ, vocauerit indecens, dicens, ſecundum hunc errorẽ afferre ægroto periculũ, minus quam priorem, verũ eſſe multò magis ridiculũ apud vulgus. Meritò autem malum dicitur quod periculoſum: indecẽs, quod ridiculũ. eſſe tale oſtendit, dicens, ſi em̃ alius medicus aut etiam idiota accedens, & agnoſcens quæ accidunt (aut etiam non agnoſcẽs) dederit & cibum & potũ quę alter prohibuerit, manifeſtè vtiq; videatur auxiliũ attuliſſe.

Talia

Talia verò maximè omnium quæ fiunt vituperantur ab hominibus. Videtur enim qui acceſsit medicus aut idiota, velut mortuum ſuſcitaſſe, & id quidem ſine multa opera, ſed cibo & potu. Certè ridiculum eſſe hoc, atque eam ob cauſam ſæpe medicos derideri, veriſſimè dicit, verum quod minus periculi afferre hũc errorem, etſi magis ridiculus ſit, dicit, magnam dubitationem habet. Nam hominem inanitum & debilem inedia macerare, nihil videtur aliud quàm facultatẽ extinguere: prę dolore autem aut morbi acutie debilitato cibum dare copioſum, augẽdi morbi cauſa eſt. Quanto igitur plus ſpei ſupereſt aucto quantumuis morbo, quam extremè debilitata facultate; tanto majus periculum in eo errore eſſe videtur, quam in cõtrario. Imprimis hic intelligi debet, eum dolorem, atque eam morbi acutiem, ob quæ debilitatus quis eſſe ponitur, ex nimia materiæ copia pendere, atque adeo eam debilitatẽ eſſe ex aggrauatione tanta, vt fecerit dolorem ingentem, aut morbum acutiſsimũ. Si quis enim ob dolorem qui ex intemperie quapiam citra magnam ſucci copiam conſiſtat, debilis ſit, tam longè abeſt vt lędatur cibo, plusquam inanitus, inedia, vt ne lædatur quidem, niſi maxima quantitate detur. Itaque conferuntur hic duo hæc, debilem

& ina

Digitized by Google

& inanitum, tenui victu præmi, & dolentem, aut acutè laborantem præ multitudine, debilemque ex aggrauatione, craſſo onerari. Atq; tunc quoque longa eſt quæſtio, à qua Galenus ſe expedit, dicens, ſi quis eos qui ob vaſorum inanitionem parum valent tenui victu preſſerit, læſurum quidem, tamen aut non tam euidenter, aut non tam celeriter. Itaque læſioné ex victu craſſo in repletis non dicit eſſe neceſſariò majorem, eſſe tamen affirmat euidentiorem ac citiorem, quia qui ita moriuntur, ſuffocantur, ſolentque apoplectica aliqua paſſione, aut repentino alio caſu cadere: qui verò moriuntur præ inopia, moriuntur paulatim, marceſcéte naturali calore. Itaq; eueniũt hæc pericula ignoratione diſtinguendi cauſas imbecillitatis: oportet ergo medicum notas habere earum. Quas quidem, quia hic non erat locus diſſerendi de cauſis morborum aut ſymptomatum, alibi ſe promittit ſcripturum. Verum quia neque toto opere occurrent, neque verò alio aliquo niſi ſparſim, non fuerit inutile à me nunc dici breui. Ex tribus mihi videtur pendere tota ea dignotio: ijs quæ adſunt affueruntve, aut non: propria cuiuſque hominis natura: & proprijs ſingularum paſsionum ſignis. Ijs quæ anteceſſerunt aut non, quale eſt illud in initio prognoſtici, interrogare oportet

tet an vigilauerit homo, aut alu' ſoluta ſit, aut fames aliqua ipſum teneat. Nunc quoq; ab ijs quę anteceſſerũt, ita procedit cõjectura. Si homo ad quẽ accedis tres aut quatuor dies ſine cibo trãſegit, aut copioſiſsima diarrhæa, aut fluxu ſanguinis laborauit, aut alioqui à medico immoderatè inanitus eſt, meritò conjectes ob vaſorũ inanitionẽ eſſe debilẽ: ita enim Hippocrates cõuulſionem ab innanitione eſſe ſuſpicatur, ſi à vehemẽti pharmaco, ſi à longo alui profluuio, ſi à fluxu ſanguinis. Verum quia fieri poteſt vt homini aliquid tale paſſo, non inde malum cæperit, ſed aliunde alias conſiderationes adhibere debes, vt iudices an ab ea cauſa quæ præceſsit, malũ originẽ trahat. Primum quidem extimare debes ac conferre cauſæ illius & læſionis magnitudinẽ. Si enĩ læſio major ſit quam pro cauſæ magnitudine, cõſtat non ab ea cauſa, aut ſaltẽ nõ ab ea ſolũ eſſe factam. Deinde conſidera hominis naturam & habitũ, an ſcilicet ab ea cauſa parata ſint ita affici, an nõ. Si enĩ homo ſuperiori parte, aut etiã toto corporis habitu pituitoſus, ſucсis craſsis, cute dẽſa: qui duos aut tres dies jejunauerit, debilis eſſe videatur, non eſt quod putes vaſorũ inanitione eum laborare: ſi verò ſit toto corpore & ſuperno ventriculo pycrocholus, atque etiã rarus cute, vel ſi vnicũ diẽ

iejuna-

iejunauerit, cauſaueris meritò vaſorũ inanitionem. Si igitur debilitatis magnitudo & hominis natura cauſæ tali & tantæ atteſtatur, certò certiùs inde eſſe debilitatem ſuſpicaberis. ſin autem non reſpondent hæc, alias notas requires, quæ cuiuſque affectionis propriæ ſunt. Velut etiam, ſi coniectura procedere incipiat negatiuè, ab ijs quæ non adſunt, quia inde non colligitur quæ cauſa ſit, ſed quæ non ſit, ad alias notas eſt procedendum. Velut ſi occurrat ægrotus cum dictis notis debilitatis, & videas neque tenui admodum victu eſſe vſum, neque ſponte aut arte valde inanitum, debilitatem verò eſſe magnam, affirmabis non eſſe ex vaſorum inanitione, vnde autem ſit non dices, niſi aliarum paſsionum ſigna requiras. Si neque alias irritationes factas eſſe videas, vt neque prouocatum ad iram, aut meſtitia, timoreve affectum: neque dolore aliquo magno aut continenter affligente occupatum (dolor enim etiam eſt res per ſe conſpicua) liquido intelliges acumine morbi eſſe debilitatũ. In acumine aũt morbi ponebamꝰ malũ morẽ morbi, & multitudinem excrementorũ, & magnitudinẽ morbi ſecũdũ eſſentiã ꝓpriã. Hæc verò diſtingũtur proprijs notis. Si pulſus eſt debilis exiguus & creber æqualiter debilitatem in eſſentia indicat, & intempe-

riem

riem factam in corde & partibus præcipuis: ſi verò debilis ſit & exiguus, ſed inęqualis inęqualitate collectiua, ſignificatur aggrauatio, & excrementorum multitudo: præcipuè ſi ſimul ſe exhibeant multitudinis notæ in excuntibus, vt vrina, deiectionibus, ſudore, & ſputis. Si neutra horum appareant inſigniter, ſed morbus in eſſentia propria maximus ſit (quod ex magnitudine ſignorum pathognomonicorum agnoſcitur) in eam debet referri debilitas. Velut ſi pulſus ſit debilis & creber, non tamen adeò exiguus, & febris tactu vrens, & ſitis vrgentiſsima.

50 *Proxima autem ijs quæ circa ventrem contingunt & hæc ſunt. Etenim ſi totũ corpus quieſcat multum præter conſuetudinem, non ſtatim corroborabitur multum. Si autem & cum multum tempus quieuerit repentè veniat in labores, vitioſum quiddam operabitur manifeſtè. Ita autem & quæcunque pars corporis ſeorſum. Nam & pedes tale quiddam facient, & alij articuli, non aſſueti laborare, ſi poſt multò repetè ad laborem veniãt. Hæc autem & dentes & oculi patientur, & quæcunque alia pars, quandoquidem & lectus*

præter

*præter morem mollis, laborem infert, & du-
rus præter morem. Et ſub dio ſtratus præter
morem durat corpus. Verum & omniũ quæ* 91
*huiuſmodi ſunt exempla ſcribere præſtat. Si
quis enim accipiens vlcus in tibia, neque val
de magnum, neque valde mite, ipſaque neq;
difficilè neque omnino facilè vlcera ſaneſcãt,
curetur ab initio ſtatim decumbens, & ne-
quaquam vlcus eleuet, magis ſine phlegmone
hic ſit, & multò citiùs ſanus ita fiat, quam ſi
curaretur obambulans: ſi quidem quinta die,
aut ſexta, aut ſuperiori aliqua ſurgens, velit
deambulare magis vtique dolebit tunc, quam
ſi ſtatim à principio deambulans, curaretur.
Si autem etiam multum ſe afflixerit repentè
multò ſanè plus dolebit, quam ſi illo modo cu-
ratus ita ſe fatigauerit in his diebus. Omnino* 92
*igitur teſtimonium ſibi præbent mutuò hæc
omnia, quòd omnia repentè multũ ſupra me-
diocritatem mutata, in hæc, & in illa, lædũt.
Multiplex igitur ſecundũ ventrẽ læſio eſt, ſi* 93
*ex multa vaſorum inanitione repentè ſupra
mediocritatẽ offeratur. Sed & ſecundum re-
liquum corpus, ſi ex multo otio repẽtè in mul-*

cum laborem veniat, multo plus lædit, quam ſi ex multa exhibitione in vaſorum inanitionem mutatio fiat. Oportet quidem & corpus his quieſcere: atque ſi ex multa defatigatione repente in otium & ſegnitiem incidat. Oportet autem & his ventrem quieſcere à multo cibo. Alioqui laborem in corpore facient, &
94 *totius corporis grauitatem. † Plurimus mihi ſermo habitus eſt de mutatione victus, & in alia, & alia ad omnia igitur vtilè eſt hæc noſſe. Sed id de quo ſermo erat, quòd in acutis morbis ad ſorbitiones mutant ex vaſorum inanitione. Mutandum enim vt ego iam iubeo. Deinde non eſt vtendum ſorbitionibus antequam morbus cōcoctus ſit, aut aliquod aliud ſignum appareat, vel ſecundum inteſtinum vacuatorium aut irritatorium, vel ſecundū hypochondria qualia ſcribentur ſigna.*

RVrſum redit ad diſputationem de mutanda conſuetudine, confirmatque dictā aſſertionem multis exemplis. Nam hactenus ea tātum ſcripta ſunt, quæ ad ventriculū pertinent, nūc ad alias omnes corporis, & actiones & paſsiones pertinentia ſcribit, atq; tranſ

lata

lata ab illis ratione probat, quæ de mutatione repentina victus aduerſus medicos illos è gui do dicta ſunt, eſſe vera. Ergo inquit, proxima ijs quæ circa ventrem contingunt, & hęc ſunt. Hoc eſt ſimilia & ſimiles habentia rationes. Nimirum cibi adiectio eſt labor ventriculi, detractio requies. Itaque ex adiectione repẽtina detractio, aut ex detractione repẽtina additio, eſt vt mutatio ex labore ad otium, aut ex otio ad laborem. Tamen (inquit) ſi totum corpus quieſcat multum præter conſuetudinem, non ſtatim corroborabitur multum. Tametſi enim corpori laboranti quies remediũ ſit, tamen quæ repentè ſuſcipitur, quia non vt oportet ſuſcipitur, non ſtatim corroborabat, ſed aliquãdo etiã lædit, quia natura deſtituta auxilio exercitationis, cui iam aſſueuerat, neque bene diſtribuit alimenta, neque egerit excrementa. Si autem (inquit) & cùm multum tẽpus quieuerit, repẽtè venit ad laborẽ, vitioſum quiddã operabitur manifeſtè: hoc eſt vitioſè mouebit, aut debiliter: vt autẽ totũ corpus hæc patitur, ita & quęcunq; pars corporis ſeorſũ. Nã & pedes tale quiddã operabũtur & alij oẽs articuli, non adſueti laborare, ſi multo poſt tempore ad laborem repentè veniant. Nimirum & qui ſaltatores alioqui erant, ſi ſaltandi fecere intermiſsionem male ſaltant,

& gladiatores, ſi digladiãdi, malè digladiantur. Hæc autem (inquit) & oculi patientur, & dentes: nam oculi è tenebris erumpentes nõ poſſunt in clara luce videre, neque è luce, in tenebris: & dentes eorum qui dulcibus veſci conſueuere, non poſſunt ſuſtinere contactum acidorum pre hæmodia: ita autem euenit toti corpori ſecundum paſsionem tactus: quando quidem & lectus præter morem mollis, laborem infert, & durus etiam præter morẽ. Durus (arbitror) quia non poſſunt corpora ferre inſolitam compreſsionem: mollis, quia deſiderant ſolitam decubitus firmitudinem: & lectus ſub dio ſtratus præter morem, durat corpus: durat inquam, repentè frigore denſante & comprimente corpora, atque inde fiunt morbi. Duriora enim ſunt ijs qui conſueuere ſub dio decumbere, ſed non morboſa, quia paulatim talia facta ſunt. Itaque tota læſionis cauſa ad ipſum repentè, & ad mutationem redigitur. Facit deinde tranſgreſsionem ad alia exempla mutationum in ratione curandi, dicens verum omnium quæ huiuſmodi ſunt exempla ſcribere præſtat. Si quis accipiens vlcus in tibia, inter genu ſcilicet & malleolum, vt articulum non attingat (vult enim ponere vlcus neque valde periculoſum, neque omnino contemnendum) neque valdè

magnum

magnum neque valdè mite (neque ob partẽ ſcilicet, neque ob magnitudinem in eſſentia propria, neque ob morem, magnum valdè, aut contra exiguum & contemnendum) ipſique neque difficilè, neque omnino facilè vlcera ſaneſcant.) Nimirum ob carnis & reliquarum partium naturalem temperiem quibuſdam facilè magna, quibuſdam difficilè etiã exigua vulnera ſaneſcunt: Itaque ſint omnia mediocria: ſi curetur ſtatim ab initio decumbens, & nequaquam vlcus eleuet, magis ſine phlegmone tranſiget, & multo citiùs ſanus ita fiet, quam ſi curaretur obambulans, quia partem vulneratam in requie & figura indolente retineri oportet, crure ergo vulnerato minimè (deambulandum eſt: verum ſi cum ſe in lecto continuerit à principio, velit quinta aut ſexta die, aut ſuperiori aliqua, vt quarta, aut tertia, deambulare, magis vtique dolebit tũc, quam ſi ſtatim à principio deambulans curaretur. Nam ſi videmus hominem ſanũ, quòd in lecto ſe quatuor aut quinque dies, laxatis muſculis cõtinuerit, deinde vix poſſe ambulare, & dolere cruribus, quanto magis dolebit, ſi & vulneratus, & decũbere iam ſolitus ambulet? & dolore lædetur multum quia fluxionem nouã ad vlcus mouebit dolor? Quare conſultũ erit eum cui non vacet decumbere

vſque ad morborum inclinationes, neque à principio molliter tractari, ſed ſi res ferat, & neque decumbentes & domo exeuntes curentur, ſi magnitudo morbi id aliquo modo ferat. Non ſolum autem hoc in vlceribus, ſed in alijs etiã omnibus morbis ita habet. Quòd ſi is qui cæperat curari decumbens die aliqua non tantum deambulare cęperit, ſed etiam ſe afflixerit, hoc eſt multum laborauerit, multo magis læderur, quàm ſi à principio deambulans curatus eſſet, quia à deambulatione ad laborem minor mutatio eſt, quã à quiete ad laborem. Læderur quidem etiam qui à deambulatione blanda mutabitur ad laborem, verum non proinde licet curare quenquam à principio laborãtem, nam ne poſſet quidem: deambulantes verò licet, eos qui non ſint grauiter vulnerati, & non poſsint quitem retinere. Colligit deinceps ex dictis quod ſæpè iam dictum eſt. Omnino igitur (inquit) teſtimonium ſibi præbent mutuò hæc omnia, quòd omnia repentè & mutuò ſupra mediocritatẽ mutata, in hæc, & in illa, lædunt. Multiplex igitur ſecundum ventrem læſio eſt, ſi ex multa vaſorum inanitione repentè offeratur multũ. Multiplex dicit, quia & multũ datur, & quia repentè, & quia ex multa inanitione, quodcunque enim ſeorſum læderet. Addit, ſed & ſecum-

ſecundum reliquũ corpus, ſi ex multo otio re pentè in multũ laborẽ veniat, multo plus lędit quã ſi ex multa exhibitione in multã vaſorum inanitionẽ mutatio fiat. Oportet quidẽ & corpus his quieſcere: atque ſi ex multa defatigatione repentè in otiũ & ſegnitiem incidat. Oportet autẽ & his ventrẽ quieſcere à multo cibo: alioqui laborem in corpore facient, & totius corporis grauitatem. Hic locus non eodem modo legitur in omnibus codicibus, tamen in nullo non & mutilus, & inordinatè ſcriptus, quare non poteſt bene enarrari, niſi prius reſtituatur. Legendũ verò ita eſt. Sed & ſecundũ reliquũ corpus ſi ex multo otio repentè in multum laborem veniat, multo plus lædit, quam ſi ex multa defatigatione repentè in otiũ incidat: atq; ſi ex vaſorum inanitione in multum cibum, quam ſi ex multa exhibitione in multam vaſorum inanitionem mutatio fiat. Oportet quidem & corpus illis quieſcere: oportet autem & his ventrem quieſcere à multato cibo. Alioqui laborem in corpore facient, & totius corporis grauitatem. Itaque dicit Hippocrates cibum multum eſſe, quod in reliquo corqore laborem, cibi detractionẽ eſſe otiũ ventriculi. Læſionem verò majorem afferre mutationem ab otio ad laborem quam à labore ad otium. Quia otium poſt laborem

borem vt medela propria eſt. Oportet enim illis qui laborauerint, corpus quieſcere, & illis qui multum cibi ingeſerint ventrem quieſcere à multo cibo: alioqui laborantes citra intermiſsionem, laborem in corpore facient, & intolerabilem defatigationem: comedentes verò, neque vnquam abſtinentes, facient totius corporis grauitatem. Hùc reſpexit etiam antea dicens, ciborum adiectioni ſtudẽdum multo min⁹ detrahere verò ſæpe expedit. Nimirum maiori cum periculo fit mutatio ad plus, quam ad minus cibi, vt in otium quam in laborem: & hinc accedit noua ratio, qua in morbis procedendum eſt, detrahendo potiùs quam addendo. His dictis ponit finem huic diſputationi, dicens, plurimus mihi ſermo habitus eſt de mutatiõe victus, & in alia & alia, hoc eſt, non tñ ſecundũ cibũ aut potũ, ſed & ſecũdum laborẽ, & alia oĩa. Ad omnia igitur vtile eſt hæc noſſe, ſed id, id eſt ſed præcipuè ad id de quo ſermo erat, ꝙ in acutis morbis ad ſorbitiones mutãt ex vaſorũ inanitione. Id eſt præcipuè autem ad eũ ſermonẽ quo refutauimus medicos, quòd in acutis morbis mutarẽt ad ſorbitiones ex inatione vaſorũ. Mutandũ eñ (inquit) vt ego iam iubeo: mutandum ſcilicet ab eo cibo quo bene valentes vtebantur, ad eum qui ægrotantibus iam congruit,

Digitized by Google

gruit, conſideratis virium robore & morbo & conſuetudine, & natura, & habitu hominis, vt antea dicebatur. Deinde, hoc eſt, poſtquã data ſit ea potio quæ congruat, non eſt tranſeundum ad ſorbitiones (neque verò ad aliũ victum craſsiorem) antequam morbus concoctus ſit, aut aliquod aliud ſignum appareat, vel ſecundum inteſtinum vacuatorium aut irritatorium, aut ſecundum hypochondria qualia ſcribentur ſigna. Hoc eſt antequam morbus finitus ſit, vel ſaltem inclinet, per concoctionem, & inſenſilem ſolutionem, vel per iudicationem. Quoniam enim iudicationes cõſtant euacuationibus ipſis, vt euacuatione per aluum, aut aliam aliquam partem, & decretorijs ſignis, vt irritationis ſenſu in inteſtinis, quę deiectiones antecedit, & hypochondriorum reuulſionibus quæ ſolẽt antecedere fluxus ſanguinis ex naribus, & murmure quod antecedere ſolet fluxum alui, inſinuans iudicationẽ, dicit, anteq̃ aliquod aliud ſignũ appareat vel ſecundum inteſtinum vacuatorium aut irritatorium, aut ſecundum hypochondria, qualia ſcribentur ſigna. Scribentur verò hæc procedente opere libro vltimo.

Vigilia fortis potus & cibos crudos, & incoctiores facit. Et quæ in contraria fit muta- 55

tio diſoluit corpus, & excoctionem & capitis grauitatem facit.

VIdetur præter rem nunc meminiſſe læſionum quas vigilia nimia & nimius ſomnus inferre poſſunt, non tamē omnino præter rem hoc facit, ſed quia dixerat, non ſolum in cibo & potu, ſed omni alia in re quæ ad victū pertineat, mutationem repentinam periculoſam eſſe. Oporteret nūc dicere quas noxas res ſingulæ in quas mutari corpora euenit, facere poſsint, id verò in omnibus præſtare non poſſet, niſi opus futurum eſſet longiſsimū, & proprium argumentum quod de ratione victus in acutis eſt, exceſſurum. Præſtat verò id in præcipuis & maxime neceſſarijs paſsionibus vt in cibo & potu, motu & quiete fecit, & ſomno ac vigilia nunc facit. Atque adeo in his ipſis non omnes noxas percurrit, ſed eas præcipuè quæ ad victum referuntur, vt cruditatem & incoctionem, quæ vitia ſunt commutationis alimentorum. Vigilia enim incoctionē ciborum potuumque concoctilium faciet, ſi quidem ſomnus concoctionem tantopere iuuabat: atqui non ſolum ciborum. Sed & ſuccorum à quibus morbi fiunt, ſiquidem dicebantur nuper, vigiliæ coincidunt eis ob quas non coquitur morbus: & nimius ſomnus faciet iā

Digitized by Google

non coctionem ſolũ, vt cũ moderatus eſt, ſed excoctionem etiã, hoc eſt corruptionẽ eã quæ cõcoctioni nimiæ ſuccedit. Nimirũ ſi carnes mox ac perfectè elixatæ ſunt igne à moueantur eſui erunt idoneæ, & paratæ optimè, ſin autẽ tunc quoque plurimum ad ignem nimium detineantur, diſſoluentur plus æquo, & vitiabũtur. Quod vitium vocatur excoctio. Simile quiddam accidit cibis & potibus, ac ſuccis omnibus, quibus noſtra corpora alũtur, per nimium ſomnum. Nimirum cum non diſtribuantur tempeſtiuè per totum habitum corporis, & quæ oportet egerantur, ſed per nimiũ ſomnum morentur etiam cùm cocti ſint in intimis partibus, vitiantur, & nerui imbibentes ſuccos quos oportuit diſtribui ac diſsipari, emolliuntur, vnde corpus diſſoluitur, & excrementa denuo efumant vndique: vnde caput grauatur. Non tamẽ has ſolum noxas hęc poſſunt afferre. Nam præter hæc vigilia affert aliquando delirium, & extenuationẽ partium & diſsipationẽ ſpirituũ, ac nimiam ſiccitatẽ: ſiquidẽ primo cap. prognoſtici poſt peſsima illa vultus ſigna dicit, interrogare oportet, an vigilauerit homo, quaſi ob vigiliam illa omnia fieri poſsint. Iam verò ſomnus quibuſdã occaſionibus ſemper lædit, auget enim rigores, horrores, & frigora, quin etiam febres

febres niſi iam paroxyſmi manifeſtè inclinēt: ſed præter has occaſiones in morbis lethalibus laborem facit, vt primo aphor. ſecundæ ſectionis dicitur, quia ſcilicet ſi parati ſunt homines ad cōuulſiones, aut graues quaſcunque cerebri paſsiones, hæc affert, ſi internis inflammationibus laborant, has auget. Itaque plurima mala afferre poſſunt vigilia & ſomnus, ſuntq; ambo cum modum excedunt, non vt ſigna ſolum, ſed vt cauſæ etiam, mala. Hippocrates verò nolluit hic percurrere omnia, quia non erat hic locus, ſed vt diximus, propter victum in hæc deuenit.

Digitized by Google

LIBER TERTIVS.

DVLCE autem vinum, & vinoſum, & album & nigrum, & aquã mulſam, & aquam, & oxymeli, his ſignis oportet diffinire in morbis acutis,

HActenus duobus libris eſt refutata victus ratio qua Gnidij medici vtebantur, traditęque generatim regulæ, quas in eius inſtitutione teneri oportet: hoc tertio de facultatibus earum rerum, quarum in victu acutorum vſus eſt, agit, acturus in quarto (ſi modo Hippocratis eſt ille liber) de morborum acutorum ſpeciebus ſigillatim. Non tamẽ hic de omnibus agit, ſed de ſolis potionibus cum enim tres differentiæ ſint, potiones, ſorbitiones, & cibi, ciborum in valde acutis nullus Hippocratis temporibus erat vſus (neque profectò eſt neceſſarius) ſorbitionibus non adeo multis vtebantur, ſed vt omnium optima, ptiſana, cuius facultates libro ſecundo dictæ ſunt diſſertiſsimè. Supereſt vt in hoc agatur de potionibus: conſuetæ autem erãt quatuor, vinũ, aqua, mulſa, & oxymeli. Nunc multo plures ſunt,

liber 3

ſunt, nam ſerapia omnia, & quę iulepa, & quę apozimata vocantur. Hippocrates ergo dedictis quatuor agit, & de vino omnium primo, cuius differentias proponit in initio dicẽs, dulce autem vinum, & vinoſum, & album, & nigrũ, addit, & aquam mulſam, & aquam, et oxymeli, his ſignis oportet diffinire in morbis acutis, hoc eſt, ex his quæ de eorũ facultatibus dicentur intelliges, quo morbo acuto, & qua occaſione, quocũque eorũ opus ſit. Hoc quidem eſt, quod lib. primo non longè à principio dicebatur, his verbis, prębere aut mulſam aut vinum, aut quodcunque magis quadrabit. Quod ſit autem accommodatiſsimum in ſingulis modis dicetur. His verbis citabatur locus hic, qui nunc enarrari incipit. Mulſa, aqua & oxymeli, aut differentias non habent, aut non tam inſignes quàm vinum, proinde in hac propoſitione ſolius vini nominauit differentias. Quãquã Gal. diminutè atque inordinatè id factum putat, quia non ſeorſum dicuntur differentiæ à colore, odore, ſapore, ſubſtantiæ modo, & facultatibus, cùm ex quinque his differentiæ capi poſsint, & in ijs etiam differentijs quæ dicuntur ommittantur plæręque, cũ vini ruffi & flaui, & rubri mentio non fiat. Verum Hippocrates ſuo conſueto breuiloquio vtens, non perſequitur omnes differentias (nã

neque

Digitized by Google

neque in vlla alia diſputatione conſueuit)attingit ſolum præcipuas, vt ex ijs aliæ intelligantur. Nos ergo ordine perſequamur omnes, deinde ijs quas attigit Hippocrates, accõmodemus. Vinũ ex dictis quinque accipit differẽtias: colore, odore, ſapore, ſubſtãtia, facultate. Ex colore habet quinq;, nã album, fuluũ ſeu ruffum, flauũ, rubrum, & nigrum eſt: ex odore tres: nam aut bene olens, aut malè, aut odoris eſt expers: ex ſapore quatuor: nam dulce, acidũ, acerbum, aut acre, eſt: ex ſubſtantia tres nam craſſum aut tenue, aut mediocre: ex viribus duas primum intẽſione aut remiſsione diuerſas, quia eſt aut vehemens quodque vinoſum dicitur, aut aquoſum, & quod oligophorũ, appellatur: deinde multas alias ex differẽtia virtutum, quia diureticum eſt, aut facilitãs ſputum, aut adſtringens, mouens væ aluum, aut ſomniferum, aut cõcoctionem inſigniter iubans, & quæcunque alia vinum pręſtare poteſt, ſiue bona ſiue mala: nam & caput grauãtia, & neruos tentantia ſunt, alia plus alijs.
Quoniám verò hæc genera quinque ſecundũ quæ hæ partitiones fiunt diuerſa ſunt, & neque contraria, neque alia ſub aliis poſita, conſtat differentias illorum poſſe mutuo commiſceri, vt dulce, & debile, odoris expes, craſſum & ruffum, aut nigrum: & nigrũ & craſſum & auſte-

auſterum:non tamen poſſunt æque commiſceri omnia,quia quædam quibuſdam neceſſario incidunt. Non enim poteſt album eſſe craſſum,neque nigrum tenue, poteſt tamen vtrunque eſſe vinoſum & forte,aut aquoſum & debile,& acre,aut acerbum. Hippocrates, ergo ſaporum differentias attigit, quandoquidem dixit,dulce:& colorum,quandoquidem album & nigrum:& facultatis, quandoquidē vinoſum. Odoris non meminit, neque ſubſtātiæ modi,quod hæc cætera maxima ex parte conſequātur. Alba enim tenuia, nigra craſſa, plus minùsue vtraque,ſunt:fortia,odora, debilia inodora ſunt. Colorum quodammodo omnium,quodammodo etiam non omnium meminit. Nam primùm quidem vinum,albū aut nigrum tantum eſt,deinde in albis ſunt,album,ruffum,& flauum:in nigris,rubrum, & nigrum. Nominauit ergo primas differentias quibus continentur omnes,non tamen perſecutus eſt etiam vltimas. Dicens autem dulce & vinoſum,videtur amethodè numeraſſe,dicturus dulce & acre,aut dulce & acidum:vel aquoſum & vinoſum, per contraria enim oportet procedere partitionem : cæterum non præter methodum id dicit Hippocrates,Sed conſueto breuiloquio innuens plura quàm dicantur:nimirum dulce & vinoſum nominauit,

Digitized by Google

auit, vt contraria, quòd ſcilicet dulce non poſſit eſſe vinoſum. Cùm enim dulcedo moderati cuiuſdam ſaporis ſit ſoboles, non poteſt quod dulce, non eſſe debile vinum. Hoc verò iuſta Hippocratis ſententiam dici palam fiet mox ex iis quæ ſubiunget, ſed & ex ijs quæ antea, cum diceret, vt minus quis dixerit mirabile eſſe dulce & vinoſum vinum repente mutata non idem poſſe. Nimirum ibi dixit mutationem talium vinorum eſſe noxiam. mutationes verò fiunt ex contrarijs in contraria.

Dulce quidem vinum minus grauat caput 2
quàm vinoſum, & minus mentem ferit, &
magis deiectiones mouet per inteſtinum quã
alterum. Facit autem viſcera magna, hepar,
& lienem. Non eſt igitur conueniens pycro-
cholis, quia ſiticuloſum eſt talibus. Verum et
flatuoſum inteſtinis ſuperioribus, non quidẽ
inimicum inteſtinis infernis ſecundum ratio-
nem flatus. Atqui non valde penetrans eſt fla-
tus à dulci vino, ſed moratur circa hypochon-
dria. Etenim minus hoc vrinas mouet quàm 3
vinoſum album. Sputum autem magis educit 4
quod dulce eſt, quàm alterum. Et ſane quibus 5

potum, ſiticuloſum eſt, his minus quàm vinũ iterum educit.

Vinoſos homines rarò ſolere amare vinũ dulce, & eos qui dulci delectentur vinoſos non dici, eo ꝙ ſapor dulcis nõ videatur eſſe vini proprius, ſed alienus, Ariſto. dicit 3 ſectione problematum, verũ hoc non prohibet inebriari multos vino dulci: ipſamet cauſa qua Hippocrates dicit, minus grauare caput, quã vinoſum, & minus ferire mentem. Nimirum quia debilius eſt, & moderatius, minùs ferit mentem eadem menſura potũ, & quia debilius, faciliùs potatur, ab ijs qui dulcibus delectantur, & ita ſæpe potatur vſque ad ebrietatem: ob idque quibuſdam viſum eſt, vinũ dulce inebriare magis quàm reliqua vina: falſum tamen eſt, ſi id in vini natura eſſe putetur, ac non potiùs in nimia copia qua ingeritur. Illud ſolum mihi videtur verè dici poſſe, quod & de diluto Ariſtote. eadem problem. ſectione dicit, nimirum tardiùs inebriare, tamen ſemel ab eo factam, tardiùs ebrietatem diſſolui, q̃a craſsiores & frigidiores ſunt vapores illius. Eadem ratione minùs vrinas mouet, quàm vinoſum album, & quia minus mouet vrinas, magis mouet deiectiones. Vt enim vrinæ copia deiectiones minuit, ita & vrinæ inmi-

minuto deiectiones auget: quàm vinoſum ergo & album, hac cauſa deiectiones magis moduet: quàm rubrum autem, aut nigrum, acidum, aut acerbum, quod hæc album adſtringunt. Facit hepar & lienem magna, non ſolum quia flatuoſum eſt, et eius flatus moratur in hypochondrijs, ſed etiam quia hæc intumeſcunt dulcibus, repleta ſuccis, atque adeo ſchirros aliquando contrahentia, quia cũ grata illis quæ dulcia ſint, trahuntur auidius, & deponuntur tardiùs. Ob id non eſt conueniens pycrocholis, quia ſiticuloſum eſt talibus Cũ enim dulcia omnia facile mutentur in bilem, & male permeent per hepar, replét illud bile: quare billioſi plurimũ ab illis læduntur, atque ita à vino dulci, quod velut inomeli eſt, bile aucta, ſiti maxima torquentur: multò ſanè magis, quã ſi vinoſo vterentur. quia etſi hoc calidius eſt, tñ minus moratur, in hypochondrijs. Verùm & flatuoſum eſt inteſtinis ſuperioribus: flatuoſum ſanè, quia craſſum, & non admodum calidum, ſuperioribus autem inteſtinis, quia flatus à vino dulci, non admodum penetrat in inteſtina humilia, ſed moratur circa hypochondria, qua ipſa cauſa vinum tale non eſt inimicum inteſtinis infernis ſecundũ flatus rationem, hoc eſt, non vt res aliæ quę flatuoſæ ſunt noxiæ ſunt inteſtinis infernis, ita

N 2 hoc

Digitized by Google

hoc, ſed flatuoſum cum ſit, non illa lædit, neque inferni vẽtris dolorem mouet, ſcilicet nõ in illum penetrat: ſed neque ſi penetraret, læderet multum: cum enim ex vino ſit, nõ eſt frigidus, & ob id ipſum neque grauis deorſumq; tepens, ſed calidus leuis & ſuperuolitans: non vt qui ex vinoſo, qui in caput copioſè fertur, magis quam qui ex aqua, qui in inteſtina ima deuoluitur, & dolores nonnunquam acerbos ciet. Nimirum quidquid gignitur, reffert naturam eius ex quo fit, ex vino ergo flatus, & leuior & calidior quã ex aqua fiet, & proinde inteſtinis minùs inimicus. Minùs vrinas mouet (inquit) dulce vinum, quã vinoſum album. Addit quã vinoſum album, nõ, arbitror, inſinuãs, dulce omne eſſe nigrum, vt Gale. parum ſibi conſtans dicit (ſunt enim quædam dulcia etiã ruffa) ſed quia quod nigrum, etiam ſi ſit vinoſum, craſsitiei gratia, & vis adſtringendi quæ illi ineſt, non valde mouet vrinam, & omniũ maximè vrinam mouens eſt quod pariter eſt album & acre, quia illud eſt omnium, æquè & tenuiſsimum & calidiſsimum, & vtraque eſt cauſa magnæ penetrationis, & mouẽdi vrinas. Nam & quod album eſt & aquoſum mouet vrinam, quia tenue, vt docet Gal. lib. de cibis boni & mali ſucci, tamen vrinas mouet minus quã album vinoſum, & non tentat caput,

illud. Itaque duplici ratione vrinam mouet album & vinoſum. Sputum verò educit magis quod dulce eſt, quã alterum: quia dulcia vt hepati noxia, ita thoraci amica ſunt, quapropter vtimur ad eius morbos tam multis ſerapijs cũ melle aut ſaccaro paratis Verum quod Hippocrates addit, eſt maximè notatu dignũ, Et ſanè (inquit) quibus epotum ſiticuloſum eſt, his minus quã vinum alterum educit, ſputum ſcilicet educit, minùs quam vinoſum. itaque vinũ dulce ſputũ facilitans eſt, tamen iis qui biliosi ſunt, & biliosa cacochimia in thorace laborant, vt qui biliosa pleuritide, perineumonia, aut deſtillatione, quibus ſcilicet epotum eſt ſiticuloſum, minus educit ſputũ quã vinoſum: quia calfacit hepar, auget bilem, reſiccat pulmonẽ, redditq; morbũ ſicciorẽ. Quod ſane idem in alijs omnibus dulcibus potionibus & eligmatis cauendũ eſt, neq; indiſtinctè, quibuſcũque ſputũ facilius educi volumus, augere oportet eligmatum, & vim, & copiã, ſed quibuſdam etiã (quibus ſcilicet thorax plurimũ calet, & hepar biliosum eſt) exibit faciliùs detractis illis omnibus, & data ſola aqua, aut etiam decocto hordeo. Ego ſanè talibus ſolam aquam, calidam concoquẽdi gratia, do, & res optime cedit, neque hypochondriis interim male affectis.

Album autem vinoſum vinum, laudatū quidem & vituperatū plurimis & maximis iam eſt, in dulcis vini enarratione, ad veſicā verò vino altero magis penetrat, & diureticū exiſtens, & præter fluere aptum ſemper multum confert in talibus morbis: etenim etſi ad alia minùs idoneum quā alterū ſit, ſed ea purgatio quæ per veſicā ab ipſo fit, liberat, ſi propellatur quale oportet.

HOc quoque dictum erat, vt cætera de vino albo & vinoſo, in ſermone de vino dulci, verum nō inutiliter repetitur, quia hæc eſt maxima vtilitas huius vini, vt ſcilicet vrinas moueat. Quare multū confert in morbis talibus, quibus ſcilicet expurgatione per vrinas eſt opus. Etenim etſi ad alia minus idoneum ſit quā alterum, ad excreandum ſcilicet & laxandam aluum, ſed ea purgatio quæ per veſicam ab ipſo fit, liberat, ſi expellitur quale oportet. Hoc eſt ſi expellatur quod expelli oportet. Non enim omnes quibus expurgatur per vrinam aliquid, iubantur ea expurgatione, ſed quidam plurimum læduntur, vt qui diabete laborant, vt qui ardore vrinæ, vt qui vulceribus renum & veſicæ, vt quibus pleno adhuc corpore, neque miſsione ſanguinis aut per

per aluum expurgatione prægreſſa, diuretica proponãtur. His ſanè non conferet ea expurgatio, quia non expelletur, quale oportet.

Bona autem hæc ſigna ſunt, vtilitatis & noxæ vini, quæ incognita fuerunt, me ſenioribus.

SIgna vtilitatis & noxe vocat, ipſa facultatis que ſingulis vini generibus inſunt, differentiam. Quia qui ſingulorum facultates nouerit, facile poſsit iudicare quibus quodcũque prodeſſe, aut nocere poſsit.

Fuluo autem vino & nigro auſtero in his morbis adhæc vti poſsis, ſi capitis grauitas nõ inſit, neque mentis perculſio, neque ſputũ ſurſum efferri prohibeatur, neque vrina ſupprimatur, deiectiones autem humectiores, & ramentoſiores ſint. In his oportet præcipue mutationem ex albo facere, & quæcunque his ſimilia ſint.

MIrum eſt, vt ſibi ipſi contradicat Gale. intra paucas lineas, in huius dictionis enarratione, dicens primũ, vinum quodcũq; dulce eſt, ſtatim eſſe nigrũ: ac paulo poſt addens, fuluũ vt & nigrum duplex eſſe, & dulce, & auſterum: quin & lib. de cibis boni & mali ſucci dicit emolites vinum eſſe fuluum & dulce:

 atqui

atqui res ita habet, experimento enim cuiuis conſtat: cum occurrant ſæpe vina è alborum genere & dulcia: non ſanè, vt arbitror, neque quæ exactè alba, neque quę omnino flaua, ſed quæ ruffa, craſſa, & turbata. Poſſunt itaq; vtraque eſſe dulcia, fulua & nigra, poſſunt etiam eſſe auſtera, & cum auſtera ſunt, dicit Hippocrates ad diarrhæas & ad dyſenterias eſſe vtilia: quia adſtringentia ſunt. Atqui conſtat cũ vtraque auſteritatis gratia, ad has paſsiones vtilia ſint, multò magis quæ auſtera & nigra, quia craſsiora ſunt & fęculentiora. Neque ſanè quia auſtera, acida etiam ita affectis vtilia ſint, quia acida ſunt tenuium partium & rodentia, auſtera verò, & multò magis quæ acerba, craſſarum, & adſtringentia. Dicit itaque in diarrhæis, vbi deiectiones humidiores, & in diſenterijs vbi ramentoſiores, oportere maximè mutationem facere ex albo vino in fuluum aut nigrum auſterum, & alia quæcunque his ſimilia ſunt, hoc eſt in reliquũ victum & curationem adſtringentem. Non autem dicit id ſimpliciter, neque omnino, ſed niſi adſint quædam quæ prohibere poſſunt. Primum ſi capitis grauitas non adſit, neque mentis perculſio. Sed dices album binoſum grauat magis caput, & tentat mentem quàm nigrum auſterum, hæc ergo non prohibent quo-

Digitized by Google

quo minùs ea mutatio fiat. Certè nō dicit Hippocrates hoc, quaſi ſatius ſit grauato capite & mente perculſa, vti quocunque vino albo quā nigro & auſtero, ſed quaſi ſatius ſit vti albo oligophoro, quippe quod vrinas multum mouet & caput minime tentat, aut quaſi ſatius ſit ad aquam aliquam, aut decoctum accommodatum hominem trasferre, quam ad nigrum auſterum. Addit, neque ſputum ſurſum ferri prohibeatur, ſit ſcilicet morbus in quo efferri ſputum opus ſit, & non efferatur, in talibus enim plurimū lædunt acerba omnia, hęc enim thoracem adſtringunt, & neque vt dulcia laxando, neque vt quædam acida incindendo, poſſunt ſputum iuuare, ſed omni ratione prohibent. Rurſum addit, neque vrina ſupprimatur, ſi enim ſupprimitur, ſatius ſit vti albo vinoſo, aut ſi hoc ob febrem timeatur, albo oligophoro, vt vrina fluat. Mictionis enim ſuppreſsio auget deiectiones, & copia minuit. Neque ſanè his omnibus exceptis, vtendum eſt ad dictas paſsiones vino auſtero nigro, ſed cum opus iam eſt adſtringendo curare. Sæpe enim permittendum eſt fluere, ſi nondum ſatis minuta eſt copia, & euacuantur adhuc qualia oportet, & cum ſiſtere iam eſt animus in diarrhæis incipiendum ab extergentibus eſt, & à mordacitatem prohibentibus. Aſtrictio

enim iudicatur ab ipſa affectione, affectionis autem iudicatio etſi intentione eſt prima, ordine tamẽ operandi eſt poſtrema, fierique debet ſatis priùs ijs quæ à cauſa indicantur. Tũc itaque oportet in diarrhea & dyſenteria mutationẽ ex albo vino facere, & quæcunque his ſimilia ſunt, cum ad adſtrictionẽ cõuertimur.

8 *Hoc verò inſuper intelligere oportet aquoſum vinum ſupernas partes omnes & eas quæ circa veſicam ſunt minus lædere, verum quod meracius partibus quæ circa inteſtinũ ſunt magis prodeſſe.*

Siue aquoſum dicatur quod dilutum, ſiue quod oligophorum: & meracius quod nõ dilutum, ſiue quod vinoſum, verum eſt quod dicitur, aquoſum ſupernas partes minus lædere, quòd caput, neruoſque nõ tentet, & ad partes etiam circa veſicam eſſe tutius, quod minus mordeat aut exulceret, verum inteſtina non iuuare, vt meracius: hæc enim cum frigida ſint & excarnia, ac à calidis viſceribus remotiora, delectantur vino meraciori, aqua verò aut etiam valde aquoſo vino offenduntur. Hæc verò plus aut minùs fiunt pro cuiuſque natura & conſuetudine.

9 *Melicratum autem epotũ per totũ morbũ*

in

in acutis morbis, omnino quidem pycrocholis, & magna viſcera habētibus, minus vtile eſt, quam alijs qui eiuſmodi non ſint.

MElicratū & hydromeli eadē res eſt, pura mulſa, tametſi apud autores nūc occurrit hoc nomē nūc illud, & compoſitiones diuerſæ, vt res diuerſæ eſſe videri poſſint: tamē ea compoſitionis differentia nō admittit res alias, ſed ſolū cōſiſtit in diuerſa proportione aquæ & melis, aut diuerſo modo parandi hæc, ac proinde non facit vt melicratū & hydromeli res diuerſæ ſint, ſed vt multæ ſint differentię, ſiue melicrati, ſiue hidromelitis, denique mulſæ. Differentiæ verò ex tribus pendent: prima, ex aquæ differentia, quòd accipiatur puuialis, aut fontana: ſecunda, ex modo parandi, ꝙ coquatur, aut citra elixationem fiat ablutis fauis: tertia, ex diuerſa quantitate mellis ad aquam. Antiquis parabatur mulſa ex pluuiali aqua & reponebatur ad vſus: iam verò non vtimur, niſi facile parabili ex aqua fontana, neque ſeruatur diù, ſed quotidie paratur. Neque ſanè meo iudicio agitur deteriùs, quia pluuialis aqua non probatur, niſi æſtiualis, ea verò quia calore eſt velut elixata. Itaque fontana elixata pluuiali æſtiua non erit inferior: elixatur verò

cum

cum ſit mulſa ad ignem. Cruda etiam paratur nunc, & ſeruatur ad multos vſus, domi apud illos quibus multũ mellis eſt, & fauorũ. Ex quantitate aquę & mellis infinitę differentiæ fieri poſſunt, trium verò meminit Galenus dilutæ, meracioris, & mediocris. In nulla tamen harum certa menſura eſt, ſed mediocris mulſa ferè eſt, quæ octo aũt decem, aut duodecim aquæ partes accipit: quæ plures, iã eſt diluta: quæ pauciores, meracior. Accipit autẽ aliquãdo tantundem aquæ & mellis, aliquando etiam centuplum, tanta mulſæ differentia eſſe poteſt. Dicit ergo nunc Hippocrates mulſam epotã per totum morbum in acutis morbis, pycrocholis, & magna viſcera habentibus minùs vtilem eſſe, quam alijs qui tales nõ ſint. Galenus intelligit hic ſermonem haberi de ſolis ijs acutis qui tam breues ſint, vt poſſint tranſigi cum ſola mulſa, quia alioqui non accipiatur per totum morbum: ego verò illud per totũ morbum non ita accipio, vt ſola mulſa per totum morbum bibatur, ſed quaſi diceretur, quacunque morbi parte, nam mulſa pycrocholis & magna viſcera habentibus, quacunque morbi parte accipiatur, eſt inutilis, mellis gratia bileſcit, non ſolum autẽ ſimplex mulſa, ſed & omnia ſerapia dulcia, quæ ex melle parantur magis, non minimum autem

quæ

quæ ex ſaccaro: quare in talibus apozimata vocata magis probo aut ſerapia acida vel amara. Magna viſcera habentes vocari nunc vult Galenus, eos ſolum qui inflammatione hypochondriorum tenentur: quia ſcirrho affectis, aut craſsis ſuccis obſtructis, nō putat mulſam inutilem. Ego verò neque his darē mulſam citra aceti alicuius admiſtionem. Si enim dulcibus intumeſcit hepar, quomodo tumidum iā eiſdem detumeſcet? proinde etſi non æquè lędi, eos qui ſcirrhum ea in parte habent, atque qui inflammatione, concedo, tamen hic vtcūque tumentia hypochondria intelligi velim. quia nullis ita affectorum rectè mulſa conceditur.

Siticuloſum autem minus quam dulce vinum, mollit enim pulmonem, & ſputum educit mediocriter, & tuſsim lenit: habet enim deterſorium quiddam, quod ſupra mediocritatem facit ſputum viſcidum.

MVlſa minus ſiticuloſa eſt quam dulce vinum, vel ob hanc ſolum cauſam, quòd vinum dulce eſt quale inomeli, ſeu mulſum. hoc verò quam mulſa ſiticuloſius: cum enim habeant communem dulcedinem, alte

rum aqua, alterum vino conſtat: quare cum vinum ſiticuloſius ſit quam aqua, & mulſum ſit quam mulſa: ac proinde etiam vinum dulce. Sed præter hanc cauſam reddit aliam Hippocrates dicens, quia mollit pulmonẽ, & ſputum educit mediocriter, & tuſsim lenit. Hæc autem cauſa ſatis eſt idonea. Nam ſi in febribus ardentibus tuſſes leuiter irritantes, vt in aphoriſmo dicitur, poſſunt ſitim placare, quãto magis mollitio pulmonis, & ſputi mediocris eductio? ſed dices vinũ etiam dulce ſputum educit, hanc ergo ob cauſam nõ erit mulſa, quàm illud, minùs ſaticuloſa. Certè vinum dulce educere ſputum dicebatur, magis quã alterum vinũ, educit nihilominus minus quã mulſa. Præterea vinum non omnibus educit, ijs enim qui valde billioſi ſunt etiam ſiccat, mulſa verò etiam illis educit mediocriter, nõ enim vt vinum ſiccat. Sed rogabis rurſum, quo pacto tuſsim lenit, ſi ſputum educit, cùm nihil ſine tuſsi à pectore reijci poſsit: certè qui difficulter excreant, vt ſemel extuſsiant, tuſſiunt pluries, & lancinãtur, qui verò facilè, ſine multa tuſsi excreant multum, quia quoties tuſſiunt, educunt aliquid. Sed quod addit eſt aliquanto difficiliùs. Nã (inquit) habet enim deterſorium quiddam, quod facit ſputum ſupra mediocritatem viſcidum. Quo enim pacto

deter

deterſio faciet ſputum viſcidū? quod ſi facit, quo pacto dici poſsit verè, quia facit viſcidū, educere ſputum? nihil enim videtur magis poſſe ſputi eductionem prohibere, quam viſcoſitas. Certè hæc dicens, non reddit Hippocrates cauſam qua educit ſputum, ſed qua mediocriter educit. Nimirum quia vim detergendi ſolùm habet, & non etiam incindendi, vt oximeli, nō educit fortiter vt illud, ſed mediocriter. Educit ergo mulſa moderatè, & tunc ſolùm cùm non eſt viſcidus humor, cū enim incindente aliquo eſt opus (ea enim ſolùm habet deterſorium quiddam) nihil facit aliud quàm extergere & abradere, ille verò abraſus, neque inciſſus, cōcreſcit magis, fitq; viſcidum & rotundum ſputum.

Vrinā etiā mouet melicratū ſufficiēter, niſi 11
quid à viſceribus prohibeat. Et deiectiones e- 12
tiā deorſū mouet bilioſas, aliquādo quidē bo-
nas aliquādo autē ſynceriores quā conueniat,
& magis ſpumoſas, magis autē hoc euenit bi-
lioſis, & habētibus magna viſcera. Sputi igi- 13
tur eductionem, & pulmonis emollitionem,
aquoſius melicratum potiùs facit: ſpumoſas
autē deiectiones, & bilioſas meraciores quā
con-

co͞ueniat, & magis calidas, purum magis quã
14 *aquoſum educit. Huiuſmodi autem deiectio*
habet alias læſiones magnas. Neque enim hy-
pochondriorum incendium extinguit, ſed cõ-
citat, difficilemque tolerantiam & anxieta-
tem facit & exulcerat inteſtinum & ſedẽ.
15 *Auxilia autem horum ſcribentur.*

NIſi quæ obſtructio, aut quis tumor præter naturam hæpatis, eam expeditè penetrare prohibeat, vrinam etiam mouet mulſa ſufficienter: non enim vt vinum album & vinoſum. Mouet etiam deorſum deiectiones bilioſas, aliquando bonas, hoc eſt ex moderatiori bile, aliquando autem ſynceriores quam con veniat, & magis ſpumoſas, quas deiectiones peſsimas eſſe, & in colliquantibus febribus accidere in prognoſtico dictũ eſt. Magis autem (inquit) euenit hoc, vt ſcilicet prauas deiectiones mulſa educat; bilioſis extremè, & habentibus magna viſcera, hoc eſt, inflammationem habentibus in hypochõdrijs, hi enim omnium maxime habent febres colliquantes. Cum tamen mulſa ſputum educat, vrinam moueat, & deiectiones bilioſas, non æquè, neque qualiſcunque, facit hæc omnia: ſed ſputi eductionem, pulmonis emollitionẽ, & vrinæ

& vrinæ copiam, quæ aquoſa eſt potius facit: deiectiones autem biliosas meraciores, & ſpumoſas, & valdè calidas, quæ pura eſt, & multum mellis accipit. Quia mel calidum eſt & bilioſum, corrigitur autem aqua. Noſſe autẽ oportet talem deiectionẽ, ſyncere ſcilicet biliosam, & ſpumoſam, alias læſiones magnas habere. Galenus intelligit læſionum nomine mala ſigna intelligi (quamquã nomen id non admodum ſignificet) neque enim hypochõdriorum incendium extinguit, ſed concitat, difficilemque tolerantiam & anxietatem facit, & exulcerat inteſtinum & ſedem; quæ ſanè videtur eſſe ſigna prauarum & malè exeũtium dejectionum, potiùs quàm noxæ quas illæ, vt cauſæ, inferant. Verum mihi videntur propriè vocari noxæ, nam hoc ipſum eſt maxima ſignificatio malè exeuntium euacuationum, lædere ſcilicet quod ſi bene exiret, eſſet profuturum. Velut illæ dejectiones ſi bene ac decretoriè exirent, extinguerent hypochondriorum incendium, anxietatem tollerent, & ferrentur bene: cum verò per colliqueſcentiã exeunt, contraria faciunt; ipſa enim colliqueſcentia magis vrit, & ſiccat & debilitat, & angit. Quorſum ergo hæc dicit Hippocrates? quaſi diceret, quandoquidem mulſa meracior tales dejectiones mouet, non oportet nos

decipi putātes, hac cauſa vtilē eſſe eius vſū, ac ꝑinde ea magis vtētes: ſæpe em̄ hac ipſa cauſa plurimū lędit, colliqueſcētias, & prauas illas deiectiones, augēs: id verò euenit in valde bilioſis, & inflāmationes habētibus in viſceribꝰ. In illis ergo, etſi mulſa meracior videatur bilē prauā vacuare, tñ abſtinendū ab ea eſt, & ad attēperationē tranſeundū, dādiq; cibi quibus corpora minimè colliqueſcāt, & ſuccorū acrimonia hebetetur. Quod ſi potione ſubducēte bilē prauā, aut ſuccū qui iā colliquerit, opꝰ ſit, ea ſit ſerū lactis, aut ptiſſanæ cremor, cū ſucco aliquo, aut infuſione quæ ſubducat attēperando, vt roſarū, mirabolanorū, tamarydorum, aut huiuſmodi. Verū quibus his noxis occurri poſsit, auxilia in lib. 4. huius operis differt Hippocrates (dicens) auxilia autē horū ſcribētur.

16 *Qui igitur vtitur melicrato ſine ſorbitionibus pro reliquo potu in his morbis, in multis aget proſperè, & raro infeliciter. Quibus autē dandū, & quibus nō dandū, maxima ex parte dictum eſt, & ob quæ, non danda.*

QVandoquidē mulſa tā multas vtilitates præſtat, coquit em̄, exterget, educit, ſputū, vrinā mouet, & dejectiones iuuat, qui vtetur ea ſola citra alias ſorbitiones, aut potiones, in multis aget proſperè, & in perpaucis male, ei ſucceder. Siue em̄ coqui morbꝰ poſtulet, co

Digitized by Google

quetur,ſiue hac,ſiue illa via,iudicationem na
tura moliatur,quacunq; iuuabit. Cōſtat verò
hoc intelligi in illis morbis, qui ſola mulſa trā
ſigi poſsint, qui ſcilicet acutiſsimi ex actè ſint,
& intra quatuor dies finiātur,& neq; extremè
bilioſi, neque cum viſcerū plegmone. His enī
& ob hæc,dandā mulſam non eſſe, dictū eſt.

Damnatum verò eſt melicratum ab homi
nibus,tanquam potantes plurimum debilitet,
& propterea mortem accelerare putatum eſt.
Dictū autē eſt hoc, ob eos qui ſe fame necant,
aliqui enim ſolo melicrato vtuntur in potu,ni
mirum vt exiſtente tali. Hoc autem nō omni 18
no ita habet, ſed aqua multo fortius eſt epotū 19
ſolum:niſi aluum turbet: ſed & vino albo & 20
tenui & paucifero & inodoro, aliquatenus
fortius, aliquatenus debilius eſt. Multum ta- 21
men differt & vini & mellis meracitas, ad
vtriuſq; vires nā etſi duplā mēſurā vini meri
quis bibat quā mellis quod delingat multo tn̄
fortior fuerit ex melle ſolo,niſi ſi aluū turba-
uerit:nā & multo plus ſtercoris prodibit.

FEre enarratæ ſunt hactenus facultates me
dicamentoſæ,quæ melicrato inſunt, nunc
quātum virium habeat vt alimentum, dicit.
Vulgarem opinionem dicit fuiſſe, melicratū,

Digitized by Google

potantes plurimum debilitare, & mortem ciciſsimam inferre, & ob hãc opinionem, qui ſe fame necare ſtatuebant, aut quos fortè iudices fame necabant, vtebantur ſolo melicrato, tãquam exiſtente tali, hoc eſt tanquam citiſsimè afferente mortem. Verum dicit hoc non omnino ita habere, tametſi enim cibus ſit debiliſsimus, & eo ſolo homines non poſsint diu durare, durabunt tamen plus quam nihil capientes, quin etiam quam capientes ſolam aquã, niſi tñ aluũ turbet, ſi em̃ turbet multò magis ita faciet breui mori, quam exiguo alimento quod præſtat, mortem tardabit. Itaque morientur, qui vtẽtur ea, citius quàm ſola aqua. Aqua ſanè ex Galeni ſententia nihil nutrit: nihilominus mortẽ tardat, ijs qui nihil cibi capiunt, refrigerando & humectando, tardandoque mortiferam exuſtionem, & deſiccationem, hanc ob cauſam citius moriuntur nihil capientes, quam ſolam aquam, & capientes ſolam aquam, quam melicratum, niſi hoc aluum turbet. Verum exiguum eſt mulſã cũ ſola aqua cõferri: nihil em̃ aliud fit, quã mulſam nutrire aliquid omninò, quantũ verò nutriat, non cõſtare poſsit, niſi cum re aliqua nutriẽte conferatur, proinde confert illam cum vino, non vinoſo, ſed albo tenui & oligophoro, & inodoro, cũ eo ſcilicet quod omniũ minimè nu-

nutrit. De hoc Hippocrates loquutus hacten⁹ nō fuerat, ego verò dixi, eſſe diureticū, & minimè caput tentare. Hoc vino dicit mulſam aliquatenus eſſe fortiorem & aliquatenus debilioré, vt ſcilicet hoc aut illud meracius eſt. Cū eñ vinum dilutū & melicratū non ſecūdum ſe tota ſint nutrientia, ſed alterū ob vinū alterū ob mel quod accipit, cōſtat tāto quodcunque illorū fore fortius, quāto meracius, & debilius, quanto dilutius. Sed oportet dilucidiùs dicatur, quæ vini meracitas cū qua melicrati ſit conferenda. Si (inquit) bibatur potio vini diluti, quæ acceperit vini duplum, quam potio alia melicrati mellis, melicrati potio fortior fuerit. Vt ſi quis bibat nouē vncias melicrati quod habeat mellis vnciā vnam magis nutrietur, quā ſi nouē bibat diluti vini, quod habeat vini duas, & aquæ ſeptē. Vnde cōſtat, pluſquā duplo fortiùs alimentū, eſſe mel quā vinū: niſi tñ (inquit) aluū turbauerit: ſi eñ turbat, inanit hac ratione plurimū. Probat deinde hoc quod de nutritione vini & mellis dictū eſt, ita habere, quia ei qui acceperit mel, prodit ſtercoris plus, quā ei qui duplū vini. Videbitur fortaſſe alicui nō eſſe hoc ſatis idoneū inditiū, neq; rectè colligi, deciditur inde plus ſtercoris, ergo præſtat plus alimēti: quędā eñ ſunt, quam alia, magis excremētoſa, & minùs

Digitized by Google

nutrientia, quædã cõtra: vt carnes ſalitæ boũ, aut hircorũ, alimẽti præſtant minùſquam gallinaceæ carnes, aut ouorũ vitelli, ſtercoris tñ plus. Certè aliud eſt præſtare alimẽti plus, aliud, præſtare firmius & ſolidius alimẽtũ. Pleraque enĩ eorũ quæ excremẽti habẽt exiguũ, cito nutriunt & multum, tamen non multum durat id quod corpori præſtant, quia celeres eorũ fiũt excretiones: Ea verò quæ duriora & ſolidiora ſunt, alimentũ præſtant exiguũ, & feces multas, id verò quod ex eis corporibus accedit, firmũ eſt, & diutiùs durat. Videtur ergo ex fecũ multitudine nõ rectè colligi alimẽtũ eſſe copioſius, ſed eſſe firmius, atqui hoc ſatis eſſet, ad id de quo nunc agitur: etſi enim ex vino plus accedat corpori quam ex melle, ſi tñ id quod ex melle accedit firmius ſit, diutiùs etiam durabit qui eo vtetur: diutius enim ſeruabis hominem laborantem, & qui exerceatur, carnibus bubulis, quã ouis ſorbilibus. Verùm neque hoc rectè colligitur omnino habet plus fecũ, ergo præſtat ſolidius alimentũ. Nã olera ſunt excrementoſa admodũ, & alimenti pauci & tenuis. Quid ergo dicendum? certè conſequutionẽ hanc nõ eſſe legitimã, omnino, neq; in omnibus valere, ſed peculiariter in his de quibus agitur, in vino, ſcilicet, & melle. Quia enim mel dulce eſt adeò, cõſtat eſſe ſatis nutriẽs, & quia vino craſsius eſt, & fe

Digitized by Google

ces ex eo plures excernũtur, cõſtat, id alimentũ quod præſtat, eſſe ſolidius. Vnde fit vt qui in mulſa melle vtuntur, diutius durare poſſint quam qui duplo vino, vt explicatum eſt.

Si tamen ptiſſanæ ſorbitione vtatur, inſuper autem melicratum bibat, replẽs erit & flatuoſum, & viſceribus quæ circa hypochondria, inutile. Prebibitum quidem antè ſorbitionem melicratum, non lædit, vt bibitum poſtea, ſed aliquid etiam prodeſt. 22

SI cui mulſa ſimul & ptiſſana accipiẽda ſint, mulſam præire cẽſet, iuxta communẽ ſanè rationẽ, qua tenuiora, & quæ faciliùs ſubducuntur, debẽt antè alia ſumi. De qua re libro. 6. cont. mihi diſputatum eſt ſatis.

Coctum autem melicratum, aſpectu quidem valde pulcriuſquã crudum, lucidũ enim, & tenue, ac pellucidum fit: virtutem autem quam ipſi tribuam, diuerſam à crudo, non habeo, Neque enim iocundius eſt crudo, ſi contingat mel bonum eſſe: debilius quidem non nihil eſt crudo, & ſtercoris habẽs minus, quorum nullo, vt emendetur, indiget melicratũ Fere verò vtendũ eſt hoc cocto, ſi mel ſit prauum, aut ſordidum, & nigrum, & non boni odoris, auferre enim poſſit concoctio prauitatis horum vitiorum maximam partem. 23

Digitized by Google

SOlum cēſet Hippocrates vti mulſa cocta, cum mel prauum eſt, & correctione indiget, vt cum eſt ſordidum, nigrum, & mali odoris: alioqui enim, nihilo præſtare coctam cruda, nihil enim aliud concoctionem facere quam detrahere facultatem alendi, facereque infirmiorem, & minus ſtercoris reddentem, neutrum verò horum correctionem poſtulare in mulſa, quia tenuiter illi ineſt vtrū que, cum neque niſi tenuiter nutriat, neq; ſtercoris multum gignat. Hæc Hippocrates vnde crediderim, vbi mel optimum adſit, non multum intereſſe cruda an cocta vtaris: Nihilominus arbitror, quadam alia ratione ſemper eſſe potiorem cōcoctam, quòd ſcilicet flatuoſa minus ſit. Nam quātumuis ſit mel optimū, cōcoctione gignit ſpumam, quæ flatus euidēs inditium eſt: hūc deponit: ob id cruda, inteſtinorum tormina multò magis ciet: quod Gal. in cō. aphoriſmi quadrageſimi primi ſectionis quintæ dicit.

24 *Oximeli autē vocatam potionē multis modis vtilē in his morbis inuenies, etenim ſputū educens eſt, & facilem reſpirationem faciēs.*

QVod oximeli vocatum dicit, nihil refert, neque quidquam Hippocrates innuit potiùs,

Digitized by Google

potiùsquã ſi ſimpliciter diceret oxymeli. Parabatur multis antiquorum ex aqua ſalſa: nõ video quid inde caperet, neque commoditatis, neque ſuauitatis. Galeno ex aqua dulci parabatur, atque vt arbitror etiam Hippocrates. Nam ſal facultatibus quas illi ineſſe Hippocrates dicit, multum detraheret. Nam neque ſputum bene educunt ſalſa, neque facilẽ reddunt ſpirationem. Gal. oxymeli parat, ex mulſa, addens acetum. Oxymeli itaque, vt nomẽ præſe fert, accipit mel & acetum, additur verò illi neceſſario aqua. Sed eius ſunt differentiæ, quoddam enim eſt ſimplex, quod nihil accipit, præter aquam mel & acetum: quoddã compoſitum, cuius multæ ſunt differentiæ, vt ſunt multa quecum his miſceri poſſunt. Vt oxymeli ſciliticum, & oxymeli ex radicibus, quinque, aut duabus, & quodcunque aliud ſerapium accipit acetum. Simplicis etiam ſunt differentiæ, ex quantitate aceti, cuius plus accipit, aut minus. Quoniam verò quæ inde capiuntur, infinitæ ſint differentiæ, rediguntur in tres, doctrinæ gratia, quarum quãlibet neceſſe eſt habere amplam latitudinem. Eſt enim oxymeli, dilutum, meracum, & mediocre: vt verò mulſa meraca aut diluta ob mel dicitur, ita oxymeli ob acetum. Mediocre ergo oxymeli eſt, cuius in officinis eſt vſus, quod

accipit duplum mellis quam aceti, & aquæ quadruplum. Quod aceti accipit minus, quã aquæ quartam, dilutum, quod plus, meracum. Multos vſus eſſe dicit oxymelitis in his morbis, in acutis ſcilicet: nam ſputum educit facilè, & facilem reſpirationem facit. Quibus ſanè videtur ſolos thoracis morbos reſpexiſſe Hippocrates dicens in his morbis: potuerit autem etiam acutos omnes reſpicere: mox enim dicet alias eius vtilitates, quæ ad hypochõdria & ventrem, & renes, pertinent. Spirationem facilem reddit, quia ſputum educit: educit autem incindendo & extergendo.

25 *Occaſiones autem hoc habet.*

IDeſt non tamen ſemper vtiliter datur, nã vt habet multos vſus, ita etiam habere poteſt noxas. Aliquando ergo datur vtiliter, aliquando inutiliter, eſtque cum dandum & cum denegandum eſt. His dictis incipit noxas & vtilitates eius dicere, vt inde intelligas, quando dandum ſit, & quando ſecus: primũ autem de meraciori loquitur, deinde de dilutiori.

26 *Quod enim valde acutum, nihil mediocre faciet ad ſputa quæ non facile exeunt, ſi enim educeret, quæ arteriam exaſperant: & lubri-*

cita-

citatem faceret, & velut dilataret guttur, leniret vtique pulmonē: emolliens enim ipſum eſt. Et ſiquidem hæc contingerent, magnam vtilitatem præſtaret: aliquādo verò quod valde acidum eſt, eductionem ſputi non obtinet, ſed inſuper viſcoſum id facit, & lædit.† maxi- 27
me autem hoc patiuntur, qui alioqui lethaliter laborant, & nō poſſunt tuſſire, neque excreare quæ continentur.† Ad hoc ergo coniectare 28
oportet robur ægrotantis, ac ſi ſpem habeas, dare.† dare autem, ſi dederis, ſumme tepidum, 29
& paulatim quod huiuſmodi ſit, & non large.

QVod valde acutum ſit, ad ſputa ſolùm, quæ non facile exeunt, vtendum eſt: nam eſt magnum vehemenſque auxilium, quo proinde, niſi ad rebeles paſsiones vtendum non eſt. Atqui quoniam huiuſmodi eſt, nihil facit mediocre, vtquæ mediocria ſunt auxilia, ſed plurimum prodeſt, aut plurimum nocet. Non dicit ergo, nihil mediocre faciet ad ſputa quæ nō facile exeūt, quaſi ad ea quæ facile exeūt mediocre aliquid faciat (nam qui poſsit?) ſed quaſi ad facile exeutia n dandum nunquam ſit. Datum verò

verò, nihil mediocre facit: nam cum malum cedit, educit quæ arteriam exaſperant, & lubricitatem facit, & velut dilatat guttur (quia cum expurget euacuetque videtur dilatare) & lenit pulmonem: & hæc faciens, magnam vtilitatem præſtat. Aliquando verò nõ poteſt eductionem facere, ſed plus etiam quam antea erat, facit viſcoſum ſputum, & lædit plurimum: maximè autem patiuntur hoc ab oxymelite acerrimo, qui alioqui laborant lethaliter, neque poſſunt tuſsire, neque excreare quę continentur, hoc eſt qui lethaliter laborãt, aut ob maximam ſuccorum contumaciam, qui neque à valentiſſimo medicamento poſsint ſecari, & elui, aut ob tantam facultatis debilitatẽ, vt neq; tanto medicamine adiuta, poſsit quod exciſſum ſit excreare, vtroque enim caſu euenit magna noxa: ſi non eluitur ſputum, aceti qualitate ſicceſcit dureſcitque magis, ſi exciditur, neque expelli poteſt, affatim in cauum arteriæ incidens, ſuffocationis infert periculũ. Ergo vt cognoſcas quando dandum tale oxymeli ſit, & quando ſecus, conſiderare oportet robur ægrotantis, & ſuccorum contumaciam atque ſi his perſpectis, ſpem habeas, fore vt ſecari poſsit & excreari, dare oportet (plurimũ enim confert, in ijs quæ difficile educuntur, vt in aſthmaticis paſsionibus) ſin minus non da

re

Digitized by Google

re tam acre,ſed aliud dilutius: non quod dilutius futurum ſit ſatis, vbi meracius non ſufficiat,ſed quòd etſi non perſanet , citra noxã conferat aliquid paulatim. Verum ſi dederis acetum meracum,hoc eſt,cum ex dictis coniectaueris dari oportere,dare debes,non largiter potandum vt ſerapia,neque hyeme calidũ,& ęſtate frigidũ,vt illa,& vt ipſum oxymeli dilutum primo libro accipi iuſsit: Sed paulatim vt eligmata, & exquiſitè tepidum, vt tepore temperetur ſaporis acuties. Nimirum quæ propter ventrem,aut hepar, aut venas,accipiuntur,largiter epota, frigida aut calida proſſunt magis,quia affatim ipſum ventrem incidunt,tepida verò eũ debilitant: quæ verò propter thoracis partes, paulatim accepta & tepida,quia linctu melius ferũtur in pulmonem,quem tepor emollit,laxatque.

Quod verò parum acutum eſt, hamectat 30
quidem os & fauces, & ſputum educit, & ſi
tim ſedat: hypochondrio autem, & viſceri-
bus quæ ibi ſunt, amicum: ſiquidem læſiones
has quæ à melle ſunt prohibet.† Nam quod bi- 31
lioſum eſt in melle corrigit: flatus etiam fa-
cit erumpere, & vrinam prorritat:† inteſtinũ 32
autem & partes infernas humida facit, & ra-
menta

33 *menta facit. Aliquando autem & hoc pra-*
uum in acutis morbis fit, maximè quidem q
flatum prohibet erumpere, ſed rurſum facit re
currere, ad huc autem & debilitat, & extre-
34 *morum facit refrigerationem. Hanc ſolā no-*
ui læſionem, quæ ab oxymelite fiat, quæ digna
ſit vt ſcribatur.

NVnc narrat, commoditates & noxas, quę contingunt ab oxymelite dilutiori. Humectare dicit os & fauces, id quod faciet, quia ſputum educit, & ob hæc ipſa ſitim ſedabit. Nam ſi febris ardens ob tuſsim leuiter irritantem ſit parum ſiticuloſa, vt in aphoriſmo dicitur, quanto magis ſputi eductio, oriſq; & faucium humectatio, ſitim ſedabunt? dictū eſt lib. primo oxymeli, vbi ingens eſt ſitis, minus conferre quā mulſam, aut aquam ſolam, nūc verò confertur, quod aceti habet exiguū cum valde acuto. Sed cur ſputum educit? certè quia exterget & incindit. Dicit etiam amicum eſſe hypochōdriis, hoc intellige, pluſquā mulſam, quia acetum, læſiones quę ſunt à melle, prohibet: quod explicans, addit, quod eſt bilioſum in melle corrigit. Nimirum mulſa, vt alia omnia dulcia, & detinetur in hypochōdrijs & bileſcit, oxymeli autem, acidum cum ſit, non habet has noxas: flatus etiam facit e-

rum-

Digitized by Google

rumpere, quia aceto extenuat, & melle calfacit: Et vrinam mouet, tenuis enim eſt, aperiẽs, & incidens, potio, quare vias vrinæ expurgat, facitque exire multa, quæ detinerentur, adeo, vt & ad trudendos lapides, aut craſſos ſuccos, rectè propinetur. Narrat deinde Hippocrates noxas, dicens, inteſtinum & partes infernas humida facere, hoc eſt plurimum fluẽtia, ac diarrhæa laborantia, & ramenta facere quæ quidem per dyſenteriam fiunt. Itaque dicit, oxymelitis potu ſolere inteſtina irritari plus ſatis, fierique diarrhæas, ac nonnunquam dyſenterias: conſtat verò hæc merito timeri, quia & à ſola mulſa meraciori fieri ſolere antea dixit, nedum addito aceto. Aliquando, dicit, illud etiam prauum fieri, in morbis acutis, quòd quidem oxymeli prohibet flatum erumpere, & ſurſum facit recurrere, & debilitat, & facit refrigerationem extremorum: atqui hæc quidem aliquando leuiora ſunt, cùm ſcilicet alioqui homo nullo acuto malo tenetur, ſi verò acutè ægrotans habet hæc, praua ſanè ſunt, eſt enim voluulus vocatus morbus, cum flatu recurrente ſurſum debilitatur homo, & refrigerantur extrema præ doloris vehementia. Sed quo pacto hæc facit oxymeli, ſi inter eius virtutes verè dicebatur, flatus facit erumpere?

certe

certè proinde nunc adiecit, illud aliquando: innuens ſcilicet, ſi quis firmis inteſtinis ſit, neque ad dolẽdum paratis, oxymeli illi facere vt erumpant flatus: ſi verò is ſit, qui facile doleat euenire ſolere, vt dolor inteſtinorum eruptionem præueniat, faciatque vehementer, vt ea adſtringant ſeſe, quaſi ad exprimendam doloris cauſam, incipiẽteque adſtrictione ab humili parte cogãtur ſurſum flatus recurrere, atque fortaſſe etiam feces ſecum efferant, & in gratialia inteſtina faciant inpingere, vbi dolorem alium grauiorem excitãtes, vires proſternant, & extrema faciant refrigerari. hãc ſolam læſionem notatu dignam ab oxymelite dicit naſci ſolere, alias enim præ hac eſſe leuiores.

Conſtat verò vt hæc læſio & alia etiam quæ ante hanc dicta eſt, ab acerrimo oxymelite fieri poſſet, magis etiam quàm à mitiori (nam ob acetum præcipuè fiunt) verùm ſcribuntur hæc vt noxæ ab oxymelite parùm acuto, quia hoc etiam poteſt hæc facere, non ſolũ quod valde acutum eſt. Noxa enim quæ valde acuto tributa eſt, puta poſſe magis viſcoſum ſputum reddere, & prohibere excreationem, ab illo ſolo fieri poteſt, non etiam à mitiori, vt hęc.

Exi-

34 *Exiguum ergo huiuſmodi potum nocte, & ieiuno ante ſorbitienem propinare conuenit. Verùm & longè à ſorbitione nihil prohibet bibere.*

ANtea dictum eſt hoc oxymeli in aliis acutis, dandum hyeme calidũ, ęſtate frigidũ in morbis thoracis tepidum ſemper: nũc horam exibendi docet. Ea eſt & quæ aliorum ſerapiorum mane aut veſperi ante cibos, aut ſi poſt cibos dandum ſit, longè ab illis, non enim tam longè abeſſe à cibis neceſſe eſt datũ ante eos, quàm poſt. Quia ſi præeunt elabuntur relictis in ventriculo cibis, ſin autem conſequuntur, miſcentur cum eis, vitiantque, & cibi medicamenioſas vires detrahũt ſerapiis. & ſerapia cibos faciunt vitioſos : eueniṫque quod Hippocrates libello de alimento dicit. Medicamentum in alimento peſsimum.

36 *Iis autem qui ſolo potu cibantur ſine ſorbitionibus, ob hoc non eſt conueniens, ſemper, & per totum vti hoc, præcipuè autem propter raſuram, aut exaſperationem inteſtini, nam exiſtenti ſine ſtercore magis vtique fecerit, maximè, accedente vaſorũ inanitione. Deinde autem & mulſa vim amiſſerit ✝ Si igitur vtile eſſe videatur ad totum morbum, multo*

hoc potu vti, exiguum acetum oportet infundere, vt ſolum agnoſci poſſit: ita enim læſiones quas natum eſt inferre, minime inferet, & quibus oportet prodeſſe, proderit.

OB hoc, hoc eſt ob dictas noxas, etiam ſi quis videatur ſolo potu, ſine ſorbitionibus, indigere per totum morbum, nõ expedit, vt ſolo oxymelite ſemper & per totum morbum vtatur, quia cum inteſtinũ ſine ſtercore ſit, & vaſorum ad inteſtina pertinentiũ vacuitas, facilime læſerit rodens inteſtina, ac radens. Sed neque ſeruari quiſquam poterit cum ſolo oxymelite quantũuis ſit acute ęgrotaturus, tametſi enim antea dictum eſt, multos ægrotos ſeruari ſolere cum ſola mulſa, atque adeo feliciſsimè cedere , & oxymeli ex mulſa fit, tñ cum oxymelite ſolo non ita ſeruari quiſquam poſsit, quia mulſa admiſtione aceti amittit vim. Acidum enim parum aptum eſt nutrire, dulce aptiſsimũ: dulci enim accidit eſſe grato partibus, & trahi, & affigi: habet etiam pinguitudinem quandam: Acido verò contraria inſunt, nam neque affigitur, neq; verò alia affigi valde ſinit. Hinc fit vt vſu dulciũ pingueſcãt corpora, acidorũ extenuẽtur. Ergo oximeli minus nutrimenti preſtat quã mulſa, niſi craſsius multo ſit, & mellis accipiat multũ, atque

Digitized by Google

atq; aceti exiguũ. Vt igitur eo ſolo quis per totum morbũ vtatur, nõ eſt idoneũ. Quare ſi vtile eſſe videatur, ob extерſionẽ & inciſionẽ, & vires alias medicamẽtoſas, ad totũ morbum multo oxymelite vti, oportebit illud parare ex mulſa exiguo admodũ aceto infuſo, vt tantũ agnoſci poſsit. Nã ita quã minimè lędẽs, ꝓderit

Vt autẽ in ſumma dicatur, aciditates ab aceto, bilioſis magis quã melancholicis cõferũt amara enim diſſoluuntur, & in pituitoſa mutantur, eleuata ab ipſo. Nigra verò fermentãtur, eleuantur, & augentur. Efferens enim nigra eſt acetum.

QVia oxymeli à mulſa ſolũ differt aceto, enarratis aceti facultatibus, velut in ſumma, dicuntur oxymelitis vires. Proinde de aceto ediſerit, dicens, bilioſis magis quàm melancholicis cõferre, non aũt ꝙ vtriſq; conferat, & his minùs, vt hæc oratio videbatur innuere, ſed quòd illis vtile, his noxium ſit: amara enim ab acidis diſſoluuntur, & in pituitoſa mutantur. Non ſanè quod poſsit bilis in pituitæ naturam, & ſubſtantiam redire (nam qui poſsit?) Sed amara ab acidis diſſolui dicuntur, quia cohibentur, attemperantur & cohercentur: in pituitoſa verò mutari, quia bilioſa corpora acidorum vſu

abeunt in pituitoſa, bile gignenda pauciori, & pituita pluri: vtrunque autem fit ob acidorum frigus. Bilioſis ergo, his de cauſis eſt vtile acetum, melancholicis verò noxium, quia nigra fermentantur, eleuantur, & augentur ab aceto, nimirum acetum eſt melancholiæ congener, atque ita eſt vt quoddam illius fermentum, quod cum ea permiſtum, eleuat, tumeſcit, augetque: auget ſanè eum ſuccum propriè ob naturam quam habet frigidam & ſiccam, magis autem & citiùs ebulire faciẽs: velut muſtum in dolijs, cum ferbet augetur vſque dũ per ſummum regurgitat. Ita ergo eſt acetum efferens nigra, vt ferbore effertur muſtum, & maza fermento. Hinc fit vt melancholici aceto plurimum angantur, æſtuante melancholia, more perturbari, & ſpumantis maris, & proinde in tumorem attollente hypochondria, & in caput affatim elata. Non tamẽ quia acetum interiùs acceptum aduerſum eſt melancholicis, ſit etiam & exteriùs admotum. Quimpotiùs melancholici hypochondriaci, & lienoſi, fotu aceti accerrimi iubantur, & lienoſis medicamentis admiſceri debet ſemper acetum: neque ſanè ſolum prodeſt, vt quod penetrare faciat, vt quidam putant, ſed etiam quòd perſe illis affectionibus medeatur. Nã quæ penetrationis gratia ſolùm admouentur,

nunquam debent admoueri ſola, ſed admiſta aliis, quæ deduci debeant, at verò hypochondriaci iubātur ſolo aceto acerrimo, quia exterius admotum non penetrat ea copia, qua poſsit per venas cum melancholia deduci, & eam fermentare, ſed qua poſsit ſiccando reſoluere, & refrigerando ardorem atræ bilis extinguere, & adſtringendo, partes roborare. Ecce ergo vt bilioſis vtile, & melancholicis noxium ſit acetum. Ita verò (quanquàm minus) ſit & oxymeli. Quid verò pituitoſis? an noxium eſt oxymeli, an vtile? certè ob mel, vtile: ob acetum partim hoc partim illud. Nam qua refrigerat, noxium eſt, & pituitam auget, qua incindens, eſt vtile, cùm ſit pituita viſcoſa. Ergo pituitoſis merum acetum dandum haud eſt, quia plurimum refrigerat, ſed neque oxymeli, quod aceti accipiat plurimum & mellis exiguum. Sed quod huiuſmodi, detur bilioſis, quod mellis accipiat plurimum & aceti exiguum, pituitoſis. Quin etiam expediens ſit pro pituitoſis parari ex melle, pro bilioſis ex ſaccaro, quod vocatur in officinis ſerapium acetoſum ſimplex. Melancholicis verò neutrum congruit.

39 *Mulieribus verò omnino, inimicum magis*

Digitized by Google

gis quam viris acetum, Vteri enim dolorem infert.

MVlieres omnes ſciunt ſe aceto plurimũ lædi, eæ verò pręcipuè quę vteri præfocationi ſunt obnoxiæ, & quibus fluũt mẽſtruę euacuationes, & quæ à partu nondum ſunt expurgatæ. Nam euacuationes ex vtero ceſſare facit, & præfocationes affert maximas, & conuulſiones ex vtero. Hæc verò facit, dolorẽ vteri inferens: infert verò dolorem vteri, ſua mordacitate & frigore, quibus vtero vtpote neruoſo & exangui, nocet. Quare non vtero ſolũ, ſed eadem ratione, & inteſtinis, & ventriculi ori, & neruis omnibus, inimicũ ſit, lædatque etiam viros, verũ mulieres multò magis, quia præter alias omnes partes habẽt inſuper vteros qui ab aceto lædi poſsint. Sed qua ratione dolorem vteri faciat acetũ diximus, vt aũt per dolorem reliqua mala faciat, oportet dicamus. Conuulſiones facit ob mordicationẽ cõpatientibus neruis cum vtero, quia is eſt neruoſus; præfocationes verò facit, cohibens ſanguinis efluxum, faciensque eum ſurſum ferri, ac ita vterum reuelli ſurſum. Cohibet verò ſanguinem dolorem faciens, eadem prorſus ratione qua diximus, mordendo inteſtina prohibere flatum erumpere, & recurrere ſurſum,

atq;

Digitized by Google

atque ita voluulū vocatum morbū facere. Nimirum vterus ex mordicatione dolens cōprimit ſeſe, & ea oſcula quibus in eum inſtillat ſanguis, qui occluſis oſculis & compreſſo vtero ſurſum repellitur, & ita periculoſam affert præfocationem. Hanc ob cauſam mulieribus quibus menſtrua fluant, aut quæ vterinis paſſionibus ſoleant tentari, acidum ſerapium dādum non eſt, atque omnino, rarò eſt dandū mulieribus.

Aquæ autem potui in acutis morbis aliud 40
nullum habeo opus quod attribuam, neque enim tuſsim lenit in perineumonicis, neq; ſputū educit, ſed minuſquā alia, ſiquis ſemper aquæ potu vtatur. Exigua verò aqua ſi inter oxymeli, & melicratū ſorbeatur, ſputū educit, propter mutationē qualitatis potuū: inūdationē enim quandā facit: alioqui neque ſitim ſedat, ſed irritat, bilioſa enim bilioſæ naturæ, et hypochōdrio praua, & peſsima, et bilioſiſsima et vires maximè proſternēs, cū in vacuū fuerit ingreſſa, et lienē augēs et hepar, eſt, cū exarſerint, et fluctuat ac ſupernatat: tardi enim trāſitus eſt, quod ſub frigida & cruda ſit: et neq; deiectiones faciens, neque vrinam mouens:

lædit autem nõnihil & ob hoc, quòd ſine ſtercore eſt natura. Si autem & pedibus frigidis aliquando bibatur, omnes has læſiones magis faciet, inquancunque ipſarum magis inclinauerit.

DE aquæ delectu, & quibus notis, quæ melior, & quæ deterior ſit, agnoſcatur, ſcripta ſunt ſparſim multa ab Hippo. & à Galeno, pręcipuè autem ab Hippo. libello de aëre locis, & aquis, vbi non ſolum vt ſit in examẽ vocãda ipſa aqua perſe docetur, ſed vt ipſi fontes vnde ſcaturit. Porrò ab aliis autoribus dicta de hac re ſunt multa, cõtrouerſunq; de plurimis circa aquam eſt, quibuſdam probantibus maximè omnium pluuiales quaſi tenuiſſimas, & calore velut elixatas. Alijs has ipſas omnium maximè vituperantibus, quaſi omnium malignarum qualitatum participes, vt ex rebus omnibus, etiam nocentiſsimis, & ſordidiſsimis eductas: porrò aliis autore Plinio, probantibus ante alias omnes puteales, quaſi expurgatiſsimas, & per terrã percolatiſsimas. Aliis has cenſentibus omnium maximè craſſas & crudas ac flatuoſas. Aliis quorũ ſentẽtia maximè probatur ab hominibus, præferentibus his omnibus fontanas & fluuiales.

Ego

Digitized by Google

Ego ſententiæ Hippocratis & Galeni, atque adeò veritati conſonũ eſſe céſeo, pluuiales æſtiuas quę cũ tonitruis. & procelis deſcendũt eſſe omnium optimas aquas, quòd hæ verè, nõ ex craſsis vaporibus, & abundantia humidi aſcendentibus, ſed ex tenuibus, vix vi caloris extractis, conflatæ ſint, alias vero quæ cum magna oppacitate craſsis nimbibus deſcendũt, & caliginoſæ ſunt, omnium peſsimas, ſordidas, malarum qualitatum particeps, & facilè putreſcentes: porrò puteales quæ dulces ſunt, & ex proximo fluuio, aut fonte deriuari cognoſcuntur, eſſe etiã ipſis fluuialibus aut fontanis meliores, niſi terra quæ inter puteos fluminaq; aut fontes intereſt, aliena aliqua qualitate participet, ſi verò putei aquę vt plerunq; fit, ex abiſſo illo aquarum qui ſub terra vbiq; eſt procedat, certè craſsiſsima ſit, & maximè cruda. Præſtat ergo quoniam optima Pluuialis non ſine nimia curioſitate poſsit comparari, & putealis e fluuio raro occurrit, & habet id periculi quod ex terra diximus, vti fontana aut fluuiali, quæ optima erit oppido quẽ incolemus: cũ præcipuè id virtutis quod eſt in plùuiali æſtiua, elixatione poſsis fontanæ, & id quod puteali, repoſitione longa, fluuiali tribuere. Nimirum & repoſitione expurgatur aqua, & elixatione inſuper extenuatur, fontanæ

tanæ verò non poſſunt ſeruari repoſitæ quantum fluuiales. Quin & præter elixationem, quæ ex fontibus ſublimibus, & ſoli expoſitis, indecliue verſus orientem ſolem, aut meridiē fluit, cōcoctior meliorq; aqua eſſe ſolet, quā quæ ex opacis locis in cōtraria loca decurrunt. Verūquia tāta eſt aquæ ab aqua differentia, fontanæ à fontana, fluuialis à fluuiali, & putealis à puteali, vt multæ fontanæ & fluuiales plęriſque putealibus ſint deteriores. Satiùs profectò ſit ipſam per ſeſe aquam, dimiſſa erūpendi è terra conditione, proprijs notis explorare, & vbique locorum ea vti, quam ibi natura optimam parauerit, ſiue per terram defluat, ſiue è fonte ſcaturiat, ſiue hauriatur è puteo. Optima eſt quæ ſimpliciſsima & tenuiſsima, ſimplicitatem agnoſces, quòd ſapore, colore & odore maximè vacet: tenuitatem, quòd cito caleſcat, & refrigeretur, vt in aphoriſmo dicitur. Melius enim & exactiùs ſignum hoc reperies, quam quod ex pondere. Verū quæ hoc loco dicuntur ab Hippo. non de hac aut illa, ſed in cōmune de aqua potabili dicta ſint, nā optimæ etiam aquæ congruunt. Sed audiam⁹ quæ dicit. Aquæ potui (inquit) in acutis morbis nullū aliud opus habeo quod attribuam, hoc eſt aqua nihil aliud præſtat corpori q̃ eſſe potū, eſſe autē potū nihil eſt aliud quam eſſe

vehi

vehiculum alimenti, vt libello de alimento dicitur. Obijcies hoc loco quòd ſexto epid. ſect. 4. dicitur aqua eſſe vorax, hoc eſt cibi appetentiã excitare, & quæ Gal. nono methodi de copioſo frigidæ aquæ potu, quã plurima prædicat. extinguere ſcilicet febres ardentes, ſi tẽpeſtiuè & ab idoneo homine accipiatur, ab eo ſcilicet cui neque cruditas, neque interna vlla inflãmatio, neque præcipuę alicuius partis debilitas, neque nimia corporis macies ſit. Hæc enim non ſolius potus, ſed medicamenti optimi eſſe videntur opera. Verũ quod vorax eſſe dicitur, non ad morbos acutos pertinet, ſed ad ſanorum victum, hic verò dicit, in morbis acutis. Quod de febrium ardentium extinctione diximus, facile declarat Hippo. hic non denegare aquæ. Virtutes primas, hoc eſt eas quę ſecundũ primas qualitates inſunt (non enim negabit refrigerare & humectare) ſed ſecũdas & tertias. Nã neque incindit neq; exterget, neq; aliud huiuſmodi facit, quod ad ſecundas facultates pertineat: nã neq; aſtringit neq; laxat, neq; trahit, neq; repelit niſi refrigerãdo, ac proinde neque tuſſim lenit, neque ſputũ educit, neque aluum laxat, neque vrinas mouet, neque aliud quidquam facit quòd ſpectet ad tertias, nam neque ſudorem elicit, neque lac gignit, neque denique alia facultas illi tribuitur, quam alimentum vehere, &

refrigerare ac humectare: refrigerando verò & humectando extinguit febrem. Exigua verò (inquit) aqua, ſi inter oxymeli & melicratū ſorbeatur, ſputum educit, propter mutationē qualitatis potuum. Hoc eſt ſi is qui vtitur oximelite, aut mulſa, inter hæc aliquādo ſorbeat exiguum aquæ, augebit etiam aqua execrationem, non quidem quòd aquæ id ſit propriū, ſed quòd, quia expers eſt facultatum omniū, facilè accipit vires omnium quibus cum miſcetur, aut quæ in ea coquuntur, aut macerantur. Epota ergo inter mulſam aut oximeli, inundationē facit, cōmouetque alium potum, ac cum eo miſcetur, & fuſilitatem auget, & proinde excreationem. Quapropter conſultum eſt aſthmaticis & alijs omnibus qui thoracis paſsionibus laborant, cum execrādi tempus acceſsit, potionem augere, & inter medicamentoſa, aquam etiam dare, detur verò ad hunc vſum tepida aut calida. Addit, alioqui neque ſitim ſedat, ſed irritat. Videtur innuere niſi cum oxymelite aut mulſa bibatur, non ſedare ſitim. Mirum verò ſi cum .1. libro diceret valde ſiticuloſis non dandum oximeli, ſed mulſam aut etiam aquam, quaſi omnium horum minimè oximeli, & aqua maximè ſitim extinguat, nunc dicat aquā ab oxymelite, aut mulſa accipere, ſitim extinguendi vim, maximè

mè cum nuper damnauerit mulſam, vt bilioſam. Certè illud, alioqui, non refertur ad proxima, quaſi dicat, niſi inter oxymeli aut mulſam bibatur, ſed ad ea quæ antea dixerat, quaſi diceret neque tuſsim lenit, neque ſputũ educit, & neque id quod illi videtur eſſe maximè proprium, hoc eſt ſitim ſedare, in omnibus præſtat. Nam bilioſa eſt bilioſæ naturæ, & cui eſt bilioſa, non poteſt ſitim extinguere, ſed irritare potius. Sed quo pacto eſt cuiquã bilioſa aqua, quæ bili tantopere eſt contraria, frigida cũ ſit & humida? Non certè quod ea ipſa in bilem mutetur (non enim poteſt) ſed quod bilis inundationem faciens, ipſam quodam modo augeat, faciatque hac & illac redundare, velut ſanè qui in vinum aquam infundit, vini facit eſſe plus, diluti ſcilicet. Nihil profectò magis experimento cognitũ, quã eis qui nimia abundant bile, aquæ potu oris amaritudinem augeri, nimirum diluta effunditur ad os vſq; bilis: irritabitur ergo talibus ab aqua ſitis. Sed quo pacto emendabitur aqua ab hac noxa? non certè admiſtione falſi, amari, aut dulcis, hæc enim potiùs ſitim auxerint, ſed admiſtione acidi: hoc enim obſiſtit bilis amaritudini, & pituitæ ſalſugini, ſi quæ etiam in lingua eſt. Admiſtione ergo mulſæ nihilo magis extinguet ſitim aqua. Admiſtione

ergo

tamen modici aceti, aut etiã modici oxymelitis, minus ſiticuloſa erit. Nam etiam ſi oxymeli ſolum, quam aqua ſola ſit magis ſiticuloſum ob mellis copiam, fieri tñ poteſt vt exiguũ oxymelitis cũ multa aqua, magis ſitim extinguat ob aciditatem, quã ſola aqua. Nã & vinũ valde dilutũ ſedat ſitim, magis quam ſola aqua ſæpe, etiã ſi merum quã aqua eſt magis ſiticuloſum. Hypochondrio ergo (inquit) praua eſt & peſsima, & bilioſiſsima, & vires maximè proſternens cũ in vacuũ fuerit ingreſſa, & lienem augẽs, & hepar cũ exarſerint, & fluctuat, ac ſupernatat: tardi eñ tranſitus eſt, quod ſub frigida ac cruda ſit. Hoc eſt hypochõdrio peſſima eſt, quia eſt bilioſiſsima, quare illorũ cacochymiam auget, etſi in vacuum quod inter viſcera & peritoneum ibi eſt incidit, vires proſternit, vt in hydropicis, & in tumorem attollit hæpar & lienem cum exerſerint, quia non permeat, ſed fluctuat ibi, & ſupernatat, illa verò viſcera ab inmanente aqua intumeſcũt, præcipuè cum exarſerint multa bile, quam aqua auget. Nõ permeat autẽ, quia eſt frigida & cruda, quę verò talia, ſunt tardi motus. Ob id neq; dejectiones facit, neque vrinas mouet, quia manet diu. Lædit autem non nihil & ob hoc quòd ſine ſtercore eſt natura. ἄκοπρον id eſt, ſine ſtercore: ¦dici quidam interpretantur,

tur, quòd ſtercoris deiectioné nõ faciat, mihi verò non videtur id ferre nominis eius proprietas, ſed ſignificare, aut inteſtinum quod vacet ſtercore, aut cibum ex quo ſtercus nullum fiat. Hic de aqua dicitur, ſignificat ergo ex aqua nullum ſtercus gigni, & ob hoc ipſum nonnihil lædere. Sed quæ læſio fiet quod ſine ſtercore ſit? Galenus interpretatur, quia ſine ſtercore eſt deiectioné non facere, quaſi Gal. his verbis cauſam reddat qua non facit dejectiones. Sed qua dejectiones non faciat, exigua cauſa eſt eſſe ſine ſtercore. Multa eñ ſtercoris habent plus & dejectiones faciũt minùs, etiam quam aqua, vt vinum nigrum & craſſum. Suſpicor ergo, vt antea dixit, oxymeli læſiones majores inferre inteſtino ἀκόπρῳ ἐόντι id eſt vacuo à fecibus, quia feces muniunt inteſtina, ita nunc, aquam lædere nonnihil quia ſine fecibus eſt, magis quam læderet ſi feces aliquas gigneret, hæc enim munirent inteſtina. Videbitur fortaſſe falſo dicere Hippocrates non facere dejectiones, quia multis euenit potu aquæ ſolui ventrem. Verum id nõ euenit ob facultaté aliquã ſolutiuã, quæ aquæ inſit, ſed quia refrigerãdo & humectãdo vim retinẽdi in inteſtinis lędit. Tãdé dicit, aquã, ſi bibatur frigidis adhuc pedib⁹, hoc eſt ante q̃ paroxyſmi incremẽtũ ſatis ꝓceſſerit, & calor

calor iam deſcẽderit ad pedes, dictas oẽs læſio
nes magis facere, ad quamcũque earum is qu
accipit inclinauerit, & paratus ſi t: alijs enim l
dit pectus, alijs hepar refrigerat, alijs inteſtino
rum infert dolorem, alijs extinguit naturalem
calorem, prohibens recaleſcere, vt quiſque ſci
licet hoc aut illud pati paratus eſt.

41 *Suſpicanti autem in his morbis capitis gra*
uitatem fortem, aut mentis percuſſionem, o-
mnino abſtinendum eſt à vino, aqua verò in
huiuſmodi vtendum eſt, aut aquoſum & al-
bum omnino dandum eſt uinum, & omnino
ſine odore, & poſt illius potũ, aquæ parum in-
ſuper bibendum. Ita enim robur vini minus
42 *percutit caput, & mentem. In quibus autem*
eorum præcipuè aquæ potu vtendũ, & quãdo
multo admodum, & quãdo mediocri, & quã
do frigido, & quãdo calido, alia quidẽ alicubi
antea dicta ſunt, alia in ipſis occaſionibus di
43 *centur. De alijs autem potionibus, vt quæ ex*
hordeo, & quæ ex virẽti herua fit, & quæ ex
vua paſſa, & quæ ex vuæ expreſſæ recremẽ-
tis, & ex tritico, & ex cnico & myrti granis,
& malo punico, & aliis, vbicunque inciderit

occaſio

Digitized by Google

occaſio vtendi ipſis, ſcribetur iuxta morbum ipſum, vt & de alijs cōpoſitis medicamentis.

COlliget fortaſſe quiſpiam, ex ijs quę de vini laudibus, & aquæ noxis, dicta ſunt, omnibus ægrotis, ſiue lōgis ſiue acutis morbis teneantur, quin & omnibus qui bene valent, vtēdum eſſe vino, aqua verò ſola nullis. Atque adeò Galenus videtur huic ſuſpitioni fauere, qui lib. 7. methodi ita ſcripſit, conſtat autem Hippocratem non in diarijs modo febribus, verù etiam minacutis, ex his quæ de acutorum victu prodidit, vinum dare: at in ſexto Epidemicon, ſiue ipſe ſit, ſiue Theſalus eius filius, vinum calidis temperamentis interdicit: idque non modo cum febricitant, ſed etiam per ſanitatem. Quippe in calida natura, ſuadet, tum refrigerationem, tum aquæ potionem, tum quietem. Niſi fortè copioſius vtendum eſſe aqua quam vino eiuſmodi naturis ſuadere eum dixeris, vt nonnullis placet. Hæc Gal. quibus, librum hunc de ratione uictus, tertium præcipuè quem habemus in manibus, & locum ex ſexto Epide. ſectione quarta citans, dicit, Hippocratem & beneualentibus & febricitantibus, etiam acute, dare vinū, præter eos qui calida natura ſunt, quib⁹ ſolis denegat. Quāquā ne hoc quidē alij enar

ratores ferre volunt, ſed contendunt dare Hippo. Iis quoque vinum, ſed minus quam aquam. Ex his verò fieri videtur, vt in nullo morbo denegãdum ſit. Si enim in febre, multo magis in alio quo vis morbo detur, atque ſi in acuta, multo magis in alia quacũq;. Sed & rationi videtur conſentaneũ, quia vinum robur auget, concoctionem, & vacuationes oẽs, iubat: aqua nihil horum facit, & inſuper lędit multis modis. Morbus autem omnis virtutis robur deſiderat, & omnis qui ex materia pendeat, conconctione aut euacuatione, aut vtro, que ſoluendus eſt. Omnis igitur morbus gaudebit vino. Huic ſuſpitioni occurrit nũc Hippocrates, dicens, in quibus abſtinendum à vino eſt, ob pericula quæ ab illo impendeãt, & vtẽdũ aqua, quòd etſi virtutes nullas habeat, neque aliud quidquam ſit quã potus, tamen neque noxas habet illas, ob quas vinum eſt periculoſum. Vbi ſuſpitio eſt, in his morbis acutis, fortis grauitatis capitis, aut perculſionis mentis, omnino (inquit) abſtinendum à vino. Conſtat verò ſi ob imminentis ſuſpitionem, ob præſentem capitis grauitatem multo magis abſtinendum eſſe, atque eadem ratione & ob conuulſiones, & reſolutiones neruorum. Nam caput, & ſpinalem medullã, & neruos, pariter lædit. Non ſolùm autẽ ob hæc, ſed & ob

Digitized by Google

ob febris magnitudinem, & ob fluxiones abſtinendum à vino eſt. Nam febres auget calidũ cũſit, & fluxiones etiã auget. Ob hanc eñ cauſam in recẽtibus vlceribus iubet vti aqua. Ergo in febre acuta, quæ magna ſit, præcipuè ſi cum inflammatione conſiſtat, eſt abſtinendum à vino. Sed ſi hæc ita habent, profectò iam videtur, vix vnquam in acuto morbo poſſe habere locum vini potus, atque in cronico etiam rarò. Nam quotus quis morbus acutus, ſit ſine inflammatione interna, aut febre magna, aut capitis dolore, præſenti, aut qui timeatur, aut metu delirij, aut conuulſionis, aut raptus materiæ in partem aliquam principem? vel diuturnus, ſine fluxione in partem aliquam, aut neruorum reſolutione? Itaque habet vinum commoda maxima, & maxima pericula, vt qui hæc reſpiciat nunquam eo vti audeat, qui illa, vtatur ſemper. Quid ergo agendum? Certè extimanda pericula, & commoda, & vt illa erunt grauia, aut hæc neceſſaria, ita dandum vinum aut aquam ægrotantibus, ſiue acutè, ſiue cronice: exempli gratia in perineumoniæ initijs, rarò dari vinum oporteat, quòd antequàm vacuatum corpus ſit, periculum augendi fluxionẽ, & inflammationẽ, & raptus materiæ in caput, eſt maximũ, neceſſitas verò educendi ſputũ, nondum maxima.

vacuato verò iam corpore. & capite firmo, & ſputo coctu difficili & contumaci, dare licebit vinum, quod concoctionis, & excreationis neceſsitas vrgeat, & pericula fluxionis nō admodum immineant. Quod ſi vtraque indicatio videatur vrgere, & alia ex parte neceſſarium, alia ex parte non ſine periculo, vinum eſſe videatur, deligendum aliquod tunc temporis eſt vinum, debiliſsimum, vt quod aquoſum & album, & odore vacās, illud enim cōmoditates vini mediocriter præſtabit, & pericula non valde inferet. Correctione præterea vtēdū ad hoc eſt, vt ad alia omnia quæ vehementia ſunt, vti ſolemus. Corrigitur maxima noxa à vino, ea præcipuè quam infert capiti, hauſta aqua frigida mox ab epoto vino, vt cohibeat eius vapores: hauriatur verò pauca, ne vini commoditates omnino tollat. Sed eſt alia ratio qua vtimur, cum ægrotis, & ab aqua, & à vino, timemus: vti ſcilicet decoctis quarundam rerum, & aquis medicatis. Siue enim deſideretur ſputi eductio, ſiue copioſa mictio, ſiue dejectio, ſiue in totum corpus diſtributio, eſt certè decoctum quod præſtare poſsit, non minus ſtrenuè, quam vinum. Solam arbitror illam virium celerem reparationem, quam præſtat vinum, nulla alia potione æquè ſuppleri poſſe. Atque ita cum pericula
vini

vini multum vrgent, nihil eſt aliud, quod nos vino vti cogat, quàm debilitas, ob hanc verò quibuſuis alijs repugnantibus, omni in morbo vinum concedimus, maximam autem oportet conſuetudinis rationem haberi, vt conſuetis vti mero, raro, & niſi ob magna pericula omnino denegemus, conſuetos, aqua nunquam niſi ob maximam neceſsitatem vino vti cogamus, conſuetis diluto, tollamus ob mediocres timores, in quibus autem (inquit) eorum præcipuè aquæ potu vtendũ, & quãdo multo admodum, & quando mediocri, & quando frigido, & quando calido, partim antea dictũ eſt, partim dicetur in ipſis occaſionibus, hoc eſt in ſingulorum morborum curationibus. Mihi verò dictum eſt copioſiùs in commentarijs. Ex alijs verò quæ Hippocrates addit, conſtat Hippoc. & vetuſtiſsimis medicis, multorum potuum, ſiue ſerapia vocare velis, ſiue ſecus, fuiſſe vſum. Contra ac quidam ſcioli putant, qui vt nimis ſtudioſi veterum græcorum videantur, ſolis mulſa & oxymelite vtuntur. Hippocrates verò meminit medicinalium potionum, ex hordeo ex tritico, ex heruis, ex vua paſſa, & ex vuæ recrementis, ex cnico, ex granis myrti, ex malo punico, & quaſi pauca nominauerit, addit, & alijs. Quæ quid aliud ſint

quam noſtra ſerapia, modo parandi fortaſſe exiguum quiddam differentia? atqui quaſi hæc valde ſimplicia ſint præalijs quibus vtebantur, dicit, vt & de alijs compoſitis medicamentis. Vtebātur itaque antiqui plurimis potionibus, & omnigenis, ſimplicibus, compoſitis, & compoſitoribus. Loquutus tamē eſt de dictis quatuor, vt de ſimplicibus, aut omnino exiguam habentibus compoſitionem, & ad victum acutorum pertinentibus, de reliquis loquuturus in ſingulorum curationibus, quas ſe ſcripturum deinceps pluries iā pollicitus eſt, ſiue id quarto libro qui mox ſequitur, præſtiterit, ſiue aliquo alio qui non extet.

44 *Balneum verò in multis morbis opem tulerit vtentibus, ad aliquos quidē aſſiduè, ad aliquos autem non. Eſt autem cum minùs vtendum eſt, propter malum apparatum hominū. In paucis enim domibus parata ſunt inſtrumenta, & qui miniſtrent, vt oportet. Si autem non perbellè labetur, lædetur ſanè non parum. Nam & tugurio ſine fumo opus eſt, & aqua larga, & copioſo balneo, & non valde*
45 *largè affuſo, niſi ſanè ita opus fuerit. Et magis*

gis quidem non fricari, ſi autem fricetur, calido ipſo vti, & multiplici magis quam quis exiſtimet, ſmegmate. Et affundere non pauca, & celeriter diffundere. Breui quoque via ad ſolium opus eſt, ad facilem ingreſſum, & ad facilem egreſſum. Eſſe autem & eum qui lauatur moderatum, ac tacitum, & nihil ipſum facere, ſed alios & perfundere, & fricare. Et multam temperaturam aquæ paratam eſſe, & infuſiones celeres fieri, & ſpõgijs vti pro ſtrigili, & non valde ſiccum inungere corpus. Caput quidem ſiccari oportet quam maximè poſsit, & ab ſpongia extergi, & non refrigerari extrema, neque caput, neque aliud corpus. Neque recens accepta ſorbitione, neque potu, labari, neque ſorbere neque bibere cito poſt balneum. Magnam quidem partem tribuere oportet ægrotanti, ſi ſanus valde amicus balneorum fuerit, & conſuetus labari. Appetunt enim magis hi, & iuuantur loti, & læduntur non loti.

VIdetur pręter inſtitutum adſcriptam eſſe hoc loco tractationẽ hanc de balneis, non eſt tamen omnino. Nam cùm de aquæ

differeret, & eius duplex vſus ſit, alter in potione, alter in lotione, ac de primo hactenus dictum ſit, haud ſit valde parergon, ad ſecundum tantisper diggredi, maximè cum tã frequens fuerit antiquis balneorum vſus, vt in rebus pertinentibus ad victum haberentur. Erant verò, vt nunc quoque quibuſdam vrbibus, duplicia balnea, quædam communia omnibus, quædam priuata, & quæ vnuſquiſque ſibi parabat domi: porrò communia duplicia, quædam naturalia, quædam arte facta: arte facta & communia, habebant quatuor cellulas, primam in ipſo aditu plenam aëre calido, quo exuebantur: ſecundam aqua calida, tertiã frigida, quibus immergebãtur: quartam rurſum aëre calido, quo induebantur. Porrò balneari poteſt quiſpiam ſecundũ totum corpus, diceturque id balneum vniuerſale, aut ſecundum partem aliquam, diceturque particulare, vt cũ caput lauamus, aut crura, aut manus. Rurſum balneum, ſiue commune, ſiue priuatum, ſiue naturale, ſiue arte factum, ſiue vniuerſale, ſiue particulare, eſſe poteſt ſimplex ex aqua dulci, aut compoſitũ, ſeu medicamẽtoſum, vt ſalſum nitroſum, ſulphureum, aut aluminoſum, aut decoctione herbarum, radicum, aut rerum aliarum paratũ. Cõſtat hic Hippocratẽ de ſimplici balneo ſolũ

agere

agere,nam de ſolius aquæ lotione. Conſtat quoque in balnea communia ſolum abire eos qui bene valent,aut duci eos qui ægrotãt cronicè,qui enim ægrotant acute,vt perineumonici,aut pleuritici,domi labantur priuatis balneis iuſta lectos,proinde Hippocrates de priuatis agit hic,quãquàm quædam dicit in commune ad omnia balnea pertinentia. Nan commendat in primis balneum in commune, ꝙ vtiliſsimum ſit,& opem ferat vtẽtibus in multis morbis. Merito ſane eſt ad multa vtile: nã humectat,coquit,& laxat,& inde medetur areſcentibus,morbos maturat, euacuationes manifeſtas promouet,inſenſibiliter euacuat, & laſsitudines doloreſq; ſoluit. Neque tamen omnibus vtendum balneo eſt,neque æquè omnibus,ſed ad aliquos quidem aſsiduè,ad aliquos rarò,ad aliquos omnino vtendum non eſt balneo,adhibitis quibuſdam diſtinctionibus,quas decimo li. methodi ex profeſſo Galenus ſcripſit, Eæ ſunt, Qui cruditatibus laborãt aut nimia quorũcunque prauorum ſuccorum redundantia,aut multitudine ſiue quæ ad vires,ſiue quæ ad vaſa dicitur,aut inflãmatione aliqua interna,aut citra hęc fluxione aliqua periculaſa,hi omnes ad balneum ducendi non ſunt: neque ſane alij,in inuaſione,vel incremẽto paroxyſmi,neque ante inclinationem. ci-

tra hæc autem ad plurimos morbos eſt maximè opportunũ remedium balneũ. Ad vtendũ verò pluries aut minus, præcipua conſideratio præter neceſsitatẽ quæ ex affectione pendeat, eſt, qua conſuetus ſit balneo aut deſuetus homo. Verùm hęc Hippo. ipſe docebit. Cũ ad omnia auxilia quibus medici vtuntur, neceſſaria ſint inſtrumẽta idonea, & idoneus apparatus, ad rẽ rectè peragendã, tñ ad balneũ multo magis, & multo cum maiori periculo carere re quapiã ad apparatũ pertinẽti, poſsit, qui balneo vtitur, quã qui quodcũque aliud auxilium ſuſcipit: & apparatus balnei, eſt multo minus paratu facilis. Nã quoquis ſanguinẽ mittat, aut expurgetur, aut clyſterẽ recipiat, nunquã deeſt, tñ quo balneetur, raris domibus eſt Proinde Hippo. apparatũ totũ deſcribit, dicitq; nõ ſemel, ſiquid deſit, abſtinendũ à balneo eſſe, etiã ſi alioqui putetur futurũ vtile. Eſt aũt (inquit) cũ minus vtendum eſt, propter malũ apparatũ hominum: in paucis enim domibus parata ſunt inſtrumẽta, & qui miniſtrent vt oportet: (cõſtat eũ loqui de priuatis Balneis) ſi autẽ non labetur perbellè, id eſt nulla re ad optimũ apparatũ neceſſaria deficiẽte, lędetur non parum. Nimirũ balnea, vt, ſi rectè quis eis vtatur, ſunt vtiliſsima, ita ſiquid deſit, periculoſa. Deſcribit deinde apparatum neceſſarium &

quæ

quæ à miniſtris agi debent, dicens, nam & tugurio ſine fumo opus eſt (fumus enim replebit caput mordēte ſpiratione) & aqua larga ac balneo copioſo (ad immergēdū ſcilicet corpus ac ſi quæ corporis pars extra balneū relinquatur, perfundendū) & nō largè (inquit) affuſo, niſi ſanè ita opus fuerit. Quod vt intelligatur, ſcire oportet, quoſdam eſſe balneandos blandiùs, quoſdam vehemētiùs, aut (vt ita dicatur) duriùs. Qui blandius labantur, non largiter & vi quadā affuſſa aqua, ſed parcius, & velut tantū admota labantur, ipſi quidem nihil agē tes, ne vociferantes quidem, ſed omnia peragentibus miniſtris, neque fricantur, neq; ſtrigili ſiccantur, ſed admotis ſpongiis, aut linteis: & per breuē viam ducuntur ad ſolium aquæ, eſtq; (nequid laborent) facilis aditus & exitus balnei: labātur verò ita, qui cū magna extenuatione, vt hectici, labantur, aut ægrotantes morbo acuto, vt perineumonici aut pleuritici, aut ardente febre laborantes. Neutri enim horum laborare plurimum poſsint. Alij in balnea deſcendunt, robuſti adhuc, neque ægrotantes acutè, ſed ob morboſos quoſdam apparatus, aut diuturnas paſsiones. Hi durius labantur, nam aqua in eos largè & violenter infunditur, & ipſimet ſeſe labant, & manibus fricant: longa

Digitized by Google

an breuis via ad balneum ſit, facilis an diffici lis aditus & exitus, nulla cura eſt: & fricantur in balneo (fortiter præcipuè qui ob ſcabiem, aut lepram, aut denique vitium cutis labantur) ſmegmate aliquo, ſeu medicamento exterſorio, aut fricatorio, vt ſapone, aut furfuribus, aut fabacea farinaceauæ farina: quibuſquidē medicamentis qui debiliores ſunt non debēt vti, ſed lotione ſola, & inunctione ex oleo. Quòd ſi ſimul cum deſiccatione corporis aut morbo acuto accedat affectio aliqua cutis, aut ob ſorditiem cutis ex ceratis aut cataplaſmatis quibus quis antea ſit vſus, opus ſit deterſione quapiam, ea fiet moderate pauco ſmegmate, & eo diluto, vt pro ſapone, eius ſpuma ex aqua. Et id quidem abluetur à cute cito ſuper fuſa aqua. Enarremus ergo nunc verba eo redeuntes vnde egreſſi ſumus. Loquitur de balneandis per acutos morbos, quique tractandi ſunt blandiùs, proinde dicit, & non valde largè affuſo, niſi ſane ita opus fuerit (hoc dicit quia ſunt alij qui tractandi ſunt durius, ne quis exiſtimaret nullum eſſe aliter balneandum, quàm hic dicitur) & magis quidem non fricari expedit, ſi autem fricetur, ob ſordes ſcilicet cutis, aut eius aliquod vitium, vti oportet ſmegmate calido, & multiplici, hoc eſt multa aquæ in ipſum infuſione facto multipli

ci,

Digitized by Google

ci,itaque diluto pluſquam quis exiſtimet , vt ita vires amittat:calido vero actu , vt,remiſſis etiam viribus,poſsit extergere, nã & ſola ipſa aqua calida abluit & extergit : Et affundere non pauca & celeriter diffundere,hoc eſt poſt quam ſmegma dilutum & calidum admoue ris,non permittere diutiùs ibi conſiſtere , ſed affuſa inſuper in corpus non pauca aqua,celeriter diffundere,ac diſſoluere . Breui quoque via ad ſolium opus eſt,& ad facilẽ ingreſſum & facilem egreſſum . Eſſe autem & eum qui lauatur moderatum ac tacitum , & nihil ipſum facere,ſed alios perfundere & fricare . Hæc omnia,ne ille laboret:quæ addit, ne alia ratio ne lædatur. Multam temperaturam aquæ paratam eſſe,hoc eſt habere ad manus copiam aquæ variè temperatæ,ne deſit tepida & paulo calidior & frigidior, vt erit opus . Hoc autẽ fit,paratis calida & frigida ſeorſum,& infuſis vt res exiget,ſi balnei aqua calidior quàm opus ſit,eſſe videatur,infuſa frigida : ſi videatur fieri iam frigidior,infuſa calida. Et infuſiones(inquit)oportet celeres fieri. Sed quo pacto cũ antea prohibuerit largiter affundere,nunc iubet celeres infuſiones fieri? Si enim licet celeriter infundere,certè & cum impetu infundetur,ita autem nihil prohibet & copioſe infundere. Certè hic rectè mihi videtur Gal.inter

terpræcari, celeres dici, infuſiones crebras. Nimirum cùm ægroti qui lab ãtur, raro toto corpore ſint ſubmerſi, neceſſe eſt in partem corporis, quæ extra eſt, aquam infundi, ne autem pars nuda, deſtituta ab aqua, alteretur ab aëre oportet crebras & citra intermiſſionẽ fieri infuſiones. Et quoniam hæc corpora blãdius tractari, neque fricari debent, ſpõgijs oportet vti proſtrigili. Nimirum in balneis vti ſolebant ſtrigilibus duris, ex lapide, aut metallo quopiã aut duriſsimis lignis, ad extergendas ſordes. In his verò quos duriter fricare timemus, ſiccare debemus corpora admotis ſolum ſpõgiis, aut linteis, neque his ſummè ſiccare oportet, ſed nondum valde ſiccum inungere corpus, oleo ſcilicet communi quo in poſtrema balnei parte vtebantur, ne recens rarefacta à balneo, læderentur ab aëre corpora. Verum etſi reliquũ corpus exactè ſiccari, nihil intereſt, caput ſiccari debet quam maxime poſsit, & ſpongia extergi, quia ſiquid humoris in capite relinquatur, catarrhi inde excitabũtur, qui in omnibus huiuſmodi morbis ſunt periculoſiſsimi. Eadẽ ratione caueri debet ne refrigerentur extrema, neque caput, neque reliquũ corpus. Hæc de apparatu ad balneũ neceſſario. Dicit mox quædam pertinentia ad balnei horam: Neq; oportere mox ab accepto cibo, vti balneo, ne-

Digitized by Google

que mox à balneo, accipere cibum. Quia ſiue recens accepto, vtaris balneo, ſiue antequam motus balnei conquieuerit, accipias, cibus diſtribuetur intempeſtiue, & coquetur malè, naturali calore cum ſanguine verſus cutem euocato. Neque ſolum à balneo totius corporis abſtinendum ab accepto cibo, ſed & partis cuiuſpiam. Non enim mox ab accepto cibo vtendum capitis aut hypochodriorum irrigatione inquibus morbis ijs vtimur, niſi raris quibuſdam paſsionibus, vt cum caput irrigamus cōciliandi ſomni gratia, tūc enim à cœna vix deborata labamus, nimirū, vt id ipſum fiat, quod in aliis ægrotis timemus, repleatur ſcilicet caput. Eadem ratione licet areſcētibus dare, vix dum à balneo egreſsis, quin & in ipſo balneo lac, aut ſuccum alium humectantem, & mutationis facilis. Quia enim mutationis facilis eſt, non lędit etſi properet diſtribui, & cito multunque diſtributum imbuit corpus penitiùs, humectatque magis. Tandem dicit, magnam partem tribui oportere ægrotanti, hoc eſt plurimum agendum iuſta illius conſuetudinem, ſi ſanus valde amicus balneorum fuerit, & conſuetus labari. Appetunt enim magis hi, & iubantur loti, & lęduntur non loti. Itaque qui conſueti ſunt labari, aut toto corpore, aut capite, aut cruribus, non niſi

maxi

maximis cauſis ſunt ab ijs lotionibus omni no arcendi, quod ſi affectio perſe non impe diat, ſunt etiam labare cogendi. Vnde redar guitur quorundam vulgarium medicorum r ligio, qui ne manus quidem calida permittũ ægrotis labare, neque mutare lineas tunicas neque ſyndones lecti, etſi inunctionibus max mè maculauerint, ſed multos mũditiei aſſue tos, ſorditie conficiunt.

57 *Congruit autem omnino magis in perinet monijs, quàm in febribus ardentibus, etenim mitigat dolore lateris, pectoris, & dorſi: ſpu tum maturat, & educit, & facilem reſpira tionem facit, & laſsitudines ſoluit, emollit e nim etiam articulos, & cutem extremam: e vrinas ciet; & capitis grauitatem ſoluit, & nares humectat, bona igitur balneo tot ſunt, quibus omnibus eſt opus. Verùm ſi in præpara tione deficiat vnum quiddam, aut multa, pe riculum eſt, vt balneum non proſsit, ſed ma gis lædat. Vnum enim quodcunque ipſorũ ma gnam læſionem affert, non præparatum à mi niſtris, vt opus eſt.*

INcipit dicere in quibus affectionibus proſ ſit, & inquibus lædat balneũ: quãquã ego di

Digitized by Google

xi iam antea ipſa neceſsitate enarrandi priora verba, coactus hãc tractationem anteuertere. Dicit cõgruere in perineumonicis magis quã in febribus ardentibus. Quia calidum cum ſit & humidum, maturat ſputũ, & educit, atque ita tollit dolorẽ, lateris, pectoris, & dorſi, quæ pars poſterior thoracis eſt. Quæ omnia ad perineumonias ſunt apprime neceſſaria. Sed cur ad perineumoniã meminit doloris lateris? ſuſpicor hic perineumonias vocare non pulmonis ſolum inflammationẽ, ſed omnẽ intra thoracem conſiſtentem, ob cõmune accidens difficilis reſpirationis, ac proinde vſum eſſe voce multitudinis, dicentẽ, in perineumonijs. Sed dices, ſi rectè antea diximus atque ex Gal. ſententia, vtendũ nõ eſſe balneo in ijs quibus multitudo, aut magna cacochymia, aut ad fluxiones magnus apparatus, aut inflãmatio interna, quo pacto poſsit cõgruere perineumoniæ, cui certe ea omnia adſunt? Nõ profectò antequã fluxio ceſſauerit, & maxima pars copiæ miſsione ſanguinis, ac fortaſſe etiã pharmaco, euacuata ſit, & tumor ſubſidere inceperit: tunc enim fluxionis periculũ deſiit, & concoquendi ac excreandi neceſsitas inſtat. Cum itaq; inflãmatione in parte aliqua interna cõſiſtente balneũ denegat Gal. ęquũ eſt intelligere, ante inflãmationis inclinationem. Voco aũt nunc in-

Digitized by Google

clinationem inflammationis, eã quæ eſt ipſius tumeſcentiæ. Tunc ergo vtilius eſt perineumonicis quam ardente febre laborantibus: nõ quod his quoque vtile non ſit ſi tempeſtiuè ſuſcipiatur, puta magna parte excrementorum vacuata, & ſuccis iam coquẽdis, ſed quod plures vtilitates perineumonicis prę̨ſtet. Illis enim reliquias ſuccorum inuenis coquit, calorem tẽperat, & quaſdam euacuationes, ſi fiant, promouet: his, prę̨terea & ſputum maturat, & educit, & ſpirationem facilem reddit, mitigat dolores pectoris, & laterum, & dorſi. Dicit dein de Hippo. alias balnei laudes, quæ non ad perineumonicos ſolum aut febribus ardentibus occupatos pertinent, ſed in commune dicuntur. Soluit ſcilicet laſsitudines, nam emolit articulos & cutem extremam laxat. Quare ſiue ſpontaneis ſiue non ſpontaneis laſsitudinibus quis teneatur, nulla ratione mellius ſibi proſpiciet, quàm balneo, niſi tãta multitudine aut cacochymia teneatur, vt opus ſit prius mittere ſanguinem aut expurgare. Velut ſiquis ex longo itinere laſſatus veniat, ſi multitudine ſe ſentiat laborare, bene fecerit mittens ſanguinem prius deinde balneo vtens, aut ſi ſimul bilis aliquid quod notatu dignum ſit collegerit, aliquid etiam ante balneum accipiens, cibi leuioris, qui aluum leuiter ſubducat, vt caſiæ fiſtularis.

laris. Si autem nihil horum habeat, balneo recreabitur: quòd ſi neque tantam multitudinẽ cacochymiam ve ſentiat, vt illis euacuationibus cogatur vti, neque tam exiguam, vt in balneum audeat ingredi, in ea hæſitatione, ſatius ſit abſtinere ab vtriſque & à victu attemperáte & quiete ſola, remedium petere. Ita & qui ſponte laſſatum ſe ſentit, ac proinde morbum timet, niſi multitudinem aut magnã cacochymiã ſentiat, & alioqui labari conſueuerit, balneo ſe poſsit præſeruare: alioqui manifeſtis euacuationibus debet vti, præ cautionis gratia: vterque tamen ſi multitudine aut magna cacochymia laborans balneũ ingrediatur, morbos inde ſibi fecerit, in quos fortaſſe alioqui non incidiſſet: plenus, fluxiones multas, atque ita fortaſſe periculoſas inflammationes: cacochymus, rigores mox, deinde & febres putridas. Vnde fit, vt cum laſsitudine phlegmonoſa nunquam ſit in balneum eundum, ſed ſecandum venam prius, cum tenſiua aliquando, cum vlceroſa autem ſæpius, ſemper autẽ quibus dictorum nihil magnopere ſubſit, & cõſuetudo ſit labandi. Addit Hippo. & vrinam ciet: quæ verba aut ſeorſum accipi poſſũt, aut quaſi ea verba antea dictorũ cauſam cõtineãt. Nã balneũ vrinã ciere poteſt, & vrinã ciẽs, laſſitudines ſoluit. Nã vt aphoriſmo. 74. ſect. 4.

dicitur, vrina multa & craſſa in febribus quas laſsitudines commitantur fieri ſolet, & libera re ab abſceſſu in articulos. Eadem ratione ſoluet laſsitudines, & faciet plurimum ad articulorum emollitionem. Ciet vero balneũ vrinã laxans vias, & liquans ſuccos, atque ita faciẽs exire, ſiquid obturat. Eadem ratione prodeſt etiam mulieribus quibus menſtrua non fluũt, ob viarum anguſtiã, & vterorum denſitatẽ, & ſuccorum craſitiem, atque adeo multas quæ his cauſis non concipiunt, ad cõceptiones red dunt idoneas. Capitis etiam grauitatem ſoluit & nares humectat. Conſtat verò narium humectationem deſiderari, in iis ſolùm, quibus ſiccæ ſunt plurimum: quibus ſi caput doleat, conſentaneum eſt, narium humectatione ſolutum iri. Nã euacuabitur doloris cauſa. Humectantur verò quæ ſiccę erant nares, cùm quod crudum erat coquitur, quod concretũ liquatur, quod ſiccũ humectatur, quod adſtrictũ laxatur. Hæc verò facere natũ eſt balneum. Vt ergo pectoris dolorem ſoluit, educens ſputum ita tollit dolorẽ capitis, humectans nares. Hęc omnia bona præſtat balneum, verum eſt periculoſum auxilium, vt antea etiam dictum eſt, ſiquid eorum quæ ad apparatum pertinẽt, deſidereretur.

Mini-

Digitized by Google

59 *Minimè autem tēpeſtiuum eſt labare quibus aluus humidior eſt quā conueniat, verùm neque quibus ſiſtitur magis quā conuenit. & non eſt ſoluta prius, neque eos quibus vires lā guent, labare oportet, neque faſtidioſos, aut nauſeabundos, neque eructantes bilioſum: neque quibus ex naribus ſanguis fluit, niſi fluat minus quàm oportet (noſti autē opportunitates) ſi verò minus quàm expedit fluat, labare Siue totum corpus pluſquam alia iubet, ſiue ſolum caput.*

GAl. intelligit non oportere labari eos quibus aluus humidior ſit quā cōueniat, quia excrementa rapientur in corpus, & ſiſtentur deiectiones: Ego verò non ob hoc ſolum (ſæpe enim hanc ob cauſam labare oporteret, eos quibus eſt diarrhæa, vt ceſſaret ſcilicet) ſed quia ſi ſuccorum vitioſorum plus eſt, quā vt à balneo reuelli verſus cutem poſsit. magis ſoluetur aluus liquatione ſuccorum, & laxatione humectationeq; inteſtinorum, & vaſorū quæ ad illa pertinent: ſin autem tam exiguū excremētorum iā reſtat, vt à balneo diſtrahi poſsit, ſatius ſit iā iam ſponte ceſſaturam diarrhæam dimittere, quā ob rem minime neceſſariam, corpus totū vitiare. Sed neque quibus ſiſtitur

Digitized by Google

magis quã conuenit balneum concedit; addens verò: Et non eſt ſoluta prius, cauſam apperit. Nimirum quibuſdam eſt alui adſtrictio, quę ſuccedit copioſę alui ſolutioni, vt plærunque expurgationi ex pharmaco. Tunc nihil eſt incommodi, ſiquis balneo vtatur, ſin autẽ non prægreſſa euacuatione, adſtricta ſit, plurimũ fecum, & ſordium continuerit. Diximus autẽ antea pleno alimentis ventre labandum non eſſe, quanto minus, pleno excrementis. Labare igitur tales non oportet, niſi aluus ſit ſoluta prius. Nimirum ſi illos ad balneum ducere aliqua ratione cogamur, debem⁹ clyſtere prius excrementa ſubducere, vt admittendum ſanguinem ſolemus facere. Neque eos (inquit) quibus vires languent, labare oportet. Nimirum auxilium hoc euacuatorium eſt non inſtrenuè quapropter vires deſiderat quibus feratur. Nõ eſt autem ꝙ medicus contẽnat, eam euacuationẽ quæ balneo agitur, quaſi exiguam, & minimè dignam mentione, mihi enim contigit videre ex vna longiuſcula, & cum vehementioribus ſuperfuſionibus facta, lotione, in balnei aqua, ſordium & lentæ pituitæ & craſſæ, et quæ non videri ſolũ, ſed in longum etiam trahi digitis & palo poterat, plus eo quod per copioſiſsimam miſſionem ſanguinis duci ſolet,
haud

haud abſimile ei quod in pelui, ex venæ ſectio ne in talo, apparere conſueuit. Itaque viriũ rationem habere oportet. Nõ tamẽ proinde hecticos à balneis arcebimus, ſed pro virium ratione lababimus, plus aut minùs, blandius aut durius, atque aliquos quidem nullatenus. Neque faſtidioſos, inquit nec nauſeabũdos nec eructãtes bilioſum, nimirũ hæ notæ ſunt cacochymię magnę, per quã negauim⁹ labari oportere. Neq; quibus (inquit) ex narib⁹ ſanguis fluit niſi fluat minuſquã oportet: ſi verò minus quã expedit fluat, labare expedit: ſiue totũ corpus vtilitatem capiat à ſanguinis fluxu, pluſquã ab alio quopiam auxilio, vt qui multitudine toto corpore laborant: ſiue caput ſolum, vt quibus id ſolum plenum eſt. Huius cauſa haud dubie eſt, ꝙ balneum promouet fluxionẽ ſanguinis, liquans illum, & laxans venarum oſcula. Cõſtat verò hoc intelligi de balneo aquæ calidæ aut tepidæ. Immerſio enim in frigidam, ſiſtit ſanguinis fluxiones, quod mulieres quotidiano experimento didicerunt, ac proinde frigidæ occurſum, cum menſtrua illis fluunt, reformidant. Nos quoque frigidæ infuſione, & partibus quibuſuis corporis in frigidam demiſsis, ſcimus fluxum ſanguinis ex naribus ſiſti ſolere, atq; adeo vndecũq; ſanguis fluat, admotis frigidę proderit, pręterquã

ſi ex interna parte fluat, ac precipuè ſi ex pulmone, tunc enim refugiens vertus cor ſanguis fieri poteſt vt circa pulmonem magis redundet. Verum calidum balneum omnes ſanguinis euacuationes auget, & proinde vitãdũ eſt, niſi cũ euacuatio eſt opportuna, neque tñ procedit ſatis pro indigentia. Dicit per parentheſim, noſti autem opportunitates: quaſi dicat, occaſiones ſanguinis euacuationi opportunas, non eſt præſentis loci ſcribere, ſed ex aliis reſcire oportet, ex operibus ſcilicet quibus decriſibus agitur, & bonæ ac malæ iudicationis cõditionibus. Sunt verò multa ad hanc rem pertinẽtia, ſparſim ſcripta in aphoriſmis, prognoſticis, & epidemiis, ac fere aliis omnibus Hippocratis libris.

Si igitur apparatus ſint conuenientes, &
ægrotus bene ſuſcepturus ſit balneum, labare
60 *oportet quacũque die; eos autem qui balnea a*
61 *mant, etiam bis in die labans, nihil errabis. Vti*
autem balneis, qui totis ptiſſanis vtantur, mul
to magis contingit, quam qui ſucco ſolum vtũ
tur, contingit autem & his aliquando: mi-
62 *nime autem iis qui vtuntur ſolo potu: eſt*
autem cùm & his contingit. Coniectare au
tem oportet, iis quæ antea ſcripta ſunt:

qui

quibus, in ſingulis victus modis, balneum ſit futurum vtile, & quibus, non. Eos enim qui magnopere indigent aliquo horum bonorum, quæ balneum facit, & in quibuſcunque balneum prodeſt, labare, quibus autem nullius horum eſt neceſſitas, neque vllum eſt ipſis ſignorum, ex quibus labari confert, non oportet labare.

CItra conuenientem apparatum labandũ non eſſe, etiam ſi res alioqui balneũ poſcat, & conſuetudinem hominis, in hac conſultatione maximum habere momentum, dictũ iam antea non ſemel eſt. Illud nũc addit, multo magis audendum eſſe labare eos quibus demus totam priſſanam, quam quibus cremorem, & quibus hunc, quam quibus ſolum potum. Quòd vt ſuſpicor, eadem cauſa dicitur, qua priùs iuſſerat cauere à balneo, eos quib⁹ vires languent. Nimirum vt debilitatos timemus euacuare, ita etiam eos qui tenuiſsimo vtũtur victu, quia metus eſt ne nõ poſsint vtrumque ferre, & euacuationem & inediam, atque hac cauſa nonnunquam, venam ſecturi, vel etiam in ipſa ſectione, pycrocholis cibi aliquid damus, alioqui non daturi, melius cen

ſentes, vt certè eſt, in iis quibus inedia ſola nõ eſt futura ſatis ad perſanandum morbum, & metus eſt, ne non poſsint vtrunque tollerare, inediam propter euacuationem, quam euacuationem propter inediam dimittere. Rarius itaque ferre poterunt balnea, vtentes ſolo potu, quam ſucco, & hoc, quam qui ptiſſana. Atque aliquando ob balneum dabitur ſuccus, cui alioqui daretur ſolus potus, & ptiſſana, cui daretur ſolus ſuccus. Fieri nihilominus poteſt, vt is etiam qui ſolo potu vtatur balneo indigeat, & ſuſtinere poſsit, ob robur virium, & morbi breuitatem. Itaque in omni victus modo, eſt qui balneo vti debeat, & qui ſecus, diſtinguetur autem ex iis quæ dicta ſunt.

Digitized by Google

LIBER QVARTVS.

CAVSVS autem fit, cum ſiccatæ venulæ in æſtiuo tempore trahūt in ſe ipſas ſeroſſas & bilioſas humidetates & febris multa detinet, & corpus ab oſſaria 2
laſsitudine detentum, delaſſatur, ac dolet. Fit 3
autem plærunque ex longo itinere, & ſiti longa, cum reſiccatæ venulæ ſeroſas & calidas fluxiones trahunt.

MAgnopere dubitabat Galenus, ſit hic liber quartus, Hippocratis an non, quia ſunt in eo multa quæ, & ſentẽtijs & verbis, illius viri eſſe videãtur cõſona, multa etiã q̃ nullatenus. Mihi in hac hęſitatiõe certũ eſt, vt ſoleo, libri enarrationẽ aggredi, quaſi Hippocratis ſit, & ſi quid omnino indignum occurrit, admonere. Incipit nunc Hippocrates præſtare tractationem, quam pluries antea pollicitus eſt, de ſingulis morbis acutis & eorum curationibus, atque omnium primo agit de

de febre ardente, dicens imprimis eſſentiam & modum quo gignitur, deinde eius ſigna, poſtremo curationem. Noſſe autem oportet nomen cauſi, ſiue ardentis febris, non ob partem aliquam affectam inditum eſſe, neque ob ſpeciem aliquam ſucci, ſed ob maguitudinem & qualitatem ipſius caloris, quod ſcilicet ſit multus, mordaxque toto corpore. Itaque febris ardens eſt, per quam totus homo vri videtur. Fieri poteſt ob inflammationem aliquam internam, vt hepatis, pulmonis, ventriculi ſepti tranſuerſi, meſenterij, aut alicuius inteſtinorum: vel citra affectum vllius partis. Quæ ex partis inflammatione eſt, nomen aliud habet quam ardentis febris, nam ab inflammatione potius dicitur quam à febre, vt perineumonia hepatitis, aut pleuritis: Quæ citra omnem partis affectum, fit vrẽs febris, cauſus propriſsimè appellatur. Conſtat verò talem continuam eſſe. Nam intermittens, non poteſt adeò vrere, cũ intermiſsione corpora recreentur: Neque ſanè talis ex quibuſcunque ſuccis nata ſit fieri, ſed ex ijs ſolùm, qui vri plurimũ & vrere poſsint, ij ſunt bilis flaua imprimis, poſt hanc verò & ſalſa pituita. Itaque exquiſitiſsima febris ex bile ſyncera fuerit. Eſt verò ea febris non ſemper æquè acuta, nam neque ipſa bilis ſyncera, æquè acris, ſed vt hæc & pl⁹

& mi-

& minus acris, ita illa & plus & minus acuta, vt quædam vel vſque ad quatuordecimum prorrogentur, quædam non vltra primũ quaternarium. Porrò quædam harum ex procatarticis cauſis naſcuntur, vt longa mora in ſole, longo itinere, aut exercitatione nimia, ſiti quã pertinaciter tolerauerit: quædam ſine his, interiùs incipiente putredine cientur, vt ſcilicet aliæ omnes febres putridæ. Conſtat hic Hippocratẽ præcipuè agere de cauſo acutiſsimo exactè, & qui à cauſis externis incipiat. Ex ijs verò quæ dicit, præſtabitur nobis anſa, quæ de alijs cauſis, aut aliter genitis deſiderantur, addendi. Fit (inquit) cauſus, cum ſiccatę venullæ, æſtiuo tempore, trahunt in ſeipſas, ſeroſas, & bilioſas humiditates. Venulas vocat, capillares venas & arterias, quæ in carnibus & toto corporis habitu ſunt. Hæ ante aliãs exhauriuntur & ſiccantur, cum quis aut lõgum iter agit, aut longã trahit morã in ſole æſtiuo, ſiccatæ verò ſuggunt ex alijs, ſuggunt verò ante alia ichores, ſeu tenues acriũ ſuccorum partes: nam extrahentur hæ faciliùs, vt tenuiores: & demittentur faciliùs ab alijs, vt mordatiores: gignentur verò multæ (vt hac quoque cauſa facilè trahantur) vrendo corpore. Sunt verò bilioſæ, & ſeroſæ humiditates in venis, quod in vlceribus, ſanies aut ichor: excrementitius

ſuccus

ſuccus, tenuis bilis & ſeri particeps. His tractis ad exiguas venulas, incipit totus corporis habitus æquè ardere. Conſtat verò nõ ex his, quæ ad carnes tracta ſunt, ſolis, pendere febrem (alioqui eſſet intermittens) ſed ardere ſimul incipiente toto corpore, comburitur bilis in magnis arterijs, ardetque pariter totus homo, interi⁹ & exteri⁹, idq; maximè ac ꝓpriſſimè cauſus eſt. Fit verò hoc æſtiuo tẽpore, tũc enim exuri maximè euenit: non quidẽ eo ſolũ tempore, quo ortis iam pleyadis non dum ortus eſt arcturus, ſed ſi antea etiam, aut poſtea, eueniat magum eſſe calorem. Nam quod ad conſiderationes medicas attinet, temperie definiuntur tempora, melius quam menſium numero, aut aſtrorum exortu. Sed neque ita neceſſe eſt cauſum ſub æſtiuo ſole fieri, etſi tunc temporis plerunque fiat. Non ſunt enim ſemper congruentes tempori morbi, neque ſolus aër noſtra corpora afficit, poſſuntque alijs cauſis fieri, vt cauſus ex vini meri potu, & acrium eſu, etiam tempore frigido. Verùm Hippocrates eius meminit generationis cauſi, quæ & frequentiſsima, & talium cauſarũ, æſtiui ſcilicet temporis, itineris longi, & ſitis longæ. Narrans quæ accidunt ita affecto, dicit, & febris multa detinet. Videtur autem

hoc

hoc fruſtra dictum. Quid enim aliud eſt, cauſus, quam febris multa? Calor ipſa febris eſt, verum quia tangibile quiddam & ſenſui occurrens eſt, induit rationem ſigni, agnoſciturque febris tactu, quam dignotionem vocamus ex eſſentia propria. Calor itaque qua præter naturam afficit ægrotantem, febris eſt, quam tactum medici, ſignum. Cum ergo dicit, febris multa detinet, iubet vti calore vt ſigno. Et corpus (inquit) ab oſſaria laſsitudine detentum, delaſſatur. Galenus laſsitudine vlceroſa commentatur teneri hominem, ſequutus quod conſentaneum videtur, autoris verba diſimulanter præteriens (niſi fortè aliam habuit in ſuo codice lectionē, quæ nunc nō extet) mihi verò ea, quę mox addit, declarant, Hippocratem hoc ſignum ſcribere, non vt cauſi per ſe (non enim eſt) ſed vt ita geniti, ex longo ſcilicet itinere, aut nimia exercitatione (nam eadem eſt ratio) qui enim his cauſis defatigari, in cauſum incident, oſteocopon, ſeu oſsium laſsitudinem, neceſſario patientur: quia oſsium ligamenta ad articulos, & capita muſculorū, ob inſignem laborem, allicient ad ſeſe ichores, plus quam aliæ partes, vnde & in ipſas membranullas, quibus veſtiuntur oſſa,
qui-

quibus perioſti nomen eſt, imbibentur. Hinc verò fiet meritò oſtocopos. Igitur quaſi declaret, in quibus ardentibus febribus ea laſsitudo ſit, addit, fit autem plærunque ex longo itinere. Addit rurſum, & ſiti longa. Sitim nũc ponit in cauſis, paulo poſt ponet in ſymptomatis, neque mirum, vtrunque enim eſt. Multi enim febre ſunt correpti, quia ſitim plus ſatis ſuſtinuerunt, moxque orta febris, ſitim facit. Velut metus & meſtitia diu durantia, melancholiam afferunt, quam ortam deinde ſequuntur. Noſſe verò oportet, quæ huiuſmodi ſunt in morbis, ſymptomata inquam & cauſæ ſimul: vt quo ad fieri poſsit, illis occurramus. Quæ enim cauſa non dum ortum malum potuit facere, ortum iam augere poterit. Vt ergo curamus melancholicos à metu & meſtitia ſemper arcere, ita febricitantes ardẽte febre, non admodũ debemus permittere ſitim pati.

Sent.a 4.

Fit autem lingua aſpera, & ſicca, & nigra valde, & circa ventrem mordetur et dolet: deiectioneſque liquidæ & pallidæ fiunt, & ſites fortes inſunt, & vigiliæ, quãdoque verò & mentis emotiones.

Hæc

HAEc ſunt ſigna febris vrentis, quorum omnium cauſæ ad exuſtionem, & bilem referũtur, Vrens enim calor facit linguam ſiccam & nigram, & ſiccitas aſperam. Meritò verò febris ardens in lingua maximè ſeſe prodit, quia ea pars expoſita eſt aëri, q̃ expiratur ardẽte febre calid⁹, & crebro trahitur ac redditur. Vt enim febris major eſt, ita reſpirandi vſus major, quare & reſpiratio major, celerior, & crebrior, & calidior, & quo hæc magis habet, eo linguã magis ſiccat. Ita fit vt linguæ ſiccitas referat febris vehementiam, præterquam quod & fuligines excipit, ex pulmone, ventriculo, hepate, & capite. Nigra etiam lingua fit exuſtione, vt & res alia quæcunque humoris alicuius particeps, nigreſsit fumo obducta, quin & vt linguam arietinam aut bubulam, videmus igne exuſtam, nigram fieri. Verum oportet ſcire aliquando nigritiem linguæ non fieri exuſtione, ſed nigri ſucci redundantia. Nam & Hippocrates. 6. epid. dicit, nigram linguam ſignificare melancholiam, cõſtat verò in ardente febre non ob melancholiam eſſe linguam nigrã, ſed ob linguæ ipſius exuſtionem, tametſi omnibus flaua vſtione in atram abit, antè tamen quam in melancholiam abierit, bilæ adhuc pleno homine, fit lingua nigra in ardente febre. Duplicem itaque

S causam

cauſam habere poteſt, linguæ nigrities, humo-
rem nigrum, vel toto corpore redundantem,
vel in oris partes abſcedentem: aut ingentem
ardorem. Diſtinguitur hoc ex adiunctis. Si ſi-
mul eſt lingua ſicca & aſpera, exuſtionem ſi-
gnificat: ſin auté citra hæc eſt nigra, ſucci ſpe-
ciem. Sites fortes, & vigilias, caloris & ſiccita-
tis eſſe, morſus & dolores oris ventriculi, &
mẽtis emotiones, & dejectiões liquidas, & pal-
lidas, eſſe bilis, vẽtriculũ, aut caput, affligẽtis
aut per inteſtina regurgitãs, res eſt notiſſima. di-
cẽs veò mẽtis emotiones addidit quãdoq;,
quia in febre ardẽte, quæ nõ ob cerebri inflã-
mationem aut ſepti tranſuerſi fit, emotio ce-
rebri non eſt perpetua, vt ſitis & linguæ ſicci-
tas, aſperitas, ac nigrities, ſed quandoque ac-
cidens: nimirum eſt paraphrenitis, in febris
exacerbationibus accidens, & in remiſſioni-
bus conquieſcens. Vbi dicit, dejectio-
nes liquidas & pallidas, conſtat nomen il-
lud ὠχρὰ generatim accipi, vt & ruffa &
flaua eo nomine contineantur. Quia conſen-
taneum eſt, dejectiones ardente febre labo-
rantium eſſe intentioris coloris quam quæ be-
neualentium. Horũ verò dejectiones eſſe ruf-
fas in prognoſtico dicit Hippo. Ergo ita af-
fectorum fuerint flauæ; hæc de ſymptomatis
& ſignis

& ſignis dictæ febris. Contingit autem dubitare, qualia ſint hæc ſigna. Nullum enim eorum eſſe videtur pathognomonicum, & proprium, vt carere eo morbus non poſsit, ſed omnia eſſe videntur è genere ſuperuenientiũ, aut aſsidentium. Nam lingua ſicca aſpera & nigra valde, & vigiliæ & mentis emotiones, ſuperuenientia eſſe videntur, quandoquidem non ab ipſo primo febris inſultu hæc apparẽt, ſed cum iam increuit. Morſus & dolor circa ventrem, & dejectiones liquidæ & pallidæ, videntur eſſe aſsidentia, nullo enim febris tempore fiunt neceſſario, & quocunque tempore poſſunt fieri. Iam verò ſitis fortis, neque ipſa videtur à principio febris fieri, ſed cum iam eſt magna: ſed neque poſtquam ad magnum incrementum febris venerit, & ardentis nomen iam meruerit, neceſſe eſt ſitim adeſſe fortem. Nam vt in aphor. 54. ſect. 4. dicitur, quibus ſiccæ tuſſes parum irritantes in febribus ardentibus, hi nõ ita valde ſiticuloſi ſunt. Porrò ſectione prima primi epidemiωn narratur conſtitutio quædam, febrium ardentiũ, per quas, vt ipſe narrat, non ſitiebant, quanquàm profectò non tuſsiebant. Porrò quam plurima exempla occurrunt, illo opere, febricitantiũ febribus acutis, qui non ſitiebant. Videtur tamen oportuiſſe deſcribi febrẽ ſignis

proprijs & pathognomonicis, ex ijs enim qu
abeſſe poſſunt, nō poteſt teneri certa notitia
Certè Hippocrates non tam diſtinctè conſu
uit tradere morborum ſigna, & ſingula gene
ra ſeorſum, ac Gal. & poſt illum alij. quia et
omnium bonorum fuit parēs, & omnium je
cit velut fundamenta, tamen non omnino ex
coluit neque diggeſit. Quid enim faciendun
fuiſſet poſteris? verum vt vtilium nihil om
ſit, ita quædam non ſatis diſtinxit; velut nun
ſyndromem, ſeu concurſionem ſcripſit ſigno
rum febris ardentis, non quidem pathogno
monicorum tantum, ſed quorundam etiam
aſsidentium, non quoruncunque, ſed eorum
quæ ei morbo ſunt maximè familiaria. Nam
aſsidentia quędam ſunt maximè communia
& quæ multis accidere poſſunt æquè, & cum
morbo nihil habent peculiare: quædam, quæ
etſi propria omnino non ſint, ſunt tamen mo
bo familiaria. Vt aluum ſolutam eſſe, aut ad
ſtrictam, caput dolere, aut crus, & quid vis a
liud tale, omni febri generali poteſt aſside
re, quanquanquam nihil habet magis cū hac
quā cū illa febre, aut hoc magis, quā cōtrariū.
morſus oris ventriculi, & dejectiones bilioſæ
In aſsidētiū ſunt gñe, quia quacūq; febris ar
dēris parte poſſunt fieri, neq; vlla parte neceſ
ſario fiunt, verū fiūnt ſæpe in ea febre, & eius
naturā maximè ſequūtur, ac proinde illi fam

liaria ſunt, & hæc nõ fuit à ratione alienũ in ſignorũ ſyndrome ponere. Vigiliæ ac mentis emotiones ſuperuenientia ſigna ſunt, verũ ſuperuenientium etiam eſt duplex genus, quædam enim quibuſdam morbis tardiùs, quædam citius ſuperueniunt, & quę cito ſuperueniunt proxima eſſe vidétur pathognomonicis. Velut mẽtis emotio quæ phrenitidi & inflãmationi ſepti trãſuerſi eſt pathognomonica, omni febri malignè auctæ ſolet ſuperueni re, tñ cauſo exquiſito ſuperuenit citiùs multo quàm alijs febribus, ac peruigiliũ citiùs etiã. Lingua ſicca, aſpera, & nigra, & ſitis, pathognomonica eſſe videntur, quia a principio febris fiunt, & ipſam morbi eſſentiã ſequuntur, etſi non à principio ſunt hæc magna, ſed cum ipſa febre creſcunt. Neque ſanè ardentis nomẽ meretur febris, anteq̃uã hæc habeat. Verũ ſcire oportet, pathognonomicorũ etiã eſſe duplex genus, quædam enim ita ſunt propria morbo, vt nulla ratione ab eo tolli poſsint, vt deliriũ à vera phrenitide, dyſpnea à perineumonia: quędã per ſeſe ſequũtur ipſã morbi eſſentiã à principio, & cũ eo creſcũt, poſſunt tñ quibuſdã alijs accedẽtibus affectib⁹, aut ſymptomatis impediri, velut pulſus durus pleuritidis, ſi cũ ea perineumonia coniũgitur, tẽperatur, atq; adeò nonnũquã etiã tollitur, atque

adeò corrupto in parte ſenſu, poſsit tolli dolor, manēte affectione. Huiuſmodi eſt ſitis in cauſo, accedēte eī ntuſsi tēperari poteſt, & alienata mēte, aut extincto in parte ſenſu, ceſſare poteſt. Nihilominus cui hæc oīa ſigna aderūt cauſ⁹ erit, & cui erit hic, aderūt ea, aut eorū pleraq;, aut eorū quędā valde inerūt, vt etſi pauca adſint, tñ intēſiōe incendiū ingēs ſignificēt.

Sent.^a 5. 6. 7. 8. 9.

Huic aquæ, mulſæque coctæ, & aquoſæ, quantum voluerit, bibendum dato. Quod ſi amarum fuerit os, vomere confert: & aluū ſubluere. Verū ſi ad hæc non aperiatur, lac aſinæ coquens purgabis. Salſum autem nihil neque acre offerre, non enim ſuffert. Sorbitionē verò donec extra iudicationes fiat, non dabis.

Conſtat Hippo. hic earū ſolum febriū curationem inſtituere, quæ acutiſsimæ ſint exactè, neq; durare poſsint, diutiùs quā quatuor, aut quinq; dies. Nā dicit ſorbitiones verò donec extra iudicatiōes fiat, nō dabis. Itaque loquitur de iis qui ſola aqua, aut mulſa, poſsint trāſigere uſque ad iudicationes, de quibus antea, de mulſa agens, dixit: qui igitur vtitur melicrato ſine ſorbitionibus pro reliquo potu in his morbis, in multis aget proſpere, & rarò infeliciter. Verum hic victus nullis

poteſt

poteſt eſſe ſufficiens, qui vltra primum quaternarium ſint ægrotaturi. His iubet aquã ſolam, aut mulſam, eiuſque quantum voluerit, & nullam aliam ſorbitioné, nihilque ſalſum, neque acre, atque ſi os amarum ſit facere vt vomat, atque aluum ſubluere clyſteribus, aut aſinino lacte. Verũ in hac curatione ſunt quędam digna animaduerſione. Imprimis neque aqua neque mulſa videtur talibus ſatis idonea, vtraque enim antea eſt damnata, quaſi bilioſis ſit bilioſa, eos verò qui ægrotant exactè acutiſsimè, conſtat eſſe bilioſos. Porrò lac quodcunque videtur fore his noxium, quia vt in aphoriſmo dicitur, malum eſt febricitantibus, præcipuè quibus bilioſæ alui egeſtiones in febribus acutis, dictũ verò eſt nuper in his eſſe ſolere dejectiones liquidas, & pallidas, quæ ſanè bilioſæ ſunt. Præterea ſi expurgandi vim habet id lac, male videtur antè iudicationes præberi, cum cruda mouenda non ſint, & vt Galenus in huius ipſius libri comentarijs dicit, euacuationes ſint contrariæ concoctionibus. Præter hæc eſt animaduerſione dignum, nullã hic miſſionis ſanguinis mentionem fieri, cum in ardentiſsimis febribus nullum excogitari remedium maius poſſe Gale. qui Hippo. veſtigijs tantopere in-

 ſtitit,

ſtitit, affirmet. Certè his, neq; aqua, neq; mulſa, dantu, vt medicamenta, ſed pro victu vt diximus; quia qui tam acutè febricitant, non indigent alio alimento. Et vtraq; cauſa, quia inquã, tã acutè febricitant, & quia biliosi ſunt, datur eis mulſa aquoſa. Nimirum hæc, quã meracior, nutriens minus eſt, & bilioſa minus. Neq; ſanè vt eſt morbus acutior, ita ſemper eſt homo bilioſior, ſed præter ipſam acutiem, & conſtitutionem febris, eſt opus alijs ſignis, quibus agnoſcas, quã ſit bilioſus. Nam multitudo ſucci, etiam bilioſi, facit nõnunquam ad morbi lõgitudinem, paucitas ad breuitatem, & cum exuſtione ad acutiem. Proinde Hippocrates addit, quòd ſi amarũ fuerit os, quaſi non ſemper amarum ſit, neque ſemper qui ita febricitat ſit bilioſiſsimus, & cum amarũ non eſt, dari debeat aqua & mulſa, cũ verò eſt, ſatius fuerit pro aqua dare poſcam dilutiſſimã, & pro mulſa oxymeli, aut etiam acetoſum diluti ſsimum. Atqui melicratum in pycrocholis ſolum vituperatum eſt antea: pycrocholi verò pręcipuè dicũtur, quibus os eſt amarũ. Tribuit itaque Hippo. mulſam, quibus amarũ non eſt os, tribuit verò coctam, quia minus eſt flatuoſa, flatus verò inteſtinis ſtercore vacuis, & nullo alio cibo vtentibus, eſſe poſſet noxius. Fortaſſe etiam quia minus nutrit

quam

Digitized by Google

quàm cruda, & aquæ vicinior eſt. Sed hoc leue eſt, quia, vt ipſemet dixit, non adeo nutrit cruda, vt indigeat aliquando, vt hoc emendetur. Datur ergo cocta, quia minus flatuoſa. Quare cum nunc coctam eſſet daturus, & vitaturus crudam, non oportuit fortaſſe priùs dici, tam exiguum intereſſe crudam an coctam quis daret, ſi mel eſſet bonum: nam etſi ſit optimum, cenſet nunc coctam dari. Cenſet verò dari quantum voluerit ægrotus, quia leuiſsimi nutrimenti eſt mulſa, vt vnciatim detur ſola. Potus verò in ardentiſsimis febribus non debet eſſe parcus, quia in hoc febris genere, ex magnitudine caloris periclitatur homo, magis quàm ex re vlla alia. Ponimus enim febrẽ eſſe citra inflammationem vllam partis internæ, neque aliud, quam maximam & ardentiſſimam. Præcipuus igitur ſcopus fuerit attemperatio. Quapropter in hac febre, magis quã in vlla alia, agendum eſt ob ipſam intemperiẽ & minus ob cauſam. Proinde maiori licentia vtendum eſt potu: atque vt creſcit febris, creſcere licentia debet: cunque vt creſcit febris creſcant concoctionis notæ, fiet vt oportet, vt aquæ potus liberior ſit, cum concoctio ſucci iã proceſsit, & euacuationis tempus iam inſtat. Lac his non admodum expediens eſt, omniũ tñ eius generũ, optimum eſt aſininũ, quia ma

S 5 xime

ximè ſeroſum, ac proinde attemperans, & expurgans maximè. Verum ſi aſininum lac optimum, quia ſeroſum, melius erit ſolo ſero vti. Hippocra. verò fortaſſe aſinino lacte vti voluit, vt ſorbitione nutriente ſimul & expurgãte vteretur, & alioqui minime noxia. Expurgatione inſigni Hippocrates non vtitur (ea enim periculoſiſsima eſt in hoc febriũ genere) ſed pro ea vtitur clyſteribus, & facili alui ſubductione, iuxta id quod libello de expurgantibus medicamentis ipſemet ſcripſit, ita dicens. Quicunque igitur à febribus fortibus corripiũtur, his medicamenta purgatoria dare non oportet, donec remiſerit febris: ſin minus, ſaltem non intra quatuordecim dies. Carnes enim eorum & ventres, cum calidi ſint, medicamentum aſſumunt, & nihil depurgantur, et febris maior fit. Et rurſum: Quapropter in febribus vehementibus, medicamenta purgatoria exhibere non oportet. Verum ſi alicui opus fuerit, infuſſum per clyſterem exhibere potes, quotieſcũq; volueris. Hoc enim minoris periculi eſt. Sequutus itaque hic cõſilium hoc, medicamentum verè expurgans nõ tribuit, neq; tamen omnino abſtinet ab aluum ſubducentibus. Quia bilis redundans facile educitur, & magno cũ periculo detinetur interius: Concoctione verò in his febribus min⁹ opus eſt, quã
in

in alijs. Quæ enim exquiſite ardẽs eſt, ex bilis vſtione magis pendet, quã ex cuiuſquam ſucci putreſcentia: ad ea verò quæ vrũtur, non vt ad ea quæ putreſcunt, concoctio deſideratur; ſed attemperatio. Concoctio enim putreſcentiæ eſt contraria, non vſtioni. Sed vt putreſcentiã concoctio, ita vſtionem cohibet attemperatio. De miſſione ſanguinis Hippocrates hic nihil dicit, dicturus tamen eſt paulo poſt, in omni acuto morbo eſſe ea vtendum, ſi adſit robur, & florens ætas. Poſſe verò robur adeſſe ita febricitanti, multo maius, quam multis aliis diuturnis paſsionibus affectis, in quibus mittitur, dubium non eſt, & à me eſt monſtratum lib. 7. conttouerſiarum, vbi indicaui eſſe in febribus ardentibus nonnunquam vtilem, vel vſq; ad deliquium animi ductam, quia pariter eſt & euacuans & refrigerans auxilium. De his quæ Hippocrates docet, hæc noſſe oportet. Sed quoniam ille ſolum eam ardentem febrem curat, quæ primo quaternario finiatur, ſunt autem plurimæ quæ vltra ſecundum producuntur, non erit inutile me à cõmentatione liberum, rationem curandi febres ardentes breui nunc perſtringere, & febris huius peculiarem methodum docere. Ea eſt, in intemperiem ipſam intueri, multo plus, quàm in vlla alia febre, ac proinde aquæ

potu

Digitized by Google

potu largius vti, & aërem attemperare irrigatione, fontibus, & ſtratis foliis, & ventilatione & ſiquid aliud homines excogitauerint. Cibi quoque qualitas huc ſpectet. Procuretur tamen in primis frigida inſpiratio: Procuratur præter dictam aëris attemperationem, admotis naribus, & ori, quæ aërem ingrediẽtem refrigerent: aut frigidis quibuſdam, vt aqua, aut poſca, aut lactucæ folio, peponis væ fruſtulo, ore detentis. Hæc enim omnia recreãt facultatem, ſitim ſedantia, & febri obſiſtunt, inſpirationem temperantia. Eſt verò hoc omnium quæ hac intentione fiunt vtiliſsimũ, quia propius quam alia omnia accedit ad cor. Vt igitur pulmonis intemperies omnium citiſsimè, afferre poteſt corporis ariditatem, ita eius attemperatio maximè ab ea præſeruare, huc etiam ſpectant frigidorum cordis epitemarum admotiones, & balnea aquæ frigidæ. Verùm etſi in attemperatione eſt curatio hæc, magis quàm vllius alterius febris, non tamen eſt in ea ſola. Nam neque intemperies, etſi ſit maxima, eſt nuda, ſed pendens ex bile: ſtudendum ergo eſt illius euacuationi, ad quam natura non æque adminiculatur à principio, atq; poſtea. Proinde attemperantibus non tanta licẽtia vtendum à principio, ac poſtea quàm concoctionis quædam notæ (tenues enim notę in

tam

tam bilioſis morbis ſunt ſatis) apparere incipiant. Tametſi enim non coquatur bilis ſyncera quæ vritur, vt alii ſucci qui putreſcunt, tamen natura ceca hos quoque retinet, tentatq; coquere, atque cum id non poteſt, demittit, deponitque tunc in vrinas quaſdam nubeculas, partim ex bile victa, partim ex cibis Tũc ergo ad attemperationem in his conuerti poſſumus tam audacter, vt omnia quæ dicta ſunt tentemus, & embrocis inunctionibusque frigidis vtamur, atque adeo niſi homo vinoſus valde fuerit, vt repugnet conſuetudo, aut inflammationem aliquam internam habeat, aut ſit naturali calore debilis, aut inſignẽ habeat partis cuiuſpiam nobilis debilitatem, cogẽdus ſit ad copioſiſsimum frigidæ potum. Ita enim fit vt extinguatur febris, atque bilis vomitus ſuccedat, ab aqua quam ventriculus non poſſit capere, aut deiectio humida, ab ea quam inteſtina recipiant, aut copioſus ſudor, ab ea, quæ à calidis corporis partibus affatim rapiatur. Miſsionis ſanguinis duplex eſt occaſio. Nam & primis diebus mittitur, vt bilis aliquid cum ſanguine exeat, & minus ſubſit in venis ſanguinis, qui procedente alteratione bileſcat: mittitur etiam poſtquam febris venit ad ſummum, ſi virtus conſtat, & dictorum aliquid deſit, vt minus dari poſsit copioſus a-

qua

quæ potus: Tunc verò mittitur vſque ad deliquium animi, vt ſimul & euacuetur cauſa, & refrigeretur corpus. Expurgationis etiã eſt occaſio duplex, à principio enim ſi os amarũ ſit, & bilioſũ aliquid in inteſtina inclinet, vtendũ vomitione ex aqua (ſiquid ex frigida timeas) tepida, & clyſteribus mediocribus: aut etiam cibo aliquo leui (ſi plurimũ videatur redundare) vt mercurialis decocto, caſiæ medulla, diapruns vocato, ſero magna quãtitate accepto. Et alioqui, ſi turgeat materia, quacũque die vtere expurgatione: Nũquam tamen in hac febre, ex ſcamonio, aut id recipientibus medicamentis, aut denique aliis quæ acerrima ſint, ſed ex mediocribus, vt rhabarbaro, ex ſero lactis, aut ſerapij roſati multarum infuſionũ, momento. Præter has autem occaſiones expurgãdum non eſt, antequam exactus ſit ſummus vigor. Sed neque expurgatio ſecunda hac occaſione tentanda eſt, ſi iudicatio ſufficiens antecesſit, neq; miſſio ſanguinis illa poſtrema, ſi inſtantis iudicationis apparent notæ ac de medicamentis ſane videtur dictum ſatis (nõ enim multa eorum copia eſt in hanc curationem inſummenda) niſi quæ ſymptomata intercurrãt quibus propria curatione occurrere opus ſit, vt ſi capitis dolor, peruigilium, aut delirium, cogat oxyrrhodinum capiti admouere, aut ſom-

ſomniferum aliquid propinare: aut partis cuiuſpiam alterius dolor, anodinum admouere: aut ob aliud quiduis, aliud aliquid facere. Ceterum quod ad victum attinet, non poteſt cũ ſola aqua, aut mulſa, vſque ad ſummũ vigorẽ ægrotus trãſigere, niſi febris quatuor ſolũ dierum fore prænoſcatur, quædam verò ardentium attingunt etiam quatuor decimum diem proinde dandum eſt aliquid præterea, plus aut minus, vt longior aut breuior eſt futura febris, quidquid autem detur frigidum & humidum ſit, aut ſaltem non calfaciens neque ſiccans. Si igitur quatuor dierum ſit futura febris, vtetur homo ſola lactuca cruda, aut cocta, aut malo punico: Si verò ſeptem, tota priſſana, aut pulli carnibus: & veſperi ſolo iuſculo, aut lactuca, fere ſine vllo pane: Si quatuordecim bis poteſt guſtare pulli carnes, aut ſemel has, & priſſanam totam, aut copioſam lactucam cum pane. Licet his omnibus concedere melopeponem, pruna, & alia huiuſmodi.

Sent. 10. 11. 12.

Atque ſi ex naribus fluxerit ſanguis ſoluitur paſsio, atque ſi ſudores ſuperueniant critici legitimi, cum vrinis albis

& craſ-

Digitized by Google

& craſsis, & leuibus ſubſidentiis: atque ſi abſceſſus aliquis fiat. Si vero abſque his ſoluatur, recidiua rurſum erit infirmitatis, aut coxæ, aut crurum dolor accidet & ſpuet craſſa, ſi ſanus futurus eſt.

NOmine abceſſus video Hippocratem variè admodum vti, nonnũquam enim ſignificat apud illum, omne illud in quod morbus aliquis abit, vſque adeo vt, & permutationes febrium in alias febres, vocentur abſceſſus, vt cũ dicit abſceſſus in quartanã fiet: aliquando ſignificat abſceſſum ſuccorum in vnam aliquam partem, vt cum dicit, abſceſſus expectatur ad articulos. In hoc genere ſunt dolores omnes, & tumores partium quarundam, qui ex aliis morbis fieri ſolent, ſuccis in quaſdam partes decũbentibus. Horũ abſceſſuum quidam intra ipſos fines morborum acutorum, aut ſaltem decidentium ex acutis, qui ad quadrageſsimum vſque produci ſolẽt, fiunt & ſoluuntur, vt parotydes quæ in ipſis acutis febribus fieri ſolent, & quædam eryſipelata, ac quidam etiam phlegmones. Quidam autem diuturni abçeſſus ſolent ex morbis acutis manere, adeo, vt quidam annui, quidam multorum annorum ſint, quidam etiam toto vitæ tempore durent. Vt ſcirrhus aliquis he-

pat

patis, aut lienis, coxæ dolor, podagra, aut chyragra, quidam etiam claudi manent, aut cęci, aut parte aliqua reſoluti, aut aliud huiuſmodi habentes. Hoc loco abſceſſus nomine priores ſolum intelligit, vt ita dicamus, breues & acutos abſceſſus. Nam cũ dixiſſet, atque ſi abſceſſus aliquis fiat, addit, ſi verò abſque his ſoluatur, recidiua rurſum erit infirmitatis, aut coxæ aut crurum dolor, quaſi hæc abſceſſus nõ ſint aut quaſi non ſint, quales ij, quos ille abſceſſus nomine, nunc intelligit. Diximus miſsionem illam ſanguinis copioſam, non eſſe faciendã cum criſis ſigna apparẽt, neque expurgationẽ, cum præceſſerit. Nimirum in hoc febris genere magna eſt habenda ratio iudicationis, quia fieri ſæpe ſolet: Acuta enim, multo magis quã diuturna iudicantur. Verum non omnes iudicationũ modi æque congruunt omnibus morbis, ſed quidam quibuſdam. Proinde nũc docet modos, quibus ſolui ſolet ſponte, & per iudicationẽ, dicta febris. Fluxum ſanguinis ex naribus, & ſudores dicit ad eam ſoluendã eſſe accommodatiſsimas iudicationes, quia ſcilicet ex venis & arteriis toto corpore conſiſtentibus, calidos ſuccos optimè exhauriunt. Neque tamen hæc vtcunque fiant, ſoluunt morbũ, ſed ſi vt oportet bonas iudicationes fieri, legitimè ſcilicet, & cum ſignis concoctionis. Le-

gitimè fieri intelligo iudicationes, quæ diebus decretoriis fiunt, & in indicibus præmonſtratæ. Nam iudicationibus, non minus mori ſolent homines, quàm liberari, interimũt enim quæ male fiunt, liberant quæ benè. Fiunt autem benè, quæ legitimè vt dixi, & cum ſignis concoctionis, quæ per febres in vrinis præcipuè ſpectari debent. Vrinæ verò coctæ ſunt, quæ ſubſidentias habent albas craſſas, & leues. In prognoſtico dixit, æquales: hic tacuit: fortaſſe quia æqualitas nõ poteſt vnica inſpectione conſiderari, ſed ſecundum tempus eſt. Hic dixit craſſas, quod illic non dixerat. Nihil refert. nam neceſſe eſt, albas leues & æquales concoctione factas, ſtatim eſſe craſſas, cum concoctio craſsitiem pariat. Quæ ergo optimæ ſoluuntur, ardentes febres, ita ſoluuntur. Non tamen omnes ſoluuntur optimè, quę ab hac ſolutione deficiunt, ſolent ſolui abſceſſu, vt parotyde, bubone, aũt exyſipelate. Euenit verò nonnunquam febrem ſolui, & nihil horum fieri, aut nihil horum benè fieri: quæ ſolutio, tuta non eſt, quia cauſa intus manet, ac proptérea recidiua fit, aut abſceſſus aliquis diuturnus, vt coxæ dolor, ſi febris cauſa ad inferna potius, & ſputa craſſa, ſi ad ſuperna inclinauerat. Si ſanus (inquit) futurus eſt quaſi dicat, alioqui ſanus non fiet. Sed dices, ſi ni-

Digitized by Google

ſi nihil horum fit, homo ſanus non fiet, ſi hæc fiunt ſoluitur paſsio, nihil ergo debet medicus facere, ſed expectare ſolùm vt ægroti ſponte ſaneſcāt. Certè ſæpe multo paucioribus opus eſſe quam medici faciant, non nego, non tamen omnino res eſt permittenda naturæ, ac multo minus in acutis, quæ facilem habent, in hanc, & illam partem, mutationem, & cum non omnino tuto videtur res procedere, bene facit artifex, euacuationes interponens, quę iudicationum vicem ſuplere poſsint. Itaque cū dicitur ſoluitur paſsio ſi hæc fiunt, & his opus eſſe, ſi ſanus futurus eſt, intelligere debes, ſi ſpōte, & non artis opera ſanus futurus eſt. Poteſt enim ars iudicationes anteuertere: & citra iudicationes, & priores abſceſſus ſoluta febre, anteuertere recidiuas, & abſceſſus diuturnos. Porrò noſſe oportet, etſi præcipuas iudicationes febris Hippocrates recenſuerit, non tamen recenſuiſſe omnes quæ fieri poſſunt: Soluuntur enim nonnunquam, etſi minus tuto, fluxu alui.

Sent^a. 13^a. ~~14^a. 15^a. 16^a.~~

Cauſi genus aliud, aluus ſoluta, ſitis magna, lingua aſpera, & ſicca, ſalſa. Vrinæ defectus, vigilia, refrigerata extrema. 14. 15. 1.

HIc cauſus ex ſalſa pituita fit, proinde minus ardens febris eſt quam prior, diuturnior tamen, & ſolutu difficilior, ac proinde non minùs periculoſa. Dicitur febris ardẽs ob accidẽtia quæ habet cõmunia cũ priori, ſitim ſcilicet magnã, linguæ aſperitatẽ, & ſiccitatẽ. Nõ tamen eſt, in hac etiam, nigra, ſed alba & ſalſa, ob pituitã ſcilicet talem. Vigiliam etiam affert, quia etiam ſi ſubiecto frigida & humida eſt omnis pituita, ſalſa verò putreſcẽtia eſt facta, calfaciens & ſiccans. In ſalſæ pituitæ redundantia fieri ſolent diarrhœæ, ac nõ nunquam etiam dyſenteriæ ob corrodentem ſalis qualitatem (nam & in clyſteres hac cauſa ſolet infundi ſal) & quibus hac cauſa dyſenteriæ, aut diarrhœę fiũt, ſolent fieri diſſuriæ, hoc eſt difficiles mictiones, aut vrinæ defectus. Nã ſi diarrhœa plurimum fluit, hoc ipſum eſt ſatis vt vrina minuatur: ſin autem dyſenteria fit, eàdem ratione fit vrina, quæ alioqui etiam ſalſa eſt, valde nunc ſalſa & mordax, vnde ſtranguria fit, homine nitente aſsidue, & guttatim demittente vrinã. Refrigerata verò extrema fieri dicit Galenus, non ſemper in hac febre neq; à principio, ſed cũ euenit: cũ ea eſſe internam aliquam, eamque magnam, inflammationem. Mihi verò videtur, ſi res ita intelligatur, ſignum hoc, non ſolum non eſſe patho-

gno-

gnomicũ,ſed neque ſuperueniens,neque aſsidens familiare,ſed ſuperueniens per accidẽs. Non minus enim poteſt cuicũque alteri febri accedere interna inflammatio,quã huic,neq; minus poteſt accedere huic aliud quiduis,quã inflãmatio interna:quaſi in ſignis huius febris ponas podagricos dolores:poſſunt enim ſuper uenire. Proinde ergo aliud quiddam intelligo quod huic cauſo accidit,ob ſucci ſpeciem,potius quã priori. Nimirum habet quotidie febris hæc exacerbationem,ea, etſi à rigore horrore,aut inſigni frigore non incipit,quia intermittens non eſt,tamen ob craſsitiem,& cruditatem ſuccorum,incipit à quodam tẽpore carnium,& anhelitus,& pulſus cõſtrictione, quã vocamus annotationem compreſſam. Hoc vocat frigus extremorum, quod febris huius proprium eſt,etſi non inſeparabile. Continget fortaſſe tibi his auditis dubitare,cur non omnis febris ex pituita,ſit huiuſmodi. Dicunt enim medici pituitã putredine ſalſam fieri, pituitamq; putreſcentem febrem facere,& citra putredinem nunquam:omnis ergo pituita febrem faciens,ſalſa fuerit: Certè non eſt, ſed putreſcit ſæpe pituita non fiens ſalſa,& ſæpe fit ſalſa,non faciens febrem,ac nonnũquã ſalſa prius facta,putreſcit denuo & febrem facit. Sed quo pacto hæc, ſi putredine fit ſalſa?

Quidam dicunt, miſtione etiam amari ſucci, fieri poſſe pituitam ſalſam, quod certè fieri nõ poſsit, niſi quàm minimum ſit quod admiſceatur amari, tam minimum, autem cum tã multa pituita, haud multum videtur poſſe ad corporis affectiones, quas ex ſalſa pituita oriri videmus. Sed hoc habeat vtcũq;. Nulli ſunt qui negent, putreſcentia fieri ſolere pituitam ſalſam, etiam cum non fiat febris, quare dubitatio vtriſq; occurrit. Mihi videtur, pituita quadam putreſcentia poſſe fieri ſalſam, ſine febre quadam etiam febrẽ facere: velut bilis, vſtione aliquando abit in atram, febrẽ non faciens quod maniacis, euenit aliquando vſtione facit febrem, nunc antequam in atram abierit, nũc etiam poſtquam abiit. Cauſa ergo eſt in modo putreſcendi, & vrendi. Nimirum vt lignũ cum lente vritur, nulla flamma in cineres paulatim abit, ſi verò celerius vratur, flammã ex ſe producit conſpicuam, ita eſt quædam putreſcentia lenta pituitæ, quæ nullam febrem mouens, eam facit craſsiorem & ſalſam, & quędã vſtio bilis quæ citra febrem etiam eã facit terream, & atram. Qua cauſa, non ſemper, quæ ſalſa ſit, mouet febrem, dictum eſt. Sed cur, quæ febrem mouet pituita, non ſemper ſalſa ſit, nondum eſt dictum. Ligna enim etiã cum magna flamma vſta, abeunt in cineres. Certè huius

huius cauſa eſt in materia, quædam enim pituita eſt ad aquam ſolam pertinens, & terræ minimè particeps, quæque etiã putreſcat ſalſa non fit, vt plurimæ aquæ lacunares: quædam eſt etiã terreæ exhalationis particeps, & proin de facile ſalſeſcens, vt & marina. Pituita itaque, non quæcunque, ſed talis, putreſcentia ſalſa fit: putreſcentiam verò eſſe, vel ex iis quę in noſtris corporibus, cum ſalſis abundant, experimur, licet agnoſcere: peſsima enim cacochymia eſt ex ſalſa pituita, & capillorum decidentias, peſsimos lichenas, vlcera cacoethe, & multa alia galico morbo ſimilia, facit: ſuper putreſcens vero (vt ita dixerim) acutius, cauſos affert, habentes quæ diximus.

Sent^a. 17.^a

Hic niſi ſanguis ex naribus fluxerit, aut abſceſſus circa collum fiat, aut crurum dolor, & ſpuat ſputa craſſa (hæc autem adſtricta albo fiunt) aut coxæ dolor, aut pudendi liuor, non iudicatur, & teſticulus intentus, iudicatorius.

SOlutiones ſpontaneas huius cauſi ſecundi, commemorat Hippocrates. Conſidera autem, plurium euacuationum meminiſſe in ſuperiori cauſo, in hoc verò pluriũ abſceſſuũ.

Nimirum quò morbus ex calidioribus,& tenuioribus pendet,eo ad euacuationes eſt paratior,quò ex contrariis,eò ad abſceſſus. Hic proinde fluxus ſanguinis ſolum meminit quãquàm & alui fluxus poſsit opitulari, ac fortaſſe etiam ſudor.quãquàm ſudor in hoc minus quàm in priori:alui fluxus non minus,quin vt ego arbitror,aliquãtò plus,quia craſſa ad euacuationem quæ per inferna agitur,ſunt magis accommodata.Quin etiam hinc colliges alui fluxionem poſſe liberare ab hac febre,& præſeruare ab abceſsibus. Nam dicit. aut abſceſſus circa collum fiat,aut crurũ dolor, & ſpuat ſputa craſſa. Hæc autem adſtricta aluo fiunt. Ergo aluus ſoluta, faciet, vt hæc non fiant. Sed qua ratione? certè non alia, quam euacuando ſuccos,qui in eas partes erant abſceſſuri:illi verò erant,qui febrem fecerant (alioqui abſceſſus illi febrem non ſoluerent) ergo fluxus alui poteſt febrem illam ſoluere. De reliquis abſceſsibus quomodo fiant, dictum nuper eſt. Liuor pudendi fit, pituitoſis ſuccis in illud incumbentibus: Atqui profecto nonnunquam liuor verus fit, iſque ſignificat partis mortificationem, quæ nonnunquam euenit ob ſucci malignitatem,atque ita nonnunquã à malignis febribus partiũ amiſſiones fiũt: Nonnunquam verò ex pituita fit color quidã albi-

albidus, quodammodo in liuorem, inclinans: atque quibuſdam hic ſuccus abſumitur, quibuſdam inde in teſticulum deriuatus, eum in tumorem attollit: quin etiam quibuſdam illæſo pudendo, tumeſcit teſticulus.

Sent^a. 18^a.

Sorbitiones tractorias da.

Galenus valde hæret, non intelligens, quas poſsit vocare Hippocrates ſorbitiones tractorias. Nam ſorbitiones vocauit toto hoc opere, eas ſolùm quæ nutrimenti gratia capiũtur, illæ verò tractoriæ quę ſint? tractorium enim medicamenti eſſe videtur, ſorbitio verò alimentum. Mihi non videtur abſurdum, ſorbitiones etiam vocari medicamenta quæ ſorbendo accipiuntur, etiam ſi hactenus de cibis ſorbilibus id nomen dictũ ſit: medicaméta verò tractoria ſunt quæ vim habent expurgandi: itaque conſulit ita affectos expurgare. Quid ergo? mox eſt expurgãdum hos, ardente adhuc plurimũ febre, ſuccis non antea extenuatis, neque laxatis vijs? non certè. Sed etſi Hippocrates nihil aliud dicat, quàm ſorbitiones tractorias da, tu debes intelligere, ſeruatis omnibus præceptis, quæ ad rectè peragendam expurgationem pertinent. Hippocrates

verò ſignificat tibi, in hac febre plura agenda eſſe propter cauſam, quam in priori, vt propter intemperiem, pauciora. Itaque vacuandum plùs, attemperandum minùs: ac proinde expurgationis major vſus eſt quam in priori, pharmaca verò ſint phlegmagoga.

Sent. 19. *In acutis autem paſſionibus ſanguinẽ mittes, ſi fortis appareat morbus, & qui habent, vigenti ſint ætate, & robur ipſis adfuerit,*

CVm ſanguinis miſsionis in neutro cauſo Hippocrates meminiſſet, quia à neutro expetitur per ſe, cum vterque ex cacochymia fiat, alter biliosa, alter pituitoſa, fieri tamen debeat in vtroque ante expurgationem, ſi vires ferant, vel vt expurgatio agatur meliùs: dictis ijs auxilijs quæ peculiaria vtriuſque cauſi eſſe videbantur, nunc de miſsione ſanguinis, quæ commune omnium magnorũ eſt, agit. Quaſi diceret, etſi in neutrius cauſi curatione meminimus miſsionis ſanguinis, tamen agenda ea eſt in vtroque, quia in omni acuto oportet ſanguinem mittere, ſi morbus appareat fortis, & qui eum habẽt, ſint in vigenti ætate, & robur ipſis affuerit. Hos vocat ſcopos mittendi ſanguinem Gal. de quibus à me etiam, eſt fuſiùs ſcriptum. 7. lib. cont. indicatum verè atque vtiliter admodũ dici hos ſcopos, non ſolũ quòd ſine

ſine his miſsio ſanguinis agi nũquam debeat, ſed etiam quòd his præſentibus agi ſemper debeat. Huius verò ſumma cauſa eſt, quòd omnis magnus morbus, deſiderat magnũ aliquod auxiliũ; nullũ autẽ eſt auxiliũ magnum, quod non agatur multo meliùs miſſo priùs ſanguine, quàm nõ miſſo. Nam ſiue expurgãdum eſt, ſiue diureticis vtendum, ſiue fortiter fricandum, ſiue in partem quampiam reuelendum, ſiue calfaciendum, refrigerandũ, ſecandum, aut vrendum, vacuatis venis agetur meliùs, quàm plenis? Quod ſi quando dimittitur ſanguinis miſsio & aliud quidpiam agitur, id certè fit vel quia euenit corpus ſatis vacuum eſſe, aut quia times ne facultas non poſsit ſuſtinere, & miſsionẽ ſanguinis & reliqua auxilia: perinde autem eſt vacuum ſatis eſſe corpus, aut ſi non eſt adeò; ſanguinem mitti. Nõ enim negabis cacochymiam petere expurgationem: etiam ſi ea vti deſinas, quòd diarrhęa anteuerterit. Ita ſi cui per morbum magnum venam eras ſecturus, ex naribus fluere anticipauit, aut aliter vacuum fieri corpus, non mittes ſanguinem, miſſum tamen putabis, neque negabis proinde ſanguinem mitti in omni morbo magno. Certè ad ipſam de ſcopis doctrinam, non opus fuiſſet dicere in omni morbo acuto, non enim in acutis ſolùm, ſed & in diuturnis mitti debet,
Digitized by Google

ſi vires ferunt, & morbus vehemens eſt. Dic tur enim vehemens qui aut ob magnitudin eſſentiæ propriæ, aut partis naturam, aut ob malignitatem infert periculum, conſtat verò id in diuturnis etiam accidere, cum ex illis mo riantur multi. Verum Hippocrates dixit, in a-
5 cutis paſsionibus, quia de iis erat ſermo inſti- tutus. Cum tamen dixiſſet in paſsionibus, acu tis, haud erat opus addere, ſi vehemens appa- reat morbus: nam à morbo acuto non poteſt abeſſe vehementia, cum in ratione acuti ſit, ob celeritatem inferre periculum: ſed voluit Hippocrates etſi de acutis ſolum eſſet ſermo, communes omnibus morbis ſcopos mittendi ſanguinem docere. De quibus, hæc me dixiſ- ſe nunc ſit ſatis, ſi quis ea coniungat, cum ijs quæ loco citato ex controuerſijs, diximus.

Sent. 20.

Si igitur angina ſit, eligmatis purga, ſiue a- liud quodpiam pleuriticorum, ſi autem debi- liores videantur, & plus ſanguinis detraxe- ris, clyſtere vti per aluum tertio quoque die, vſque dum in tuto ſit ægrotus, & fame indi- geat.

NOn erat hic locus agendi de pleuritide neque de angina, vt pote propria loca a- libi

libi habentibus. Nam de illa actum iam ſatis eſt: de hac, agetur poſtea proprio capite: inter poſſuit tamẽ ea, vt exempla acutorum, in quibus mittendus eſt ſanguis: & transgreſsionẽ, ad dicenda mox, faciens, addit, vt ſit in eis à ſanguinis miſsione expurgandum. Nimirum catalogum eſt facturus mox, acutorum in quibus vtraque euacuatione opus eſt, dicturusq; quo ordine ſint facienda. Nunc itaque dicit, ſi angina ſit, ſiue aliquod aliud pleuriticorum, mittendum eſſe ſanguinem (hoc dicit per inſinuationem) atque à miſſo ſanguine expurgandum: ſi verò plus ſanguinis detraxeris, quàm vt eo detracto ſuſtinere poſsint expurgationem, quod debiliores eſſe videantur, abſtinebis ab expurgatione, vterisque clyſtere per aluum, tertio quoq; die, aut fortaſſe ſingulis diebus, aut aliter, vt res exiget. Hoc enim exempli gratia dicitur. Durabit autem hæc alui ſubductio, vſque dum in tuto ſit ægrotus, & fame indigeat: hoc eſt, vſque dum ægrotus in morbi inclinatione ſit. Nam conſtat eodem tempore eum dicere ægrotum in tuto eſſe, & fame indigere. At verò in tuto nullus ægrotus eſt, vſq; dũ morbus maninifeſtè inclinat (in omnibus enim alijs tẽporibus mori poteſt) in eodem ergo tẽpore dicitur fame indigere: certè quia tunc primum indiget cibis (nam priùs

for-

ſorbitionibus aut potionibus agendum eſt) at
que ad cibos capiendos indiget fame, id eſt ci
borum appetentia. Nimirum quibus cibo
non eſt opus, neque fame opus eſt. Quare ego
iјs quos tenuiter cibari volo, non admodum
curo appetentiam prouocare. Sæpe enim ta-
libus noxia eſt, quòd in cibi quantitate delin-
quant. Itaque iubet Hippocrates perſeuerare
in clyſmatum vſu, vſque ad morbi remiſsioné
manifeſtam. Dices, videri, quod nunc dici-
tur, pertinere ad errata: quia dicit, ſi debilio-
res ſint quia plus ſanguinis detraxeris, in his
verò morbis qui ad ſpiritalia membra perti-
nent, non debet vſque ad debilitatem ma-
gnam miſsio ſanguinis produci, quia oportet
ad thoracem perpurgandum ſeruari faculta-
tem, etiam animalem: hæc verò labaſcit mul
tò citiùs, quàm naturalis. Certè hoc ita eſt, ne-
que tamen de erratis nunc agit: Nam etſi miſ
ſio ſanguinis vſque ad deliquium animi duci
non debeat, poteſt tamen duci vſque dum ex
purgationem non poſsit ſuſtinere, ne ſcilicet
ab expurgatione, poſt miſsionem ſanguinis fa
cta, in deliquiũ agatur, in quod miſsione ſan-
guinis actus non ſit. Timeri enim debet deli-
quium in his à quacunque euacuatione, ma
giſquã ab expurgatione. Dixit Hippo. obiter,
ſi angina ſit eligmatis purga, quaſi ex ipſo an-
gine

gine & pleuritidis nomine, in memoriã venerit quiddã eis morbis peculiare. Eligma vocatur quod linctui eſt aptũ, vt ſerapiũ craſsiuſculũ, neq; dilutũ. Ad hepar eñ, & totas venas, ac arterias, ad caput & renes, ac denique partes alias lõgè ab ore poſitas, dilutis vtimur, vt penetrent: non dilutis, ſolũ vtimur ad ventris affectiones, & aſperæ arteriæ, ac pulmonis: verũ neque ad hæc eodem modo, ſed ad ventrem affatim deglutiendo, ad arteriam lingendo, vt & gula quà cum arteria vnita eſt, delinatur, & aliquid etiam defluat ita acceptum in arteriam, itaque maximè eligma vocetur, ab accipiendi modo, quod ob arteriã accipitur.

L. *Inflammata hypochondria non ſpirituum interceptione, ſepti tranſuerſi intentiones, aut ſpirituum protẽſiones, orthomnea ſicca, quibus nõ ſubeſt pus, ſed ab ſpirituum interceptione paſsiones hæ fiunt. Maximè autem hepatis dolores, & ſplenis grauitates, & alij ardores, & ſupra ſeptum tranſuerſum dolores, & morborum collectiones, non poſſunt ſolui, ſi quis primum tẽtet expurgare. Sed venæ ſectio in talibus principalis eſt. Deinde autem clyſteribus agendum, niſi magnus & fortis morbus ſit, alioqui poſtea opus eſt expurgatione.*

tione. Indiget autem ſecuritate, & mediocritate, expurgatio, poſt miſſionem ſanguinis.

QVandoquidem in omni morbo magno, conſtantibus viribus & ætate, mitti debet ſanguis, & expurgatio, quæ leuis non ſit, magnum auxilium eſt, ac proinde niſi in magnis non faciendum, conſtat cũ expurgatione eſt opus, mittendum quoque eſſe ſanguinem, ſi poſsit facultas vtrumque bene ferre, cũ autem non poteſt vtrunque, ſed alterum ſolùm faciendum eſt, tunc idea morbi & ſucci conſideranda, quæ per ſe in hoc aut illud magis inducat. Nam etſi omnibus magnis, quibus expurgatio eſt neceſſaria, vtilis etiam eſt miſsio ſanguinis, tamen non omnibus eſt miſsio ſanguinis principalis, ſed quibuſdam ea, quibuſdam expurgatio: nimirum morbis qui ex multitudine pendent miſsio ſanguinis, qui ex cacochymia, expurgatio principalis eſt: remedium ſcilicet, quod per ſe à tali morbo expetitur, & quod maximè illius cauſam poteſt extirpare: ita quoque ſi morbi partim ex multitudine partim ex cacochymia pendent, vtrâq; euacuatione indigent, principalis autem eſt hæc, aut illa, vt in hoc aut illud inclinat morbi cauſa. Sanguinis miſsio, in quibus vtrâque euacuatione eſt opus, præire debet, quia vt diximus,

mus, omnium, quibus ad eam rem vti poſsis, optimum præparat ad expurgationem. Maxime autem id obſeruandum, in quibus miſsio ſanguinis eſt auxilium princeps. Quia cum in alijs vtilis ſit admodum miſsio ſanguinis ante expurgationem: in quibus autem ipſa per ſe indicatur: non ſolum vtilis eſt, ſed, vt quis dixerit, ſolui non poſſunt, ſi quis primum tentet expurgare. Dico autem, ſolui non poſſunt, nõ quod neceſſe ſit omnino immedicabilem fieri morbum quencunque talem, ſi quis per imperitiam primum purget, ſed quòd magnopere erretur, & non tantum non leuetur morbus, ſed grauior fiat, aliquando quidem eatenus, vt hanc ipſam ob cauſam moriantur ægroti. Igitur facit Hippocrates nunc catalogum morborum acutorum, in quibus miſsio ſanguinis principale auxilium eſt, dicitque mittendum eſſe ſanguinem ante expurgationem deinde expurgandũ ſi res exigat aut clyſteribus agendum, ſi id videatur eſſe ſatis. Interim vtiliſsimam quandam animaduerſionem tradit ad expurgationem poſt miſsionẽ ſanguinis agendam. Continentur verò (ſi quis rectè conſideret morbi omnes huius catalogi, in inflammationum genere, aut multitudinum ad vaſa. Nam aut inflammationes ſunt, aut cõuulſiones, anguſtiæve quorun-

Liber. expr.

dam partium, ob multitudinem ſuccorum ad quaſdam partes collectorum, quod omne genus vocat συςξοφάσ ſeu collectiones, concurſusve ſuccorum. Nam, inquit, inflammata hypochondria non ſpirituum interceptione, hoc eſt, hypochondria tumida & dolẽtia, non ex flatu ibi concluſo, Sed ex phegmone. Conſtat ſi propriè inflammata ſint, non tumere ex flatu, quare cum dixiſſet inflammata hypochondria, fruſtra videtur addidiſſe, nõ ex ſpirituum interceptione, ſed Hippo. loquitur ſępe vulgariter, & vt rem magis explicet, non curat exactè loqui. Addit, Septi tranſuerſi intentiones, hoc eſt, diſtentum eſſe ſeptum tranſuerſum præ quadam conuulſione ex repletione. Addit, aut ſpirituum protentiones orthopnea ſicca. Galenus intelligit dici hic morbos duos, ſpirituumque protentiones eſſe, quem ſolet vocare ſpiritum offendentem. Mihi vero videtur protentiones ſpirituum, hic dici ipſam orthopneam, quoniam, autem orthopnea nõ ſemper fit ex repletione vaſorum, & partiũ circuncirca aſperam arteriam, & pulmonem conſiſtentiũ, ſed aliquando ob multitudinem crudorum collectorũ in ipſa aſpera arteria aut ob pus in thorace quæ adeò deſiderant ſanguinis miſsionẽ, explicãs q̃ orthopneã intelligat addidit, orthopnea ſicca, quibus nõ ſubeſt pus, ſed ab ſpirituũ inter-

ceptione paſsiones hæ fiũt. Nimirum quæ ex crudorum redũdãtia fit orthopnea, nõ eſt ſicca omnino, ſed ſuccus verſatur in aſpera arteria, & aliquid educitur, ſuppuratio etiam difficultatem reſpirationis facit vt in prognoſtico dicitur, verum ea notas alias habet quibus dignoſcatur, neque omnino ſicca eſt ſed cum pu excreatione. Quæ ergo ſicca eſt, neque ex pure fit, ſed ex ſpirituum interceptione, id eſt reſpiratiõis anguſtia & ſtriſtura fit, fiet ex multitudine partium inter thoracẽ, & tumore velut phlegmonoſo, eorũ quę circũſtãt pulmonẽ, & aſperã arteriam: niſi fortè ex tuberculo aliquo crudo fit, id vero nõ breui, & in morbis acutis, ſed lẽtè multoq; tpe incidit. Quæ igitur in acutis morbis fit, vt dictũ eſt, cauſã habet quã diximus. Adducor verò vt cenſeã, ſpirituũ ꝓtẽ tẽſionis & orthopneæ nomine, nõ duas, ſed vnicã affectionẽ ſignificari ipſis Hippo. verbis. Dicit em̃ ἢ πνευμάτων προςάσιες ὀρθοπνοίης ξηρῆς dixiſſet em̃ ὀρθοπνοίη ξηρὴ caſu nominãdi His dictis, addit. Maximè autẽ hepatis dolores, & ſplenis grauitates, & alij ardores. Sed hęc verba quid aliud ſignificãt, quã hypochõdriorũ inflãmatiões? quę em̃ hypochõdria, niſi hepar & liẽ? quę autẽ eorũ inflammatiões, niſi quæ doloribus, grauitatibus, & ardoribus ſignificentur? Quorſum ergo cum dixiſſet inflãmata hypochõdria, nunc dicit, maximè au-

Digitized by Google

tem hæpatis dolores, & ſplenis grauitates, & alij ardores? an fruſtra repetit? non certè. Sed vt ſignificet, cum inflammationes omnes, & multitudines ad vaſa ingraueſcant, ſi quis curationem incipiat ab expurgatione, tamẽ eas inflammationes quæ in hypochondrijs conſiſtunt omnium maximè lædi, peculiari quadã cauſa, quia ſcilicet ſunt in via ipſa per quam excrementa quæ expurgatione euacuãtur, extrahuntur. Hinc euenit, non tantum non auferri id quod intentum inflammatumque eſt, ſed etiam augeri quam maximè, atque de his (eadem autem ratio eſt & conſiſtentium in ventriculo, inteſtinis, & meſenterio) præcipuè, dixeris verè ſolui non poſſe, ſi quis primũ tentet expurgare: euadunt enim ſemper fere ab expurgatione intẽpeſtiua incurabiles. Dolores etiam ſupra ſeptum tranſuerſum in hoc genere morborum ponit, pleuritides arbitror intelligens. quoniam verò non omnes inflammationes, neque alios ex multitudine morbos nominauit, vt tu omnes intelligas, addidit, & morborum collectiones, quas diximus Hippocrati vocari συςροφ'ασ. Hi (inquit) morbi ſolui non poſſunt, ſi quis primùm tentet expurgare, ſed venæ ſectio in talibus principalis eſt, quia hi morbi fiunt ex affluente, aut redun-

Vota

dun-

dundante ſanguine, quapropter perſe indicant mitti ſanguinem, qui ex ſola pendeant multitudine, nulla alia euacuatione addita, qui verò cum cacochymia quapiam, vt fit plærunque, à ſecta vena expurgatione vti plus aut minùs vt res exiget. Quod vt explicet, dicit, deinde autem (poſt miſsionem ſcilicet ſanguinis) clyſteribus agendum, niſi magnus & fortis morbus ſit, alioqui (hoc eſt ſi fortis & magnus morbus ſit) poſtea (quam ſcilicet ſit miſſus ſanguis) opus eſt expurgatione. Duo vero in hac dictione difficultatem ingerunt. Primo, ſi ſanguis non eſt mittendus niſi ob morbum magnum, quomodo dicit, niſi magnus morbus ſit, quaſi poſſet non eſſe magnus in quo ſanguis mittatur. Deinde cur dicit ſi magnus & forits ſit, opus eſt expurgatione, cum ipſemet Hippocrates dicat. lib. de medicamentis purgantibus, quicunque à fortibus febribus corripiuntur, his medicaměta purganta dare nō oportet. Hęc ita cōponuntur. Non dicit niſi magnus morbus ſit in quo ſanguis mittatur, ſed niſi magnus ſit, poſtquam ſit miſſus. Fit enim ſæpe vt morbus magnus præſens, cuius gratia mittitur ſanguis, extinguatur, aut obtruncetur, vel futurus, intercipiatur: Porro dicit expurgatione

eſſe opus ſi morbus magnus ſit aut fortis, non eatenus vt purgationes fieri prohibeat, ſed eatenus vt ſolis clyſteribus non cædat. Quod enim dicit nihil eſt aliud, quam in morbis in quibus miſsio ſanguinis eſt principale auxilium, indigent tamen aliquatenus expurgatione ſi facta expurgatione morbus maneat adhuc fortis, vt ſcilicet adhuc deſideret auxilium magnum, expurgabis: ſin autem maneat exiguus, vt auxilium tantum non petat, vteris clyſteribus. Non tamẽ expurgandum eſt incautè poſt miſsionem ſanguinis: indiget enim mediocritate & ſecuritate. Hoc eſt, mediocriter facienda, vt ſecurè fiat, detrahendumque magnitudini expurgationis, ob euacuationẽ, quæ anteceſsit. Cum enim aliquando aggrederis expurgare, non antea ſecta vena (fit verò id cũ iuxta morbi ſpeciem videtur expurgatio eſſe principalis, & times ne non poſsit homo vtrunque bene ferre) certè largiùs vacuare poteris. Nam etſi admittendum ſanguinem maiori virtute opus eſt quam ad expurgandum, maiori tamen adhuc eſt opus ad vtrunque, quare dimiſſo altero, licet alterum largiùs agere, & altero prægreſſo, oportet alterum agere parciùs. Eâdem autem ratione, & ob id quod futurum, oportet priori auxilio modum pone-

re. Velut ſi is qui mittit ſanguinem, ex affectionis ſpecie intelligat, non poſſe, poſt miſsionem ſanguinis, expurgationem deuitari, ob hanc ipſam cauſam, oportet ſanguinem partius detrahere. Nimirum oportet hæc omnia temperare vt ferri poſsint, & indicationibus à cauſa, quo ad poterit ſatisfiat.

Sent^a. 22^a.

Quicunque autem ea quæ inflammata ſunt, in principio morborum, ſtatim tentant ſoluere expurgatione, eius quod intentum, inflammatumque eſt, nihil adimunt, non enim cædit quæ cruda eſt paſſio: ea verò quæ repugnant morbo, & ſanitatem faciunt, colliquant: corpore autem facto debili, morbus vincit. Cum autem morbus corpori præualuerit, quod tale eſt curationem nō admittit.

Dixit morbos ſcriptos antea, ſolui non poſſe, ſi quis in principio, non prægreſſa miſſione ſanguinis expurget. Cauſam nunc reddit, indicans, plurimum errare eos qui inflammationes partium aliquarum, ſtatim in principio cōnantur, medicamento expurgante ſoluere. Nimirum morbi priores omnes, in inflammatione cōſiſtunt aut plenitudine ad va-

ſa, cui laſsitudo phlegmonoſa accedit, eſt quæ proinde, ea etiam vt quædam inflammatio. Cum ergo indicatum erit, inflammationes nõ poſſe expurgatione in principio facta ſolui, reddita erit cauſa, qua dicti morbi, ita curari nõ poſsint. Dicit itaque expurgationẽ in principio factã, nihil de eo quod intentum & inflammatum eſt, adimere, quia paſsio illa, cruda cum ſit, non cedit. Nimirum ſuccus ille, eſt inculcatus, atque intruſus, quare non extrahetur, eueniet que quod ſolet vbi ſuccus, cuius gratia datum eſt pharmacum, non cedit, liqueſcent ſcilicet ſanæ partes, & ſucci vtiles, quo fiet vt debilitato corpore, & morbo nihil imminuto, morbus ſuperior euadat. Quod verò tale eſt (hoc eſt cum morbus longè ſuperat corporis naturam) curationem non admittit. Similis etiam eſt ratio qua neque citra phlegmonas (quanquam profectò de ſolis inflammationibus ſermo eſt nunc Hippo.) in febribus putridis expurgatio fieri debet, antequã ſuccus cõcoctus ſit. Nimirum ſuccus crudus, quẽ natura retinet, difficilè extrahitur, extrahuntur verò pro eo boni ſucci, & ſpiritus, & liquantur partes. Sed de expurgatione, quatenusq; expectãda concoctio ſit, aut non ſit, in controuerſijs & aphoriſmorum commentarijs, dictum eſt ſatis. Quod de inflammatis

parti-

partibus dicit, venit nunc per pendēdum. Mirum enim ſi Hippocrates prohibet, in inflammationis omnis principio, expurgatione vti, cum ipſemet antea, viſus ſit, in quadam pleuritide, pro miſsione ſanguinis, expurgatione vti, atque adeo cum paulo poſt dicturus ſit, oportere quoſdam ita affectorum, ante diem quintum expurgare, atque adeo, cum nihil tā certum firmūque apud medicos ſit, quàm nō eſſe localia remedia admouenda, antequam toti corpori proſpiciatur, miſsione ſanguinis ſi multitudine, expurgatione, ſi cacochymia laboretur, fiant verò multæ inflāmationes ob cacochymiam, & pleuritides, perineumoniæque, bilioſæ, & pituitoſæ. Neque enim ſatis eſſe videtur, ne expurgatione vtamur, inflammationibus incipientibus, nihil eius quod intē tū inflāmatūque eſt expurgatione adimi poſſe, nam neque vlceris quidpiam expurgatione tollitur, nihil autem magis neceſſarium, vbi vlceratum corpus, eſt cacochymum. Certè nō in omnibus inflammationibus æque vitanda eſt expurgatio, cùm non in omnibus eàdem, parique cauſa, dicatur eſſe noxia. Sed in ijs quæ in ventre, meſenterio, aut hypochōdriis, conſiſtunt, peculiaris quædam, eaque maxima cauſa eſt, quam diximus: propterea in eis nunquam expurgandum eſt ante inclinatio-

V 5 nem:

Digitized by Google

nem: neque quidem medicamento forti ante integram ſolutionem. In flammationibus etiã cerebri incipientibus, eis præcipuè quæ cũ delirio, & quadam conuulſione incipiunt, aut etiam imminent, paratæ cito incipere, expurgatur cum periculo: quia vt dicit ipſemet Hippocrates calfaciunt caput expurgantia pharmaca, calor vero pharmaci ſuperueniens calori febris, facit maniam. Hanc ob cauſam, ego in lethargo, aut phrenitide, expurgandi neceſsitatem, ſi quæ apparet, clyſteribus aut ſaltem indicamentis non calfacientibus, ſupleri velim: atque ſi quæ ſunt aliæ inflammationes peculiares habentes ex pharmacis noxas. In aliis verò, tunc ſolum eſt abſtinẽdum ab expurgationibus, cum id incommodum quod Hippo. timet poteſt incidere, puta vt partes ſanæ, ſuccique boni colliqueſcant, aut corrũpantur: id verò non incidit, niſi cũ ſana ſunt corpora, vt in aphoriſmo dicitur, quæ male ferunt medicationes. Cũ igitur homo inflãmatione quapiam eſt correptus, alioqui nõ cacochymus (fieri verò id põt ob magnitudinem, cũ partis cuiuſpiã labore aut debilitate) expurgandum in principio non eſt, nihil enim fiet aliud, quã ꝙ inflammationi detrahetur nihil, corpus aũt colliqueſcet, ſed aut nũquam, aut poſtea quã ſuccus in parte ob oppilationẽ, & in corpore ob febrẽ,
recepe

receperit aliquam infectionē. Alioqui multæ occaſiões ſunt expurgādi in inflāmationū principiis: cum ſcilicet corpora valde cacochyma ſunt, atq; ex mali ſucci fluxione inflammatio accepit initiū præcipuè ſi nondum ceſſauit fluxio: In talibus enim præſeruationis, & reuulſionis gratia, incipitur ab expurgatione, quin etiā, ſine hac male proceditur ad localia, quorum tamen vſus à principio eſſe debet.

Fieri autem aliquem repente ſine voce, venarum interceptiones faciunt, ſi beneualenti hoc accidat ſine occaſione aut alia forti cauſa. Venā igitur ſecare oportet in brachio dextro internā, & detrahere ſanguinem, ſecūdū habitū & ætatē inita ratione plus aut minus, coincidūt autem plurimis ipſorū hæc, rubores faciei, oculorum immobilitates, manuū diſtētiones, dentium ſtridores, pulſationes, maxillarū adductio extremorum refrigeratio, ſpirituum per venas interceptiones. cum dolores prius fuerint facti, nigræ bilis & acrium fluxionum, influxus ſunt; dolet autem interiora is qui mordetur; morſæ autem & valde ſiccæ factæ venæ, & intenduntur, & phlegmone occupatæ trahunt quæ influunt.

Vnde

Digitized by Google

Vnde corrupto ſanguine, & ſpiritibus nequeuntibus peruadere vias quæ in ipſo ſecundum naturam ſunt, refrigerationes etiam fiũt ab ſtatione, & vertigines, & aphonia, & capitis grauitas, & conuulſiones, ſi iam in cor aut hepar, aut venam peruenerit, inde epileptici fiunt, aut paraplectici, ſi in continentes locos inciderint fluxiones, & ab ſpiritibus non
28. *potentibus exire, ſiccata ſint. Verum oportet talibus prius fouendo, ſtatim in principijs ſecare venam, dum adhuc eleuati ſunt, omnes qui afligunt ſpiritus, & confluxus: opportuniora*
29. *enim ſunt auxiliis. Et reficientem & iudicationes contemplantem, expurgare, niſi leuia ſurſum fiant: inferna autem aluo, niſi ſubducatur clyſtere, aſinæ lac coctum da, & bibat, non minus quàm duodecim cotylas, ſi autem robur etiam habeat, pluſquam decem & ſex.*

DE multis paſsionibus nunc vnico capitulo agit, quas omnes vno aphoniæ nomine, ab accidenti communi accepto, comprehendit. Nimirum aphoni, id eſt voce deſtituti repente, funt, & apoplectici, & epileptici, & cata-

& cataleptici & caro affecti,& multi vertiginoſorum,& paraplecticorum,& qui per ſyncopem cadunt,aut iam extremo langore tenētur,itaque ad aliquod horum genus pertinet, affectio eius,qui voce deſtitutus repente ſit: niſi,ob vitia inſtrumentorum reſpirationis,vocis,aut ſermonis,eueniat,vt ex angina,aut vulnere magno thoracis,aut neruorum recurrentium læſione,aut ſiquid aliud eſt huiuſmodi. Verum de angina acturus eſt paulo poſt; nūc de prioribus illis paſsionibus agit,quarum generationem & cauſam videtur mihi,iuxta antiquiſsimum dogma,ad ſpirituum immobilitatem,& venarum interceptionem refferre. Neque verò proinde quippiam dicit, quod aperte falſum ſit, aut quod medicæ arti obſit, ſed quæ explicare liceat magis,ex ijs quæ Galenus,& poſterum alij inuenerunt, & inuentis addiderunt. Non enim , etſi Hippocrates omnium bonorum nobis autor fuit , proinde ſperandum eſt inuenire apud illum omnia, à primis ad poſtremas vſque cauſas deducta, & placitis,quæ longa ſecula,& multorum labores,vera eſſe indicauerunt,omnino conformia. Scripta enim ab illo,vt & ab aliis omnibus autoribus,neceſſe eſt eſſe multa, iuxta cōditionem temporis. Si enim tunc temporis philoſophia ipſa erat in incunabulis,& vix dū à vul-

à vulgi ſermonibus, & confuſis philoſophare incipientium placitis, receſſerat, qui poterat de morborum eſſentia & cauſis, tam conſtans & certa eſſe opinio, quàm nunc eſt? hæc dixerim propter eos, qui videntes ab Hippocrate hic aut alio quopiam ſuorum operum, ſcriptum quidquam quod ab ijs quæ nunc in ſcolis circunferuntur, diſcrepet, etiam ſi rectæ ægrotantium curationi nihil detrahat, mox dubitant ſit ne Hippocratis liber, quin etiam aperte negant, atque, ſi quid diſcrepare videtur à Galeno, perturbantur, nullam rationem habentes temporis, quo quiſque ſcripſerit. Gal. certe nõ ita facit, qui vel in huius loci commentatione iubet nil mirari tantum lactis ab Hippocrate ægroto tribui, id enim fuiſſe vetuſtiſsimis conſuetum. Mihi videor melius facturus, ſi hic & vbi vbi alibi, iuſta quæ dogmata dicantur ſingula explicem, & ſiquid diſtinctius attulerunt tempora, addam. De ſede facultatis animalis non arbitror erat tam certa ac firma medicis ſententia, quàm nunc eſt, quãquam eam in cerebro eſſe, ex Hippocratis ſententia contendat Galenus. Video tamen illum, lib. de morbis virginum, fatuitatem ad cor refferre. Porrò lib. de flatibus dicit. Nihil eorũ quę in corpore ſunt, magis conferre ad prudentiam quã ſanguinem atque cum is in habitu naturali cõ ſiſtit

ſiſtit, conſiſtere & prudentiam, ſanguine verò permutato prudentiã concidere. Qui verò ad ſanguinis corruptioné refert dementiam, potiusquã ad cerebri intemperiẽ, certè in corde potius, aut vena caua, aut ſepto tranſuerſo (in his enim omnibus, atq; aliis quã multis prȩterea partibus, fuerunt philoſophi qui ponerẽt) ſenſus & ſapiẽtiæ principiũ collocabit, quã in cerebro. De ſanguinis quoque natura, anſit calidus perſe, an à corde calorem accipiat, ex Hippocratis ſententia non ſatis cõſtat. Nã etſi lib. de natura humana, calidã & humidã eius naturam eſſe dicit, tamen lib. de corde dicit, ſanguis enim nõ eſt natura calidus, ſed caleſcit: multis autem videtur natura calidus eſſe. Porrò de ſpiritibus, antiquiſsimorũ plurimi, eã habuerunt opinionem, vt ipſiſsimã animã eſſe opinarentur, quòd videretur ſpiritus eſſe, quod in animantibus moueatur perſe, & per quod reliqua moueantur: quam plurimi veterum animæ definitionem ſtatuebant. Galenus ſi quam de anima ſententiam ſequi fuiſſet auſus, videtur mihi in hanc fuiſſe venturus: verum quia auſus non eſt, ſpiritum inſtrumentum præcipuũ animæ eſſe affirmat. Hæc quorſum nunc commemorauerim, ſtatim intelliges. Agit, vt dicere cæperam, Hippo. de repentinis illis caſibus, quibus homines voce
deſtitu-

deſtituti cadũt, dicitque eas paſsiones fieri ob venarum interceptionem. Venarum nomine intelligit venas & arterias vt plęrunque antiquiſsimi. Quid vocet venarum interceptionẽ mox explicat, dicens, cum dolores prius fuerint facti, nigræ bilis & acriũ fluxionum influxus fiunt, dolet autem interiora is qui mordetur, morſæ autem & valde ſiccę factæ venæ, & intenduntur, & phlegmone occupatæ, trahunt quæ influunt: vnde corrupto ſanguine, et ſpiritibus nequeuntibus peruadere vias, quæ in ipſo ſecundum naturam ſunt, refrigerationes etiam fiunt ab ſtatione. Stationem ſpirituum intelligit: hoc eſt, ipſum, non peruadere ſpiritus, per vias quæ ſecundum naturam ſunt in ſanguine, hoc eſt, per ipſum ſanguinem, qui naturaliter peruius eſt ſpiritibus: deſinit verò peruadere corrupto ſanguine, hoc eſt concreto coagulatoque, vt ſolet extra fuſus, aut in corporibus demortuis vbi coagulatur quia non penetratur ab ſpiritu: ſinit penetrari, quia multitudine obturantur viæ, & ipſe inculcatus déſeſcit. Itaque interceptio venarum, eſt interclusio earum, tãta, vt prohibeatur ſpiritus per ſanguinem delatio, quæ neceſſaria eſt, & ad ipſius ſanguinis, aut calorem omnino faciendum, aut augendum, & ad deferendam per corpus facultatem vitalem, & naturalem ca-
lorem

lorem (tametſi enim vitalis facultas, illuſtratione potius communicatur, quàm ſpiritu nũquam tamen ſine ſpiritu) atque proinde & ad omnes actiones quæ nobis ſunt ſecundum naturam. Cum enim omnes facultates quæ ſingulis partibus inſunt, communi influxu à corde, velut à quodã, mundi huius exigui ſole fo ueantur: neceſſe eſt ſpirituũ vitaliũ per venas impetu intercepto, & ſenſum & motum ceſſare, non per ſe, ſed cõpatiente cerebro. Fit interceptio venarum, aliquãdo ob redundantiam ſolam in toto corpore, vt nihil aliud eſſe videatur affectio, quã non poſſe iam tãtũ ſanguinis à venis capi. nã etſi congeſtio illa repente non fit, tamẽ cũ ad ſummũ (ſi quod tamẽ eſſe ſummum poteſt) peruentum eſt, quæcũq; leuis cauſa exagitet, commoueat, aut turgere faciat (velut certe flatus) effert in caput, facitq; in eo venas & menyngium ſinus intumeſcere adeo, vt compreſſum cerebrum, mouere ſeſe intra craneum non poſsit, & eius ventriculi cõpreſſione obſtruantur. Nam nõ minus quòd exterius incidens comprimit, quàm quod interius concluſum obturat, obſtructionem facit (hunc modum generationis apoplecticarum paſsionum docet Hippocrates lib. de flatibus.) fit etiam aliquando venarum interceptio, ob ſanguinis corruptionem in parte quapiam com-

X mota

mota fluxione, velut præcipuè cũ atrabiliario, aut bilioſo admodum ſanguine abundãte, partes inter hypochõdria & cor mordẽtur. fit em̃ aliquãdo, vt morſus fluxionẽ, & fluxio morſum augeat, vſq; dũ venis nõ capiẽtib⁹, interceptio fiat, & inde ſi incõtinẽtes locos inciderint fluxiones, hoc eſt in ꝓximas partes, & ad ſympathiã cũ his paratas, refluſę ſint fluxiones, vt in cerebrũ, fiunt vertigines, epilepſiæ, apoplexię, aut (ſi in quoſdã neruos inciderint) paraplexię: fiũt itaque hęc ita affectis, ex hepate, aut caua vena aut locis circa cor, aut etiã alijs hypochõdrijs, nõ aliter ac mulieribus quibus menſtrua defecerunt, fieri ſolere, ex vtero, in cor ſeu præcordia, regurgitãte illo ſanguine, qui venis iuxta vterũ nõ capiatur: cõſtat verò, ꝙ & inde in cerebrũ aut neruos, paſsionẽ trãſmittere oporteat ſi epilepſia, aut apoplexia, aut catochus, aut alia his cõgener paſsio futura eſt. Vbi dicitur, & ab ſpiritibus penetrare nõ potentibus, fuerint ſiccatæ, in codicibus antiquiſsimis ſine ὑπὸ hoc eſt ab legebatur. Nã Gal. velut corrigens dicit, ſatius autẽ foret vt cum ὑπὸ legeretur. conſtat verò quandoquidem ille cẽſet melius fuiſſe vt ita legeretur, non legi ita in ſuo codice, ſed deinde librarios ſequutos Gal. cenſurã illam particulam interpoſuiſſe. Ego verò cenſeo, melius eſſe lectionem hanc, quã nunc habemus

bemus, emẽdari ſecundum lectionẽ antiquiſſimam, legique, nõ ab ſpiritibus, ſed ſpiritibus penetrare non potentibus fuerint ſiccatę. Nã nomen hoc ſiccatæ, duobus modis dicitur in hac ipſa oratione, primo loco, vbi ita eſt ſcriptum morſę autem & valde ſiccę factæ venæ dicitur de venis, ſignificatque crudis inflãmationibus occupatas, velut antea ſiccã pleuritidẽ vocari dicebamus, eã quę cruda eſt. Secundo loco, vbi dicitur, ſpiritibus nõ potẽtibus exire ſiccatę ſint, dicitur de fluxionibus. hoc eſt, cum ſanguis ipſe quo per fluxionẽ venæ repletæ ſunt, ſiccatus fuerit: ſiccatur verò ſanguis cũ cõcreſcit, & fluxilitatẽ amittit: coagulatur verò nõ ab ſpiritibus qui nõ penetrant, ſed per ſe obque ſuas fibras, vt dicit Ariſt. cũ ſpiritus nõ penetrãt. Itaque ab ſpiritibus penetrãtibus funditur, coagulatur verò per ſe, illis nõ penetrãtibus. Porrò cũſtat vbi dicit Hippo. cũ dolores priùs fuerint facti, nigrę bilis, & acriũ fluxionũ influxus fiũt, nõ eo dici ꝙ ſemp fluxiones, quas dolor cõmouet, incipiãt à nigra bile, aut acribus fluxionibus, ſed ꝙ in ijs qui ad dictas paſsiones, ob tales naturas parati ſũt. nã quib⁹ cõtrarij ſũt apparat⁹, & cõtrarię fluxiões in dictas partes fiũt, vt pituitę, aut aquę, hydropes, & apepſię fieri ſolẽt poti⁹ q̃ dicti caſus. nã etſi apoplexia & epilepſia, & hemiplexia, & vertigo, ex pituita ẽt

fieri ſolent, non ſolum ex melancholia, tan
fiunt ex pituita in ipſo cerebro primario eg
tante congeſta potius: ex atra bile autem fi
ſæpe per conſenſum cum locis dictis, velut
melancholica paſsio cũ hypochondriis. Pa
lyſim videtur Gal. ſemper refferre ad pituit
verũ ſi apoplexia poteſt fieri à melancholi
vt certè poteſt, cur non & hemiplexia? quod
hæc cur non & cuiuſque particulæ reſolutic
Proinde ego nunc Alexãdri ſententiã potiu
probauerim, qui paralyſim ex melãcholia fie
ri docet. Nam etſi melancholię craſſa pars a
terram pertinet, eſt tñ ſuccus valde ſeroſus. v
de contingit ab ea neruos multos partim ob
ſtrui, facultateque priuari, partim emoliri.
Sed de eſſentia & generatione horũ hæc ſun
ſatis. Signa dicamus & curationem, ſermon
reſumentes. Eorum qui fiunt aphoni ex ven
rum interceptione, quàm nihil aliud quã mu
titudo ſanguinis ad vaſa facit, hæ ſunt notæ,
Repente fiunt tales. Nam etſi multitudo pau
latim colligitur, tamen breui momento, poſt-
quã iam capi vix poteſt, vel flatu aliquo agita-
ta, diſtendit vaſa, facitque interceptionẽ ve-
narum. Porrò accidit beneualẽti, quin etiam
cum videtur athletico eſſe habitu, & ad ſum-
mũ ſanitatis attigiſſe. Nam reliquæ aphoniæ,
quæ aut ex primaria cerebri paſsione ob pi-
tui-

uitoſos ſuccos, aut conſenſu cũ hypochondrijs ob melancholicos, cacochymis valetudinarijſque multo antè hominibus eueniũt. His verò cum optime valere viderentur, & craſſiſsimi nitidiſsimiq; eſſēt, fiũt aphoniæ, ſine occaſione vlla (quidã enim ex occaſione obmuteſcunt, vt ex terrore, aut triſtitia vehementi, quibus malum non incipit à venarũ interceptione, ſed ab ipſo animi motu, perquē ſpiritus intra cor ſe cõtinentes, partes alias deſtituũt) atque ſine alia forti cauſa, vt quidã fiunt aphoni repente, ex ictu aut caſu, caro correpti, ob cõcuſsionem ſubſedentibus in ſeſe vẽtriculis cerebri: qui paulo poſt ſolēt ad ſeſe redire, niſi tũ occaſio magnũ inuenerit in corpore apparatũ Ita enim ſępe ab occaſione incipiēs, in apoplexiam aut ſyncopē incurabilē, finitur malũ. Verũ citra hæc, cũ ſano, quiq; non ſoleat animo linqui, repēte accidit aphonia, ex venarũ interceptione eſt ob ſanguinis multitudinē, coincidunt verò his (vnde apertius cognoſcas) rubores faciei, & ulſationes (maximæ ſcilicet ac cõſpicuæ circa tempora, cũ malũ adhuc incipit) & oculorũ immobilitates, manuũ diſtẽtiones dentiũ ſtridores, & adductio maxillarũ, quæ omnia conuulſionis ex repletione ſunt: poſtremo verò, etiã refrigerationes extremorũ, & tũc tendũt iã in apneã & aſphygiã) & ſpiri-

 tuum

tuũ per venas interceptiones. Sed dices quorſum: cũ in venarũ interceptione morbi eſſentiam poſuiſſet, nũc rurſus eius meminit interſigna? certè antea meminit interceptionis venarum, vt cauſæ aphoniæ, nũc vt cauſæ refrigerationis extremorum, atque ita nõ eſt inutilis repetitio, quę noui aliquid docetur. Affectiones verò hæ, cũ per conſenſum cũ hepate, vena caua, aut corde, aut etiã cum totis hypochõdriis fiunt, dignoſcuntur: ſignis paſsionis primariæ quæ anteceſſit, & cacochymiæ quę in corpore eſt, vt cũ poſt diutinã melãcholiã hypochõdriacã, aut morſus oris vẽtriculi, aut cardialgiã, aut alia huiuſmodi fiunt. In curatione priorũ cõſulit Hippo. venã ſecare, in brachio dextro internam, & detrahere plus aut minus ſecũdũ habitũ & ętatẽ inita ratione: In aliorũ curatione dicit, fouere primũ, deinde ſanguinẽ mittere, poſtea ad expurgationẽ per ſuperna aut inferna, vt res exiget, cõuerti. Quãdoquidẽ ad venarũ interceptionẽ referũtur paſsiones vtręq; cõſtat vtriſq; opus eſſe, vt miſſo ſanguine laxẽtur. Verũ ad priores multo magis, quæ à multitudine oriũtur ſola, quã ad poſteriores, quæ naſcũtur etiã à mala qualitate. In brachio dextro ſecare iubet, quia cũ neutrius lateris eſt paſſio, ſed cõmunis, ſatius eſt ex dextro, quo vaſa ſunt ſecũdũ naturã ampliora, & ſanguis abundan-

Curatio

datior, quã ex ſiniſtro vacuare. Quidã mittũt ſanguinẽ ex vtroq; brachio ſimul, & in magna totius corporis plethora meo iuditio, nihil deerrãt: verũ ſi ex altero, ex dextro certè mittendus eſt. Quòd internã venã iubet ſecare, eſt animaduerſione dignũ: videtur enĩ ſecãda potius ſecudũ legẽ rectitudinis externa & humeraria. Certe in aphoniis quę per cõſẽſum cum partibus circa ſeptũ trãuerſum fiũt, recte mittetur ex interna, velut etiã in melãcholia hypochódriaca mittitur, etiãſi melãcholia morb⁹ cerebri eſt: Squia cũ partẽ mittẽtẽ agnoſcim⁹ cũ mittẽre quã cũ recipiẽte, ſatius eſt rectitudinẽ ſeruare: Velut etiã, cũ ex vtero cõtingũt hę paſſiones, mittim⁹ ex talis: Verũ in paſsionibus apoplecticis, quę ex ſanguine toto corpore redũdãte & caput occupãte, fiunt, nõ videtur ex interna mittẽdus, niſi forte, quod poſsit etiã obſtructa eſſe arteria aorta circa cor, eſſeq; malũ ſyncope poti⁹ quã apoplexia, aut vtrũq;, neq; id ſatis cõſtare poſſe videtur: aut fortaſſe q̃a nõ caput ſolũ ſed totũ corp⁹ multitudine & venarũ interceptione laborat. Sed neque obhascauſas ex interna, ſed cõmuni mitti deberet, idque niſi tãtopere res vrgeret in capite, ſed q̃a vrget certè ex externa ſemp mittim⁹, niſi forte cũ ea nõ eſt ſatis idonea ſecari, tũc.n. mittim⁹ vndecũq; quare illud internã, interiectũ arbitror,

niſi forte hic quoq;, vt aliis q buſdã locis iã oſtẽdi, interna vena dicitur Hip. quę magna & ſub cute latens: quo ſignificato, perinde erit iubere ſicari internã, ac ſi magnã diceret. Quòd verò iubet ſecundũ habitũ & ætatẽ mittere his ſanguinẽ, rectè facit, cum enim venarũ interceptione laborẽt, ſępe mittitur eis ſanguis iacẽtibus, etiã cũ aſphygia; quare in tãta oppreſſione, nõ eſt, q; pulſu velis metiri mittẽdi ſanguinis quantitatẽ; hoc verò in vtriſq; obſeruandũ eſt; velut illud etiam, quod de ſecundis dicit, in vtriſque ſeruari oportet, vt talibus ſcilicet mittamus ſanguinẽ fouendo priùs. Oportet enim fouere antequã venã ſeces calido & laxãte aliquo, caput aut hypochõdria, quacunque maximè parte concretionẽ ſanguinis eſſe ſuſpicatus fueris, aut etiã toto corpore in balneũ calidũ demiſſo, vt liquatus melius fluat. Statim ergo à fomento, aut interſobendum, ſanguinem mittere. Id quod conferet, ſi agatur, dum adhuc eleuati ſunt, omnes qui affligunt, ſpiritus & confluxus: hoc eſt, dum adhuc ſanguis, ſpiritu nondum deſtitutus, ferbet, tumiduſque neq; iam cõcretus eſt: opportuniora enim tũc ſunt auxiliis; cũ vero iam ſubſedit illa elatio, & intumeſcentia ſuccorum, & ſanguis iam concretus eſt, non effluit, etiam ſi vena ſeccetur: nec vllo remedio locus eſt.

Atque

Atque ita nullum deſperatæ ſanitatis majus inditium contingere in omnibus aphonijs poteſt, quàm ſectis venis ſanguinem non effluere. Hactenus vtriſque aphonijs cõmunia ſunt omnia: reliqua quæ ad expurgationem pertinent, earum ſolùm quæ ex fluxionibus atrabiliarijs, & acribus. Poſtquam (inquit) venam ſecueris, reficere oportet, & iudicationes contemplantem expurgare. Reficere ſcilicet debes vires, vt poteris, ſi ad ſeſe redierit ſatis aliquid cibi capere iubens ſi non ſatis, iuſculi aliquid per gulam demittens: deinde contemplaberis iudicationes, hoc eſt euacuationes, ſi quæ ſunt quæ ſponte fiant, ſeu loca in quæ humores ſponte videntur inclinare. Dicit ergo, & contemplãtem, expurgare niſi ſubleuentur ſurſum hoc eſt pharmacum dare alui ſubdutorium, niſi humores quaſi leues facti ſeorſum videatur repere in os ventriculi, tunc enim mouere potiùs vomitum erit ex vſu, obſeruantibus nobis præceptum ducendi quo vergit natura. Si verò inferna aluo expurgatio ſit agenda, tentandum eſt, an clyſtere ſatis euacuetur, & cum ei non videbitur cedere, dandum eſt medicamentum ſubductorium. Hippocrates dat lactis aſinini cotylas duodecim, aut ſi conſtent vires etiam decem & ſex. Quod lac, omnium profectò eſt,

in capitis affectionibus, minimè noxium, & al
ui ſubductionem accommadatiſsimum, &
minimè concreſcens, nihilominus habemus
iam multo maiorem medicamentorum co-
piam, & alia ad hos vſus longè commodiora,
in illa penuria qua ad huc laborabat medici-
na, vtebantur antiquiſsimi perpaucis, nonnul
lis quidem vehementiſsimis cum periculo, a-
lijs etiam debiliſsimis vtebantur, quantitate
maxima vt poſſent aliquid, velut lacte.
Errant verò plurimi medicorum huius ſeculi,
qui lacte aſinæ, aut ſero, vtuntur quãtitate exi-
gua, vt quinque aut ſex vnciarũ, medicamen-
ta quidem accipientes à vetuſtiſsimis, doſim
à ſerapiorum vſu, quo fit vt cum ſubducendi
aluum cauſa dant, ſpe cadant, & nihil videã-
tur facere. ego ſanè propino lactis a ſinæ, aut ſe
ri ſextarium, aut ſexquiſextarium: quantitate
vetuſtiſsimorum nunquam tentaui vti, ſi qñ
enim bene copioſèque purgandi cauſa dari
viſum eſt, ad aliquod noſtrorum medicamen
torum confugi, vt ad hyeræ aliquam ſpeciẽ,
earum præcipuè quæ ex colo chinthyde cõpo-
nũtur. Eæ em̃ optimæ ſũt ad dictas affectiões.

Sent.ª 30.ª

Cynanche autem fit, cum ex capite fluxio multa & lenta hyeme aut vere in venas iugulares fluxerit, & fluxionem ampliorẽ pro-

pter

Digitized by Google

pter amplitudinem traxerint. Quando autem frigida & glutinoſa exiſtens obſtruxerit, tūc ſpiritus vias, & ſanguinis obturans, coagulat proximum ſanguinem, & immobilem, ac ſtabilem facit, cum frigida natura ſit, & obturare idonea: ob hoc ſuffocantur lingua liueſcente, & rotunda, & reflexa, ob venas quæ ſub linguam eūt. Secta enim vua, quam quidam vocant columnellam, vtraque ex parte apparet vena craſſa. Cum igitur plenæ ipſæ exiſtentes, in ipſam linguam innituntur, raram exiſtentem & ſpongioſam, obſiccitare ea violenter accipiens humidum quod ex venis, ex lata rotunda fit, ex bene colorata liuida, ex molli autem dura, & ex bene flexili malè flexilis, vt celeriter ſtrangulet, niſi quis cito ſuccurrat.

Hippocrates indifferenter vocat anginā, nunc cynanchem, nunc ſynanchem, vſque adeò non proceſſit, vt poſteri, ad paracynanchem, & paroſynanchem. Vocat verò alicubi anginam quancunque ceruicis affectionem quæ ſtrangulet, vt etiam vertebrarū colli luxatio dicatur angina: hic verò inflammationem ſolùm eius loci, quæ ſtrangulationis

nis periculum afferat, anginam appellat. Cóſiderat eius differentias ex materia, nonnunquam enim fluxio eſt frigida pituitoſa & craſſa, ex aqua cum ſanguine in loco collecto fit inflammatio ædematodes: nonnunquam eſt biliosa, aut ſalſa, fitque inflammatio tũc quoque miſta: huic differentiæ quæ ex materia capitur, mox accedit quæ ex parte accipi ſolet. Nam plærunque tenuis & calida fluxio, præteriẽs venas majores, impingit in intimas ceruicis partes: craſſa & frigida, penetrare non valens, hæret in venis iugularibus externis, & circa partes, tum ceruicis, tum oris, conſpicuũ tumorem facit. Hippocrates primo percurrit modũ, quo ex pituitoſa & craſſa fluxione angina gignitur, mox apponit eius curationem, deinde adijcit quæ ad fluxionem calidam eſpectant. Cynanche (inquit) fit cum fluxio multa & lenta (nam de hac ſpecie anginæ loquitur primum) fluxerit ex capite (quia id membrum maximè pituitoſum eſt, & ob ſublimen poſitum & rectitudinem, continuitatem, & viciniam, maximè accommodatũ demittere fluxiones in ceruicem) hyeme aut vere. Quia hyemi admodum congruentes ſunt pituitoſę fluxiones, ſequitur autem, quod ad morbos attinet, ver conditionem hyemis, & autumnus æſtatis. Ne tamen proinde intellige, horum

quip

quidpiam eſſe in eius anginæ eſſentia, aut finitione. Poteſt enim fluxio pituitoſa fieri etiã ex toto corpore, aut ex pulmone, & alijs quoque anni temporibus, rarò verò fit niſi ex capite hyeme aut vere. Hippocrates ergo ſimul docet modum quo fit, & quo tempore quaq; ex parte maximè fieri ſoleat. Fuxio itaque inde venit in venas iugulares, quæ quidem duplices ſunt, externæ & internæ. Magnæ quidẽ illæ, externæ verò, majores, & quæ fluxiones has maximè recipiunt, & propter amplitudinem, ampliorem fluxionem trahunt. Itaque & caput ob peculiarem naturam mittere, & venæ iugulares ob amplitudinem copioſè recipere natæ ſunt. Hinc fit vt tam aſsiduè hominibus hæc fluxio creſcat vſque ad anginam. Quando autem (inquit) frigida & glutinoſa exiſtens obſtruxerit, tunc obturans vias ſpiritus, hoc eſt arterias, & ſanguinis, hoc eſt venas: coagulat ſanguinem proximum, hoc eſt, eum qui in proximis eo loco vaſis continetur, & immobilem ac ſtabilem facit, cum frigida natura ea fluxio ſit, & obturare idonea. Hæc, & omnia quæ ad tumorum præternaturã generationem ſpectant, ſecundũ antiquata dogmata dici videntur: ſi quidem ſpirituum vias nominat ſeorſum, quaſi aliæ ſint quàm ſanguinis, quod quidẽ eraſiſtrati ſectæ videtur con-

for-

ſorme: deinde & intumeſcentiam partiũ videtur referre ad ſpirituum cum ſanguine interclusionem, quanquã non ad ſpiritus, ſed ad ſolũ ſanguinẽ ſpectare generationẽ phlegmonis Gal. lib. de Tumoribus præternaturã probat. Ego de his rebus nõ admodũ laboro apud antiquiſſimos autores, vt dixi, modo ex eorũ dictis, nihil medendi ars lædatur, velut certè hic nõ læditur. Siquidẽ ſiue arteriæ ſpirituũ, & venæ ſanguinis, viæ ſint, ſiue vtræque ſanguinis: ac ſiue interclusione ſolius ſanguinis, ſiue eius cũ ſpiritu inflãmetur pars, eiſdem auxilijs merito occurretur. Arterias certè vias ſpiritus vocari, nõ eſt diſſonũ, etſi eñ ſolius nõ ſint ſed cũ ſanguine, ſunt tñ illius maximè: nã & venæ ſanguinis vias dicere nemo recuſat, etſi deſſerũt cũ eo etiã ſpiritus. Porrò ſpiritus intercluſos: augere partis præter naturam affectæ, tumeſcentiam, non eſt valde improbabile, etſi eam non ſolius ſpiritus eſſe conſtet, ſed ſucci, quem in principio dices eſſe malè vaſis contentum, crudum, & flatuoſum. Verum horũ placitorum quæ ad phyſiologiam ſpectant deciſionem, aliunde peti velim, hoc enim opus ad curationem ſpectat, & victum. Ob hoc dicit, homines ita affectos, ſuffocari, & fieri eis linguam liuidam rotundã, & reflexam, vt ſcili

cet

Digitized by Google

cet omnibus qui laqueo aut manibus aut vtcunq; aliter ſtrangulũtur. Nimirũ quia vt quacunque parte quæ laqueo conſtringitur, replẽtur intumeſcuntque venæ, ita hic quoque: replere verò, & intumeſcentes, contrahuntur, contrahuntque linguam, & ita faciunt reflexam, & rotundam. Intumeſcentia enim linguæ repletionis eſt, flexura, eſt cõuulſionis. Velut enim opera muſculorum reflectimus introrſum linguam, ita muſculis eiſdem conuulſis reflecti contingit. Conuulſionem verò facit repletio aut inanitio. Cum ergo lingua reflexa ſimul & rotunda apparebit, duplex nota erit repletionis circa ea loca: cùm verò reflexa quidem, non tamen rotunda, ſed gracilis, ac velut ſalita, qualem nuper in quodam qui breui mortuus eſt, vidimus, conuulſionis ex inanitione eſſe videtur. Itaque his rotunda & reflexa ob multitudinem fieri poterit. Liuorẽ verò venæ oẽs repletæ ſanguine accipiunt. Intermoritur enim ſanguinis ſplendor, vbi eſt inculcatus, & malè perflabilis. Explicat verò Hippocrates quæ ſint his venæ, dicens, ob venas quæ ſub linguam eunt. Eas vulgo nunc vocant leoninas. Secta enim (inquit) vua quam quidã vocãt columnelã (ea eſt glãdula illa oblonga, quã gargareonẽ etiã dicimus

quæ

quæ à ſuperno palato in caput aſperæ arteri impendet vtraque ex parte apparet ven craſſa. Non hoc dicit, quòd ad huius mor bi curationem ſecari debeat gargareon(no enim debet) ſed velut ex diſſectione indica eſſe ibi dictas venas. Nimirum ex venis iugu laribus externis, procedunt duo inſignes ra muli, tendẽtes in gargareonẽ, qui inde ſub lin guam reflexi, in eam inſumuntur. Cum igi tur (inquit) plenæ ipſæ exiſtentes, in ipſã lingu raram exiſtentem & ſpongioſam, innituntur, id eſt velut in ipſam innitentes feruntur, infe runturque, ea (lingua ſcilicet) ob ſiccitatẽ (qu ex calore igneo conquiſiuit) violenter accipie humidum quod ex venis venit, repletur tot ſecundum proprium corpus, & fit ex lata ro tunda, & ex bene colorata liuida, ex molli au tem dura, ex bene flexili male flexilis. Vnd celeriter ſtranguler, niſi quis citò ſuccurra Succurrendũ itaque huic malo præpropere quia vrget ſymptoma, adeò vt etſi à materi pendeat pituitoſa expectare diu non poſsit quin aut ſoluatur mox aut hominem iugule Sed dices, cur cum antea dixerit, linguam fi ri reflexam, nunc reddens eius rei cauſam, d cit, fit ex molli dura, & ex bene flexili inflexi lis? videtur enim oportuiſſe dici cur eſſet re flexa, non cur inflexilis. Duorum alterum li

Digitized by Google

cet coniectare, aut primo loco legendum eſſe pro ἀνακαμπτομένης, ἀκάμπτης, vel οὐκ ἀνακαμπτομένης id eſt non volubilis: ita vt vtrobique legatur inflexili, & ita redditur ſenſus longè facilior, cur enim fiat lingua dura dicit apertiſsimè, inflexilis verò fiet quia dura: aut (ſi hoc minus placet) preteriri cauſam, qua fit reflexa, dici verò fieri inflexilem, quia omnia quæ præter naturam reflexa ſunt, neceſſe eſt eſſe inflexilia in contrariam partem.

Sectionem venæ à brachijs faciens, & eas quæ ſub lingua ſunt, ſecans & curans eligmatis, & gargarizare calidis iubens, & caput radens, & ceratum capiti & collo circumponens, & lanis obuoluens, & ſpongijs mollibus, aqua calida expreſſa fouens. Bibat autem aquam & melicratũ non frigida. Succum autem præbere, cum à iudicatione in tuto iam fuerit.

BReuiſsimè, perinde ac optime, tradit Hippocrates rationem curandi dictã affectionẽ, & per capita omnia quæ agẽda ſũt. Ea ſunt venæ ſectio, eligma, gargariſmus, fomentũ capitis & ceruicis, & cibus. Nihil quidquam omiſit, niſi fortè alui ſolutionem, quam etiam in acutiſsima, & quæ quatuor dierum ſit, ſci-

mus aliquãdo vtilem eſſe ſolere, præcipuè cũ pituitoſa eſt affectio, qualem nunc Hippocrates deſcripſit. Conſtat verò ex dictis, expurgationem poſt miſsionem ſangninis faciendam eſſe, cuius Hippocrates primò, vt principis in hoc morbo auxilij, mentionem facit, dicens, ſectionem venæ à brachijs faciens, & eas quæ ſub lingua ſunt ſecãs. Eo ipſo ordine, quo ſũt ſcriptæ ſectiones hæ, fieri debent, priùs enim quę à brachijs, vt quę plus habeat reuulſionis, deinde quæ ſub lingua, vt quæ ad euacuationem proximè accedat. Secãda eſt in brachijs externa, quia pars affecta ſupra clauiculas eſt. Bene autem dicitur in brachijs: non enim ad dextra, magis quam ad ſiniſtra, malum hoc pertinet, cum affecta pars ſit in medio ſita, niſi fortè rarò, cum ad eius particulæ alterum latus videtur magis inclinare, quod partes externę ceruicis, aut interni oris declarant. Si igitur in alterum latus incubuit malum, in brachio è regione poſito ſecetur vena, ſin autem non, vt plęrunque euenit, alternate ſecetur in vtriſque. Nam præter dicta, affectio hæc, vt quidã rectè monent, non tam ſuſtinet copioſam miſſionem ſanguinis, quam petit repetitã & crebram. Quia ab ea quæ ad deliquium animi inducat, periculum eſt, ne materiam ſeſe introrſum verſus cor colligat, & in medio interci

tercipiatur à pulmone, & facta perineumonia ex angina, homo moriatur. Ex brachijs ergo alternatè fundendus eſt ſanguis, ſed crebro, & quoties affectio petet, & homo ſuſtinere poterit: poſtea ad ſectionem venarum ſub lingua maxima cum vtilitate acceditur. Nam & Hippocrates id nunc docet, & vix eſt vllus medicus, qui id non cognouerit experimento, & ratio ſanè ſuadet. Si enim in harum repletionem ſuffocationis periculum rectè reijciebatur, harum euacuatione, maximè ac celerrimè, ab eo periculo homo liberabitur. Curans (addit) elegmatis, & gargariſmatis: non dicit qualibus, ſed formam ſolùm medicamenti edocet. Nimirum vt ad inteſtina clyſteres, & ad ventriculum vomitoria, & ad cerebrum errhyna, ita ad fauces gargariſmata, & ad aſperam arteriam pulmonem & thoracem eligmata ſunt accommodatiſſima: quia hæc maximè attingere poſſunt affectam partem. Quæ enim degiutiuntur, facilè præterlabuntur in ventriculi fundum. aut inteſtina, neque circa vias ſpiritus hęrentia, neque in eas penetrãtia vel exiguum quiddam. Sint autem, & gargariſmata, & eligmata, qualia exiget affectio: adſtringentia quidẽ valde & repercutientia, nunquam: quia quæ

talia ſunt, etiam reddũt reſpirationem diffici lem, & excreationem prohibent, atque periculum eſt, ne fluxionem repellãt in pulmonem: modice tamẽ adſtringentia in principio ſint, velut diamorωn pro elegmate, & hoc ipſum pro gargariſmate dilutum aqua roſarum aut plantaginis. Accipiat verò aliquid incindintis & extergentis velut oximelitis vt materia lenta & craſſa eſſe videbitur: breui autem (nam & breuis totius morbi conſtitutio eſt) mutatio fiat ad facilitantia ſputum, & coquentia, ac modice reſoluentia, vt ad mulſam, aut decoctum caricarum, aut paſſularum, & ſerapiũ capilorum veneris: aut ad reſoluentia, & educentia potentiùs, vt ex praſsio, hyſopo, ſaluia, ſiue ſerapia ſiue decocta. Quin & idonei pulueres illis admiſti accipiuntur: velut certè qui ex canino fit ſtercore, omnium optimè huius affectionis reſolutioné facit. Quiuis autẽ cordatus intelliget, nõ me hæc oĩa nominaſſe medicamenta vt quæ ſola ſint idonea, ſed vt quæ nunc ſuccurrerint ex ingenti ſylua, eorũ, quæ methodum rectè tenenti, componi poſſunt, intuenti ſemper in præſentem affectionem. Verum dixit Hippocrates gargarizare calidis iubens, non quidem referens nomen calidis ad gargariſmatum facultatem (licet enim aliquando vt diximus vti facultate frigidis) ſed
ad

Digitized by Google

ad phantaſiam, ſeu ſenſum. Itaque iubet in angina nihil in os aſſummi, niſi actu calidũ, aut ſaltem tepidum. Nam etſi ventriculo & hepati æſtuantibus, ſæpe occurſus frigidi potus cõgruit & quorundam ciborum tamen thoraci & ſpiritus vijs, inimicus eſt. Calida enim laxant, facilitant ſputum, coquuntque & tuſsim leniunt: frigida contraria præſtant. Quòd ſi is qui angina tenetur, adeò calidum expiret, & tanta ſiti teneatur, vt occurſum frigidæ collutionis citra noxam ſuſtinere poſſe videatur, licebit fortaſſè aliquãdo dare modicè frigidũ, tñ tunc quoq; videtur forè ſatiùs, ore & naribus frigidæ æquæ admotis, ſpirare, quia ſitim ex pulmone meliùs ſolatur aër quã aqua. Itaq; per rarò nõ erũt ore capiẽda calida. Hãc ipſã ob cauſam dicit paulò poſt bibat aquã & melicratũ nõ frigida. Addit, Et caput radens, & ceratũ capiti ex collo circũponẽs. Meminim* Hippo. hic de ea ſolũ angina agere, quæ fit, copioſa fluxiõe veniẽte ex capite. Sucurrit ergo capiti, vt parti primariò affectę, & mittẽti. Cerata quidẽ capiti niſi derraſo, rectè admoueri nõ poſſũt: eſſe autẽ in hac affectione debẽt, ſiccantia, & euocantia potenter, qualia innumera eſſe poſſunt. Gal vt conſtat quinto methodi, & tertio ſecundũ genera cerato ex ſtercore columbino, aut ex euphorbio, vtebatur:

non tamen diu admota ſinebat, ſed poſt tres horas ſublatis, lababat caput. Nos perinde fieri ſuademus, ſint verò balnea ſeu embrocæ facultatis etiam diggerentis, & roborantis, pro capite. Nam pro gutture & proximis ei partibus ſæpe erit ſatis vti ſpongijs mollibus aqua calida expreſſa. Sed rogabis, ſi ceratum nō ſolùm admouendum capiti eſt, ſed collo etiam circumponendũ, quæ pars ſupereſt, quæ ſpongijs foueri poſsit? Gal. capiti ſoli admouet ceratum, Hippocrates vult collo etiam circumponi, & præterea foueri ſpongijs ex calida aqua: quod duobus modis videtur præſtari poſſe, aut diuerſijs partibus ceratum & ſpongiam recipientibus, aut eiſdem ſed diuerſis temporibus: primùm quidem, vt ſi poſteriori ceruici ceratum, & anteriori ſpongias admoueas: ſecundum, vt ſi poſt quam ceratum detraxeris, poſt tres aut quatuor horas ex quo admoueris, aqua calida in ſpongia foueas. Et fieri quidem ex vſu vtrunque poſsit. Si enim defluere ſentiatur humor per poſteriorē ceruicem, & eius partis tentionē facere, in gutture autem recepta affectio non ſit adeò contumax, rectè feceris capiti, & poſteriori ceruici, admouēs ceratum, & gutturi ſpongias: ſin autem ea etiam quæ in gutture conſiſtit, deſideret fortem reſolutionem, vt interiùs canino ita

poſsumus exteriùs columbino ſtercore vti, amouebimus verò, & alternatè vtemur tū eo, tum ſpongijs ex aqua. Cætera quæ ad victum ſpectant, vnicam animaduerſionem deſiderant, puta dici hæc de angina, quæ primis quatuor aut quinque diebus ſit inclinatura. Iubet enim ſolis aqua & melicrato vti, & ne ſuccū quidem priſſanæ guſtare, antequam à iudicatione homo in tuto ſit, hoc eſt antequā morbus iā ſit in inclinatione: cōſtat verò ſi diuturnior affectio futura ſit, & tardiùs inclinatura, fieri non poſſe, vt homo cum tam tenui victu durare poſsit. Sent. 31.

Cum in æſtiuo, & autumnali tempore, ex capite fluxio calida fluxerit, & nitroſa vtpote à tempore acris & calida facta: mordet autem talis exiſtens, & exulcerat, & ſpiritu replet, & orthopnea ſimul fit, & ſiccitas multa, & quæ videri poſſunt, gracilia apparent,
& tentionem habent tendonum poſteriorū 32
in ceruice, & videntur tetano diſtēti eſſe, &
vox obrupta eſt, & ſpiritus exiguus, & ſpiri 33
tus retractio denſa & violenta ſimul fit. Hi 34
autem vlcus habent in arteria, & pulmonis 35
ardorem, non potentes inducere aërem, qui extra eſt. Talibus niſi in externas ceruicis

partes vltro feratur, grauior ac ineuitabilior affectio eſt ob tempus, quia à calidis & acribus.

ALteram, & eam quidem omnium grauiſſimam anginæ ſpeciem deſcribit nũc, cui duo hæc accidant, & ex bile fieri, & tenere internam atque in alto latentem gutturis partẽ. Vtrũuis horum deſit, acuties & periculum erit minus, ſiue inquam ex alio mitiori ſucco pendeat, ſiue attingat externas, & quæ videri poſſunt, ſiue intra ſiue extra os, partes. Nam acris ſucci ſpecies exurendo, & ſiccado, & exulcerando, cum minori etiam tumore auget magis lęſionem: loci verò anguſtia, cum tumore etiam minimo, ſtrangulat. Huius itaq; morbi eſſentia eſt in phlegmone eryſipelatode, exiguo quidem (nam magnum is locus ne horam quidem poteſt ſuſtinere) ſed tenente internum guttur. Cauſa eſt ſuccus calidus, cuius duæ ſunt ſpecies, bilioſus enim & acer eſt, aut pituitoſus & ſalſus: poteſt ex toto corpore, aut ex vna aliqua alia partiũ nobilium venire, in guttur plęrunque deſtillat ex capite, vt etiam de pituitoſo antea dictum eſt. Symptomata verò ſunt quæ Hippocrates narrat. Quorum quædam pathognomonica,

quæ

quædam ſuperuenientia ſunt. Non enim neceſſe eſt affectio perueniat vſque ad ſpiritus retractionem, denſam & violentam, ſed cum in malum exitum morbus feſtinat. Cōſtat pręterea hanc anginam congruere æſtati, vt prior congruit hyemi atque quoniam æſtati, etiā cōgruere autumno, qui ſequitur in morbis gignēdis æſtatis conditionem. Sed vt antea monuimus, anni tempus nō eſt in vllius morbi eſſentia, quia quiuis morbus quocunque tempore fieri poteſt, etſi quidam quibuſdam magis cōgruant. Itaque dicit hunc morbum fieri æſtate & autumno, fluxione à tempore facta calida, non quòd neceſſe ſit ita fieri, ſed quòd ſæpe fiat. Fieri verò poteſt fluxio calida à prauo victu, etiam alio tempore. Fluxionem verò calidam eſſe, neceſſe eſt omnino, ſi hæc ſpecies anginæ, de qua nunc diſſeritur, futura ſit. Dicit itaque cum in æſtiuo & autumnali tēpore ex capite fluxio calida fluxerit (ideſt bilioſſa) & nitroſſa (ſi ſcilicet pituitoſſa eſt) vtpote facta à tempore calido & vrente, acris & calida (acris ſcilicet ſi bilioſſa eſt, atque etſi bilioſſa non ſit, tamen calida, ſalſa aut nitroſſa: vel, quod maximè fit, partim bilioſſa & acris partim pituitoſſa & ſalſa, nitroſſaue) mordet autem talis exiſtens, & exulcerat: Addit & ſpiritu replet, quod quidem dicitur iuſta anti-

quatum dogma, cuius nuper meminimus, pu tantium tumorem phlegmoſum fieri interclu ſione ſpirituum cum ſanguine. Itaq; dicit ſpi ritu replere partem, quia phlegmonem gignit. itaque morſum, vlcus, & phlegmonem, facit ea fluxio. & ea quidem angina in phlegmone habet eſſentiam, talis autem, in phlegmone cũ morſu & corroſione in parte abdita, à tali flu xione. Hinc fit orthopnea, ex anguſtia ſcilicet & ſiccitas multa (oris ſcilicet, quia ſiccans ad modum eſt cauſa) & quæ videri poſſunt partes, graciles apparent, hoc eſt nullum tumorẽ præter naturam habere videntur. Et tentionẽ habent tendonum poſteriorum in ceruice, & videntur tetano diſtenti eſſe, & vox obrupta eſt, hoc eſt inter loquendum interrumpitur eis ſermo, & ſpiritus eſt exiguus (quia non poſ ſunt niſi exiguum trahere, non poteſt autem thorax dilatari niſi pro ratione eius quod tra hitur, cum interius ſit expeditus & capax) & ſpiritus retractio denſa & violenta, hoc eſt tho racis intro reuocatio violenta, qualis fit per ſpi ritum vocatum offendentem. Hæc omnia cõ ſtat conuulſionem minari, quæ ſanè à fluxio ne adeo maligna, merito timetur. Fiet verò cum diſtillabit non in gutture ſolum, ſed & in tendines ceruicis, & radices neruorum qui in ſeptum tranſuerſum, & muſculos interco-

ſtales

ſtales veniunt, imbibetur. Sed, vt diximus, hæc non omnibus, ſed lethaliter affectis, ſuperuenient. Hij (inquit) habent vlcus in arteria, & pulmonis ardorem. Cur habeant vlcus, dictum eſt, cur habeant ardorem, nunc dicit, quia ſcilicet, non poſſunt inducere aërem externum, atque ita neque refrigerium inde capere. Talibus (inquit) niſi, in externas ceruicis partes vltro feratur, grauior, & ineuitabilior affectio eſt (quàm prior ſcilicet ſpecies anginæ) ob tempus inquit, quia à calidis & acribus. Non quidem quia a calidis & acribus eo tempore, grauius enim eſſet a calidis & acribus in hyeme. Sed periculoſior eſt, quia à calidis & acribus, fit verò a calidis & acribus, ob tempus. Ergo periculoſa quia à calidis & acribus, per ſe, quia tali tempore, per accidens. Quod verò dicit, niſi in externas ceruicis partes vltro feratur, conſonum eſt ei quod in prognoſtico dicitur. Quibuſcunque fauces & ceruix ſimul rubuerint, hæ anginæ diuturniores ſunt, & ex ipſis maximè euadunt, ſi & ceruix & pectus ruborem habuerit, & eryſipelas non intro recurrerit. Vbi legimus, & pulmonis ardorem, habent græci codices lectionem duplicem, in quibuſdam enim legitur.

ἔστι τοι πλεύμονα πίμπλανται, ideſt pulmonis habent repletionem: in aliis πίμπρανται ideſt exuruntur. Conſtat tamen ſecundã hanc eſſe legitimam, & veterem lectionem, quippe quã Galenum in ſuo codice habuiſſe, ex cauſa quàm in commentatione reddidit, facile intelligitur. Sent. 36. 37. 38. 39.

Si febris corripiat veteri ſtercore non ſu-
beunte, aut ei qui cibum paulo antè acceperit
ſiue cum dolore lateris, ſiue ſine eo, quietem
agere oportet, vſque dum deſcenderint prio-
37. *res cibi in aluum. Potu verò vtatur oxymeli-*
te. Cum autem ad lumbos grauitas deuenerit,
clyſtere vti per inferna, aut purgare pharma-
co. Cùm autem purgatus fuerit, cibare ſorbi-
tione primum, & potu melicrato, deinde cibis
& piſcibus coctis, & vino aquoſo ad noctem
pauco, interdiu autem melicrato aquoſo. Cũ
autem flatus graueolentes prodierint, aut glã-
de aut clyſtere vtendum, ſin minus ceſſare,
propinantes oxymeli, donec decenderint in al-
38. *uum: deinde clyſtere ſubducere. At ſi vacuo*
ventre febris ardens ſuperueniat, ſi tibi videa-
tur pharmaco vti bene habet intra tres dies
non

Digitized by Google

non expurgare, ſed vel quarto. Quum autem 39
expurgaueris ſorbitionibus vteris obſeruans febrium exacerbationes, vt nunquam exhibeas cum ſunt, aut futuræ expectātur, ſed vbi deſierunt, aut quieuerunt, & quam longiſsime à principio. Pedibus autem frigidis, neque potum, neque ſorbitionem, neque aliud quippiam huiuſmodi da. Verum maximum hoc eſſe ducito, obſeruare donec valde calidi, facti ſint. Atque tunc quod vtile eſt tribue. Plerunque enim eſt ſignum futuræ exacerbationis Febris, pedum frigiditas. Si verò in hac occaſione tribueris omnia, plurimū errabis, morbum enim augebis non parum. Cum autem febris deſinit, pedes contra calidiores fiunt reliquo corpore. Augetur enim refrigerans pedes accenſa ex thorace in caput remittens flammam. Toto autem calore acerbatim ſurſum accurrente, & ad caput exhalante, merito pedes frigidi fiunt, excarnes & neruoſi natura cum ſint, adhuc autem cum longè abſint à locis calidiſsimis, refrigerantur, collecto calore ad thoracem: & rurſum eadem ratione, cū ſoluitur febris, & in tenues partes dirimitur,
ad

Digitized by Google

ad pedes calor deſcendit. Hoc igitur tempore, caput thoraxque ipſorum refrigeratur. huius cauſa dandus cibus, quod cum pedes frigidi fuerint, neceſſe eſt calidum eſſe ventrem, & multo faſtidio plenum, & hypochondrium intentum, & iactationem corporis ob turbationẽ interiorem, & eleuationem mentis, & dolores, & trahitur, & vomere vult, & cum praua vomuerit, dolet. Calore autem deſcẽdente in pedes, & vrina exeunte, etſi non ſudet omnia deſinunt. Hoc igitur tempore oportet ſorbitionem dare, alioqui pernitioſa fuerit.

QVidam neotericorum hoc loco deſinũt hunc librum commentariis proſequi, reliqua Hippocratis non eſſe affirmantes, quibus Galenus ita faciendi præſtitit anſam, vtpote qui & ipſe, partim vt falſa, partim vt inutiliter repetita, partim vt inepte conſuta, omnia fere quarti huius libri, refutat. Mihi verò non is eſt animus, ſed omnia, ad calcem vſque libri enarrare: neque enim rectè conſideranti tam indigna Hippocrate viſa ſunt mihi, quàm Galeno, qui non in hoc opere ſolum

lum, ſed in aliis multis, multa reiecit immerito. Non nego longiuſculam hanc orationem, quam nunc præſcripſimus, nihil continere noui, ſed repetitionem eſſe, quorundã quæ in primo libro ſcripta ſunt, ſed ſi omnes repetitiones, vel inutiles, eſſent reiiciendæ ab autoribus, Deus bone quam multa ab ſcriptis Ariſtotelis, autoris alioqui, & breuiloci, & methodi cauſa commendatiſsimi, reiicerentur. Non ſunt reiiciendæ tamen, quimpotius familiariſsimæ ſunt bonis omnibus autoribus, & ad diſciplinas accommodatiſsimæ repetitiones, operibus iam ad finem properantibus, præcipuè ſi prius dictis aliquid addatur lucis: velut certè nunc fit. Non enim repetit vtcunque, ſed quædam dicit apertiùs quorundam etiam reddit cauſam. Verum quoniam repetiones ſunt, non adeo longis indigebunt commentariis, ſed breui enarratione. Dixerat primo libro, ſi nuper paſto cuipiam, & alui onere haud quaquam purgato, febris, vel cum dolore, vel ſine dolore, incæperit, à ſorbitione tantiſper temperandum, donec cibum ad infernam inteſtini partem deſcendiſſe, coniectatum ſit, oxymelite in potu vtendum. Et paucis interpoſitis dicit. Si verò non ſubiit vetuſtus cibus, ei qui recentem acceperit, ſi fortis fuerit, & ætas

vigens

vrgens, clyſtere vti, ſin autem fuerit debilior, glande vti, niſi ſponte exierit bene. In hanc ipſam ſententiam dicit nunc. Si febris corripiat veteri ſtercore non ſubeunte, aut ei qui cibum paulo antè acceperit, ſiue cum dolore lateris, ſiue ſine eo, quietem agere oportet vſque dum deſcenderint priores cibi in aluum, potu verò vtatur oxymelite: cum autem ad lumbos grauitas deuenerit clyſtere vti per inferna, aut purgare pharmaco. His duobus locis eadem ſententia continetur, nimirum cui cibus recens non deſcenderit, aut vetuſtus in inteſtinis abunde hęſerit, non eſſe offerendũ mox alium cibum, neque aliis auxiliis inſtandũ, ſed conandum eſſe priùs quàm offeratur alius, vt prior deſcenderit (idque fieri potu oxymelitis) atque adeo ſi fieri poſsit, vt ex inteſtinis ſubducatur, idque fieri clyſtere aut glande: ſed quod primo loco dixit, vel cũ dolore vel ſine dolore, nũc adiecit, ſiue cum dolore lateris. Nimirum de dolore lateris primoquoque loco diſſerebatur. Quod primo loco dixit, à ſorbitione tantiſper temperandũ hic dicit. quietem agere oportet, vt mihi videtur, ſignificantius multo, non enim à cibo ſolũ ob ſacietatem & albi repletionem temperandum, ſed & à miſsione ſanguinis, & aliis multis auxilijs. Quare melius dicit quietem agẽdum

dum. Quod primo loco dicit, donec cibũ ad infernũ inteſtini partem deſcendiſſe coniecta tũ ſit; nunc dicit, ex ſymptomate accipiẽs ſigni ficationem, cum autem ad lũbos grauitas deuenerit. Nimirũ dolor grauans in lumbos deſcendens, ſignificat in infernam partem craſſas cibi partes decubuiſſe. Verũ quia hoc non ſolum ob feces fieri ſolet, ſed ob malos etiam ſuccos qui morborũ cauſæ ſunt, in infernas partes incũbẽtes, & id cũ ſit nõ clyſter ſolũ, vt ob feces, ſed expurgatio etiã per pharmacũ deſideratur; quanquã primo loco iuſſerat cui non ſubiit vetuſtus cibus clyſtere aut glande ſolũ vti, hic addit, clyſtere vti per inferna, aut purgare pharmaco. Nimirũ cui ad lumbos grauitas deuenerit, ſi id ob feces factum ſit, clyſtere ſi ob ſuccos qui morbos pariunt, pharmaco indiget. Rurſum paucis quæ ad victum eorũ qui pharmacũ acceperunt pertinent interpoſitis, repetit Hippo. Hãc ipſam ſententiã, vt primo lib. ſcripta eſt, dicens, Cũ autẽ flatus graueolentes prodierint, aut glande aut clyſtere vtẽdum, ſin minus ceſſare, propinãtes oxymeli, donec cibi in aluũ deſcenderint, deinde clyſtere ſubducere. Nimirũ flatus graueolentes, ſignificant feces in aluo putreſcentes, tũc ergo vtendum clyſtere aut glande, ſi fortis ſit ægrotus, clyſtere, ſi debilis, glande. Sin minus, (dicit)

Digitized by Google

cit)hoc eſt ſi nondum decenderint ad aluum, ceſſare, hoc eſt, vt primo libro dixit, à ſorbitione tantiſper abſtinere, propinantes ſolum oxymeli, hyeme calidum æſtate frigidum, vt antea etiam dixerat, deinde clyſtere ſubducere. Itaque hæc omnia in eandem ſententiam dicta ſunt, & licet alia ex aliis explicare. Cętera etiam, quæ de victu expurgatorũ dicũtur hic, dicta ſunt primo libro. Ibi enim ita ſcripſit. Poſtea verò mane potiones dandum, veſperi ad cibos tranſeundum. Nunc in hanc ipſam ſententiam dicit, cum autem purgatus fuerit, cibare ſorbitione primum & potu melicrato, deinde cibis & piſcibus coctis, & vino aquoſo, ad noctem pauco, interdiu autem melicrato aquoſo. Nimirum lautiorẽ cœnã inſtituẽs dicit, cibis, idoneis ſcilicet, vt ouis recentibus, aut pullis galinaceis, vt vnum autem cibum exempli loco nominans, dicit, & piſcibus coctis & vino aquoſo, ad noctem pauco: Inſtituens verò potionem mane propinandam, dicit, interdiu autem melicrato aquoſo. Obiter monet Hippocrates quiddam ad tempus expurgandi ſpectans, dicens, At ſi vacuo ventre febris ardens ſuperueniat, ſi tibi videatur pharmaco vti, bene habet intra tres dies nõ expurgare, ſed vel quarto. Huius cauſa paulo infra hoc ipſo libro dicetur, conſtabitq; ex ipſis autoris

Digitized by Google

toris verbis, prohiberi expurgationem primis diebus, ꝙ vix vnquam in illis appareat concoctio. Nam primus impetus febrium acutarum eſt quatuor dierum, vt in prognoſtico dicitur non eſt ergo expurgandum ante quartum, ne ſine concoctione expurgetur. Conſtat verò ad monitionem hanc non tollere alia artis præcepta, ꝙ ſcilicet ne tunc quidem expurgandum ſit ſemper, ſed cum natura non valet perfectè iudicare, atque quòd antea etiam expurgare liceat, ſi turget materia. Nam medicari oportet in valde acutis, ſi materia turget, eadẽ die, quia tardare in talibus malum eſt. Verũ cum Hippocrates dicat, at ſi vacuo ventre febris ardens ſuperueniat, ſi tibi videatur pharmaco vti, aperte inſinuat, plenitudinem ventris pharmaci vſum prohibere, conandũque eſſe, vt cõmunis vocata materia, quæ in ventriculo & aluo contineatur, euacuetur prius, quã ad pharmacum perueniatur. Reliqua omnia dictionis huius, pertinent ad horam exhibendi cibum, continentque nihil aliud, quã quod in aphoriſmo dicitur. In acceſionibus abſtinere oportet, nam cibum dare noxium eſt. Præterquam quòd hic explicat, quã acceſionum partem maximè cauere oporteat, nẽpe ipſam inuaſionem paroxiſmi, qua ſolent frigere pedes, & reliqua extrema. Itaque repetit hic

quod primo loco dixerat his verbis, Cũ quid pedes frigidi ſint, abſtinere oportet à ſorbitionis exhibitione, præcipuè autem à potu abſtinendum: cum autem calor ad pedes deſcenderit, tunc dare, & putare plurimum poſſe occaſionem in omnibus morbis præcipuè autẽ in acutis. Eandem hanc ſententiam ediſſerit nunc, & multo fuſiùs, reddens omnium cauſas. Verum cum dicit, cum autem expurgaueris ſorbitionibus vteris, obſeruans febriũ exacerbationes, ne intellige, non eſſe obſeruãdas, niſi cum quis expurgauerit, ſemper enim, & ante & poſt expurgationem, in victus inſtitutione, ea regula teneri debet, ſed ſolum trãſitionis gratia dixiſſe, cum autem expurgaueris. Quæ verò dicit per ſeſe ſunt aperta ſatis, præterquã ꝙ primo libro ſatis enarrata ſunt. Poſtrema dictionis verba indigent conſideratione. Vbi dicit, calore autem deſcendente in pedes, & vrina exeunte, etſi non ſudet omnia deſinunt. Inſinuat his verbis, quod & res habet, in ſingulorum paroxyſmorum ſolutionibus, euenire, quod & in totius morbi iudicatione ſolet, puta laxari poros, & vias per quas euacuantur excrementa, & naturam ad euacuationes conuerti, cõtra in principiis adſtringi, & retineri omnia. Sed in totius morbi principio & fine, fit id ſecundum totam morbi

bi materiam, in acceſione quacunque, ſecundum portionem quãdam. Vt ergo totus morbus (acutus maximè) magna aliqua euacuatione iudicatur, ita acceſio quæcunq; euacuatione quadam, plerunq; quidem ſudore, ſed & citra ſudorem aliquando, vrina exeunte, & euacuatione inſenſili per cutem facta. Vrina verò plærisque in remiſſione paroxyſmi redditur liberius, & ſucco qui febrem facit magis tincta, in inuaſione, aut retinetur, aut redditur tenuior & aquoſior. Quod apertè indicat retentionem quæ in principio agitur, & remiſſionem quæ in fine. Non fit autem ea remiſſio ſolum per vrinam, ſed verſusquàque proinde & inſenſilem euacuationem etiam augeri eſt neceſſe ſi non ſudatur: verum apparet multo magis in vrina, vt in euacuatione euidentiori. Quibuſdam autem aliis aluus tunc laxatur, aut vomitus ſuccedit, quibus morbi cauſa inclinat in ventrem.

Sent.a 40.

Quibuſcunque autem ſemper aluus in febribus humida eſt, his inſigniter pedes calfaciens & tegens ceratis & faſcijs obuoluens animaduerte ne ſint frigidiores reliquo corpore. Calidis autem exiſtentibus, calfactionẽ nullam adhibe, ſed conſerua ne refrigerentur,

potu autem vti quam paucisſimo, aqua frigida, aut melicrato.

REmiſſe admodum intelligit Galenus ac cum eo alij enarratores, Hippo. nunc docere rationem curandi profluuiū alui ex frigore pedum orti. Ridiculum enim, ſi de acutis cum continua febre morbis agens, ad alui fluxum ex frigore pedum diuertat, traditurus curationem, & facilimam & vulgo cognitam. Hæc cum ita interpretentur, merito cenſent tam leuem, & intempeſtiuam præceptionem Hippocratis non eſſe: Verum longè aliud agit Hippocrates. Nimirum cum tractationem de ſingulis morbis acutis in hunc quartum librū deſtinauerit, & de quibuſdā antea egerit, perſtat perſequi alias acutorum ſpecies, perſequitur autem ſpecies, non tam exactè quàm poſteriores, eas quæ ex propriis differentiis accipiuntur, ſed more vetuſtiſsimorum modos quoſdam potius morborum, ex quorundam inſignium ſymptomatum concurſione acceptos. Nam vt initio operis monuimus, eo ſeculo non venerant morborum differentię ad tā exactam partitionem: Nos verò vtraque ratione frui volumus, in praxi enim veteres hæ obſeruationes, ſæpe erunt vtiliores exacta recentiorum argutia. Quid ergo ſit quod velit

Hip-

Hippocrates iam dicamus. Quibuſdam acutè febricitantium accedit pro fluuiū alui perpetuum. Qui ſanè caſus difficilis eſt, & periculoſus. Maligni enim morbi ſuſpitionem facit quæcunque euacuatio aſsidua, quæ à principio aſsidet: quia euacuationes ſuperuenire oportet ſuo tempore, non à principio comitari. Ita ſunt quædam febrium peſtilentiū, quæ ſudatoriæ vocantur, quod per eas aſsiduè ſudent ægroti, cùm exolutione tamen virium, & nulla conferentia: Ita etiam peſtilens conſtitutio, quæ ſuperioribus annis, in Hiſpaniæ quaſdam partes graſſata eſt, neque adhuc ceſſauit, cum alui pro fluuio inuadebat. Nimirū malignitatis morbi, & magnæ affectionis facultatis eſt, intempeſtiue vacuari, nam cum morbus mitior eſt, aut facultas minus grauiter afficitur, tenet natura familiarem ſibi ordinem, retinendi, ac coquendi, antequam euacuet. Verùm à principio, ac continenter fundi venenoſorum excrementorum eſt, præcipuè ſi notæ aliæ graues accedant, vt langores, nullæ coferentiæ, & malignæ qualitates eorū quæ euacuantur, & grauia alia ſymptomata Velut nunc, qui cum febre continua habent continuum etiam alui fluxum, hac ipſa cauſa agnoſcuntur grauiter ægrotare, ſiue diarrhæa ſiue diſſenteria is fluxus ſit. Maligna

enim cauſa morbi ſignificatur, quæ inſtigat, & langor facultatis, quæ non poteſt ferre. Verum ſi accedit frigus extremorũ, multo maior malignitatis eſt iã ſignificatio. Nam vtrique cauſæ atteſtatur ea frigiditas, nimirũ maligna putreſcentia ſuccorum in viſceribus, aut vlcera, vel inflammationes magnæ, doloresvę graues inteſtinorum, hæc omnia, calorem ad interna cogunt accurrere, & deſtituere externas partes: porrò calidum ipſum, quo eſt debilius, eo a leuiori cauſa cogitur ad internas partes accurrere, & externas deſerere. Itaque frigus extremorum & debilitati, & malignitati atteſtatur Hoc caſu maxima cautio eſt, omni ratione curare, vt calor quacumque ratione reuocetur, & partes quacunque arte in calore aliis partibus æquali, contineantur. quare frictionibus, ceratis, faſciis, & quibuſuis alijs calorificis admotis. Nam etſi frigus illud pedum, cauſa nõ eſt morbi, ſed ſignum malum, & ſymptoma, tamen tollitur, reuocatione caloris, ſpirituum inquã, & ſanguinis: nihilque magis ex vſu eſt, quàm ea reuocari. Quia nihil eſt quod magis noceat, quàm ille in interna concurſus, quia inflammationes & alias omnes viſcerum affectiones auget, & ipſe calor, conſtipatione illa, ſibi ipſi ſuffocationis cauſa fit. Itaque tollere frigus pedum conamur, non ob ipſum

Digitized by Google

frigidus, ſed vt hæc violenta calidi delatio ad interna, prohibeatur. Nihil ergo majori ſtudio agendum in omni febre maligna, quæ ad lypiriæ genus referatur. Quin etiam, & quacunque alia occaſione, etiam leuiori per morbum extrema frigeant, concalefactio eorum, ex vſu eſt. Nam & in febris intermittentis inuaſione calfactio extremorum paroxyſmos contrahit. Sed nunc de malignis & acutiſsimis febribus ſermo eſt, in quibus expedit, ſi pedes frigidi ſint, calfacere: Si verò calidi ſint, nullam calefactionem oportet pedibus adhibere, quia ſi fluit aluus copioſè calidis pedibus, non interna inflammatio, aut illi ſimilis affectio, ſed vehementia febris, & colliqueſcentia ſignificatur. Conſtat verò hanc admotione calidorum auctum iri: neque tamen proinde oportet frigida admoueri pedibus, ne calor vrens in interna repellatur (in colliquãtibus enim febribus, corpori quod eſt inter inguina & alas, meliùs admouentur frigida) quare neque calefaciendum neque refrigerandum tunc temporis eſt, ſed conſeruandũ, ne refrigerentur. Potu autem (inquit) vti quã pauciſsimo, aqua frigida aut melicrato, iuſta phraſim qua toto hoc libro vſus eſt, videtur hoc de cibo dici, vt ſignificetur nullo alio cibo vtendum eſſe toto morbo, quam aqua,

aut mulſa. vnde conſtat apertiſsimè, eum agere de morbo, qui ſit exactè acutiſsimus, & intra quatuor dies iudicādus, qualis profectò fuerit, cui ob malignitatem morbi cum alui profluuio, à principio pedes frigebunt, non tamen cui ob frigus pedum aluus fluet. Sed præterquam quod iuxta morbi cōſtitutionem rectè hoc dicitur vt de cibo, vt de potu etiam intelligi debet. Nimirum in profluuijs alui exiguo potu vtendum eſt, quia cum largo copioſius fluet: Verùm in his quæ cum ingenti febre fiunt, periculum eſt ne potu deſtituti, magis colliqueſcant: proinde ſuppleri hoc qualitate debet, atq; is qui datur, frigidus actu dari, atq; ſi ſit eius copia, niue refrigeratus. Rectè ergo conſulit vti potu quam pauciſsimo, quia morbus eſt laxus, frigido, quia ex colliqueſcentia corporis: aqua ſanè, ſi flux⁹ ſit biliosus: mulſa, ſi ex ſalſa pituita. Hanc eandē rationē potus inſtituendi, teneri cēſeo in ſtranguria, quæ ex ardore vrinæ initium cæperit. Tutius enim mordacitas emendabitur qualitate, quàm quantitate, hæc enim vrinæ etiam quātitatem auxerit, ac proinde & laborem. Sent. 41.

Quibus in febribus aluus humida, & mēs turbata, & multi ex talibus floccos auferunt, & nares ſcalpunt, & pigre reſpondent ad interroga-

terrogata, ipſi autem ex ſe ipſis nihil dicunt congruens. Videntur itaque mihi talia melancholica eſſe. Talibus igitur ita ſe habentibus, ſi aluus humida fuerit ac colliquans, videtur mihi, ſorbitiones frigidiores & craſsiores prodeſſe, & potiones ſiſtentes, vinoſiores magis quam adſtringentiores.

COgnoſci ex modo delirandi, ſpeciem ſucci, ob quem deliretur, non eſt nouũ. Nã ille ſcripſit deſipientiam cum riſu eſſe ſecuriſsimam, quia vt dicit Galenus, ſanguineę affectionis eſt. Vt igitur deſipientia cum riſu, ex ſanguine eſſe cognoſcitur, ita quę cum taciturnitate, & tetricitate, agnoſcitur eſſe ex melancholia. Eſt verò melancholia ſuccus, qui omnium maximè mentem tẽtat, quod vel inde agnoſces, quod is ſolus, citra cerebri phlegmonem, & citra febrem, putatur poſſe facere delirium perpetuũ, redũdans ſolũ, aut agitatum. Conſtat verò, agitatum quã quietum, meritò magis tentaturum mentem, ita enim copioſius tranſmittent in cerebrum nigri vapores. Vt igitur citra febres, ſola melancholiæ redundantia, delirium ſolet facere, ita per febres, etiam ſine inflãmatione, quòd ſi moueatur, cum minori etiam redundantia

tia id faciet. Cum igitur febricitanti aluus eſt humida, & mens turbata, & ſunt pigre reſpõdentes, & ex ſeipſis nihil dicentes quod opportunum ſit, & congruens, ſcire licet melancholiam eſſe in homine, & huc eſſe dirigendum conſilium curantis: idque ſiue phreniticus ſit, & deliret perpetuò, ac ipſe alui fluor perpetuus ſit, ſiue aliquãdo accedens: ſiue tũc deliret ſolùm, cum aluus fluit, & cum ea ſiſtitur redeat ad mentem. Vidimus enim non ita pridem, ægrotantem, cui cum alioqui mente conſtaret, cum alui inſtaret fluxus, mens turbabatur, & delirabat, vt diliriũ accedens, inſtantis deiectionis medicis ſignificationẽ preberet, neque fallerentur: eſſe autem hoc melancholicum conſtat, quia nullus alius ſuccus ſola agitatione delirium facit. Sanguis enim & pituita nõ niſi cum in cerebro creant phlegmonas, bilis etiam putreſcens toto corpore ſolet deliria facere in maximis febrium incrementis: melancholia verò etiam citra putreſcentiam mittens vapores in cerebrum, atque ita loco mota ſolum, & afluens. Itaque omnia huiuſmodi ſunt melancholica. Si cum febre diliratur perpetuò cum taciturnitate & meſtitia, neceſſe eſt ſit duorum alterum, aut phrenitis melancholica, aut complicatio febris cũ melancholia, maniave: Si verò deliret nõ per

petuo

petuò, ſed cum fluit aluus, morio melācholiæ faciet deliriũ, ſi ſine febre id accidat melācholiæ mitioris, ſi verò cum febre, vſtæ, & quę cũ colliqueſcentia generetur, vt in ægrotante fiebat cuius memini: colliqueſcebat enim pariter, quod deiectionum graueolentia declarabat. Talibus igitur (inquit) ita ſe habentibus, ſi aluus humida fuerit & colliquans, videtur mihi ſorbitiones frigidiores & craſsiores prodeſſe. Nimirum in omnibus qui ita delirent, melancholiæ euacuationi intendendum eſt, ſi verò atrabiliariæ & colliquantes dejectiones eſſe cognoſcantur, tunc attemperatione magis agendum, & colliqueſcentiæ obſiſtendũ: Vtendum ergo ſorbitionibus frigidis & craſſioribus, vt ptiſſanæ & amyli, frigidis quidẽ vt temperetur ardor, craſsis vt hebetetur mordacitas. Sed dices, videri Hippocratẽ loquutum inæptè, cum poſuerit aluum eſſe humidam, dicens, quibus in febribus aluus humida, ac deinde dixerit, ſi aluus humida fuerit. Verùm intellige non eſſe legendum ſeorſum, ſi aluus humida fuerit, ac colliquans (humidā enim eſſe poſuerat) ſed coniunctim, ſi humida ac colliquans fuerit. Nam etſi plærunque cum aluus eſt humida, & cum febre ita deliratur, ſoleat deiectio eſſe colliquans, fieri tamẽ poteſt vt etiam non ſit, ſed ex mitiori melancholia

cholia ſine colliqueſcẽtia: Quare oportet alia ſigna adhibere, ac ex illis conſiderare, an colliquans deiectio ſit, vt ſi corpus ardeat, extenuetur, langueſcat, graue olentes deiectiones ſint. Si enim hæc non ſint, iuuabis euacuationem melancholiæ, auxilium inde ſperans, ſi verò ſint, ad ſorbitiones frigidiores & craſsiores conuerteris, his enim ceſſabit colliqueſcentia, atque cum ea etiam ceſſabit profluuium illud noxium. Siſti enim debet, cũ colliquet, atque ita potiones ſiſtentes eſſe debent, non tamen adſtringentes. Nimirum quæ ſiſtunt, duplicia ſunt: quædam adſtringẽdo id faciũt, quædam citra adſtrictionem, occurrendo fluxus cauſæ. Velut ſi fluat aluus ob acrimoniam aut ſalſuginem ſuccorum, quæ extergent tollentes quod inteſtinis hæret, ſolent ſiſtere, & ſorbitiones obtundentes eas qualitates, vt quę ſine ſapore craſſæ ſunt velut mazæ multa genera: Si ob ardorem vrentem, aqua niue refrigerata poteſt ſiſtere aluum: ſi ob multitudinem ſuccorum influentium in aluum, in partem aliam deriuantia, vt diuretica ſolent aluum ſiſtere: quin & expurgantia ſæpe ſiſtunt aluum, affatim vacuata copia, & ſiccata aluo. Tot ſunt modi ſiſtentium ſine adſtrictione. quæ ſane ſiſtentia ſunt ex accidenti: ſæpe tamen opitulantur multo tutius, quam quæ adſtrin-

ſtringunt. Hæc enim vbi materia euacuata non eſt, maximè ſi ea quæ interiùs manet eſt maligna, periculiſiſsima ſunt. Nam detenta lædunt, ac magna ex parte manere diu non poſſunt, ſed, vt quæ vi detinerentur, maiori impetu erumpere ſolent: & interim partibus affiguntur. Proinde conſulit his dari potiones ſiſtentes, alia ratione potiùs quam adſtringentes. Velut ſi aquæ potu vſurus ſit, ſatiùs ſit frigida dulci, aut cum hordeo, aut re alia idonea elixata, quam calybeata, aut parata cum maſtice: ſi vino, ſatius ſit vinoſo albo (diluto quantum oportet) vt ad urinæ vias & corporis habitum auocet, quam nigro & auſtero, quodq; adſtringat. Vnde conſtat Hippocratis ſententiæ eſſe, in alui profluuijs, albo potiùs, quàm nigro vino vti, niſi cum ex inteſtinorum laxitate malum pendet, quanquā in praxi quibuſdam aliis conſiderationibus eſt opus, in quibus hominis conſuetudo, & natura, primas tenent partes, ſed de hac re rurſum dicetur in huius operis calce.

Sent.ª 42.

Quibus febribus vertigines à principio, & pulſus capitis ſunt, & vrinæ tenues, his expectare oportet ad iudicationes exacerbandam febrem, neque mirarer ſi delilarent.

Digitized by Google

SI quæ pars per morbum dolet in eam fiūt abſceſſus, neque quidem dolor ſolus id ſignificat, ſed eadem ratione, quodcunque aliud ſymptoma debilitatis, aut prauæ affectionis. Quare ſi quis incipiat febricitare cum vertigine, & pulſatione vehemēti capitis, etſi à principio nō videatur febris eſſe magna, prędicere tn̄ licet, nō facilè, neq; ſinę perturbatione ſoluendam eſſe febrem, ſed exacerbandā, timoremque incuſſuram, præcipuè ſi etiā ſint, vrinæ tenues & aquoſæ. Nam vertigo & pulſus, ſignificant caput pati, vrinæ tenues raptū materiæ in ſuperiora, ab vtriſque ergo, receptaculum caput à toto corpore biliosa, ſignificatur. Vnde conſtat magnæ exacerbationis periculum impendere, ac fortaſſe etiam delirij. Nam quid potius timeas capiti, quā deliriū? vt enim vrinæ tenues albæ peſsimę ſunt, ſi appareant in delirantibus, ita ſi ſignis alijs quæ affectionem capitis minentur accedant, prænunciant phrenitidem. Itaque cum hęc in initijs erūt febriū exacerbationes, quę ſępe cū delirijs fient, timere oportet. Quin etiam aliquādo in veram phrenitidem permutatio fiet. Hæc vero, ſi non antea euenerint, conſentaneum eſt euentura ad iudicationes, hoc eſt in tempore iudicationis febrium ipſarum. Tūc enim natura molitur ſecretiones, & majores

ma-

materiæ motus, per quos, quæcunque pars eſt inſigniter debilis, periclitatur, vt ſcilicet & per turgentiam. Quapropter (vt hoc obiter dicam) conſultum arbitror, his, & quibuſcunque alijs pars princeps parata eſt recipere, ſi fieri poſsit, paulatim materiam detrahere, neque curare vt ſeruetur tota ad vnam decretoriam euacuationē, quin potiùs, ita vt fit ſæpe, arte iudicationes anteuertere.

Sent.ª 43.

Quibus in principio vrinæ nebuloſæ aut craſſæ, hos purgare, ſi alia etiam iubent: quibus autem in principio vrinæ tenues, ne purges hos, ſed ſi videtur clyſtere vtere.

NEbuloſas & craſſas vrinas hic vocat, eas quæ coctæ ſunt: tenues autem, quæ crudæ. Nam nebulæ nomen generatim accipitur plærunquæ apud eum, pro omni eo quod in vrinis continetur. Itaque nebuloſæ ſint quę aliquid continent: contra ἀνεφέλεις ſeu nebula carentes, quæ nihil cōtinent. Iam verò craſſas ſimpliciter Hippo. vocare non conſueuit, eas quæ turbidæ ſūt & cōturbatione craſſatæ (eas enim turbidas, aut perturbatas, aut craſſas cū aliquo adiecto, vt craſſas grumoſas, aut cœnoſas vocare ſolet) ſed quæ purę ſunt & craſſæ. Tales verò aliter non fiunt quam conco-

 ctione.

Digitized by Google

ctione. Quod ergo Hippocrates nunc dicit, cōſonum eſt ei quod in aphoriſmo, cocta medicari oportere, & mouere non cruda. Dicit verò in pricipio, quod nomen conſtat non dici hoc loco de vniuerſali vocato morbi principio, ac multo minùs de primo inſultu (neutrum enim horum in putridis eſſe poteſt cum ſignis cōcoctionis) ſed de paucis diebus à morbi inuaſione, quaſi diceret, quibus breui poſt morbi inuaſionem concoctionis notæ apparent in vrinis, hos breui purgare licet, quibus verò non, ſed tenues manent diutiùs, hos necito purges, neque antequam eæ notæ apparuerint. Itaque, hoc in principio, idē eſt quod in aphoriſmo dicitur ſtatim, vbi ita dicitur: quibus ſtatim vigor eſt, ſtatim tenuiter cibare. Vt enim illic, quia extenuandus victus eſt in vigore, dicit quibus ſtatim, hoc eſt breui vigor eſt, ſtatim tenuiter cibare, ita hic, quia expurgandum eſt cocta iam vrina, dicit quibus in principio, ſeu ſtatim, ſeu paulo poſt inuaſionem, coctæ apparent vrinæ, ſtatim purgare. Dum verò apparent tenues, ne purges, ſed ſi videtur deiectione indigere, clyſtere vtere. Conſtat verò hanc non tollere alias præceptiones, ſed agendum hoc eſſe, ſi reliqua omnia conſentiāt, alioqui ſæpe fiet, vt cum vrinæ concoctione non purges, vt ſi natura tentet iudica-

dica-

Digitized by Google

dicationem, & vt cum vrina tenui purges, vt ſi turgeat materia.

Sent.a 44.

Horũ cõuenit ita curari corpora, quietem agere, vngere, contegi æqualiter, potu autem vti mulſa aquoſa, & ſorbitione ſucco ptiſſanæ ad veſperam. Aluum autem ſubduc in principijs clyſtere. Pharmaca autem ne tribuas his.

OPtimè docet rationem curandi eos, qui ob cacochymiam quidem expurgationẽ petunt, tamen ob cruditatem expurgari non debent. Procuranda enim, & expectãda concoctio eſt, atque donec adſit, pharmaca non tribuenda. Procuratur verò concoctio, nulla ratione melius quàm quiete. Vt enim motus iubat diſtributionem, ita quies concoctioné. Inũctiones etiam concoquentes, & veſtes, aut ſtragula, æqualiter corpora contegentia, caſtragula, æqualiter corpora contegentia, calorem naturalem fouent, & coctionem mouent. Hinc fit vt multi ſolo decubitu in lecto, in loco idoneo collocato, æqualiter ſtágulis contecti, à quàm plurimis morbis liberentur, interim nulla alia re vtentes, quàm bono victu. Atqui profectò, ſi morbus coctu contumax non eſt, id ſolùm eſt ſatis, ſi autem eſt, bene facit inunctionibus co-

Digitized by Google

quentibus vt oleo camemelino ad corpus totum, aut ſaltem ad præcipuas concoctionis officinas. In hunc vſum ſoleo ego parare ceratũ ex camemelino cera & croco. Nihil aũt contulerint hæc, niſi idoneis, cibo, & potu, quis vtatur. Cibus quidem tenuis, concoctu non difficilis, & ea hora exhibitus qua optimè coquatur, vt ptiſſana ad veſperam data: aut etiam caro pulli galinacei exigui, aut viteli duorum ouorum recentium: potus verò, multis poteſt eſſe vinum, pleriſque tamen denegatur, daturque pro eo mulſa diluta, aut decoctum cinamomi, aut aliud huiuſmodi. Quia etſi vinum concoctorium eſt non minus his, ſolet tamen febres augere, & mouere fluxiones. Conſtat verò ſemper debere adhiberi in conſiderationem, naturam & conſuetudinem ægroti, & morbi conſtitutionem: ſi enim affectio multo tempore videatur indigere ad concoctionem, fortaſsè non erit ſatis ſola ptiſſana ſemel data: ſi quis vino admodũ aſſueuerit, & frigido vẽtre ſit, eo vtetur: ſi quis multo iam tempore conſueuit prandere plus quam cenare, huic cibus ad meridiem nullo incommodo dabitur. Certè in hanc regulam veniunt hæc omnia, vtendum cibo tenui, qua hora & quo potu maximè iubetur concoctio: cætera definiunt dictæ conſiderationes. Dum

agitur

Digitized by Google

agitur concoctio, à pharmacis quæ totum corpus commoueant, abſtinendum: clyſteribus tamen feces & communes materias, & ſi quæ cruda in primis officinis ſunt, ſubluere, optimum eſt: quia multo citiùs perficietur concoctio, eorum quæ reliquo corpore ſunt, niſi ſuppeditetur illis materia ex ventre. Aliquando autem hæc cruditatum detractio, agitur meliùs vomitione, quibus in ventriculo ſunt pituitoſa, præcipuè ſi natura & conſuetudo ſint his ad vomitionem prona.

Sent.a 44.

Si enim quid circa ventrem moueas, vrina non coquetur, ſed ſine ſudore, & ſine iudicatione febris multum tempus durabit.

PRohibuit pharmaca dari, quibus concoctionis notæ in vrina non ſunt, nunc reddit cauſas, exponẽs noxas, quæ ex intempeſtiua purgatione naſcuntur. Nimirum ſi intempeſtiuè ventrem moueas, vrina non coquetur, & iudicationes ſuo tempore nõ fient, ſed vtriſque ſublatis, concoctionibus inquam & iudicationibus, febres producentur. Contra prorſus quam vulgus expectat medicorũ, qui cum vrinæ cruditas durat plus quàm vellent, mox expurgant, putantes fore, vt quæ

Totu ... commun... est op... ...mum

Digitized by Google

tantā non ſuperat, minorem factam materiā, poſsit natura melius ſuperare & antè diem iudicatorium curant vt ægrotus expurgetur, ac proinde die ſexto plærique, vt ſcilicet iudicationem meliùs exſequatur natura. Verum falluntur, tunc enim ſolùm redditur euacuatione potentior natura ſupra reſiduum, cum euacuatio rectè agitur, & ſecundum artem, vt cū miſsione ſanguinis minuitur multitudo, aut expurgatur ob turgentiam, alioqui nihil eſt quod concoctiones & iudicationes magis poſſit impedire. Nam non euacuantur quæ euacuari oportet; ſed bonorum ſuccorum magna pars extrahitur, praui commouentur ſolùm, commotione interturbatur retentio: qua ſublata, neceſſe eſt concoctionem tolli: ſed & ſublata hac, tollitur idonea expulſio & iudicatio: quia is eſt naturalium facultatum ordo, vt retentrix concoctrici miniſtret, & peracta concoctione, ſuccedat expultricis opus. Alioqui intempeſtiuè & tumultuariè, ac proinde citra conferentiam, agentur omnia. Hinc facilè intelliges (quod non pauci mirantur) cur cum tanti fecerint antiqui morborum iudicationes, ac de illis tam multa ſcripſerint, tam paucæ noſtra tempeſtate occurrunt. Certè quia plærique intempeſtiuè purgantur, & intempeſtiua purgatio tollit tempeſtiuas iudi-

catio

cationes. *Sent.ª 45.*

Sorbitiones autem, cũm propè iudicationes fuerint, ne des, ſi conturbentur, verũ cũ remiſerit, & ad melius proceſſerit. Obſeruare verò oportet omnium febrium iudicationes, & auferre ſorbitiones ea occaſione.

CONturbationem, initium iudicationis eſſe, in aphoriſmo dicitur, his verbis, quibus criſis futura eſt, nox antè acceſsionem difficilis. Dicit itaque hoc loco, ſorbitiones ac omnino cibos, detrahi debere, cum iudicãtur, aut iudicari iam incipiunt, augere verò rurſum, cum remiſerit morbus, & ad melius iam proceſſerit, finita iam iudicatione, vel ſaltem finita eius prima parte, quæ in perturbatione eſt, & procedente iam ſecunda, quæ in euacuatione, atque inclinante febre. Rectè autẽ hoc dicitur, ac ſecundum aphoriſmum: Cum in vigore fuerit morbus, tunc tenuiſsimo victu vti neceſſe eſt. Incipiunt enim iudicationes fieri, morbo conſiſtente in ſummo vigore. *Sent.ª 46.*

Didicerunt autem longæ fieri hæ febres, & abſceſſus habere, ſi frigidæ ſint partes infernæ

næ circa aures & ceruicem: ſi autem nō ſint frigidæ, habent alias mutationes. Fluit autem & ſanguis ex naribus, & alui his conturbantur.

IN prognoſtico docet, febres quæ vltra ſuā conſtitutionem prorrogantur, ſolere facere abſceſſus, quæ verò acutæ cum ſint, intra ſuas conſtitutiones finiuntur, iudicationibus ſolui. Nunc vnum quoddam ſignum ſcribit febrium prorrogandarum, & abſceſſus habiturarum, dicens, eas ſolere longas fieri, & abſceſſus habere, per quas partes ceruicis infra aures, frigidæ ſunt: ſi autem eæ partes non ſint frigidæ, habere alias mutationes, vt fluxū ſanguinis ex naribus, aut alui turbationem. Certè hoc ſignum cum alijs coniunctum non cenſeo contemnendum: quandoquidem cauſam habet non leuem. Nimirum febricitantibus ſolent partes illæ ardere, vt & ijs, qui vino vſi ſunt intemperanter, & iratis & exercitatis, ac denique quibuſcunque, quauis occaſione, corpora inflammata ſunt, ob copioſas venas & arterias, quæ per ceruicem feruntur. Si igitur, cum homo febricitet hæ partes tepidæ ſint, crudæ, pituitoſæque materiæ, & tardi febris motus, eſt argumentum. Niſi igitur per alia ſigni-

ſignificetur mors, ſed ſalubriter affectus eſſe homo videatur, conſentaneum eſt producendam febrem, futurumque abſceſſum: ſi verò hæ partes frigidæ non fuerint, ſed ſecundum aliarum partium proportionem caleant, quantum agitur in hoc ſigno, non abſceſſu, ſed aliis mutationibus finietur febris. Illud verò, ſi autem non ſint frigidæ, maiorem quandam energiam videtur mihi habere poſſe, vt intelligatur, non ſolum ſi non ſint frigidæ, ſed ſi ſint calidæ, ita ſcilicet vt præ aliis partibus ardere videatur, hoc enim ſignificat alias mutationes ac præcipuè fluxum ſanguinis ex naribus, cũ ſignificet calidioris & bilioſioris ſanguinis redundantiam circa caput: ſecundo loco deiectiones humidas: hæ enim ſolent naturali reuulſione redundantias capitis ſanare: ſcilicet vt & ſurditas, primum quidem fluxũ ſanguinis ex naribus iubet expectare, deinde verò & fluxu alui tollitur.

Sent.ª 47. 48. 49.

Quibuſcunque autem febres anxiæ ſunt & hypochondria intenta, & in lecto non poſſunt manere in eodem loco, & extrema omnia refrigerata ſunt, multa cura, & custodia indigent. Tranſigere autem hos oportet, offerentes nihil aliud, quã oxymel aquoſum. Sorbitio-

Digitized by Google

bitionem verò ne prebe, vſque dum quieueri[t] & vrina concocta ſit. Decumbere verò in
48. *domo obſcura, & in ſtratis quam molliſsimis reclinatus eſſe debet, vt multo tempor[e] decubitum eundem tolleret, & quam minim[e] ſeiactet. Valde enim vtile eſt hoc talibus. Su-*
49. *per hypochondrium verò ſemen lini illitũ impone, cauens ne cui adhibetur rigeat, eſt[o] autem exactè tepidum, elixatum aqua & oleo.*

HÆ febres ſunt lypiriæ, in quibus ob inflã-mationem magnam, quæ obſidet internas partes, exteriorum frigus fit. Fiunt au-tem quæ nunc deſcribuntur, ob inflammatio-nem plurimum intentis hypochondrijs. ijs fe-bres acutiſsimæ ſint neceſſariò, quia natura nõ poterit tantum malum diu tolerare, quare ci-to alterutrum exitum habebit morbus: Anxi verò & iactabundi fiunt ægroti, & quòd diffi-culter ſpirent, hypochondriis cohibentibus ſe-ptum tranſuerſum, & quòd facultas in talibus valde exoluatur, ac per debilitatem nullum decubitum poſsint retinere: Et ob hanc ipſam cauſam extrema frigida ſunt, ac quòd id cali-di quod in eorum corporibus eſt, ad interna colli

colligitur, dolore & inflãmatione tractũ. Hos multa cura & cuſtodia indigere, nõ eſt dubiũ quia vix vlla erit ſatis, vt liberentur. Victus debet eſſe tenuiſsimus, vt in morbo acutiſsimo, quare tranſigere hos oportet, oblato ſolo oxymelite, & eo aquoſo: ſorbitionem verò non prebere, vſque ad morbi inclinationem, quæ agnoſcitur vrinæ concoctione, & ſymptomatum remiſsione. Nam in ſummo vigore, etſi ſigna concoctionis apparent, tamen ſymptomata nihilo ſunt minora. Vt ergo inclinationẽ inſinuet, dicit, vſque dum quieuerit (anxietate ſcilicet & inquietudine remittentibus) & vrina concocta ſit. Conſulit decumbere in domo obſcura, & in ſtratis quam molliſsimis eſſe reclinatum, vt multo tempore eundem decubitum tolleret, & quam minimum ſe iactet: valde enim vtile eſſe hoc talibus. Non ſolum autem vt ego exiſtimo talibus, qui ſcilicet lypiria laborant, ſed omnibus etiam qui vtcunque periclitantur ex debilitate. Valde enim abſummit vires ægrotantium, lumen, & iactatio. Diſsipat enim vtrunque ſpiritus. Proinde in omnibus valde debilitatis cõſultum ſit, curare vt decũbant in loco obſcuro, in ſtratis verò molliſsimis, nõ in omnibus, ſed in ijs, qui nõ cõſueuerint reclinati in ſolo, aut duriſsimo ſcano: talibus enim

dixit

Digitized by Google

dixit antea idem autor, cauſam inquietudinis, & vigiliæ ſolere eſſe molliciem lectuli, ob deſuetudinem. Verum plærique hominũ ſtratis lectulis vtuntur, & mollioribus delectantur, proinde dixit, & mollisſimis ſtratis debet eſſe reclinatus, vt quàm minimum ſe iactet. Denique huc tendunt hæc omnia, vt deuitetur iactatio, requies verò ægroti procuretur. Super hypochondrium imponi iubet ſemen lini exactè tepidum, elixatum aqua & oleo. Quod auxilium quibuſdam de cauſis posſit non placere: primum quidem, quòd merè laxans ſit, ſine adſtrictione, quam loci indicatio petebat: deinde, quòd imponatur tepidum, qua etiam cauſa laxabit, & diſſoluet vires magis: poſtremò, quod pro tanto malo exiguum eſſe videatur. Hoc caſu conſtat reſoluẽdi gratia admoueri ab Hippocrate cataplaſma, quò reſpiciens non inidoneum iusſit admoueri, quanquam ego adijcerem aliquid abſinthij, roſæ, aut mentæ, aut citoneorum, aut rei alicuius alterius adſtringentis ob partis indicationem: porrò exactè tepidum, videtur mihi vocare quod modice calidum, neque dolorem vllum calore afferens. Nam exactè tepida, & nullius caloris participia, vires ventris diſſoluunt plus, & ſuccum noxium reſoluunt minus: ſed aut modice frigida, aut modice calida

da,rectius admouentur,vt res exiget. Nam vehementer calida actu,phlegmonas augere poſſunt,frigidorum occurſum primum male ſuſtinent viſcera. Porrò quod non meminerit valentiſsimi auxilij ne mirere,nõ enim vt qui omnia ad hanc affectionem accõmodata vellet recenſere,ſed vt qui vnum quoddam eorum,exempli gratia hæc ſcripſit. Cuidam verò congruet hoc,cuidam aliud valentius. Nã & multa alia huius curationis omiſſa ſunt. Frictionibus enim & fomentis partium extremarum indigent,& cucurbitulis in hypochõdriis cum ſcarificatione. An quia aliis vtimur nunc medicamentis potioribus, hoc non eſt Hippocratis? Non eſt profectò neceſſe. Semper enim afferunt ſecula nouam medicamentorum copiam,& ars materià,diuturnitate diteſcit. Sent.ª 50. 51.

Coniectari verò ex vrinis quod futurum eſt,ſi enim craſsiores & pallidiores ſint, meliores: ſi autem tenuiores & nigriores, deteriores. Si autem mutationes habeant, & tempus ſignificant, & neceſſe eſt morbum mutari, in deteriora, & meliora inæqualiter.

COgnoſci ex vrinis multa futurorum res eſt notiſsima, inditia autem capiuntur, ex ſubſtantiæ modo, & colore, & eo quod continetur.

netur. Eiusquod cõtinetur, nuper meminerat, coniungens cum ſubſtantiæ modo, cum diceret: Quibus in principio vrinæ nebuloſæ ac craſſæ, nunc ſubſtantiæ modum coniungit cũ colore. In quocũque horũ generũ, ſunt multæ ſignorum differẽtiæ, bonitatis aut malitiæ inæqualis: quam quidem accipiunt, ex concoctione aut concoctionis vacuitate, quam ſignificãt Hippocrates verò, ne ſingulas percurrat, optimas ſolum & peſsimas nominat, vt reliquę intelligantur. In ſubſtantiæ modo optimæ ſunt quæ craſſæ, in colore quę pallidiores: hæ enim ſunt ſimilimæ vrinis ſanorum: peſsimę & quę ab illis longiſsimè abſunt, tenuiores & nigriores. Verum poſſunt vrinæ qualeſcunque, ęquales aut inæquales eſſe, inæquales dico eas, quę mutationes accipiunt ſecundum tempus, vt nunc deteriores nunc meliores occurrant, & neutrum perſeueret. Inæqualitas quidem per ſeſe, neque bona eſt neque mala, ſed in bonis mala, & in malis bona eſt. Bonas enim vrinæ differentias perſeuerare, bonum eſt, malas verò, ſatius ſit non perſeuerare. Significat verò omnis inæqualitas, tempus, & inæqualitatem morbi. Tempus vocat diuturnitatem, & productionem: inæqualitatem, quòd non eundem modum ſeruaturus morbus ſit, periculi aut ſecuritatis, ſed per viciſsitudines

nunc

Digitized by Google

nunc territurus ſit, nunc ſpem daturus medicis. Vtrunque verò euenit merito. Nam ſi inæqualitas in bonis eſt mala, ſignificabit hominẽ tardius liberandum: ſi in malis bona, ſignificabit tardius interiturum: iam verò cum diuerſi ſucci ſignificentur, diuerſi fient motus, & diuerſas præſtabunt ſignificationes viciſsim, antequam hunc, aut illum exitum habeant morbi, vt hi aut illi motus præualuerint.

Sent.a 52.

Inconſtantes autem febres, vſque dum conſtiterint, ſinere, cum autem conſtiterint, occurrere victu & curatione conuenienti, ſecundum naturam habita conſideratione.

INconſtantes febres vocantur, eæ quæ nullam figuram certam retinent, neque ad vllum certum genus videntur pertinere: fieri verò ſolet, vt multo tempore, ac nonnunquã toto quo ægrotatur, inconſtantes perdurent, nonnunquam etiam breui incipiunt, conſtare vno aliquo certo genere. Quid agendum interim ſit Hippo. docet, dicens, ſinere vſque dũ conſtent quia ſcilicet dũ non conſtant, non agnoſcuntur, ignorata verò morbi ſpecie, nõ poteſt curatio recte ſuſcipi. Satius ergo fuerit

ſine

Digitized by Google

ſinere, quàm aliquid fortuitò ac temere facere. Huc videtur reſpexiſſe Auicena, iubens cum ignoratur febris ſpecies, cibum detrahi, quaſi ſatius ſit dimittere cibum, quàm temere accipere. Dices, videri non ſatis tutum eſſe febres quòd inconſtantes ſint, ſinere, neque cibum tribuentes, neque auxilia aliqua adhibẽtes. Sæpe enim non vna die, aut duabus tribuſue, ſunt inconſtantes, ſed etiam pluribus, atq; adeo vt dixi, nonnunquam fit, vt homo intereat, aut etiam liberetur, antequam conſtans fiat morbus, aut etiam antequam à medico cognoſcatur. Nimirum etſi non conſtet morbus non ceſſat tamen is corpora afficere, neque natura ipſum impugnare. Conſtat præterea debere ſecundum artem quædam agi, etiam cum morbus non agnoſcitur: ſiquidem agnoſcendi occaſionem à iuuantibus, & nocentibus ars iubet accipi. Agis igitur quæ iuuent aut noceãt, etiam ignorato morbi genere. Nam & Hippocratem ſcimus quædam tentandi gratia feciſſe. Non igitur ſemper cõſultum eſt, dum ſunt inconſtantes morbi, ſinere, ac multo minus in acutis, quippe qui à principio multum diſsident, aut cito naturam corrumpentes, aut ad ſolutionem properantes. Hi verò habent rapidam in alterutram partem mutationem, quare non niſi cum magno periculo citra curationem

Digitized by Google

nem dimittentur. In longis enim futuris, quia non cum tanta celeritate decertatur naturæ & morbo, conſultum fortaſſe fuerit, ſi inconſtans morbus ſit, quam minimum negotium faceſſentes naturæ, ſinere vſque dum cõſtet. Agnoſci vero poteſt acuties aut longitudo, ignorata morbi ſpecie. Species enim agnoſcitur ex proprijs ſymptomatis, acuties ex eorum celeritate eo ſcilicet, quod parum permittatur facultati quieſcere, ſed magnitudo ſymptomatum cito vrgeat: hoc vero fieri poteſt, etſi nulla certa ſymptomatum propriorum ſyndromes conſtet. Quid enim prohibet, incerta ſymptomata, neque vlli ſpeciei propria, continenter multumque vrgere? Quis ergo probet, cito periculis aduenientibus, medicum nihil agere? ſed ſinere vt ægrotus perinde ſe gerat, ac priuſquã ægrotaret? atque eodẽ prorſus victu vtatur? nemo ſane. Quomodo ergo Hippocrates iubet ſinere vſque dum conſtet, deinde idoneo victu & curatione vti, quaſi antequam conſtet, nihil, neque in victu neque in curatione, permutandum ſit? Mihi quidem hoc non omnino probatur, quippe qui ſciam, plurimos à medicis non male curatos, ſanitati integre reſtitutos eſſe, antequam morbi ſpecies exacte agnoſceretur, qui, ſi eorum curam medici omnino depoſuiſſent, eſſent mortui. Et quid

verbis opus eſt? Quoties in conuentu peritiſſimorum medicorum, multis diebus, de morbi qui curatur eſſentia controuertitur, & tamen interim omnium cõſilio agitur aliquid, quod periculum ſit in mora, neque morbus, quicunque is ſit, permittat quieſcere? Primum ergo nunc dici expedit, quæ methodus tenenda ſit (tenenda enim prorſus eſt aliqua, neque temere agendum quiduis) cùm ignoratur morbi ſpecies. Eadem verò erit ſiue affectus locus, ſiue morbi cauſa ignoretur. Imprimis quidem, etſi ſpecies ignoretur, conſtitutio conſideranda eſt, etſi enim non exactè, cognoſci tñ tunc quoque aliquatenus poteſt. Inſtituendus ergo victus tanto craſsior, quanto longius videbitur homo ægrotare: & tanto tenuior, quanto acutius. Verum quia exacte agnoſci id non poteſt, detur potiùs plus aliquid, ne in cognoſcenda conſtitutione erraueris. Hoc enim eſt, dare aliquid ob errata. Quod ad auxilia attinet, quanto morbum diuturniorem eſſe fueris ſuſpicatus, tanto magis expectare oportet, nihil aut leue aliquid agendo: tamen in prorſus acutis, ne diem quidem potes aliquando, ſine magno aliquo auxilio præterire, eſt plus aut minus agendum aut omittendum, vt morbus in hanc aut illam partem inclinabit.

Agendi

Agendi tamen aliquid cùm morbus ignoratur, hæ ſunt regulæ. Vti communibus, & occurrere ſymptomatis, & in occaſione prudenter tentare auxiliis, curare aut agnoſcere; ita enim maxime Hippocratis ſententiam obſeruabis, vt proſis, aut quam minime lædas. Proderis enim proculdubio, cum omnia quæ præter naturam ſunt exactè agnoſcens, æquale contrarium adhibueris: ſed etſi non agnoueris, & dubium proinde ſit auxilium, quam minime lædes, communibus vtes & ſimptomatis noxijs occurrens, aut tentans moderatè ac prudenter. Voco communia auxilia, quæ multis morbis ſimul occurrunt, velut ſi quis tenetur dolore ilis, ignoretur verò ſit coili, an renis & vreteræ, nihil prohibet clyſtere vti, & vomitum ciere, & fouere calidis: communia enim ſunt hæc his malis, & vtrouis teneatur homo, agenda ſunt eadem. Porrò ſi dubites laboret homo quotidiana, an tertiana duplici ſiue intermittente, ſiue continua, & robuſtus & florente ætate ſit, quid prohibet mittere ſanguinem? nihil ſanè: vtrumuis enim ſit, mitti debet: ſed neque aperientibus vti, & incindentibus prohibet quippiam, mediocribus, aut compoſitis, ex ijs quibus vterque paratur ſuccus. Mediocria enim vtrique ex

Digitized by Google

tremo contraria ſunt. Iam verò clyſteribus ſubducere feces, & cauere horam inuaſionis ad capiendum cibum, aut ſorbitionem: hæc omnia his morbis omnibus communia ſunt. Porrò ſymptomatis quæ vrgent occurrere, nullo in morbo non eſt vtile. Si enim periclitatur homo ex dolore, aut ex peruigilio, quid opus eſt examinare qui morbus ſit, vt vtaris anodinis, aut ſomniferis? Tentandi etiam causa licet quædam facere: vt ſi ignoretur, calida ſit, an frigida intemperies, licet admouere vtrauis, ſi enim proſint, cognita ſimul & curata ſit affectio, ſin minus cognita quidem. Prudenter tamen tentandum, quod quidem ſit, nihil ſummum admouendo, & niſi res cedat, tempeſtiue deſiſtendo. Ita enim monuit Hippocrates hoc ipſo opere, dicens, quod ſi calorificis dolor non ſoluatur, nō multo tempore calfacere oportet. Itaque tot modis licet aliquid moliri cum morbus non agnoſcitur. Verum quoniam diximus, tanto magis licere ſine auxiliis tranſigere, & donec morbus conſtet expectare, quanto morbus longior eſt, & minus vrget, cōſtat quidquid agitur morbis incognitis, vrgentiæ gratia agi, non quod optimum ſit ita agi, ſed quod vitari non poſsit. Nos ergo reſpicientes quod neceſſariū, docuimus quid & quomodo agendum: Hippocrates verò reſpiciens

ſpiciens quod optimum, docuit ſinere, donec morbi conſtent, tunc verò occurrere victu & curatione conuenienti, ſecundum naturam habita conſideratione: hoc eſt habita ratione naturæ, hominis, & morbi. sent.a 53. 54. 55

Sunt autem aſpectus multi ægrotantium. Quare animaduertendum eſt medico, ne aliqua manifeſta cauſa ipſum lateat, neque vlla earum quæ ſyllogiſmo agnoſcũtur, neque quæcunque ad numerum parem aut imparem apparere oportet. 55

GAleno videtur hæc ſententia pertinere ad partem curatiuam, ac nomine aſpectus, ſignificari ſpecies ſeu differentias, & nomine ægrotantium, ipſos morbos: itaque verba illa, multi ſunt aſpectus ægrotantium, ſignificare multas eſſe morborum ſpecies, quas ſcilicet medicus agnoſcere debeat, ac proinde animaduertendum eſſe medico ſi recte velit artem exercere, neque morbi ſpecies ipſum lateat, neque vlla cauſa, neque earum quæ procatarthicæ ſeu manifeſtæ vocantur, neque earum quæ internæ ſunt, neque vllo ſenſu, ſed ratione ſolum agnoſci poſſunt: ac præterea ſcire quæcũq; ad dierum decretoriorum vim pertinent. Nimirũ hęc omnia ſunt ſcitu neceſſaria, vt ſcias quæ quibus diebus agere, aut non age-

Digitized by Google

agere debeas. Veriſsima ſanè ſentētia, ſed dura interpratatio, aſpectus nomen accipere pro differentia ſeu ſpecie. Nam differentia generis, vocatur ſpecies aut forma, per metaphorā: & ipſa quidem ſpecies, quia aſpici poteſt, vocetur aſpectus: at vero generis differentiam vocari aſpectum, longe petitum eſt, & duplicē iam continet figuram, quod in vſu nominum magnopere ſolet. Gal. vituperare. Proinde ego cenſeo, hanc ſententiam pertinere ad partem prognoſticam, accipique nomina propriè dicique aſpectus ægrotantium, quæcunque in ipſorum vultu conſpiciuntur, velut quæ in oculis, temporibus, fronte, genis, naſo, & reliqua facie. Hæc ſignificare poſſe multa circa ægrotantes, & eorum diſtinctionem procedere ex notitia causarum procatharticarum, in prognoſtico dictum eſt ab Hippocra. non lōge ab initio, vbi poſtquā peſsimas vultus differentias deſcripſerat, dicit; ſi igitur in principio morbi facies talis fuerit, & nondum ex alijs coniectari poſsis, interrogare oportet, nū vigilauerit homo, an aluus ſoluta ſit, an fames aliqua ipſum tenuerit: atque ſiquid horum cōfiteatur, minus graue eſſe putandum eſt, ſi verò nihil horum confiteatur, ſcire oportet morti proximum eſſe. Iuxta hanc eandem ſententiam dicit, multos eſſe aſpectus ægrotantium

Digitized by Google

ex quibus vt rectè præſentiat quod ægroto futurum eſt, animaduertendum eſt medico, ne quę cauſa manifeſta aut non manifeſta ipſum lateat, quia quæcunque aſpectus differentia, ſi cauſam manifeſtam habet, minus mali ſignificat, ſin autem ob occultas fit, grauior eſt & periculoſior. Commune autem eſt hoc etiam alijs omnibus ſignis: Velut etiam, dierum decretoriorum vires agnoſcere, quia cũ hi dies ſint fatales morborum, quibus bona aut mala iudicatione finiuntur, non poſsis de tempore, quo quis ſit interiturus, aut euaſurus, certum aliquid præſentire ſine eorum notitia.

Sent.º 46.

Maxime igitur numerum imparem cauere oportet. Hi enim dies maximas in alterutram partem afferunt mutationes.

SOlere Hippocratem vocare impares, dies iudicatorios, ex aphoriſmo etiam conſtat, quo ita eſt ſcriptum, niſi diebus imparibus febris reliquerit, ſolet recidiuare: qua cauſa id faciat, cum plurimi eorum pares ſint vt quartus quatuordecimus, & vigeſimus, præter iudicatorios longorum, qui fere omnes ſunt pares, non intelligo, niſi vt in con-

Digitized by Google

trouerſiis dixi, principium computandi accipi voluit ex ſingulis ſeptimanis ſeorſum, vt quatuordecimus ſit ſeptimus à ſecundæ, & vigeſimus ab initio tertiæ ſeptimanæ. Dies iudicatorios maximas in alterutram partem mutationes afferre rectè dicitur, ſiquidem eiſdē diebus moriuntur homines quibus ſalui fiunt.

Sent^a. 57 ~~47.~~ *Obſeruare igitur oportet primā diem, qua incepit debilis eſſe ægrotus.*

SIquidem numerum imparem cauere oportet, neceſſe eſt noſſe primam diē morbi, hac enim ignorata, vnde procedet computatio? noſſe igitur oportet primam morbi, hanc vt agnoſcas oportet obſeruare primam diem, qua incepit debilis eſſe: non quidem vtcunque: nam & per neutram diſpoſitionem fiunt multi debiles: quin & actionum læſiones multæ ſunt ſenſibiles in ea diſpoſitione: ſed qua incepit debilitatem & læſionem notatu dignam habere, vt iam eſſet ægrotus nunc. Hac in re cum non affuerimus, non poſſumus nos aliter gerere, quàm fidem habentes ægroto, & ijs qui ex aſſiſtentibus videbuntur eſſe prudentiores, ab ea itaque die, qua hac vtentes coniectura, iudicauerimus hominem cœpiſſe eſſe ægrotum, nunc computationem exordiemur, neque ſanè ſemper ab ea qua vtcun-

que

Digitized by Google

que cœpit ægrotare, ſed qua incœpit ægrotare hoc morbo, ſi enim quis cum morbo aliquo léto teneretur, correptus eſt pleuritide, nõ cõputabis à die quã ęgrot⁹ eſſe nũc, ſed qua pleuritide ęgrotare cœpit, alioqui iudicaretur pleuritis ſexageſsima, aut ſi ita fors ferat, centeſsima. Neque tñ proinde cuiuſcunque qui poſtremo ſuperuenerit, morbi computatio eſſe debet, ſed cum non fuerint priorum ſymptomata. In enixa enim muliere aut vulnerato homine quibus febris ſuperuenit, non ab initio febris, ſed partus, aut vulneris computatio eſt, quia febres rationem habent ſymptomatum ſuperuenientium: illa verò morborũ. Hæc de prima morbi die pro dierum decretoriorum computatione noſſe oportet.

57. *Cognito principio ex quo & quando. Id enim exiſtimatur eſſe primum quod noſſe oportet. Poſtquam verò interrogaueris hæc, & conſideraueris hæc omnia, primum quidem, caput quo pacto habeat, an dolore vacet, & neque grauitatẽ habeat in ſe ipſo: deinde, hypochondria & latera, an dolore vacet. Hypochondrium enim, ſi dolorem habeat, aut tumeat, aut habeat aliquam duritiem, aut ſacietatem aut lateris dolor inſit, aut ſimul cũ*

Bb 5 dolore

dolore tuſſicula, aut tormen, aut dolor vētris. Cum autem horum aliquid adfuerit, in hypochondrio quidem maximè, ſoluere aluum clyſteribus. Bibat autem mulſam calidam coctam. Diſcere enim oportet, cum ſurgunt an linquantur animo, atque ſi ſpiritus bonam tollerantiam habeant. Noſſe etiam deiectionem, num vehemēter atro colere quid exeat, an purum quales ſunt beneualentis deiectiones. Et febris in tertium diem exacerbata: vbi verò conſideraueris admodum bene tales tertianos paroxyſmos in his morbis, poſt hæc oportet & alia ſimul videre, ſi etiam quarta dies tertiæ ſimile aliquid horum ipſorum habeat, in periculo ægrotus eſt.

DOcet Hippocrates hoc loco optimè, modum quo ſe debet medicus gerere, accedens ad ęgrotum, quæ debet interrogare, & quæ per ſe ipſum conſiderare, vt agnoſcat & morbi ſpeciem, & affectas partes, & quam periculoſo morbo homo conflictetur. Vellem ſanè hanc dictionem Hippocratis non breui cōmentario enarrare, ſed dilatare integro etiā libro, hac enim via poſſem optimè ad totam medicæ artis praxim procedere, contingens

gens

ges modum inueſtigandi quæ ſint ſcitu neceſſaria (qua in parte video practicos omnes libros deficere) cum ratione curãdi. Verũ hoc, ſi deus dederit, mox ac quædam alia præfecerimus, præſtabimus, nunc pro præſentis libri conditione paucis explicemus. Oportet præfari Hippocratem nunc non de morbis omnibus, ſed de acutis agere, quare hæc ratio interrogandi in acutis præcipuè teneri debet. Imprimis oportet interrogare principium ex quo & quando, hoc eſt occaſionem, & procatarticam cauſam qua ęgrotare cœpit, & diem, ac ſi fieri poteſt, etiam horam. Nam cauſa externa confert multum ad cognoſcendum, & affectionem & internam eius cauſam, & magnitudinem. Si enim quis cœpit dolere ventrem ex potu frigidę, nemo ſuſpicetur, ex calidis ſuccis pendere dolorem, conſentaneum eſt enim vnanquãque cauſam id feciſſe, quod nata eſt facere, atque Hippo. cum quis vulneratus eſt iubet telum conſiderare, vt inde capiatur coniectura magnitudinis & figuræ vulneris. Iam verò ignorato principio morbi, non poſsis dies decretarios obſeruare, ac proinde neque tempeſtiuè curare, neque rectè victum inſtituere. Proinde dicit, hoc exiſtimatur primum quod noſſe oportet. Non ſanè primum digni-

tate, nam cum minori periculo ignoretur oc-caſio, & quando, quã eſſentia & cauſa morbi & locus affectus: ſed primùm ordine inueſtigandi. Rectius enim hic incipitur, quam aliunde. Poſt hæc (inquit) & hæc interrogabis. Primùm quidem quo pacto habeat caput, an dolore vacet, & neque grauitatem habeat in ſe ipſo, deinde hypochondria & latera, deinde venter. Nimirũ conſiderare oportet ſeorſum partes omnes præcipuas & internas, his enim omnibus bene habentibus, non poteſt homo grauiter ægrotare. Sunt verò partes omnes, præter brachia & crura quę ſunt partes externæ & ignobiles, caput, thorax, hypochondriũ, & venter. Has ergo partes percurrit, incipiens à capite, inde enim & nobilitatis & ordinis cauſa rectiùs incipitur, & hunc tenuit Gal. libris de compo. pharm. ſecundum loca, quem ſequuti ſunt omnes praxim ſcribentes. In ſingulis partibus oportet conſiderare ſymptomata, vt hæc, & morbos, & eorum magnitudinẽ, & affecta loca & cauſam nobis indicent. Agnoſcuntur morbi ſpecies, & locus ex quinque ſignorum generibus, actione læſa, dolore aut doloris proprietate, poſitu, excremẽtis, & proprijs accidentibus, vt Gal. nos docet primo de locis affectis. Ex his ipſis nos docet Hippocrates hic ſcrutari, & hæc conſiderare, o-

mnium

mnium verò maximè dolorē. Hoc enim maximum, & maximè commune, morbis præcipuè acutis, ſymptoma eſt, vt non immeritò, quaſi præcipuum ægrotanti inditium ſit, dictum ſit in aphoriſmo, Vbi dolor ibi morbus. Si enim omnis morbus eſt vlcus, cum vlceri ſienti ſit tam familiaris dolor, certè morbo omni ex intemperie ſit familiaris dolor, & maximum ſanitatis inditiū ſit indolentia, proinde incipit à capite, & inueſtiget an doleat, an non, & ſpeciem doloris inueſtiget dicens, an ſi neque tenſiuum neque perforantem dolorem habeat aut pulſantem, tamen habeat grauitatem, hoc eſt grauitatis ſenſum, ſeu dolorē grauantē, an ne hunc quidē, ſed omni dolore vacet. Oportet verò etiam alias operationis læſiones in capite conſiderare, vt an dormiat, an vigilet, deliret an ſapiat: ac ſi dolet, qua capitis parte, an etiam toto quod ad poſitū ſpectat: deinde hypochondria & latera, an dolore vacet. In hypochondrio enim (inquit) conſiderabis, an habeat dolorem an tumorem, an duritiem, quæ pertinent ad qualitates mutatas, an ſacietatem. Sacietas enim eſt repletio ventriculi, cuius fundum in hypochondrio ſitum eſt, & ita eius repletio diſtentione eius partis agnoſcitur, præter ructus etiam, & nauſeas, quæ etiam conſiderari oportet. Magni

verò momenti eſt, in initio morbi cuiuſque acuti ſacietatem cauere ſi quę eſt plurima enim ſymptomata affert, quæ majoris alicujus mali ſpeciem referunt, & curationi plurimum obſtat. Iam verò hypochondria conſiderare in acutis morbis, in prognoſtico iubet, quo etiam opere eodem fere ordine ſigna tradit, quo nunc in latere, an dolor inſit, & cum dolore tuſsicula. Nam dolor & eius poſitus, & ſpecies, nobis diſtingunt morbos intra thoracem, vt pleuritidem & perineumoniam. Tuſſis proprium accidens eſt ſpiritalium inſtrumentorum, conſideranda verò & alia ſunt vt præcipuè reſpiratio, quam paulo poſt tetigit, dicens, ſpiritus bona tollerantia. Venit deinde ad ventrem, conſiderans, an tormē, an dolor ventris. Tormen, magnum inteſtinorum dolorem ſignificat, dolor ventris dici poſsit, quicunque ad partem quancunque ibi ſitam pertineat, ſiue ad inteſtina, ſiue ad vterum, ſiue ad veſicam. Cum autem horum aliquid adfuerit, præcipuè autem ſi in hypochondrio ſit, ſoluere aluum clyſteribus oportet. Hoc dicit, partim curationis, partim dignotionis gratia: Curationis, quia cum ſacietas, aut fęcum detentio, curationi fere omnium acutorum obſtet, in omnibus ferè, rectè à clyſtere aut glande incipitur: dignotionis, quia, vt paulo

poſt

Digitized by Google

poſt ipſemet dicet, tentare an aluus glãdi aut clyſteri (eadem enim eſt ratio) cędat, aut non cædat, non paruam poteſt præſtare ſignificationem. In hunc ipſum vſum iubet, vt bibat mulſam calidam coctam. Nam hæc coquit, & exterget. Conſiderare etiam iubet, an cum ſurgũt è lecto, aut caput attollunt è ceruicali, animo linquantur, an non, & an habeant bonam ſpiritus tollerantiam, id eſt facilem reſpirationem, an non. Nam hæc, vt mox ipſemet dicet, habent magnam ſignificationem. Eſt verò etiam conſiderandum, vt habeat pulſus arteriarum, tametſi huius per raro mentionẽ faciat Hippocrates. Exeũtia poſt hæc oportet conſiderare, meminit autem Hippo. non omnium, ſed deiectionum alui, neque omnium differentiarum in his, ſed tantum peſsimæ & optimæ, an ſcilicet deiectio nigra ſit, quæ eſt peſsima, an pura ſeu ſyncera, vt quæ in ſanis. Hic longè aliter vtitur nomine ſyncerę, atq; in prognoſtico: illic enim ſyncera excremẽta vocat, quæ extrema aliqua qualitate participãt, hic ſynceras deiectiones, quæ mediocres, & omnis malignæ qualitatis expertes, quales quæ in ſanis. Oportet autem conſiderare etiã vrinas, & alias omnes excretiones, & alios omnes colores, & ſubſtantiæ modos, quorum in prognoſtico mẽtio fit: poſt hæc, & figuram

morbi

morbi, quæ eſt in proprijs accidentibus paſſionis; velut an febris exacerbetur in tertiũ diẽ, an in quartum, an in ſingulos dies. Hinc enim cognoſces febris ſpeciẽ, & cauſam. Monet verò præcipuè conſiderari debere in his tertianos paroxyſmos; quia ea eſt acutorum figura magna ex parte: poſt hæc videndum (inquit) an quarta aliquid horum ipſorum, dolorum ſcilicet & ſymptomatum, quæ exacerbationem ſignificant, afferat, ſimile ijs quæ in tertia: hoc eſt, an quarta etiã dies grauis ſit, & moleſta: ſi enim eſt, in periculo verſatur homo. Huius cauſa eſt, quia ſi mox à tertia, quæ ob particularẽ materiæ motum paroxyſmum attulit, quæ ſubſequitur dies leuior nõ ſit; vt eſſe ſolet quę paroxyſmo ſuccedit, multa aut acerrima materia ſignificatur, & quia quarta dies eſt, ſignificatur magna morbi acuties, eſt enim quarta index ſeptimæ, intra quam finiuntur qui ſunt acutiſsimi. Itaque cum ſit duplex materiæ motus, alter particularis qui eſt in ſingulis paroxyſmis, alter vniuerſalis, cuius articuli ſunt, mutationes quę fiunt diebus decretorijs, vtrunque iubet animaduertere, vt alter indicet figuram, alter conſtitutionem totius morbi: his verò omnibus, & quæ his ſunt ſimilia, examinatis, nihil deerit ad coniecturam, affectionis loci patientis, & humoris, & conſtitutionis,

tionis, & periculi aut ſecuritatis: quibus cogni tis, nihil errabit circa ægrotos, qui peritus ſit methodi medendi, quam in proprijs tractatio nibus oportet addiſcere.

57 *Signa autem, nigra deiectio mortem ſigni ficat, quæ autem ſimilis eſt ſanæ cum per dies omnes apparet, ſalutaris.*

NVnc quædam eorum quæ conſiderare conſuluit interprætatur, docens quid ex eis coniectare oporteat: eſſent verò interprætanda omnia, ſi locum hunc acciperemus dilatandum, vt dixi, quod fieret facilè, huc adductis quæ in prognoſtico & aphoriſmis præcipuè, ſed & alijs etiam locis ab eodem Hippo. ſcripta ſunt; ſed non eſt hoc præſentis operis. Niger color non in deiectione ſolùm ſed & in omni alia excretione eſt lethalis, niſi cum ob cauſam manifeſtam, aut bene, exit: ob cauſam manifeſtam, vt ob qualitatem recens ingeſti cibi, aut cum pharmaco: bene autẽ exit, cum decretorie, poſt ſigna cõcoctionis, & cũ bona tollerantia. Quæ autem eſt ſimilis deiectioni ſanorum eſt ſalutaris. Hæc enim eſt regula dignoſcendi ſigna, ſimilia ne ſint an diſsimilia. Non tamen eſt contentus Hippocrates ita dicere, ſed adiecit, cum per dies omnes apparet, & meritò, nullum enim ſignum adeò

bonum, cui, niſi perſeueret, poſsis fidere. Hoc idem eſt, quod alijs locis ſolet vocare, æquale per omne morbi tempus.

Cum autem non obedit glandi, ineſt autem ſpiritus bona tollerantia, ſurgens ad ſedē aut in ipſo lecto ſi deliquium animi inſit, hæc autem cum affuerint ægroto aut ægrotæ circa initia delirium futurum exiſtima, intentus etiam ſis in manus, ſi enim tremulæ fuerint, tali ſanguinis abſceſſum ex naribus futurum expecta. Aſpicere autem oportet & nares, an ſimiliter ex ambabus ſpiritus trahatur, atque ſi trahatur multus ex naribus, conſueuit fieri conuulſio. Si autem conuulſio fiat tali, mors expectanda eſt, & prædicere eſt pulchrum.

IVſsit ægrotis clyſterē iufundere, aut (vt explicauimus) glandem immittere, non ſolū curandi gratia, ſed etiam vt ſignificatio accipiatur inde aliqua: & cōſiderare ſpiritus tollerantiam, & an linquatur animo ſurgens à lecto, aut etiam in ipſo lecto: nunc docet præſenſionem ex his capere, & ex multis quæ ex his ſignis conſtare poſſunt, vnam ſtatuit ſyndromem. Ea autē, & eius ſignificatio, eſt hæc. Si aluus ita eſt ſuppreſſa vt non obediat clyſte-

Digitized by Google

ri aut glandi, cõſtat ſuccos in ſuperioribus partibus redundare. Nam hac eadem cauſa, in magnis catharris capitis, ſolet aluus ſicceſcere, & in phreniticis ſolet vrina, exigua, & tenuis, & alba fieri: Si verò ſimul adeſt facilis ſpiritus, & exurgenes ad ſedem, aut etiam dũ in lecto iacens, linquitur animo, ſignificatur, neque in hypochondrijs immorari, neque ſeptum tranſuerſum, neque thoracem occupare (ex omnibus enim his partibus difficulter reſpiraretur) ſed caput repletum eſſe: inde enim cum quadam vertigine linquuntur animo qui acute ægrotant, multo, aut humore aut craſſo vapore, volutato in capite. Significat itaque hæc ſyndromes redundãtiam vergere in caput. Tunc temporis, quid aliud expectes, quam hominem deliraturum? ea enim eſt præcipua actionũ capitis læſio, aut fluxurum ex naribus ſanguinem, quæ propria ſanguinis vacuatio eſt? id que delirante aut nõ delirante priùs homine? aut moriturũ cum conuulſione? quæ etiam eſt actionis læſio pertinẽs ad caput, vergenſque in eius corpus? Cum igitur dictis accedit tremor manuum, fluxus de naribus expectabitur. Nam tremor accidit ob debilitatem, debilitas verò aut eſt in eſſentia, aut quòd exigua facultas in partem

 quam-

quampiam influat. Debilitas in eſſentia non faceret tremorem in ſolis manibus, ſed & in capite & reliquo corpore, vt in valde ſenibus, id quod in acutis morbis non eſt veriſimile adeſſe. Supereſt vt in brachia exigua facultas influat: quod non fiet niſi ob neruorum, qui à ceruicis vertebris in ea veniunt, obſtructionem, aut compreſsionem: quàm conſentaneum eſt fieri, partibus in ceruice repletis, & ſanguine plenis canalibus, ſurſum eunte. Fieri etiam poteſt, vt manus tremant conuulſiuis motibus (Hippocrates enim, vt ſæpe monuimus, omnem talem motitationem vocare tremorem ſolet) ij verò erunt repletionis, aut irritationis, ob copiam, aut acrem qualitatem ſanguinis. Vtcunque igitur hoc habeat, ſignificatur, multum aut acrem ſanguinem ferri in caput. Aut ergo, valente facultate & cerebro firmo, per nares expelletur, aut infirmo, fiet vt caput occupetur, & neruorum radices, & conuellatur homo. Hęc verò ita diſtinguetur. Si trementibus manibus, aut poſtquã tremuerint, in naribus nihil erit mali, ſed fortaſſe pruritus quidam, aut tendens dolor, fluxus expectatur, ſi verò aderit apertio magna narium & multa ſpiritus attractio motis earum pinnullis, idque æqualiter ſecundum ambas nares, conuulſio fiet, & paulo poſt mors. Nã hoc

hoc fit cum reſpirationis inſtrumenta moueri iam non poſſunt, & proinde apponuntur etiam narium pinnæ: neque tunc temporis, niſi perquam exiguum, trahitur in thoracem, ſed homine fruſtra conante reſpirare, volutatur aër circa nares. Vt verò non poſsint reſpirare extrema debilitas facultatis in eſſentia facit, vel inſtrumẽtorum ineptitudo, inflexilitas, & conuulſio. Cum autem hæc breui ac velut repentè dictæ ſyndromi ſuperueniunt, non poteſt eſſe facultatis ipſius tabes & in eſſentia debilitas: ſupereſt vt ſit conuulſio iã vniuerſalis, vnde neceſſe eſt moriantur breui. Hoc verò prædicere pulchrum fuerit, vt Hippocrates in prohemio prognoſtici dicit, quia cum mortuus ægrotus fuerit, putabitur medicus culpa vacare cùm prædixerit. Dicit verò ex ambabus naribus ſimiliter, quia ſi ſecundum alteram narem ſolùm fiat ea reſpiratio, obſtructioni naris alterius, ex polipo, aut denſato ibi ſucco, aut re alia tali, imputabitur meritò, excluſis autem particularibus vitijs ipſius naſi, conuulſionis vtique fuerit.

Sent.^a 61.

Si autem in febre hyberna lingua aſpera fiat, & deliquijs animi exiſtentibus, tali remiſsio febris fieri cõſueuit. Sed ſimul hũc ſer

re oportet, fame, & aquæ potu, & mulſa potu, & ſuccis ſerua, nihil fidens remiſsion febrium. Quicunque autem talia habent ſigna in mortis periculo ſunt. Vbi verò hæc cognoueris, ita prædicere ſi lubet, contemplatu optimè.

LIngua aſpera vi febris facta, ardentem febrem indicat; talem hyberno tempore fieri, longè periculoſius eſt quā alia anni parte, quia longius abeſt à natura temporis, deliquijs animi crebris, & non omnino exiguis accedentibus, caſus eſt lethalis, Quia morbus eſt maximus, tempori valde aduerſus, cum facultatis debilitate, & materiæ qualitate maligna. Sed perrarum eſt, ex hac, aut vlla alia, quantumuis lethali (excipio eos quæ quarta die, aut citiùs interimunt) febre hominem mori, quin fiat vlla morbi remiſsio, vt ijs qui adſunt, atque etiam vulgaribus medicis, videatur ægrotus iam habere melius, atque adeò nonnunquam putantur in inclinatione vniuerſali eſſe, & promittitur eis ſalus, & datur copioſior cibus. Hæc prohibet Hippocrates facere, noxium enim eſt & turpe: Quia re vera non minus periclitantur ægroti cum videntur melius habere quàm antea

tea, niſi re vera melius habeant. Solent e-nim hæc quę præter rationem ſubleuata ſunt, maligniùs redire, & interimere ægrotos, non ſolùm cum melius habere ſint viſi, ſed & cum liberati eſſe à febre, quinetiam nonnunquam cum, die decretorio, ac cum euacuatione, videantur eſſe liberati. Vt duodecimus ægrotus primi epidemiωn, qui cum à ſeptima die, poſt ſudorem videretur euaſiſſe ſine febre, vndecima mortuus eſt. Sed & præter hunc, qui omnium maximè, videtur mihi potuiſſe medicis imponere, narrantur in epidemijs quam plurimi, qui integrum quaternarium manentes ſine febre, deinde magnitudine febris periclitati ſunt. Iraque eſt hoc ſingulare quoddam exemplũ, eius quod in aphoriſmo dicitur, his quæ nõ ſecundũ rationẽ leuant nõ oportet credere, plæraq; em̃ taliũ incõſtantia ſunt, & nõ valde permanere, neque morari ſolent. Itaque tota ratio fidendi, aut ſecus, hinc pendet, quòd ſecundum rationem aut præter rationem fiat remiſsio. Fit autem præter rationem, quod ſine cauſa. Velut nunc, ſi homo habens febrem hybernam, per quam areſcit lingua, cum deliquijs animi, repentè, neque prægreſſa indicatione vlla, neque concoctione, meliùs videtur habere, præter cauſam profectò id

ſit. Si enim leuiter ęgrotaret, poſſet habere melius per paulatinam ſolutionem, aut iudicatio vlla anteceſsiſſet inſignis: verum morbus magnus & lethalis, citra concoctionem, & iudicationem nõ potuit, verè ſedari. Fallax ergo eſt ea remiſsio, neq; minus periclitatur nunc, quã prius: immò plus etiam, quia vt dicitur. 2. prędictionũ, pernitioſa ſine ſignis leuãtia, mortem indicant: neq; minus eſt curandus, & cõtinendus ægrotus in victu tenui, quàm priùs, neque minus prædicendum periculum. Et quantò homo videbatur ijs qui aderant meliùs habere, tãto honorificentius eſt medico, periculum prædixiſſe. Qua ægrotus alioqui moriturus meliùs videatur habere, duplex eſt occaſio, & duplex cauſa: Quidã enim qui acutis morbis conflictantur, & hactenus fluxionibus non dum conquieſcentibus, quæ in principijs morborum majores ſunt, affligebantur, nunc factis euacuationibus aliquibus, & firmatis in partibus ſuccis, inter dies aliquos decretorios, diebus non decretorijs, videntur quieſcere. Alijs grauiſsimè iã affectis, & morti proximis, quòd penè extinctus naturalis calor ſit, videtur etiam eſſe extincta febris. Agnoſcere hæc medicus peritus debet, neque decipi.

ſent. 62

Cum

Cum autem in febribus terribile aliquid quinta die fiat, vel aluus repentè humida deijciat, & deliquium animi fiat, aut vocis priuatio apprehendat, vel conuellatur, vel ſingultiat, & circa muſtacem & frontem ſudores, & ceruicem ab occipitio, Qui talia patiuntur moriuntur. Spirituoſi, non longe poſt.

ACutiſsimi pariter & pernitioſiſsimi ſunt morbi, in quibus cito apparent quæ ſuperuenientia ſigna vocantur, & ea ſunt lethalia. Horrendum verò aut terribile dicitur de ſumme lethalibus. Quibus igitur horrẽdum aliquid primo quaternario fit, morbus exactè acutiſsimus, & pernitioſiſsimus eſt. Finit verò primum quaternarium quartus, & hic, quod ad diuinam cœleſtemque cauſam attinet, afferret iudicationes morborum taliũ & pericula: verum iudicat raro, quia per pauci talium mouentur diebus paribus, & peculiaris materiæ motus, qui fit aliquo impariũ qui adiacent illi, tertio dico, aut quinto, trahit ad ſeſe iudicationes. Hanc ob cauſam ſæpe fiunt hæc die quinto, quanquam non raro etiam tertio. Ob id ergo dicit quibus terribile aliquid quinta die fiat, moriuntur ſpirituoſi, non longè poſt. Recenſet verò vt exempla quædam

Digitized by Google

quæ ſunt terribilia, Vt ſi aluus repente humida deijciat, & fiat deliquiū animi (hęc enim eſt peſsima iudicatio ſine conferentia & tollerantia, ſed affatim & repente proſternens vires) Aut fiat vocis priuatio (aphonia enim ſine manifeſta cauſa fiens internetionem indicat) vel conuellatur vel ſingultiat. Vtrūque enim horum ab ardente febre eſt lethale. Si horū quid accidat, ſignificatur mors: ſi his accedat circa muſtacem, hoc eſt ſub naſo, ſeu internaſum & mentum, & circa frontem, & ceruicē ab occipitio ſudor, ſignificatur iam iam immi nere mortem, morituroſque homines non longe poſt ſpirituoſos. Quia talis ſudor exolui iam, & expirare innatum calidū indicat, Spirituoſos vocat Hippo. eos qui ſpiritu ſublimi reſpirant, qui toto ſimul corpore & naribus videntur reſpirare. Sent^a. 63.

Quibus per febres crura fiunt tuberculoſa, & facta diuturna immanentibus febribus non ſunt concocta, & incidit ſtrangulatio in faucibus, tumore nullo circa fauces aprente, & non ſint concocta ſed extincta, conſueuit talibus ſanguis ex naribus fluere, atq; ſi plurimum fluat ſolutionem ſignificat morbi, alioqui longitudinem, quanto autem minus

Digitized by Google

fluit tanto deterius & longius. Si autem alia facilia fuerint, expectare tali dolores in pedes, qui ſi pedem affecerint, & doloroſus permaneat, circum inflammatus, & non leuetur paulatim, peruenient & ad ceruicem dolores & in clauiculam, & in humerum, & in pectus, & in articulum, & hunc oportet tuberculoſum fieri. Extinctis verò his, ſi manus cõtrahantur, & tremulæ fiant, conuulſio talem apprehendit, & deſipientia. Certe & phlyzacia in ſuperciliјs & rubores tenent, & palpebra altera ad alteram germinat, & dura phlegmone præhendit, & tumet vehementer oculus, & deſipientia valde creſcit. Noctes autẽ magis ſignificant quàm dies ea quæ ad deſipiẽtiam pertinent.

SI cui eſt cum febre, tumor aliquis præter naturam, quacunque in parte, & manente febre euaneſcit, timor eſt ne in partem quãpiam humor rapiatur: atque ſi tumore euaneſcente, pars alia dolere, vel aliter pati incipit, in eam timere raptum, eſt rationi conſonum. Porrò cum humor qui ex parte aliqua in aliã venit, & in ea neque maturatur, neque reſoluitur tempeſtiuè, ſed immoratur plurimùm,

inde

inde rurſus rapiendum aliò, ſuſpitio eſt probabilis: tuncq;, niſi quod aliud certius ſignum intercurrat, recurſurum in eandem partem ex qua venit, merito coniectes, quia eam partem debilem eſſe conſtat, cum ſit quæ primo laborauerit. Nam futurum eſſe abſceſſum, quocũque ex morbo, cognoſces (vt in prognoſtico dicitur) ex morbi vltra conſtitutionem propriã productione, ſine malis ſignis: Quam autẽ in partem fiet, qui expectatur abſceſſus, ex his cõiectabis: Primum quidẽ, ſi quæ pars per morbum dolet in eam fiet: deinde, ſi quæ eſt homini inſigniter debilis: Poſt hæc, ſi qua ex parte iam ante, humor mutatus eſt, in eam recurret: Poſtremo ſi nihil ſit horum, in partes adenoſas, aut articulos. Exitus autem humorum, qui multos hac & illac abſceſſus faciunt, optimus eſſe conſueuit, multas in partes diſpergi, & in quemcunque abſceſſum portione aliqua inſumpta, ita conſummi longo tempore: peſsimus verò in principem partem poſtremo, quę longo morbo debilitata ſit, impingere. Ex his facile intelliges cauſam omnium quæ in hac oratione continentur, quæquidem non vt neceſſario, ſemperque, ſed neque vt caſu, ac citra cauſam per ſe euenientia, oportet te accipere, ſed vt rationem habentia optimam, quam poſsis ad alia quamplurima transferre. Qui-

bus

bus igitur per febres crura ſunt tuberculoſa, & tubercula diuturna iam facta pluſquã quis expectaret fore, manente febre extincta ſunt, ideſt euanuerunt, non concocta prius: quibus (inquam) hæc acciderunt, & incidit ſtrangulatio in faucibus, nullo circa eas apparente tumore, talibus conſueuit ſanguis fluere ex naribus. Nam, quia febris manet cum euaneſcunt tubercula, conſtat ea reſoluta non eſſe, non ſunt autem maturata, ſupereſt, vt alio ſucci rapiantur. Si igitur in faucibus apparet ſtrangulatio, indicatur eo rapi. Nullus verò tumor circa fauces apparet, non igitur impingunt in eã partem ſucci (non enim tanta copia acutiſsimam & grauiſsimam cynanchem faceret, nullo ſucco extra laryngem refuſſo) ſed plenis canalibus ſurſum per eam partem repere: rectitudo ergo ferendorum ſuccorum, fluxum ex naribus pollicetur, niſi per facultatis impotentiam, & cerebri debilitatem, aliquid grauius incidat: atque ſi plurimum fluit, ſolutionem ſignificat morbi. Nimirum ea euacuatio, eſt decretoria vt ſignum, & cauſa, & cum copioſe fluit perfecte fit, atq; ſolutionem morbi facit, & ſignificat. alioqui (hoc eſt niſi copioſe fluat) ſignificat, vt alia omnia decretoria non decernentia, morbi longitudinem, niſi mors anticipet. Eſt enim quodcũq; tale decretorium per

nitio-

nitioſum aut longum, & quanto minus fluit, tanto deterius eſt & longius, quia tanto eſt imperfectius & minus iudicans. Proinde vituperat toties Hippocrates ſtillas ſanguinis ex naribus. Si igitur fluit ſanguis ex naribus, ſed parciſſimè, ambiguum ſignum erit, mortem aut longitudinem indicans. Diſtingui ergo debet, vt alia omnia ambigua ex alijs ſignis. Si quæ alia lethalia, aut quod aliud valde lethale accedat morietur paulo poſt, delirus aut conuulſus, ſi verò alia omnia facilia fuerint, quod in prognoſtico dicit, ſi cætera appareant vt in conuulſituro, longitudinem & iudicationem difficilem oportet expectare, quare & abſceſſus alios. Merito igitur expectes humorē eo redditurum, vnde venit, in pedes igitur. Quare tali, dolores in pedes futuros expectes: qui dolores, ſi pedem affecerint, & pes maneat, hoc eſt plus ſolito duret doloroſus, & circum inflammatus, & non leuetur paulatim, vt ſcilicet ſolent ita affectæ partes, fient rurſum alij abſceſſus, & repulſis iterū ſurſum ſuccis, peruenient dolores in clauiculam, humerum, & pectus, & articulum (articulum antonomaticè vocat coxā, is enim eſt magnus articulus) hæ enim partes ſolent tales abſceſſus excipere poſſunt verò excipere & genua, & cubiti, & partes poſt aures, & aliæ his proximæ, ſolent
verò

Digitized by Google

verò ſæpe excipere, quæ hic dicuntur partes, atque inter has coxa præcipuè ob magnitudinem articuli: iuxta quam etiam tubercula oriri ſoleant, quod inſinuat, dicens, & hunc oportet tuberculoſum fieri. Hæc quoque, dolores ſcilicet dictarum partium, & tubercula, extingui poſſunt, paulatim iam tandem cõſumptis ſuccis, aut ruſum in alias partes conuerſis: periculum autem eſt poſt tam diuturnam affectionem, ne membra præcipua iam ſint adeo debilitata vt recipiant, atque inter ea cerebrũ maximè ex articulis paratum eſt recipere ob rectitudinem. Quod ſi euenit, accedent ſigna quæ paſsionem cerebri ſignificent, vt conuulſio, & delirium, & oculorum morbi: ij precipuè qui ex craſsis ſuccis fieri ſunt nati, vt φλυζάκια ideſt puſtulæ in ſuperciliis, & rubores, & extuberantia palpebræ ſuperioris, & phlegmone dura, hoc eſt ſcirrhoſa. Nam delirium & conuulſio læſiones ſunt actionum quæ primo ad cerebrum refferuntur: oculus verò tantam rectitudinem & viciniam habet cum cerebro, vt eius mala optime ſoleat indicare. Dicit tandem, his noctibus magis quam diebus creſcere deſipientiam. Nimirum cerebri paſsiones omnes quæ ex ſuccorum in eo redundantia pendent, augentur noctibus, ob ſomnum

& ob

& ob ipſam noctem quæ cauſa eſt analoga ſomno, grauans ſcilicet caput & ſuccos intro pellens. Hanc ipſam ob cauſam euenit morbos oculorum augeri noctu, vt idem Hippocrates docet quinto epidem. non longe à fine. Nimirum oculi laborant cum cerebro, quare cũ cerebrum nocte lędatur, neceſſe eſt lędi & oculos. Sent.a 63.

Signa autem multa potius fiunt in numero impari quàm pari, vtrouis autem horum numerorum fiant, pernitioſe ſuperueniunt.

DIes impares vocari Hippocrati eos qui ſunt iudicatorij dictum eſt ſæpe, accidere verò multo plura ſigna ijs diębus, quàm non iudicatorijs, manifeſtum eſt. ſiquidẽ hoc non de pathognomicis intelligi debet, cũ hęc cùm ipſo morbo incipiant & permaneant, ſed de ſuperuenientibus, quæ ſunt ſalutis aut mortis, aut decretoria, hæc verò vtraq; in iudicatorijs morbi accipiunt. talibus enim accidunt non ſolùm iudicationes, ſed & mutationes inſignes in melius aut deterius, quæ ſuperuenientibus mutationibus inſignibus, concoctionis aut contrarij, aut ſignis ſalutis aut mortis, agnoſcũtur. Itaq; ſigna diebus iudicatorijs ſuperueniũt, potius quàm alijs. Sed quod addit, eſt animaduerſione dignũ. Videtur enim dicere,

Digitized by Google

dere, nihil refferre ad iudicationem, quali die fiant, ſed ſolum qualia ſigna ſint. Siquidē dicit, vtrouis horum numerorum fiāt ſigna, pernitioſi ſuperueniunt. Intelligi certe hoc debet de ſignis pernitioſis, non enim quibuſcunque ſignis ſuperuenit morbus pornitioſus, ſed ſolū pernitioſis. Itaque dicit, vtrouis numero fiant pernitioſa ſigna, pernitioſum morbum ſuper uenire, quaſi nihil referat quo numero fiant. At vero hoc alienum eſt à veterum ſententia, celebratiſsimū enim eſt à Galeno, firmiores eſſe ſignificationes, quæ diebus decretoriis fiant quā quæ aliis, & ſigna mala tunc eſſe deteriora, & bona meliora. Atque adeo Hippo. ipſe toto opere epidemiωn in hiſtoriis curauit narrare præcipue quæ contēplabilibus diebus fierent ſigna, quaſi illis diebus maiorē habeāt vim. Proinde oportet intelligere, Hippocratē non negare, facere aliquid diem ad ſignificationem, ſed aſſerere, non adeo facere, vt pernitioſis, ꝙ non accidant die impari, non ſuperueniāt morbi pernitioſi: quimpotius, vtrouis numero fiant ſigna pernitioſa, ſuperuenire morbos perniosos: quia ſigna pernitioſa, etſi ob diem poſsint plus aut minus talia fieri, tamē quia perſe ſunt talia, ſemper ſunt talia: quia quod ineſt perſe alicui ſemper ineſt. Igitur ſigna pernitioſa vtrouis die fiant, ſignificāt mor

bos pernitioſos. Sent^a. 64.

Hos ſi ab initio purgare volueris, ante dič quintum facito ſi murmurauerit venter, ſin minùs, à medicamentis abſtineto. Si autem murmurauerit, & deiectiones bilioſæ ſint, ſcamonia ſubpurga mediocriter. Quod verò ad aliam curationem attinet, quam minimū offerre tum cibos, tum ſorbitiones, vt melius habeant, niſi decimam quartam fuerint egreſſi.

HOc ad curationem omnium acutorum morborum videtur mihi pertinere, nihil enim eſt aliud, quā quod in aphoriſmis generatim dicitur. Nam quod illic dixit, Incohantibus morbis ſiquid videtur mouendum, hoc hic, hos ſi ab initio purgare volueris. Nimirum voles purgare, cum videtur, atque tūc incohantibus morbis, hoc eſt ab initio facies. Videri autem debet, cum materia turget, neque ſolum cū vere ac propriſsimè turget, hac & illac reciproce actam, ſed vtcunque ſucci quieti non ſint, & ex parte in partem ferantur præcipuè cum feruntur verſus ventrem: nam quo vergit natura ſuccus per loca conferentia eo oportet ducere. Itaque murmurare ventrē & deiectiones bilioſas apparere non propriſ-

ſimam

ſimam, turgentiam tamen quãdam ſignificat, ferri enim bilem ſponte verſus ventrem. Cũ ergo hæc apparent, merito voles ab initio purgare. Debes verò id facere cito. Nam medicari oportet in valde acutis, ſi materia turget, eadem die, tardare enim in talibus malũ eſt. Hic non de valde acutis ſolum, ſed de acutis omninò agitur, neque de turgétia exquiſitiſsima, proinde eadem die fieri, neque perpetuum, neque neceſſarium; illud tamen firmum ratũque ſit, non eſſe cunctandũ, ſed vbi viſſum fuerit ab initio purgare, faciendum cito. Nunc hoc cito definit, dicens faciendum intra primum quaternarium. Satis enim feſtinatur cum intra primum morborum impetũ, qui quatuor dierum eſt, fit. Itaque dicit, ante diem quintum, hoc eſt intra primum quaternarium. Conſtat vero hoc, & primo, & ſecundo, & tertio, & quarto, fieri poſſe: rarò verò vltra hos fieri debet, quia in acutis plærunque mox à primo quaternario firmantur ſucci, & retinentur concoquendi. Proinde intra hos dies, ſi dicta ſigna affuerint, purgare oportet ſcamonia, quia bilem ſubducit. Conſtat verò quòd & alio quocunque cholagogo, nominauit autem hoc vt nobiliſsimum. Non oportet autem vehementem hac occaſione fieri purgationem, quia cum biloſa

ſint excrementa & ſponte ſua ferantur in aluum mediocris ſufficiet, & in vehementi erit periculum ſuperpurgationis. Vt ergo melancholicos iubet vehemẽter, ita bilioſos mediocriter purgari. His intra primum quaternariũ actis, quod ad reliquam curationem attinet, à quinta vſque ad quatuordecimã oportet quã minimum offerre, tum cibos, tum ſorbitiones vt ægroti meliùs habeant. Sed dices videri deeſſe plurima ad talium curationem, ac proinde doctrinam hanc admodum mancã. Certe non eſt, ſed aperte aut per inſinuationem, tota acutorum curatio perfectè traditur, & ea optima, atque Hippo. digniſsima. Quod vt intelligas. Scias duas eſſe occaſiones præcipuas, vtendi auxiliis magnis, & nobilibus, in acutis morbis: principium, cum adhuc multitudine laborat corpus, & ſucci nondum ſunt firmati: & inclinationẽ, cũ iam concoctione perfecta, vis concoctrix cedit expultrici. Reliquis temporibus, quæ inter hæc ſunt, melius eſt quietẽ agere. Tunc enim natura nullis euacuationibus adminiculatur, quia retentioni & concoctioni ſtudet. Hãc ergo tu debes iubare quieſcens. ſit autem hoc quieſcere, nihil aliud quã curare vt victus recte inſtituatur, & obſeruetur. Quod vt doceat, dicit, quam minimum offerre cibi & potus, hoc eſt, vt, prebens id cũ

quo

quo poſsit durare, etſi quid errari caſu incidat ſuſtinere, prebeas quã minimum (his etiam tu adiunge alias omnes conſiderationes ad victũ probe inſtituendum neceſſarias) niſi decimã quartam fuerint egreſsi. Nomine decimęquartæ intelligit diem decretoriũ cuiuſque morbi. Merito verò ſi nominatim dicenda dies quæpiam fuit, huius potius meminit, quia eſt finis acutorum maximè communis. Itaque perinde eſt dicere, niſi decimam quartam fuerint egreſsi, ac ſi dicet, vſque dum inclinare cœperint, tunc enim & redeundum ad euacuatoria eſt, niſi ſponte iudicentur, & augendus cibus, & ſi quid intemperiei partibus hæſit, corrigendum. sent.^a 65.

Cum febricitanti decima quarta die aphonia acceſſerit, nõ conſueuit ſolutio cita neque morbi deceſio fieri, ſed tempus ſignificat cum autèm apparuerit hac die, diuturnius coincidit.

APhoniam quatuordecima die accidentẽ, ſignificare dicit morbi longitudinem, ac multo magis cum ea die contingit, quàm cum vlla alia. Intelligi autem debet hoc ſi reliquã omnia promittant ſalutem. Nam cum aphonia per febres continuas ſit ſignum adeo lethale, ſi quod aliud ex lethalibus ei accedat,

ſignificabit citam mortem, ſi autem nullum, tardiùs aut liberabitur aut morietur, vt facultas magis aut minus conſtabit. Ponit verò nunc Hippocra. aphoniam ſolam, merito ergo intelliges nullo alio lethalium accedente. hæc verò ſignificat ita quia ſignum lethale eſt, & quodcũque tale, cui reliqua omnia renuunt, ſignificat longitudinem. (Itaque & in quocunque alio lethali, eadem ratione prædicendi, vti poſsis) præcipuè verò in die decretorio, q a tali die ſignificationes omnium ſignorum firmiores fiunt. Inter decretorios verò quatuordecimo maximè apparentia diuturnitatem ſignificant, quia acutorum exacte is vltimus finis eſt. Si igitur exactis omnibus acutorum finibus, incipiunt longitudinis ſigna denuo apparere, maior ſignificatur productio, quàm ſi prius apparuiſſent:

Sent.a 66.

Cum febricitanti lingua quarto die conturbate loquitur, & aluus egerit bilioſa humida, talis delirare conſueuit. Sed oportet obſeruare quod ſuccedit euenientibus.

PErturbata loquela in febribus acutis cùm alui egeſtione bilioſa, ſignificat bilem redũdare, & in caput efferri. Nam cum pertur-

bato

bate loqui poſsit quis, ob mentis perturbationem citra corporalē vllam paſsionem linguæ, aut ob laxitatem ipſius linguæ penitus irrigatæ pituita, aut etiam ob bilem pungentem, & conuulſoriè facientem linguæ muſculos moueri, accedens deiectio biliosa, in bilem potius iubet eius paſsionis cauſam reijcere, nulla cum ſit potior ratio agnoſcendi ſpeciē ſuccorum, qui in corpore redundant, quàm ab exeuntibus: redundante verò in corpore bile linguam titubare, eius lationem ſignificat in caput. Quòd verò id quarto die eueniat ob diei iudicatoriam naturam prognoſticum confirmat, & quòd tam cito mutatio ea in deterius fiat, ſignificat magnam morbi acutiem hinc verò quid ſupereſt aliud, quàm vt phreniticus homo fiat & deliret? niſi valde firmam habeat virtutem, quæ à cerebro vehementer repellens, aut in aluum copioſe retrudat, aut per nares emittat, antequàm malum firmetur in phrenitidem? atqui quoniam poteſt ita fieri, Hippocrates qui ſiquis animum aduertat, vel prudentiam ad res gerendas nos ſemper docet, non vult, vt mox feramur præcipites in prognoſticum, affirmantes, futurum vt deliret. Sed oportet (inquit) obſeruare, quod ſuccedit euenientibus. Euenientia vocat nunc, ſigna ſuperuenientia,

cuiuſmodi ſunt, loquella illa perturbata, & fluxus alui bilioſus oportet obſeruare quid his ſuccedat, ipſe enim decurſus, quod futurũ eſt indicabit. Itaque prudentiæ gratia, oportet dictis ſignis non omnino fidere, ſed adiungere eis alia, quæ poſteriùs ſuperuenient. Nã ſi deliraturus ſit, aluus ſupprimetur, ac fortaſſe vrina reddetur tenuior, & ſtillæ ſanguinis fient, & rubri oculi, inſtabiles, aut inconniuentes, & venabitur muſcas, & ex taciturno loquax, aut ex loquaci fiet taciturnus aut quædam horum fient: Sin minus, aluus fluet copioſiùs, loquella fiet expeditior, & cætera omnia inclinabũt ad ſapientiam.

Sent. 67. ~~68~~

AEſtiuo & autumnali tempore, in acutis ſanguinis deſtillatio repentina contentionem & magnam inflammationem circa venas, ſignificat, & in poſterum diem vrinas tenues futuras, atq; ſi ætate floreſcit, & corpore exercitato, aut bene carnoſus, ſit, aut melancholicus, aut ex potu manus tremulæ, bene habet deſipientiam prædicere aut conuulſionem, atque ſi paribus diebus ſuperueniant melius, in iudicatione verò pernitioſum, niſi multus ſatis effuſus ſanguis viam redundantiæ, fecerit

cerit per nares, aut per ſedem, aut abſceſſus, aut permutationes, aut dolores hypochondriorum, aut inteſtes, aut in crura. Coſtis autem his, viæ patent ſputis, & vrinæ craſſæ leues & albæ.

Sæpe vituperauit Hippocrates in Epidemijs præcipuè, & prorrheticis, ſtillas ſanguinis ex naribus per febres cõtinuas, pręcipuè verò die quopiam decretorio accidentes: nunc quam affectionem ſignificent docet, dicẽs, ſignificare συντονίην καὶ φλεγμασίην, interpretantur plærique, robur & ardorem, obſcuram & difficilem reddentes ſententiã: nihil enim ſignificat minus hoc ſignum quam robur, lethale cum ſit. Sed συντονίη ſignificat tentionem, φλεγμασίη ardorem, cõſtat verò ardore cum tentione venarum ſignificari affectum in eis phlegmonoſum, quaſi venæ tenentur, laborante homine laſſitudine phlegmonoſa. Itaque dicit ſtillas ſanguinis è naribus, fieri cum ſanguis redundat in venis capitis circa naſum, & ob malignam qualitatem, vel quod per facultatis expultricis debilitatẽ, longam moram illic trahẽs inflamet ipſas venullas & earum oſcula, quæ inflammata minus

nus iam poſſunt deponere, quia ob tentionẽ fibrarum, minus poteſt facultas niti, irritantur verò aſsiduè, & eam ob cauſam deſtillatio fit crebra, nulla tamen copioſa eſſuſio. Hæc affectio æſtiuo & autumnali tẽpore fieri ſolet, quibus ſcilicet temporibus morbi acutiſsimi & periculoſiſsimi. Verè enim fluxus ſanguinis boni & copioſi conſueuerunt fieri, tentanti & maligni æſtate & autumno potiùs, cum febres acutæ, & facultates languidæ ſunt. Atqui, etſi hic lethalis caſus ſit, nõ proinde nõ fiet, vt multi ex eo conualeſcant. Neq; enim lethale dicit, quod ſolis morituris ineſt, ſed ex quo mori ſolent multi, etſi plures etiam liberentur. Proinde hic caſus tres exit⁹ habere poteſt, peſsimũ, vt qui ita ægrotat cum delirio aut conuulſione moriatur: optimum, vt ſoluta phlegmone venarum, & roborata virtute, copioſus tandẽ aliquis ex naribus fluxus fiat, aut repulſus ex ſupernis, qui per eas partes exire non potuerit, per hæmorrhoydas exeat, aut mulieri per vterum: mediocrem, vt abſceſſus aut permutationes faciat. Abſceſſus dicitur collectio humoris in partem aliquam: permutatio, eſt morbi in morbum mutatio, euenit eidẽ rei eſſe vtrũque, cũ ſuperueniente abſceſſu ſoluitur morbus prior. Verũuis accidere poteſt in hoc morbo,

bo, ſoluta enim, aut non omnino ſoluta febre, poſſunt ſuccedere dolores hypochondriorũ, multitudine ſuccorum eo collecta, aut abſceſſus poſſunt fieri in teſtes, aut in crura: ita etiã in coxam, aut alios articulos, aut partes laxas. Porrò hi abſceſſus poſſunt manere durati & incurabiles, vt ſæpe factum vidimus, aut ſolui paulatim, materia cocta & euacuata per ſputa, aut effuſiõe multæ vrinæ craſſę & albę. & leues: nam velut quibus ſperatur abſceſſum futurum ad articulos, liberat ab abſceſſu vrina multa, craſſa & alba facta, ita quibus abſceſſus eſt factus, eius ſolutionis fit cauſa. Dicũtur verò hic craſſæ leues & albæ, non quę craſſitiæ mediocres, habentes albas & leues ſubſidentias, ſed quæ craſſo lacti ſimiles, tales enim ſunt quæ à craſſis ſuccis corpus purgant, & quæ pro fluxu ſanguinis, qui in morbi initijs defecerit, ſolet poſtremò ſuperuenire, vt aphoriſmo citato dicitur qui eſt 74. ſectionis quartæ ex tumore teſticulorum expectabis potius ſputa, ex hypochondrijs aut cruribus vtrunuis: nam vt ſecundo Epid. dicitur tuſsis ſedat teſtium tumorem. Hos exitus cum habere poſsit propoſita affectio: peſsimũ maximè timebis in iuuenibus, & corporibus plenis, exercitatiõe bene nutritis, & bene carnoſis & in

atra-

atrabiliarijs, & vinoſis, quibus ex potu vini ſolent manus eſſe tremulæ, vt extremè ſenibus, nam iuuenes ob caliditatem temperaméti acutiùs ægrotant, & periclitãtur magis à raptu humorum in caput, bene carnoſi, periclitantur ob copiam ſanguinis, & caliditatem naturalem: atrabiliarij, omnium maximè ſunt parati ad deliria ob humoris naturam, ſed & ad conuulſiones, ob ſiccitatem & duritié neruorum: iam verò vinoſi, & temulenti, omniũ maximè periclitantur delirare & cõuelli, quacunque ex cauſa. Sunt enim eis mens & neruorum genus maximè læſa. His igitur deliriũ timebis & conuulſionem, quibus nihil erit horum, abſceſſus meliores. Significationem ſtillarum malignarum, auget vrina, die ſequenti reddita tenuior, quia vt in phreniticis, ita in paratis delirare, vrinam aquoſam reddi, ſuſpitionem auget, fit ſiquidem ſuccis ſurſum euntibus. Proinde dicit ſignificare in poſterũ diem vrinas tenues futuras, non ita quidem vt neceſſe ſit, poſt ſtillas mox fieri, ſed quod ſoleat, nimirum eadem cauſa quæ ſtillas fecit, nata eſt tenuitatem vrinæ facere, raptus ſcilicet ſuccorum in ſuperna. Sent.a 69. 70. 71

Febri ſingultuoſæ, ſuccum ſilphij, oxymeli, daucum terens potandum da: & chalbanũ

in

in melle, & cyminum in eclegmate, & ſuccũ ptiſſanæ ſorbendum. Euadere autem huiuſmodi non poteſt, niſi ſudores decretorij, & ſomni æquales ſuperueniant, & vrinæ fluxerint craſſæ & acres, aut in abſceſſum firmetur. Nux pinea & myrrha in eclegmate. Potandum verò his da oxymeli per quam exiguum, ſi autem ſiticuloſi vehementer ſint, aquam hordei.

FEbris ſingultuoſa non eſt, cui ſingultus aliquando accedit, neque cui in extremo iã vitæ conſtituto homini (ita vt fit) ſuperuenit, ſed quam à principio ac ſemper, aut ſemper fere commitatur. Hanc Galenus & eo iuniores, non ponunt in differentijs febrium, ſed ponerent in tractaratione de febribus cũ accidentibus. Accidente enim quodam diſtinguitur ab alijs: verum veterrimi qui partitiones morborum non deduxerant ad tam exactum, multas differentias ſtatuebant ductas ab accidentibus, velut febres ſudatorias, & febres laborioſas & huiuſmodi. Eſſe febrẽ hanc grauem & periculoſam, inde intelliges, quòd Hippocrates dicit, euadere autem qui ita eſt affectus non poteſt, niſi ſuperueniant ſudores

dores decretorij, & reliqua. Cauſa autem eſt, quia neceſſe eſt abundet multus malignuſque ſuccus, iſque imbibitus in membranis ventriculi, qui per ſeſe periculoſus eſt, accedente verò continua & acuta febre, magnam etiam copiam ſubeſſe toto corpore, ac præcipuè circa internas partes, ſignificat. Nam ſingultus ille ab inanitione non erit (vt fortaſſe qui poſt dies multos, confecto iam ab ardente febre, ſuperueniret) cum ab initio febrem cõmittetur, ac multò minus à flatu (diſſolueretur enim ab ipſa febre (cum toto morbi tempore perſeueret, ſupereſt vt eam habeat quam diximus cauſam, & vt ob id febris periculoſa, & curatu difficilis ſit. Docet verò hic Hippocrates non omnem curationem: nam frictionum, vomitionum, & clyſterium meminiſſet, ac ſi res exigeret, etiam miſsionis ſanguinis: ſed eam præcipuè curationis partem, quæ ad hanc febrem maximè accommodatur, & ab ea, quę talis eſt, indicatur, nimirum à propria cauſa ſingultus: ea conſiſtit in vſu potionũ, & eclegmatum reſoluentium, & diſcutientium vehementer, & extrahentium, ac extergentium, vt partim extracti deterſique ſucci ex membranis vomantur, aut deijciantur: partim diſcuſſi vehementer, exſudẽtur, aut mictione reijciantur. Huiuſmodi ſunt ſuccus ſilplij, & puluis ſemini

mini

minis dauci, potus ex oxymelite, velut ſi vtriuſque dragmæ ſemiſſem des, ex oxymelitis vncijs duabus aut, tribus, cũ decocto aliquo ad eandem rem accommodato, vt fortè cum decocto calaminthæ, vt tenuior reddatpotio: & eclegma ex melle deſpumato cum galbani & cymini momento: habemus etiam multa alia in officinis, quibus hoc caſu rectè vtemur, velut ſerapium ex menta aromatizatum, aut ex abſinthio amaro (ponticum enim vi extergendi caret) cum diatriωn pipereωn, aut diacalaminthes, aut dialpolitico. Quin etiam cenſeo hoc caſu theriacæ, & mitridatici, eſſe ſalutarẽ vſum, ac fortaſſe etiam erit vtilè, hos ad ſudorẽ cogere decocto ligni ſancti, cum rebus ſtomaticis parato. Nam vt dicit Hippocrates liberari non poſſunt, niſi ſudoris decretorij, hoc eſt copioſi cum bona tolerantia & conferentia (quæ ſignificabunt tibi ſomni æquales, id eſt placidi, non interrupti) & vrinæ fuerint craſſæ, hoc eſt multitudine ſuccorum perturbatæ (non enim profectò craſſæ & mediocres, vt quidam interpretantur) & acres, hoc eſt mordaces, vt ipſe ægrotus mordeñ ſe ſentiat (indicat enim hoc, acrium aut ſalſorum euacuationem) aut in abſceſſus firmetur malum, vt ſcilicet ſolent

alij morbi graues & difficiles à quibus homines euadunt. Cum ergo ſine his euadere non poſsint, hæc ſi non fiant, facere oportet, vt ab eodē Hippo. 6. Epid. dicitur. Eadem intentione iubet Hippocrates dari eclegma ex nucibus pineis, cum mirrha, quod parari poteſt ex ipſis nucibus cum totis ſpherulis pineis, aut ex nucleis nucum pinearum, incoctis in melle, immiſſo puluere mirrhæ, quem pòſsit recipere, ne ſit omnino abominabile. Efficacius eſt, quod ex exiguis, & reſinoſis ſpherulis paratur, pollet vehementi extérſione. Vſus huius medicamenti præcipuus eſt ad thoracis morbos, quibus vehementi exterſione eſt opus, vt procedēte ſermone videbim⁹, vt ſuſpicer, velut etiam Gal. caſu incidiſſe verba hæc in hūc locum, alioqui ſcribenda prius aut poſterius, in diſputatione de thoracis morbis. Quanquam & ad ſingultientem vētriculum, ſit hoc non parum vtile, ob exterſionem. Scimus enī reſinà bene expurgari ventris membranas. Reliqua huius orationis pertinent ad victum. Dat enim pro cibo ſorbitionem ex ptiſſana, vt ſcilicet in alijs acutis febribus, daret verò, arbitror, Hippocrates non ſimplicem ptiſſanam, ſed paratám cum anetho, aut porrò, aut re alia incindendi vim habente, vt ſolitam eſſe parari antiquitus author eſt Gal. pro potu

dat

dat oxymeli per quam exiguum, valde ſcilicet dilutum, ne acetum mordeat ventriculum alioqui ſingultientem, & vt ſit potui idoneum. Si verò ſint ægroti valde ſiticuloſi, ferre nō poterunt potum oxymelitis (auget enim ſitim vt lib. 3. dicebatur) quare tunc dare iubet decoctum hordei, quod ſitim aliqua ex parte ſoletur. Fuerit verò expediens, hordeum in aceto præmacerare, aut aceti tātilum adijcere, quia ſitim ſedabit ſtrenuiùs, & incindet pariter ac exterget, atque ita, magna ex parte, cū dictis medicamentis conſpirabit, obſiſtens tamen ardori, ne is plus quam ferri poſsit, augeatur.

Sent.ᵃ 72.73.74.75:76.

Perineumonica autem & pleuritica ita o-
portet conſiderare, an acuta febris ſit, & do-
lores lateris, aut alterius aut vtriuſque, atque
an doleant, cum ſpiritus ſurſum fertur, & tuſ
ſes inſint, & ſputa educantur ruffa vel liuida,
aut tenuia, & ſpumoſa, & florida: atque ſi
quid aliud diuerſum his habeat, præter ea quæ
didicimus. Ita oportet deducere. Si dolor ſur- 75
ſum penetrauerit ad clauiculam, vel ad mā-
mam, & brachium, ſecare oportet venam in-
ternam in brachio, quacūque parte dolor ſit,
ſecundum eam, auferre verò ſecūdum corpo 74

Ee ris

ris habitum, & anni tempus, & ætatem, & colorem: ampliuſque confidenter, ſi acutus ſit dolor, vel ducere vſque ad deliquium animi. Deinde poſt hæc clyſtere vti. Si verò ſub thorace dolor ſit, & infeſtauerit valde, aluũ pleuritico ſubpurga, in medio autem purgationis nihil da, poſt purgationem autem oxymeli. Pharmacum autem dabis quarto die, tribus primis diebus clyſterem ſubmittere, atque ſi non leuetur ita, ſubpurga, cuſtodia deinde ſit vſque dum ſine febre fiat, & ſeptima dies ſit, deinde ſi in tuto eſſe videatur, primùm cremorem exiguum, & tenuem, & melle conditum, præbe, ſi verò reuocetur facilè & facilè ſpiret, & ſine dolore ſint latera, paulatim craſſius & plus, & bis in die.

REpetitionem facit Hippocrates, multorum quæ dicta antea ſunt, neque ſanè proinde cenſendum eſt, abſurdam tractationem eſſe, & Hippocrate indignam. Nã multis repetitionibus vtuntur etiam probatiſsimi autores, maximè cum ad finem iam properat diſputatio. Neque ſanè hæc repetitio quæ in manibus eſt, ſit omnino inutilis, nam etſi plæ-

raque

raque dicta antea ſunt, quæ ad agnitionem & curationem perineumoniæ & pleuritidis pertinent, quædam tamen non inutilia adduntur nunc, quæ fuerant antea prætermiſſa, multa alia dicuntur aliter, quæ intelligere erit ex vſu, vt quæ partim idem, partim diuerſum aliquid contineant. Imprimis hic quoque, velut & in ſecundo libro, videtur mihi perineumonica & pleuritica vocare, non exquiſitam ſolùm & perineumoniam & pleuritidem, ſed nothas etiam, ac denique dolores quoſcunque, qui videantur latera aut thoracem obſidere. Nam, vt ſæpe monui, non erat eo tempore ducta morborum partitio ad tam exactum, neque medicina adeò receſſerat ab empyrica, vt ſolis pathognomonicis ſignis definirent, ſed ſyndromas facerent ſignorum, coniungentes cum pathognomonicis etiã aſsidentia: & ſuperuenientia. Velut nunc perineumonicam aut pleuriticam paſsionem eſſe dicit (hæc à ſe inuicem interim non diſtinguens) ſi acuta ſit febris, & dolores lateris, aut alterius, aut vtriuſque (ſpeciem doloris non definit) atque ſi doleant cum ſpiritus ſurſum fertur, & tuſſes inſint, & ſputa educantur, ruffa vel liuida, aut tenuia, & ſpumoſa, & florida hoc eſt

Digitized by Google

rubicunda, aut variegata, aut aliam præter dictas differentiã habentia. Hæc eſt ſyndrome quam hoc loco deſcribit. Conſtat verò, ſputa huiuſmodi neque perineumoniæ neque pleuritidi eſſe pathognomonica, ſed vtrique ſuperuenientia. Sed mireris, cur dicat, an doleãt cum ſpiritus ſurſum fertur, fertur enim ſpiritus ſurſum in expiratione, ſolent verò pleuritici dolêre multo magis in inſpiratione cum dilatatur thorax. Intelligendũ verò eſt Hippocratem hic loqui, de dolere, qui ſentitur tuſſiendo, qui magnus eſſe ſolet, fit verò tuſsis expiratione vehementi, proinde dolorem tuſſis, dicit fieri in latione ſurſum ſpiritus. Poſt ſyndromen accedit ad curationem, quam nõ exorditur à fomentis vt lib. 2. fecit, ſed prætermiſsis his, quæ tentandi gratia admouebantur, à miſsione ſanguinis & ex purgatione, adhibens eandem diſtinctionem dicens, Si dolor, ſurſum ſpectet, mittendum ſanguinem ab interna vena cubiti. Explicat nunc multò magis qua ex parte, dicens, quocunque latere dolor ſit, eo eſſe mittendum ſanguinem. Superioribus annis cũ velut e cimericis tenebris cœperunt Galeni & Hippocratis opera emergere, plurimum altercatum eſt medicis, qua ex parte ſit ſecãda pleuritica vena, quoniam Auicena, & alij fere omnes arabes

bes ex contraria ſecandā contendunt. Verùm iam omnibus ferè ventum eſt in ſententiam, ſecatur quæ iam vbique in bragræcorum, ſecatur quæ iam vbique in brachio lateris affecti. Quantitatem mittēdi ſanguinis lib. 2. definiuit coloris mutatione, nunc corporis habitum, anni tempus, & regionem, & colorem hominis, iubet conſiderare: quod inconſtantiæ, quin & contradictioni, imputat Celius Aurelianus, verùm fallitur. Nihil enim repugnans continent hæc loca, quin potiùs deficeret fortaſsè aliquid doctrinæ, niſi hæc illis adderentur. Non enim profectò omnes ſuſtinent vſque ad mutationem coloris miſsionē ſanguinis, neque pleuriticis omnibus eadem quantitate poteſt detrahi, ſed cum Hippocrates iubet mitti ſanguinem vſque ad mutationem coloris, ſi fieri poſsit intelligit, quoſdam enim priùs vel examinaueris, tunc ergo conſiderare debes omnia quæ ad hominis naturā & res non naturales quibus vtitur, ſpectant, vt in ea omnia reſpiciēs alteri plus alteri detrahas minus. Iubet verò Hippocrates non horrere copiam, ſed audacter hoc in morbo ſanguinem fundere, eadem exhortatione vſus eſt libro ſecundo, dicens, & non cunctari ſanguinem confertim auferre. Tamen ſcias, vtranque in partem medicos peccare poſſe, etiam in hoc morbo. Multi enim qui confertim va-

cuati cito moriuntur, vacuati parciùs, lente liberarentur. Quare hanc ad copioſam miſsionem ſanguinis exhortationem, ego velim temperari, eatenus ſaltem, vt vſque ad deliquium animi hoc in morbo non ducatur, etſi id iubeat Hippocrates. Nam tametſi non probo ſententiam eorum, qui nunquam eovſque eſſe ducendam miſsionem ſanguinis contendunt, tamen in pleuritide, & perineumonia, & alijs thoracis morbis, quibus excreatio ſit neceſſaria, fieri debere vnquam, nego. Quia in his parcendum multò magis eſt animali facultati, quam in alijs, qui à ſola naturali coquuntur, & iudicantur. Itaque exhortationem hanc hactenus temperatam volo. Poſt miſsionem ſanguinis iubet clyſtere vti, quod quidam iuniorum ſequuti, nunquam antè miſsionem ſanguinis, ſed ab ea ſemper vti iubent clyſtere: quos plærique alij derident, dicentes antè eſſe vtendum. Verùm ſi quis quæ Hippocrates hoc opere ſcripſit attente legat, intelliget facilè, neutrum eſſe agendum perpetuò, ſed ſua occaſione vtrunque. Ipſe enim primo libro multis docuit, etſi pleuritis quæ non ſit omnino leuis, miſsione ſanguinis aut expurgatione curanda ſit, nihil tamen eſſe prius agendum, ſi ſatietas aliqua in ventriculo ſit, quam vt deſcendat, atque

que cum deſcenderit, quàm vt euacuetur clyſtere, aut glande. Hic verò, quaſi nulla tollendi ſacietatem, aut redundantiam in inteſtinis, neceſsitas ſit, ſed propria ſolùm materia morbi ſit vacuanda, iubet ſanguinem prius mittere, mox clyſtere vti, vt ſi quid bilis agitatione ſanguinis ſecretum ſit, aut à natura reddita fortiori expelli paret, clyſtere ſubducatur. Itaque ob materias communes & ea quę in aluo collęcta continentur, rectius inijcitur clyſter ante miſsionem ſanguinis, ne vacuandis venis diducantur, ob propriam verò morbi, & quæ ex venis ſit conuocanda, poſt miſsionem. Vtrum autem potius agendum ſit res ipſa indicabit in occaſione. Porrò cum aluus nimis ſicca eſt mollire eam priùs clyſtere oportet ne miſsione ſanguinis magis ſiccescat, quod procedente opere ab ipſo autore dicetur. Hactenus de miſsione ſanguinis, de expurgatione agit deinceps, dicens, Si verò ſub thorace dolor ſit, & infeſtauerit valde, aluum pleuritico ſubpurgabis. Vt libro ſecundo monuimus quandoquidem illic dixit, ſi eas quæ ſub ſepto tranſuerſo ſunt partes dolor affecerit, hic verò, ſi ſub thorace dolor ſit, conſtat non de verè pleuritico eum agere,

quanquam pleuritici appellatione, ſed de eo cui in hypochōdrijs ſit primario dolor, ſimul verò cum ijs doleant infernæ coſtæ: neque de his vtcunque, ſed cum venter murmurauerit: iubet enim hos expurgari ante diem quintū, iuxta illam præceptionem, acutis morbis cōmunem, quam antea ſcripſit, dicēs, Hos ſi ab initio purgare volueris, id ante diem quintū facito, ſi venter murmurauerit. Igitur his quoque, ſi venter murmurauerit, pharmacum dare iubet quarto die. *Sed cur quarto*, potius quam tertio, ſecundo, aut primo? Certè, vt poſsis tribus primis diebus vti clyſteribus, & eadem ratione, ſerapijs, quia fortaſſè hæc erūt ſatis, vt corpus expurgetur, poſsiſque ita pharmacum deuitare: ſin minus, ſaltem corpus pręparauerint, fecerintque fluidum. Quarto igitur dare iubet, nō quod neceſſe ſit eo die ſemper dari, ſed quòd ſi res citiùs dare non cogat: ſatius ſit tribus primis corpus præparari, & ſatis ſit dari antè quintum. Cœtera pertinent ad victus rationem, quā tenere debet, is qui pharmacum acceperit. Dixit ſecundo libro, mox eſſe ſorbendam ptiſſanam ab accepto pharmaco, neque inſigniter minori quantitate quā conſuetum eſt, hoc nunc repetit, adijcitque, quod & illic dictum eſt, in medio purgationis nihil eſſe dandum, poſt purgationem verò dandum

dandum eſſe oxymeli, pro medicamẽtoſo ſci licet alimento, vt tantillum nutriat, vſque dũ liceat cibis firmioribus vti, & reliquos ſuccos qui expurgationi non ceſſerũt, excreari faciat. Cuſtodia (inquit) ſit deinde vſque dum ſine fe bre fiat, & ſeptima dies ſit. Hæc cuſtodia quã dicit, ad victum ſpectat, eſtque quod iubet, vt cuſtodias ægrum ſine vllo alio cibo vſque dũ ſeptima ſit, & fiat homo ſine febre. Nimirum ponit hæc fieri in pleuritide acutiſsima, & cu-ius conſtitutio ſit ſeptem dierum, alioqui craſſiori cibo ſit opus vt æger ſufficiat. Quanquã & vſque ad ſeptimum traducere ægrum ſolo oxymelite, cenſet Aurelianus eſſe nimium, & parum humanum, qua in re nonnihil illi con ceſerim, & nonnihil iuſculi, aut etiam fortaſ-ſe pulli exigui dari ægroto, permiſerim, ſed ne que Hippocrates hoc pręcipit quaſi omnibus perinde faciendum. Non enim is erat, qui vnã aliquam victus rationem omnibus pleuriticis congruere, exiſtimaret, nulla neque naturæ neque conſuetudinis ratione habita: ſed neq; ad eò multi fortaſſe ſint quibus ſolum oxyme li guſtare conueniat, per exiguum tamen ſit ſi quid vltra detur vſque ad ſeptimum. Deinde ſi in tuto (inquit) eſſe videatur, ſoluta ſcilicet fe bre: primum cremorem exiguum & tenuem melle conditum (quia pectoralibus omnibus

mel

mel vtiliter admiſcetur) prebe, atque ſi facile reuocetur. Hoc eſt conualeſcentia vt oportet procedat, quòd inde agnoſces quòd facile ſpiret, & ſine dolore ſint latera, paulatim dabis craſsius & plus, & bis in die.

Sent. 77.

Si verò non facile liberetur, potionis minus, & ſorbitionem exiguam, cremoremque tenuem, & ſemel, qua hora melius degit. Cognoſces autem ex vrinis. conuenit autem ſorbitionem offerre his . Ex morbis non antea quàm vrinas & ſputa concocta videris facta. Si verò purgatus multa deiecerit, neceſſe eſt dare, minimum autem & tenuiſsimum, non enim poterit dormire per vaſorum inanitionem, neque ſimiliter coquere, neque iudicationes expectare . Verum vbi crudorum coliquationes factæ fuerint, & quæ renituntur reiecerit, nihil obſtabit. † ~~*Cocta autem*~~
S. 78. ~~*ſunt ſputa, cum ſunt ſimilia puri, vrinæ autẽ ſubſidentias habentes ſubrubras, velut grana orobi.*~~

C Vm purgatus iam ſit homo, & tempus
con

conſtitutionis morbi præterierit, velut in hoc morbo diem ſeptimam, ſiquidem à iudicatione recte habeat, & vt oportet conualeſcat, licet. Cibum paulatim augendo dare vſque dum ad conſuetum per bonam valetudinem victum reducatur: ſi verò non facile liberetur, ſed vt fit nonnunquam malum vltra ſuam conſtitutionem producatur, aut cum videretur iudicatus, denuo recrudeſcat, oportet rurſum ad tenuem victum hominem reducere, dareque potionis minus, & ſorbitionem exiguam, cremoremque tenuem, idque ſemel in die, ea hora qua melius habet. Sane hoc commune eſt morbis omnibus, circuitus aliquos exacerbationum habentibus, quia in paroxyſmis cibum dare noxium eſt, vt in aphoriſmo dicitur: illud verò eſt notatu dignum, quòd Hippocrates, docet ex concoctione vrinæ & ſputi horam leuiſsimam, velut inclinationis paroxyſmi, cognoſcere. Dignoſci enim totius morbi tempora ſignis concoctionis, paſsim legas apud Hippocratem & Galenum, ſed tempora ſingulorum paroxyſmorum, neſcio an alibi vt hic. Eſt verò res & veriſsima & quotidiano experimento confirmatiſsima, velut toto morbo excrementa mutationem quandã

reci-

recipiunt motum alterationis totius materiæ referentem, ita & ſingulis circuitibus quandam aliam recipere illi ſimilem. Nimirum in initio inuaſionis excrementa retinētur, & corpora denſantur, atque portio materiæ, quæ eius diei febrem accendere aut augere incipit, cruda inuictaque eſt, procedente paroxyſmo alterationem ſuſcipit, & funditur, & laxantur ſenſim corpora, vſque dum in inclinatione iudicatio quædam particularis fit. Itaque tempora ſingularum acceſsionum valde ſimilia ſunt temporibus totius morbi. Hinc fit, vt vrina, quæ rigente adhuc aut horrente corpore colligitur, difficile reddatur, & tenuior crudiorq; appareat, quàm pro totius morbi ſtatu, quę verò in inclinatione, ea iam redditur facile, & indicat concoctionem quantam præſens morbi ſtatus ferre poteſt: ita etiam ſi quæ ſputa redduntur egro, in initio inuaſionis ſupprimuntur, & thorax conſtringitur, & paſsio recrudeſcit, tuſsisque premit arida, in inclinatione rurſum redduntur facile & concocta, itaque præter mutationem quæ refert totum morbi motum, ſingulis paroxyſmis circuitum quendam facit ipſa materia, quem refferunt excrementa, Sed & præter paroxyſmos etiam ex ipſo victu naſcitur quotidie quædam alia excrementorum mutatio, nimirum quæ ſummo mane

exeunt

exeunt concoctiora ſolent apparere, quòd lon gius à cibo abſint homines & ꝙ ſomnus nu- perrime anteceſſerit: quæ veſperi crudiora cõ trarias ob cauſas: hinc fit vt malint medici cõ templari matutinas vrinas quam veſpertinas, & eas quæ initio inuaſionis colliguntur con- templari recuſent, niſi in hoc ipſum, vt typum ipſum agnoſcant, inde enim agnoſcitur frigo- ris, rigoris, aut horroris hora, quòd tenuior & minus infecta colore exeat, quàm aliis horis. Ex contrariis igitur agnoſcitur hora inclina- tionis. Velut & in pleuriticis aut perineumo- nicis paſsionibus, qua facillima ſentietur eſſe inclinatio, ea putabitur inclinationis hora, quę & ad cibum capiendum eſt accommodatiſsi ma. Hac igitur dari volens dicit, qua hora me lius degit, cognoſces autem ex vrinis. Conue nit autem ſorbitionem offerre his ex morbis non antea quam vrinas & ſputa concocta vi- deris, quantum ſcilicet ea die apparere poſ- ſunt. Itaque idem prorſus docet nunc, dicens non ante dandam ſorbitionem quam conco- cta hæc videris, & libro primo cum diceret nõ antequam calor ad pedes deſcenderit. Hanc eſſe legitimam huius loci enarrationem, intel liges primum ex verbis, deinde & ex re ipſa Dicit enim ἐν ὁκοτέρῃ ἂν ὥρῃ βέλτιον διάγῃ. videtur autem ὥρῃ de anni tempore, & die ho-

ra dici poſſe, de morbi tempore nõ poſſe. Præterea dicit non eſſe dandam ſorbitionem vſque dum concoctæ videantur vrinæ, quòd ſi de ea concoctione quæ vniuerſalia morbi tẽpora ſignificat, intelligatur, falſum profectò ſit Nam ſorbitionem augere, cum madeſcit os iuſſerat, dare tamẽ exiguam tenuem & ſemel ante id tempus non prohibuerat. Intelligit ergo de ea concoctione vrinæ & ſputi, quã quotidie affert inclinatio.

Sent^a. 77. iste textus in 77 habet inch

Si verò purgatus multa deiecerit, neceſſe eſt dare, minimum autem & tenuiſſimum non enim poterit dormire per vaſorum inanitionem, neque ſimiliter coquere, neque iudicationes expectare. Verum vbi colliquationes crudorum factæ fuerint, & quæ renitebantur reÿcerit, nihil obſtabit.

DIxerat libro ſecundo ſorbitione in media cibos dare non conducit, at vbi purgatio deſierit, tunc ſorbitio detur, ſed conſueta minor, deinde liberalius perpetuo exibeatur, ſi & dolor ceſſauerit, & nihil aliud obſtiterit. Hoc idem eſt quod præſenti loco docet. Nimirum non eſſe dandam ſor-

Digitized by Google

ſorbitionem copioſam mox à purgatione vt medici Cnidij faciebant, ac vulgares medici nunc faciunt, quaſi vaſorum inanitionem copioſa refectione volentes rependere, & vt illi dicebant exæquare, ſed dandum tunc tenuiſſimum & minimum, quia ægrotus minus ſuſtinere poterit: conſiderandum verò, non quanto quiſque indigeat, ſed quantum ferat. Reddit nunc pulcherrimam cauſam, qua cibum, niſi paucisſimum, ferre non poterit, quia cum ſomnus humectationem quandam cerebri deſideret, per uaſorum inanitionem dormire non poterit, ac proinde neque ſimiliter ac priuſquam inaniretur, coquere, neque iudicationes, hoc eſt integras ſolutiones morborum, & concoctiones, expulſioneſque ſuccorum qui in corpore reſtiterunt, expectare. Dices uideri hoc quod dicitur abſurdum, cibus enim datur vt poſsit homo durare donec morbus concoquatur, quo pacto ergo faciet, vt non poſsit iudicationes expectare? Certe niſi detur neceſſarius cibus, durare non poteſt, ſed neque ſi cibo obruatur. addidit, deinde liberalius perpetuo exhibeatur, ſi & dolor ceſſauerit, & nihil aliud obſtiterit, nunc explicat, quando nihil obſtabit, dicens, vbi colliquationes crudorum factæ fuerint, &

quæ

quæ renitebãtur reiecerit, nihil obſtabit cibos ſcilicet augere. Vocat colliquationes crudorũ concoctiones & effuſiones, cum ſcilicet quæ cruda renitebantur, neque reijci poterant cõ cocta iam reijciuntur. Ita vocat , quia cruda ſunt lenta & velut concretionem habentia, cũ coquuntur lentorem deponunt, & ideo magis fluunt. ſent^a. 78.

Cocta autem ſunt, Sputa quidem cum ſunt ſimilia puri, Vrinæ autem habentes ſubſidentias ſubrrubras, velut grana orobi.

SPutum concoctum puris habet conditiones, quà album & lene eſt, & non valde lẽtum, non tamen iam eſſe verum pus debet. citra ſuppurationes enim, coquitur ſæpe peritneumonia & pleuritis. Vrinæ optimè coctæ albas potius ſubſidentias habent quàm ſubrrubras, ſed & quæ ſubrrubras habent, modo habeant lenes & cum bono ſubſtantiæ modo infuſura, concoctæ ſunt, ſecundo poſt illas loco. Nam & in aphoriſmis & in prognoſtico ponit tales Hippocrates in bonis & concoctis: in aphoriſm. quidem dicens, quibus ſeptima futurum eſt iudicium, nubeculam rubeã quarto die apparere: in prognoſtico dicens ſubrrubras cum ſubrrubris ſedimentis diuturniores eſſe quàm quibus ſubſidentiæ albæ ſint , ſed

ea

eas etiam valde ſalutares. Quare cum Hippocrates orobo dicit ſimiles eſſe ſubſidentias, colore ſolum intelligit, quòd ſcilicet ſubrubræ ſint, nam ſi ſubſtantiæ etiam modo intelligeret, vt ſubſiderent quædam velut ſpherulæ ſubrrubræ, nihil ſignificaret minus, quàm coctionem eſſet enim vſti ſanguinis, aut corroſi renis. Verum colore ſolo refferens orobum, eſt concoctionis, etſi non perfectæ. Quare ſuſpicor cùm Galen. in commen. apho. 76. ſectionis quartæ dicit ſedimenta ſimilia orbis fieri ſanguine vſto, non admodum vſum nomine orobo- ſimilis iuxta Hippocratis conſuetudinem ſed ſecundum imaginationem propriam.

Sent.ª 78.

Nihil autem prohibet & ad alios laterum dolores tepefactoria apponere, & ceromata, inungere autem crura & lumbos calido, & pinguedine inungere ſuper hypochondrijs autem lini ſemen cataplaſmati forma imponens vſque ad mammas.

ALios laterum dolores vocat, eos qui ex flatu, aut frigida intemperie fiunt, ad quos dicit vtendum tepefactoriis, non quòd ad veras pleuritides non ſit vtendum etiã talibus, ſed quòd non ſolis vt in his, ſed miſsione

etiam ſanguinis, aut expurgatione. Portò videri poſsint hæc remiſſa eſſe medicamenta, ſi quidem ad has ipſas paſsiones, ſaculis ex millio & ſale vtebatur antea. Certè intenſione diuerſis medicamentis vti iubere, quæ tamen ad idem genus pertineant, longè præſtantius eſt, quàm vno aut intentione æqualibus, ſcientibus nobis vt plus aut minus vrget malum, augendas aut minuendas eorum vires, raroque æque vrgere vel duo. Inungere crura & lumbos in laterum doloribus, videtur aliquibus ineptum, inungendum enim aut ſola latera, aut totũ corpus. Sed Hippocrates hac in parte reſpexit, ſolere refrigerationes plęrunque ab his partibus incipere, & inde in viſcera & ventres traſmittere, quam ob cauſam optima cautio eſt, in ventris aut laterum frigidis morbis, pedes & crura pannis calfacere. Sent. eadē 78.

Vigente autem perineumonia, auxilium non habet niſi expurgetur. Atque prauum ſi difficulter reſpiret, & vrinæ tenues ſint & acres, & ſudores circa ceruicem & caput ſint. Hi enim ſudores praui, ab æſtu & robore & violentia morborum. Niſi vrinæ multæ & craſſæ prodierint, & ſputa concocta

cta

Digitized by Google

cta venerint, quodcunque autem horum ſponte venerit, ſoluit morbum.

PEripneumonia quæ quod ad eſſentiam & propria accidentia attinet, vigere videtur, non expurgatur autem excreatione, lethalis eſt, & remedium nõ habet, niſi vrinæ multæ & craſſæ prodierint, & ſputa concocta venerint: nimirum expurgari contingit pulmonem per renes, per arterias quibus pendent ab arteria magna, vt docet Galenus .6. de locis affectis. Si igitur ſputa venerint concocta & copioſa, per euacuationem viſceri propriã ſoluitur morbus, ſed etſi non veniant adeo copioſe, per vrinam ſolui poteſt. Interponit Hippocrates notas perineumoniæ in perniciem tendentis, dicens, prauum ſi difficulter ſpiret, & vrinæ tenues ſint & acres, (quia vrinis tenuibus non expectatur remedium à mictione) & ſudores circa ceruicem, & caput ſint. Hi enim (inquit) ſudores praui ſunt, ab æſtu, & vi morborum facti. De his ſudoribus hoc idem ſcriptum reperies in prognoſtico, in quod edita iam ſunt noſtra commentaria. Sent. 79.

Perineumoniæ eclegma. nucem pineam, galbanum in melle atico. Abrotonum in oxy

melite: piper: heleborum nigrum ferue factum etiam pleuritico in principio dolenti potrida. Bonum autem etiam panacem in oxymelite feruefactam & percolatam potu dare. Et hepatis, & ſepto tranuerſo circundolentes, & quæcunque oportet in aluum, aut in vrinam in vino & melle: quæ autem in aluum cùm aquoſo melicrato potandum copioſe prebe.

DIximus nuper eclegma quod ex nuce pinea & Galbano paratur, perineumonicis aut ſuppuratis vtile eſſe imprimis, quamquã Hippocrates ſingultu laborantibus dari iuberet. Abrotonum, & piper, & panax in eodem genere medicamentorum ſunt, & eodẽ modo prodeſſe poſſunt, quia ſcilicet calida & ſicca, & tenuium partium, ac proinde diſcutientia, mouentiaque, aut ſudores, aut vrinas. Abrotoni ſemen orthopnicis conferre, & panacis ſuccum pleuritidibus, dioſcorides proprijs capitibus tradidit, eadem ratione proderunt hæc potu data, & hepaticis, & ſepto tranſuerſo circundolentibus, quibus ſcilicet in hepate aut ſepto phlegmones, aut aliæ ſuccorum collectiones ſunt: nimirum diggerẽdo potenter, atque ſudores aut vrinas aut vtrunque mouendo; hæc ratio curandi pleuriticos, potio-

potionibus vehementer diſcutientibus, non admodum eſt in viſu noſtris medicis, quippe-qui poſt miſſionem ſanguinis, & inunctiones, & mouentia ſputa, & quæ ad has intentiones pertinent, niſi excreent ægroti, deſperant ſeruari poſſe, ad nullam aliam tranſeuntes curationem. Scio tamen quendam, cui homo quidam vulgaris neſcio quid huiuſmodi in potu dedit, copioſiſsimo ſudore excitato, ſeruatum eſſe breui, & thoracem laxatum, & ſputú redditum facile, cum ſeptima iam eſſet dies, & nihil cœpiſſet excreare, & pene iam ſtrangulari præ reſpirandi difficultate, periclitaretur. Idiotę etiam qui empyricè quorundam curationem aggrediuntur, exſudatoriis curãt pleuritides, ſæpe cum optimo ſucceſſu. Atqui profecto ratione non caret. Quare cum miſſo ſanguine & appoſitis fomentis, & datis eclegmaticis, parum cedit pleuritis, vti ſuaſerim ſucci panacis aut ſeminis abrotoni ʒ dragma, ex mulſa aut etiam vino, vt diſcutiatur. Helleborum etiam nigrum feruefactum iubet potu dare pleuritico in principio: hoc ſane ad expurgandum, ſi expurgatione opus ſit: quod antea dixerat, ſi ſub thorace dolor ſit dare helleborum, idque quarto die, aut omnino ante quintum. Cum iuſſerit dare quædam admouendam aluum, quædam ad vrinã docet quo

ex

ex liquore quodcunque dari debeat: quæ admouendum vrinam ex vino & melle: quæ ad aluum, ex mulſa copioſe diluta. Quia vinum deducit in vrinæ vias, mulſa aluum mouet. Tenenda nobis in miſtionibus aquarum cum ſerapijs hæc regula eſt, vt ſimilium facultatum aqua ad quoduis ſerapium deligatur, niſi quid aliud eorum quæ de ratione componẽdi medicamenta nobis ſcripta ſunt, maioris videatur eſſe momenti.

Sent.ª 80.

Dyſenteria quæ ceſſauit, abſceſſum vel tuberculum aliquod faciet, niſi in febres aut ſudores, & vrinæ craſſæ & albæ & leues apparuerint, vel in tertianas, vel in varices, vel in teſticulum, vel dolores in crura, vel in coxam confirmetur dolor.

INtelligere debes dyſenteriam magnam, quæ ex magno corporis apparatu, non ex procathartica aliqua cauſa trahit ortum. Alioqui, non mirum ſi ſoluatur abſque vllo abſceſſu. Intellige etiam, ſi ceſſauit repente, paulatim enim & longo tempore, ipſamet dyſenterica euacuatione poteſt mali ſucci copia conſummi. Verum cum magnus morbus repente ceſſat, permutationis in aliud

malum

malum eſt certa coniectura. Ita ſi magna dyſenteria repente ſoluetur, fiet permutatio in hoc aut illud, vt erit mali ſucci qui redundat ſpecies. Craſſus enim tuberculum potius aut varices in cruribus vel in teſticulo, quam vocant varicoſam herniam, vel firmatum in crura aut coxam dolorem faciet, tenuis potius febres, maxime tertianas, Fieri etiam poterit permutatio non in alium morbum, ſed in aliam euacuationem: velut dyſenteriæ in ſudores & vrinas craſas. Proinde dicit, futurum tuberculum aliquod, aut tubercula multa, niſi in febres fiat mutatio, ſuccis qui fluebant in inteſtina, manentibus in venis & putreſcentibus ibi, aut in ſudores & vrinas craſſas albas & leues, quales ſcilicet liberare ſolere ab abſceſſu aphoriſm. 74. quartæ dicitur.

Sent.a 81.

In febre bilioſa ante ſeptimum diem, cum rigore morbus regius ſuperueniens ſoluit febrem, ſine rigore autem ſi ſuperueniat præter occaſiones, pernitioſum.

NOn hæc dicit quòd morbus regius cũ rigore ſuperueniens non ſoluat febrem, niſi fiat ante ſeptimum, ſed quòd poſt ſeptimum fiens, etiam ſine rigore poteſt eſſe bonus, niſi hypochondria obduruerint, vt dicitur aphoriſm. 64. ſectionis quartæ. Itaque quia dictum eſt. 62. eiuſdem ſectionis, quibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimũ accidit, malum, quaſi exceptionem nunc ſcribẽs dicit, etiam ſi ante ſeptimum fiat in biliosa febre, ſi fiat cum rigore, poſſe vtiliter fieri, & morbum ſoluere: ſi vero ſuperueniat ſine rigore præter occaſione, (ἔξω τῶν καιρῶν, id eſt prę ter opportuna tempora, hoc eſt intempeſtiuè. Sũt verò occaſiones aut opportuna morbo regio tempora, ſi ſeptimo, nono, aut vndecimo, aut quatuordecimo fiat) pernitioſum. In aphoriſmo profecto ſcripſerat ſimpliciter malum, hic verò augens ſignificationem, dixit lethale ſeu pernitioſum. Rigorem genus quoddam iudicationis febri ardenti congruentis eſſe conſtat, ſiquidem. 52. dictæ ſectionis dicitur, qui à febre ardente tenetur rigore ſuperueniente liberatur. Ergo regium morbum, cum rigore fieri, ſignificat eum decretoriè fieri, cum autem ita fit, vtilis ſit, & ſoluat morbum.

quoniam

Digitized by Google

Quoniam verò rigor non quacunque fiat eſt bonus, neque regius morbus cum rigore bonus quacũque die fit, ſed decretoria. Si enim vt 29. apho. eiuſdem ſectionis dicitur, quibus in febribus ſexto die rigores fiunt difficilè iudicium ſequitur, certè etſi cum rigore morbus regius fiat die ſexto, morbum non ſoluet, ſed ſi die decretorio. Ac ne tunc quidem neceſſario, nam niſi febris deficiat aut remittatur, & ægrotus iã debilis ſit, certè rigor ipſe lethalis eſt, vt dicitur 46. atque erit nihilominus & morbus regius cum rigore. Sed ſi rigor ſit qualis maximè ſolet eſſe decretorius, vt qui die decretorio ægro nondum debili fit, & cui ſuccedit euacuatio aliqua idonea, vt ſudor, aut copioſa euaporatio, aut vomitus, cum hoc ſi morbus regius fiat, etiam ſi antè diem ſeptimum ſolbet febrem. Oportet igitur cum hac ſententiola, alias omnes quæ de ea re in aphoriſmis ſcriptę ſunt iũgere, vera vt ſit, nõ eſt autem ineptũ, aliarum ex alijs eiuſdem autoris ſenſum, & legitimam enarrationem, accipere: neque quòd aliæ alijs indigeant, falſæ aut futiles cenſeri debent.

Sent^æ 82. 83.

Lumborum tetanus, & in melancholicis per venas ſpirituum interceptiones cum fue-

rint, ſanguinis detractionem ſoluuntur? cum autem ob tendines vehementer in anteriorẽ partem reuelluntur, & circa ceruicem, & faciem ſudores, à dolore commorſis, & ſiccatis, tendinibus qui ad caudam pertinent, qui craſsiſsimi ſpinam continuant, qua maximæ enatæ copulæ ad pedes vſque finiuntur, huic ſi neque febris neque ſomnus ſuperuenerit, ſubſecutaque vrinæ coctionem habentes venerint, & ſudores decretorij, bibere vinũ creticum vinoſum, & polentam coctam edere, & cerato inungere, & contegere crura perluendo vſque ad pedes calidis irrigationibus in pelui, & brachia vſque ad digitos inuoluere, & ſpinam à ceruice vſque ad coxam molli pelle peruncta pinguedine & cera, vt anteriora etiam contineat. Et intermiſsis fomentis quæ per vtriculos, calidam aquam infundere, & circuntendens linteolum, in lecto ipſum iacere fac. Aluum verò ne moueas niſi glande, ſi longo tempore ſine deiectione fuerit, atque ſi bene tibi id ſucceſſerit, ſin minus modi radicem terens in vino odorato & daus cum potu da manè ieiuno antequã madefeceris,

ris, atque cito poſt hæc farinam coctam tepidam edat multam, & vinum cum vollet bene temperatum bibat, atque ſi tibi proceſſerit in melius, ſin minus prædicere.

FIeri poteſt immobilitas, aut difficilis motus partis cuiuſpiam, conuulſioni ſimilis, ob tẽtionem, & phlegmonoſam venarum affectionem. Cum enim venæ aut arteriæ quę per partem quampiam decurrunt ita ſunt affectæ, muſculos quoque phlegmonoſa laſsitudine afficiunt & proinde partes flecti nõ poſſunt, faciuntque velut ſymptoma conuulſionis, quanquam re uera ea affectio, multitudo potius ad vaſa, aut laſsitudo phlegmonoſa partis eſt quàm conuulſio. Fieri hoc ſi qua alia in parte in lumbis maximè poteſt, quippè per quos decurrũt maxima vena & arteria, quã quã lũbi ſæpe cõuulſiõe vera afficiũtur, & quę à neruis motus incipit, potius quã à venis. Et ea cõuulſio eſt nũc tetanus (cũ ſcilicet in nullam partẽ flecti poſsũt) nũc emproſthotonus (cũ in anteriorẽ inclinant) nũc opyſthotonus, cũ in poſteriorẽ. Ea inflexilitas quæ in lumbis ob venarum repletionem fit, neceſſe eſt ſit tetanus, ſeu potius tetano ſimilis: nam inflexilitas venarum æquè prohibebit flecti antrorſum & retrorſum: quæ ob neruos humore occupatos,

tos, fieri poſsit tetanus, emproſthotonus, aut opiſthotonus, vt anteriores aut poſteriores aut vtrique erunt occupati. Verum ſunt iuxta lumbos, nerui quidam inſignis magnitudinis, quatuor ortum ducentes à quatuor foraminibus oſsis ſacri quę vtrinque ſunt, collocati inter lumbos & os quod cocyxem vocāt ſeu caudam, qui paulò poſt exortum coeunt conflantes maximum quendam neruum qui decurrit per femur, & antequam genu attingat finditur rurſum in tres bene magnos qui decurrunt vſque ad extremos pedes. His humore tumefactis euenit ſæpe lumbos atque adeò totam ſpinam trahi ac conuelli. Neceſſe eſt autem eam conuulſionem eſſe emproſthotonū, decurrunt enim illi nerui per anteriora femorum & crurum, neceſſe eſt ergo ad crura antrorſum adduci corpus. Harum paſsionum, tetani inquam ob venarū repletionem, & emproſthotoni obtendines hos, ſeu neruos motus, curationes, nunc docet: Primę quidem curationem in ſola ſanguinis miſsione eſſe, meritò dicens: Secundę verò in alijs quibuſdam, quæ mox enarrabo. Verùm dicit, lumborum tetanus per venas, ſpirituum interceptiones cū fuerint, non quaſi diuerſas affectiones nominās, ſed vt affectionem & cauſam apperiens, quaſi diceret, Tetanus lumborum qui fit per

tantam

tantam venarum repletionem, vt ſpiritus intercipiantur: hoc enim eſt maximę repletionis. Dicit verò, in melancholicis, nō quòd hic affectus in ſolis melancholicis deſideret miſſionem ſanguinis, ſed inſinuans in melancholicis hoc maximè ſolere fieri, non quidem in quibuſuis, ſed ijs qui fiūt ex ſanguineis. Nimirum ſanguinei cum ijs ſanguis, aut errore victus, aut ætate craſſeſcit, melancholici fiunt, & his maximè fiunt venarum obſtructiones magnæ, quia multo abundant & craſſo ſanguine. Sed deſcriptionem ſecundę affectionis enarremus nūc, deinde curationem. Cum autem (inquit) ob tendines (id eſt ob neruos motus) in anteriorem partem reuelluntur (nimirū ob illos tendines non poſſunt reuelli aliter) & circa ceruicem & faciem ſudores fiunt. (hoc non conuulſionis cuiuſque ſed magnæ & moleſtæ) dolore commorſis & ſiccatis tendinibus qui ad caudam pertinent. Morderi dolore dicit, ipſum dolere, non enim neceſſe eſt vt dolor ſit mordax, ſiccatos vocat haud dubiè duriores factos: nam hic nullatenus agi de conuulſione à ſiccitate ratio curationis indicabit. Ergo dicit fieri circa ceruicem & faciem ſudores, prædolere & diſtentione neruorum, dicit pertinere ad caudam, quia oriuntur iuxta caudam vt explicui: Qui craſsiſsimi cum ſint,

ſint, ſpinam continuant cum cruribus. Sunt verò hi qua maximè enatæ copulæ(neruos vocat nunc copulas quod vt dixerat, continuent ſeu copulent partes partibus) ad pedes vſque finiuntur. Ea pars eſt vt diximus os ſacrum inter vertebras lumborum & oſsicula caudæ. Sed curationem huius affectionis aggrediamur. Quæ reſoluendi & laxandi gratia exteriùs admoueri iubet, ſiue balnea ſiue iniunctiones, ſiue pelles, ſiue lintea, omnia quidem iuxta communem & ab omnibus medicis receptam indicationem, reſoluendi humorem qui neruos replet, dicuntur, quanquam alij vehementioribus vti videantur, atque adeò frictionibus, & rubrificantibus, & cucurbitulis. Verùm hæc omnia ad eandem pertinent intentionem ſola maioris & minoris differentia diuerſa, & eſt quidem locus nunc maioribus nunc minoribus, pro morbi magnitudine, & ægroti natura. Quod etiam mouendi ſudoré, aut vrinam, cauſa, dat, & probo & recipio, modo tempeſtiuè, neque adhuc valde multis & craſsis ſuccis, fiat. Sed hæc videntur ſuſpecta. Quòd miſsionem ſanguinis tacet(cum in omni magna, etiam cacochymia ſi vires adſint commendetur.) Quòd vinum vinoſum det in neruorum conuulſione(cum nulla vini

noxa

noxa maior eſſe putetur quam quòd conuulſiones afferat, atque adeò ipſe Hippocrates teſtetur ebrios conuulſos mori) Quòd expurgationem prohibeat in morbo pendente ex cacochymia. Certè ſanguinis miſsio optimum initium præſtat curationi huius conuulſionis, cum in toto corpore ſubeſt plenitudo, verùm quia non eſt auxilium peculiare huius morbi, neque ab ſpecie eius cauſæ indicatur, potuerit Hippocrates eam præterire, neque proinde intelligendum eſt prohibere, nō enim præcepta peculiaria tollunt vniuerſales regulas, eſt autem dictum antea, generatim in omni morbo magno conſtante virtute & ętate florente mittendum eſſe ſanguinem. Vinum haud dubie detur conuulſione laborantibus cum periculo, neque video quid pro auctore reſpondere poſsim, niſi fortè dari vt ad oculorum dolores, cum ſcilicet corpus totum vacuum iam ſit, fluxio ceſſauerit, & id quod eſt in parte, ſit valde impactum. Quanquam tunc quoque in conuulſione velim potione alia medicamentoſa, potiùs quàm vino extenuari, & digeri craſſos ſuccos: fieri tamen poteſt nonnunquam, vt nulla meliùs quàm vini agatur: cum ſcilicet naturæ & conſuetudini hominis congruit, & firmata iam paſsio eſt, neque fluxionis nouæ vllum periculum

lum ſe inſinuat. Quod expurgationem prohibeat, non video quæ cauſa ſit, niſi fortè timet, vt trahantur excrementa in affectam partem. ob eius viciniam cum recto inteſtino, aut vt tracta pelli non poſsint, quod muſculi ab dominis qui inde recipiunt neruos, iubare deiectionem non poſsint. Vidi enim ego hoc, non ita pridem, in quodam ægroto, cuius crura im mobilitate & conuulſione tenebantur, & cũ exurgere vix vi è lecto poſsit, manifeſtè trahebatur ſecundum lumbos in anteriorem partem, ille dies multos niti non poterat muſculis abdominis, ac proinde neque deijcere, neque deijciebat quidẽ omnino, niſi alius eius ventrem comprimeret quadam ligatura, quã ex faſcijs, referentẽ figura & poſitu ipſos muſculos, ego machinatus ſum. Tunc ſanè ille ægrotus non ſine periculo acciperet vehemens pharmacum, traherentur enim in ventrem plura quam deijci poſſent, & immanentia, in proximas partes & malè affectas imbiberentur, tamen præter hanc muſculorum affectionem, nihil eſſet potius medicamento expurgante, pro redundantis humoris ſpecie, ſed & debilibus quoque muſculis, adhibita arte, vt deiectio fiat expurgatione leuiori, & repetita eſt opus, vt tractio quidem nulla fiat maior quam deiectio, excrementa verò euacuentur

paula-

paulatim, quo ſanè modo ego dictum ægrotum curaui. Dicere ergo poſsimus Hippocratem prohibere expurgationem fortem, idque non in omni conuulſione, ſed ea per quam muſculi abdominis afficiantur, vt per dictum Emproſthotonum fieri ſolet. Quod ad dictas igitur dubitationes attinet, hæc occurrunt, nunc autoris verba percurramus. Huic (inquit) ſi neque febris neque ſomnus superuenerit, ſubſecutæque vrinæ coctionem habentes venerint, & ſudores decretorij, vinum creticum vinoſum, & reliqua. Non ſanè hæc dicit quòd ſi hæc ſuperuenerint, aliter curandi ſint, ſed quòd hæc ſuperuenientia ſolent ſoluere conuulſionem, ita vt alia curatione opus non ſit. Perinde eſt ergo ac ſi diceret, hæc affectio febre ſuperueniente ſoluitur, aut etiam ſuperueniente ſomno cui ſuccedant concoctę vrinæ, aut ſuperuenientibus ſudoribus decretorijs. Hi enim euacuatione, febris reſolutione, ſomnus cui tales vrinæ ſuccedant, concoctione poſsint conuulſionem curare. Si nihil horum ſuperueniat curatione & multis auxilijs eſt opus. Primum iubet vinum creticum vinoſum, quaſi nunc dicas è ſancto martino, quod quo caſu conferre poſsis dictum à me iam eſt, & polentam coctam edere, hanc non vt medicamentũ, ſed alimenti minimè noxij

Gg loco

loco dat. Nimirũ erat in vſu antiquis id edulium. Deinde cerato inungere. Id ceratũ poſſit eſſe ſimplex ex cera & oleo, aut compoſitum, vt quod ex oleo vulpino, aut laurino, aut ex caſtoreo paretur, aut polinem aliquem præter oleum & ceram accipiat, vt origani, aut labẽdulæ, aut caſtorei, aut ſulphuris, aut alterius rei acris & reſoluentis facultatis: Contegere crura, pannis ſcilicet, laneis aut lineis, aut pellibus: perluendo vſque ad pedes calidis irrigationibus in pelui, aut aqua ſcilicet ſola, aut decoctis heruarum aut radicum, aut aliarum rerum medicamentoſarum. Et brachia vſque ad digitos inuoluere, & ſpinã à ceruice vſque ad coxam molli pelle peruncta pinguedine & cera: emolliendi ſcilicet neruos cauſa. Poteſt verò eſſe inũctio hęc etiam, ſimplicior aut medicamentoſa. Debet verò ita inuolui vt anteriora etiam contineat inuncta pellis, vt ampla ſcilicet ſit pellis neque ſolùm poſteriorem ſpinæ partem, ſed latera & anteriorem etiam partem corporis contineat, niſi viſcera, quæ ad anteriores ſpectant partes, id fieri prohibeant. Et intermittens fomenta, quę per vtriculos, calidam aquã infundere, & linteolum circuntendere, & in lecto hominem collocare, vt per quietem & contectum corpus meliùs medicaminibus frua-

fruatur. Aluum verò (inquit) ne moueris niſi glande ſi longo tempore ſine deiectione fuerit, alioqui ne glande quidem moue. Quatenus & quo caſu verè hoc dici poſsit explicuimus: Atque ſi bene tibi ſucceſſerit. Hic haud dubie deſunt verba aliquot, dicendum enim fuit, atque ſi bene tibi ſucceſſerit, bene habet, peractaque ita fuerit curatio: Sin minus (inquit velut ad vltima veniens iam auxilia) modi radicem terens in vino adorato, & daucum potu da, mane ieiuno antequam madefeceris, balneo ſcilicet aut inunctione. Non conſtat quid ſit modus: verum fuerit herua aliqua, dauco facultate ſimilis, calida ſcilicet & ſicca, & tenuium partium, mouens ſudorem & vrinam fortiter. Hac eadem intentione parari poſſunt potiones ex valeriana, aut ex ſeſeli, & ex innumeris alijs, vt etiam ex ligno guaiaco, aut zarza parilla vocata, aut chinæ radice, quæ datæ vt hic præcipitur ieiunis ſummo mane multis diebus, abſumendo excrementa, & mouendo dictas euacuationes, perſanare hanc affectionem poſsint. Atque poſt hæc, cito farinam coctam tepidam edat multam, non adeò vt grauet, ſed vt pro corporis alimento ſatis ſit, & bibat vinum cum volet; hoc eſt

Digitized by Google

ſi videbitur ob naturam & conſuetudinẽ hominis, bene temperatum: non enim datur nũc vt medicamentum, velut nuper, ſed vt potus familiaris. Atque (inquit) ſi hac ratione tibi res ceder bene, ſin minus prædicere oportet immedicabile eſſe malum, & à curatione deſiſtere, multi enim medici ridiculi fiunt, duras iam & immedicabiles affectiones, conantes demoliri.

Sent.ª 84.

Morbi autem omnes ſoluuntur, aut per os, aut per aluum, aut per veſicam, aut alio aliquo tali articulo. Sudoris autem ſpecies communis omnibus.

Morbi qui non ſunt omnino exigui non ſoluuntur tuto ſine euacuatione aliqua manifeſta, aut abſceſſu, niſi raro in pueris: quorum quia inſenſilis euacuatio longè maior eſt quam adultorum, morbi ſoluuntur, vt Gal. teſtatur, aliquando per ſomnũ altiorem citra euacuationem manifeſtam. Proinde dicit Hippocrates morbos omnes (pẽdentes ſcilicet ex materia, & magnos) ſolui ant per os, aut per aluũ, aut per veſicã, aut alio aliquo articulo, hoc eſt aut per abſceſſum (nimirum in articulos ſolent abſceſſus fieri) aut per ſudorem. Quoniam verò euacuationes, per os, aluum,

aut

aut veſicam, morbis quarundam partium videntur eſſe peculiares, quæ per os ventri ſuperiori, quæ per aluum inferiori, & cauæ parti iecoris: quæ per veſicam, renibus & gibbæ parti hepatis. dicit, ſudores partes omnes æque reſpicere, quia verſus quaque fieri poſſunt, & communes eſſe morbis omnibus. Conſtat nō his ſolùm poris ſolui poſſe morbos: nam & fluxu ſanguinis ex naribus, & ex vtero, & hæmorrhoydibus ſoluuntur multi. Verùm Hippocrates videtur meminiſſe euacuationum genere naturalium, & ętati omni communium. Nam fluxus ſanguinis nullus eſt naturalis præter menſtruum, qui non eſt omnium ætatum, ſed quarundam. Sent^o 85. 86.

Helleborum autem dare oportet quibus à capite fertur fluxio. † *Quicunque autem ex abſceſsibus, aut phleborrhagia, aut ob intemperantiam, aut ob aliquam aliam fortem cauſam, ſuppurati fiūt, ne des helleborum his, qui huiuſmodi ſunt. Neque enim proderit. Atque ſi quid patiatur, cauſa videbitur eſſe helleborus. Si verò diſſoluatur corpus, aut dolor ſit in capite, vel impleantur aures: aut nares, vel ſputum: aut genuum grauitas, aut corporis moles maior ſolita, quodcunque horum* 86.

Digitized by Google

contigerit, neque ex potibus, neque ex vene-re, neque ex merore, neque ob curas, neque ob vigilias, etenim ſi aliquā harum habeat cau-ſam, ad hanc oportet dirigere curationem.

Ἑλλεβορίζειν ſeu helleboro vti apud Hip-pocratem, vt alijs locis monui, non ſolùm eſt helleborum propinare, ſed omnino vti expur-gatione, ita verò loquebatur quia helleborus erat nobiliſsimum medicamentorum expur-gantium, quibus ea tempeſtate vtebātur. Nar rat ergo nunc, quibus dari debeat, & quibus non: non ſanè omnes, ſed quaſdam diſpoſi-tiones recenſens. Primum (inquit) dari debe-re quibus à capite fertur fluxio, ſiue in thora-cem, ſiue in ventriculum, ſiue in partem aliā feratur. Intellige verò non quancunque leui-culam fluxionem, multæ enim excitantur leui occaſione, & ceſſant ſponte breui: ſed fluxio-nem diuturnam, & magnam. Talis haud du-bie excrementorum redundantiam ſignificat in capite, quod gignat, vel in toto corpore, quòd in caput mittat. Neque ſanè minus, ſi fluxio à nuda capitis intemperie incœperit, ea enim ipſa intemperies, excrementa con-geſſerit vel aliunde recipere fecerit, à quibus ipſa iam intemperies mutuò conſeruetur. Por

rò ſi

rò ſi diſſoluatur corpus, vt eneruatum eſſe videatur, & grauiter ſeſe loco moueat, aut dolor capitis ſit, non qualiſcunque, ſed grauans, magnus, & diuturnus: vel impleantur aures, vt quibus repletis auditorijs poris ſit grauis auditus, aut nares, vt ijs qui obturatis naribus difficulter reſpirent, vel ſputum, hoc eſt ſputi inſtrumenta, pulmo ſcilicet & aſperæ arteriæ impleantur, aut accidat genuum grauitas, hoc eſt dolor grauans genuum, aut eadem ratione aliorum articulorum, aut corporis moles maior ſolita, vt euenit ijs qui intumeſcunt præter naturam, quodcunque horum contigerit helleborum dare iubet: quia hæc omnia excrementorum redundantiam indicant, Verùm addit, neque ex potibus, neque ex venere, neque ex merore neque ob vigilias neque ob curas proceſſerint. Nimirum ex vino ſæpe fiunt hæc, corporis diſſolutio, grauitas capitis, & ſurditas, & affectio corizæ ſimilis, quin & venæ tument, & tota corporis molles, & expectato ſolum tẽpore ſoluẽdæ crapulæ euaneſcunt. Ex venere etiam quidam hæc patiuntur omnia, laborantes penuria magis quam redundantia, atque etſi quam maximè malis ſuccis ſunt, ſunt tamen etiam debiles, vt helleborum non ſuſti

neant, ſed refectione potius indigeant, & pur gatione per epicraſim: Ob curas etiam, mero rem, & vigilias, languent quidam grauati capite, loco vix ſe mouentes, reſpirantes cum an guſtia, qui conciliato ſomno, ſolatijs, & hilari conuictu, aut, ad hæc ipſa, loci mutatione, magis indigent, quam alia curatione: ob hæc dicit, Etenim ſi quampiam harũ habeat cauſam, ad eam oportet dirigere curationẽ. Sed quibus dari helleborũ prohibeat, enarremus. Suppuratis, hoc eſt pus intra thoracem habẽtibus dari prohibet, ſiue ex abſceſsibus ruptis ſit ſuppuratio facta, vt quibus ex pleuritide, aut perineumonia: ſiue ex phleborrhagia, vt quibus ex hemoptoyca paſsione: ſiue ob intẽperantiam in victu, nimirum qui intemperan ter viuũt congerunt multam pituitam in lateribus, quæ partim ibi genita, partim è capite aut toto corpore influens, ibi putreſcit, abitq; in pus, vt primo lib. de morbis ab Hippocrate dicitur. Non enim neceſſe eſt, vt qui ſuppuratione laborat, pleuriticus fuerit, aut perineumonicus: fieri enim potuerit ſuppuratus ob re dundantiam excrementorum, quam intemperantia victus pepererit, vt diximus, aut ob fortem aliam cauſam, vt ob vulnus, aut plagã contundentem. Vtcunque denique factus ſit homo ſuppuratus ne des, inquit, helleborum,
neque

neque enim proderit, atque ſiquid deinde patiatur grauius, cauſa videbitur eſſe helleborus. Galen. alios quidem ſuppuratos expurgāti medicamento non iubari fatetur, eos vero qui ob intemperantiam ſint facti, negat. Videtur enim, cum eorũ morbus à crudorum cœperit multitudine, ab expurgatione debere incipere, curatio. Mihi verò etſi à multitudine cœperit malum, vbi iam ſuppurati ſint facti, & tabeſcere cœperint (quod mox ſuccedit) nequaquam videntur iubari poſſe, ſed alias euacuationes moliendas, vt ex creationem facilem, & emunctionem, ſi à capite malum cœperit, alui verò ſolutionem virandam. Hæc enim non ſolum pharmaco quod per ſe vim habet calfaciendi & ſiccandi, ſed ſponte etiam facta periculoſa eſt, ijs qui tabeſcunt, vt in aphoriſmo dicitur, atque adeo ei qui tenetur à perineumonia, aut à pleuritide cum ad ſuppurationẽ res vertitur. Ex thorace enim quàm minimũ trahitur in aluum, & ſucci craſſi qualis pus eſt nihil, & interim deijcitur virtus. Aliquāto maior ſpes eſt in purgatione per vrinas, ob arterias quibus ex magna renes pendent, omnium aũt optima eius morbi ſolutio eſt, puris facilis & copioſa excreatio. Senta 87.

Dolores ex itinere, laterum, dorſi, lumborum, coxæ, & quæcunque reſpirantes dolent occaſionem aliquam habentes, ſepius enim conſueuerunt dolores ex crapula & cibis inflantibus in lumbos & in coxam venire, quibus talia fuerint vrinæ difficultas accedit, horum iter cauſa eſt corizæ itẽ & raucedinis.

DVas affectiones memorat, quæ à duabus cauſis præcipue fieri & augeri conſueuerunt, vrinæ difficultatem & catharros, quæ à magna aſsiduaque ex itinere defatigatione, & à multo cibo & potu naſci ſolẽt. Certè nihil experimento magis notum eſt, quàm eos qui ad horum vtrũuis ſint parati, itinere & voracitate lædi. Iter quidẽ præcipue difficultatem vrinæ ſolet facere, quia diſtributionẽ inordinatam facit excrementorum, per quam in anguſtas vias impingunt quædam craſſa, in eas præcipue quibus vrina redditur, quia ſiue pedes, ſiue æques, iter agat quis, plurimum ſecundum renes & veſicam laborat corpus, & concutitur. Accedit quod qui iter agunt vſq; ad defatigationem, intempeſtiuè mouentur mox à cibo, ob quàm igitur cauſam pueri calculis veſicæ & aliis ſtranguriis obnoxij ſunt, ſiunt etiam & ij qui non habent motui & cibo certas, deſtinataſq; horas, ſed victu vtuntur tu

mul-

multuario, vt qui iter agunt. Voracitas catarrhos videtur potius nata facere, mittuntur enim è partibus in partes, quæ in ſingulis redũdant. Verum & hæc facit ſtrangurias, & defatigatio ex itinere catarrhos, ſuntque dictæ paſſiones quodammodo analogæ, & eiſdẽ de cauſis natæ fieri, & eiſdem hominibus. Nã voracitas replet craſsis, & anguſtarũ viarum parit obſtructiones, & hæc præcipue eſt puerilium morborũ cauſa: exercitatio nimia non replet, ſed diſtribuit nimis, & ita quæ per naturales meatus erãt euacuãda, rapi facit in caput, thoracẽ, aut partes alias, cietq; pro naturalib⁹ effluxibus, fluxiones præter naturã. Nõ aũt facit hęc iter quodcũque, neq; quęcũq; ſatietas, ſed iter quod vſq; ad defatigationẽ, & voracitas quæ vſq; ad corporis repletionẽ proceſſerũt. Defatigationẽ ex itinere indicãt dolores laterũ, dorſi lũborũ, aut coxę, aut quorũdã, omniũue horũ repletionẽ ex voracitate dolores inter reſpirãdũ, ex inflatione quã crapula, & cibi fecerint, oborti: qui dolores nõ ſolũ ſecũdũ hypochondria & thoracẽ, ſed ſecundũ lũbos etiã & coxas, aliquãdo ſentiri cõſueuerũt. quib⁹ igitur, inquit, talia fuerint, vrinę difficultas accedit, aut magnus catarrhus, quia vt & ſatietas: iter eſt horum cauſa, ſtranguriæ ſcilicet & corizæ & raucedinis. Sentn 88.

Quæ

Quecunque verò à dietis plurima quidẽ quiuis, vt cõſuetudinem victus mutauerit præcipuè, declarat. Etenim quicunque non ſoliti prandere pranſi ſunt, tumor magnus ipſis ventris, & dormitatio, & plethora. Si autem ſupercœnauerint, aluus turbabitur. Cõfert autẽ hos lotos dormire, excitatos autem deambulare lente crebros circuitus, atque ſi vẽtrem exonerauerit, cœnare, & bibere vinum paucum, ſed meracius, ſi verò non exonerauerit ventrem, inungere corpus calido, atque ſi ſitierit, vino aquoſo albo aut dulci poto requieſcere: ſi autem non, dormiant amplius & requieſcãt. Cætera verò ſimiliter ac qui ex crapula, victus eis inſtituatur.

QVandoquidem neque idem victus omnibus congruit, neque eodem modo omnes lęduntur ab eiſdem erratis in victu ſed quo victu hic lęditur ille iuuatur quãmaximè, præcipuaque cauſa huius differentiæ in cuiuſque hominis conſuetudine ſtatuitur, dicit, quæcunque à dietis, hoc eſt à victus mutationibus contingunt mala, maxima quidẽ ex parte quiuis declarat, vt conſuetudinem quiuis mutauerit. Vtitur ad hanc rem exẽplis quibus

bus ſecundo libro probauit, ſeruari debere cõſuetudinem, vt, inquit, qui non ſoliti prandere pranſi ſunt, conquęruntur fieri ſibi tumorẽ magnum ventris, & plethorã, eius ſcilicet partis, & dormitationem: illud ob copiam ſolito maiorem ciborum, qui quòd prior cibus non bene & vt ſolet deſcenderit, etiam ſuperne detinebitur: hoc ob copiam vaporum qui in caput ex pluri cibo ſolito, aſcenderint. Quod ſi ſupercœnauerint, aluus ipſis turbabitur. Neq; ſane hæc ſit maxima noxa quæ ex cibo recenti, bis iam ingeſto, antequam prior coctus ſit, & deſcenderit, fieri poſsit, ſed etiam minima, turbatione enim alui ſolui poſsit ſatietas. Fieri vero poſsint febres diariæ aut putridæ, vt quiſque paratus ſit, catarrhi, vt nuper dicebatur, & difficultas vrinæ, capitis grauitas, grauia inſomnia, vertigines, ſuſſorum viſis ſimilia, quin & apoplecticæ etiam paſsiones. Proinde Hippocrates non cenſet hos victus errores contemni, ſed mox apponit, quæ ſint agenda ei, qui ita deliquerit. Confert (inquit) primũ hos, qui ſcilicet præter conſuetudinem pranſi ſint, lotos dormire. Ego ſanè haud intelligo, balneum vllum à multa cibi ingeſtione laudari, nullum enim non eſt noxium, ſiue calidum ſiue frigidum, pleno ventre, ſed Hippocratem ſecundum hominum conſuetudinem, qui la-

uari mox à cibo conſueuerunt manus & ora, innuentem, mox à cibo eundum eſſe dormitum dixiſſe, confert hos lotos dormire, hoc eſt mox ac ſint loti, quod mox ab accepto cibo ſit dormire. Sunt quidam qui ob gulæ & oris vẽtriculi anguſtiam, tempore quodam indigent vt cibus reſideat, qui ob hanc cauſam nõ mox ſed poſt paulo dormire debent: Alij etiã quia vertiginoſi ſunt, aut capitis grauitatem patiuntur expectare debent vt vapores nonnihil extenuẽtur: Alioqui nihil mali eſt, ſiquis mox à cibo dormiat, ſomnus verò debet eſſe longus & in loco obſcuro & temperato, ita enim optimè occurritur noxis diurni ſomni. Excitatos iam (inquit) oportet lente deambulare crebros circuitus, hoc eſt vt deambulent lẽte, ſed citra intermiſſionem. Non enim qui cibo anguntur, cogendi ſunt concitato curſu moueri, aut aliter laborare, vt videtur vulgo, ſed quieſcendum, aut lente mouendum eſt: alioqui ardet caput, & thorax, cogitur laborare, & reſpirare difficulter, & ita alliciunt in ſeſe copiam crudorum excrementorum. Si lenta illa & crebra inambulatione homo ventrem exonerauerit, licebit cœnet, atq; adeo debet cœnare, ne vt prandium citra cõſuetudinem interpoſuit ita cœnam præter conſuetudinem intermittat & errata longius producantur & noxæ, & bibere

bere vinum paucum ſed meracius, vt melius cœna coqui poſsit,& minus grauetur homo: ſi verò non exonerauerit ventrem,cœnam ne accipiat,non enim bene capietur ventre, ſed quieſcat & inungatur oleo,hãc enim eſſe optimam rationem procurandæ coctionis ipſe antè docuit,dicens pannis contegere quietem agere & inungere. Atque ſi ſitierit(inquit)bibat vinum aquoſum & album aut dulce,vt ſitim ſoletur,& deinde requieſcat & dormiat. Dat album aquoſum aut dulce,quia vtrũque eſt vinum debile,& minime ſiticuloſum, dulce præterea aluum mouet,vt antea dicebatur Verum cum dicit ſi ſitierit intellige multũ,vt non poſsit dormire,alioqui ſatius ſit vt ſomno ſitim extinguat iuxta id quod in aphoriſmo dicitur,quicunque noctu bibere appetunt ſi ſuper dormierint non ſitient. Si igitur non ſitierint,aut non multum,dormiant, inquit, amplius & requieſcant,nullo ſcilicet tunc potu accepto. Cætera(inquit)ſimiliter inſtituatur victus,atque ijs qui ex crapula laborant. Sed quæ ſit reliqua ebriorum procuratio præter ſomnum longum,mox dicit:ea eſt,vt poſtquam ſatis multum dormierint,ſorbeant iuſculum aliquod,quod cuique erit iocundum, vt mox explicabitur.

Que

Quæ verò à potionibus, quæcunque aquoſiora ſunt, tardius penetrant, & circulo acta morantur circa hypochondria, & in vrinam non decurrunt. Hac autem potione plenus qui eſt, nullum opus acute exequetur, quæcunque corpori compoſito euenit vi & celeritate perficere. Maximè autem requieſcat vſque dũ, cum cibis concocta fuerint.

CVm cœpiſſet loqui de erroribus in cibo capiendo, occaſione arrepta ab ijs, quę dixit de crapula, interponit obiter noxas quæ ex nimio potu contingunt, & eorum qui potu læſi ſint procurationes. Imprimis quidẽ agens de potu aquoſiori, deinde de meraciori. Quæ aquoſiora ſunt tardiùs penetrant, circunfluitantia morantur in hypochondrijs, & in vrinam tarde decurrunt, eadem ratione neque facile exſudantur. Hac cauſa qui tali potu pleni ſunt, tument, & ægre ſe mouent, neq; ad vllum eorum operum, quæ vt exequantur homines, indigent vi aut celeritate, ſunt expediti: nulla autem ratione hi melius ſe ab hoc malo expediunt, quàm quieſcentes vſque dũ cum cibis coquendis abſumantur potiones. Nam ſiquis curſu, aut lucta, aut labore alio, curet aquoſum potum inde deturbare dolores patie-

patietur inanis partis & tormina inteſtinorum.

Meraciora verò & auſteriora palpitationē in corpore, atque in capite pulſum efficiunt his bene erit ſi ſuperdormiant, calidūque quippiam ſorbeant, eorum quæ ipſis ſunt ſuauiſſima. Ieiunium autem malum ad capitis dolorē & crapulam.

HÆc eſt procuratio ebriorum, quam nuper dixit congruere ijs, qui inſoliti eſſent pranſi. Ea eſt dormire vſque dum ſoluatur crapula, deinde cibum aliquem ſorbilem calidum accipere, quicunque gratus homini ſit, modo ſit boni ſucci, & nulla inſigniter noxia qualitate affectus. Sed mireris Hippocratem dicere meraciora & auſteriora. quaſi eadem vina ſint meraca & auſtera, cum ſint tam diuerſa, vt auſtera ſint nonnunquam etiam frigida, vel ſaltem ad alia vini genera. Certè, aut abuſiue vtitur nomine auſteri, auſtera vocans quæ vehementia & fortia, etſi ſint acria, aut duplicis generis vini meminit ob duplicē noxam, quòd ſcilicet auſtera vt minus calida & craſsiora, flatibus repleant, & palpitationibus: meraciora vt calidiora caput tentent, & pulſum in eo faciant, pulſum ſcilicet vehementē arteriarum, qualem Hippocrates ſimpliciter

Digitized by Google

ſolet pulſum appellare. Quòd dicit ieiunium malum eſt ad capitis dolorem & crapulam, videtur dictis repugnas. Nam dixit, eandem eſſe procurationem ad crapulā, & ad eos qui plus ſolito, aut qua hora non conſueuerunt, ingeſſerunt cibos, conſtat verò his nō eſſe noxium ieiunium: neque ergo ijs qui vino ſe repleuerint. Certè Hippocrates non dicit accipiendum eſſe ebrijs cibum in ipſa ebrietate, ſed malum eſſe ſiquis poſtquam dormitū ſatis eſt, & ſoluta crapula, hominem in ieiunio contineat, neque det ſorbitionem aliquam iocundam calidam. Nam cum ex æſtu vini ſuperſit ventriculus aridior, ieiunio areſceret magis, & redirent denuo ſymptomata prioribus ſimilia. nam ieiunium, vt mox dicetur, ſymptomata facit ſimilia ijs quæ à vino, pulſum enim intemporibus, & capitis dolorem, & ardorē, præcipuè in pycroholis. Igitur has ob cauſas malum eſt ieiunium ebrijs, poſtquam ſoluta iam ſit ebrietas, conſtat verò quòd & ijs qui pranſi ſunt cum non ſolerent, poſtquam confecta iam videatur eſſe ſatietas, ſorbitio aliqua talis congruat.

88. *Quicunque verò ſemel in die cibum accipiunt, vacui & impotentes ſunt, & mingūt calidum præter conſuetudinem, vacua habentes*

bentes vaſa. Fit autem os & ſalſum & amarum, & tremunt in omni opere, & tempora contenduntur, & cœnam non poſſunt concoquere, vt ſi pranſi eſſent. Hos autem oportet bibere minus quam conſueuerunt, & humidiorem mazam pro pane, & olera, lapathum, aut maluam, aut ptyſanam, & betas, bibere autem ſecundum cibi quantitatem, vinū quantum videatur eſſe moderatum, & aquoſius, & à cœna deambulare exiguum, vſque dum vrinæ fluxerint, & mingant, vtantur autem, & piſcibus coctis.

HÆc omnia dicta & enarrata ſunt ſecundo libro huius operis, & quæ pertinent ad noxas quas affert, intermiſſus præter conſuetudinem cibus, & quæ ad procurationem eius qui ita deliquerit. Quod illic dixerat, oportet cœnam minorem facere quàm conſueuerit, neque ſiccam, ſed modi humectantioris, explicat nunc exemplis dicens, humidiorem mazam pro pane, & olera, lapathum, maluā, & betas, aut ptyſanam, vtantur autem & piſcibus coctis. Nimirum ſunt hæc omnia tenuia & humida. Quod de potu dicit, videri poſsit repugnare, cum ijs quæ

libro ſecūdo dixerat. Illic enim ita eſt ſcriptū: Et poſt hæc bibere non aquoſum: hic dicit, & aquoſius verum intellige, vt ibidem explicuimus illic eon prohiberi aquoſum, ſed aquoſiorem quā pro cibi quantitate, hoc eſt aquoſiorem, quā vt cibi coqui poſsint. Hic ergo iubet aquoſius dari, quā ſoleat homo bibere: illic prohibet dari aquoſum adeo, vt coquere homo non poſsit. Quòd de deambulatione poſt cœnam, videtur vulgus hominū maxime probare, atque adeo plætique cœnāt cito, vt à cœna deambulent, videoque in ore vulgariū omnium circunferri illud, poſt cœnam molles paſſus abire. Tamen re vera non eſt conſonū doctrinæ Hippocra. & Galeni, qui à cibo ſomnū à ſomno motum ſemper commendant. Neq; profecto à cœna quā à prandio minus eſt dormiendum ſtatim, aut deambulandum magis. ſed ſi quando à cibo mouendum, minus ſit noxium à prandio ambulare & à cœna dormire, magis enim congruit cum temporis natura, cum interdiu motus & noctu ſomnus, naturalis ſit, & conſuetus. Nunquam tamē ſiquis velit recte ſuæ valetudini conſulere, debet à cibo ambulare, ſed à ſomno, eoq; ſatis longo, atq; ita interprætantur quidā, hunc autorem præcipere vt deambulet homo à cœna, nō mox, ſed interpoſito ſomno. Mihi verò non videtur fer

re,

re id poſſe, hanc phraſim à cœna. Nam ſomnum oportet eſſe longum, & per totam noctē productum. Quis aūt dicet à cœna agi, quę ſequenti die aguntur? proinde aliter interpretor Hippocratem quidem non docere, deambulādum eſſe à cœna, velut rationem aliquam aut regulam victus inſtituendi, hominibus in cōmune vtilem, tradens (non enim eſt) ſed peculiarem curationem, eorum qui ita ſint affecti, vt nunc eſt dictum. Nimirum, quanquā benevalentium & bene temperatorum valetudini ſit aduerſum moueri à cibo, eos tamen qui tota die præter conſuetudinem ieiunauerint, & proinde lęſi ſint, vt ſolent qui ſunt parte ſuperiori pycrocholi (plurimi enim alij quòd bene temperati ſint, ac multo magis quòd pituitoſi non lęduntur) expedit mox à cœna deambulare, vſque dum minxerint, deinde dormitum ire, quia his ob bilis copiam, quam vētriculus collegerat, non reſidet in ventriculo cœna, vſque dum deambulando fecerint, vt bilis deorſum penetrauerit, quod mictione indicatur.

nt 89. *Cibi autem maximè ſignificationem præbent.*

CIbi ipſi ſuæ facultatis & naturæ ſignificationē præbent, ex ijs enim quę quiſque ci

borum ingeſtus facit, eius facultas optimè deprehenditur. Hippocrates ergo hoc præfatus, de quibuſdam alimentis agit hoc loco, neque immerito, nam ad artem inſtituendi victum pertinet noſſe vires alimentorum, vt ad quancunque aliam artem, propriam materiam. Videtur verò delegiſſe peſſima edulia, de quibus ageret, vt ea à quibus cauendum ſit diſcamus. Et cum agere cœpiſſet de erroribus qui contingunt in victu, egiſſetque iam de ijs qui in quantitate aut numero cibationum contingunt, vt diſcamus eos qui contingere poſſunt in qualitate perſequitur cibos vitioſos, & ægrotãtibus acute inutiles, incipiens ab allio.

Sent.ª 90.

Allium flatum facit, & calorem circa thoracem, & capitis grauitatem, & cibi faſtidiũ & ſi quis alius dolor ex conſuetudine prius fuerit, augere poſſit. Vrinam autem mouet, & hoc habet bonum: optimum autem eſt ipſo veſci ei qui crapulæ ſe daturus ſit, & futurus ebrius.

ALliũ calidæ & ſiccæ naturæ eſt in tertij ordinis fine, aut initio quarti, ad frequentẽ vſum, vt quis eo pro cibo magna quantitate vtatur, inutile eſt, quia mali ſucci, acris et mor-

mordacis, verum medicamenti gratia acceptum, ad quædam eſt vtiliſsimum, ad quædã valde noxium, &, ſi quod aliud eduliorum, cum delectum quibuſdam dandum ſępe, quibuſdam denegãdum ſemper, quia idem à ſeipſo plurimum videtur diſsidere pro capientis natura, & conſuetudine. Imprimis dicit flatum facere, cui adſtipulari videtur, quod ipſemet in calce ſexti Epidemiωn dicit, dolores circa vmbilicum ciere, ſed & quod mox addit ſiquis alius dolor ex conſuetudine fuerit, augere poſsit. Sed magnopere videtur repugnare eius natura, cum vt diximus calidum & ſiccũ adeo ſit. Quid & quod ipſemet mox addit, optimum eſſe ijs qui crapulæ ſe ſint daturi? qua enim id cauſa, ſi flatuoſum eſt? an vt vinum efferatur magis, & magis repleatur caput, & maior ebrietas fiat? non ergo ita eſt, ſed ſi bonum eſt potaturis multum, abſumit vini vapores, & vincit. Repugnat quoque Galen. qui duodecimo methodi ad colicos dolores allia plurimũ commendat, quibus ſanè nihil eſſet nocentius, ſi eſſent flatuoſa. Non ſunt tamen re vera, quanquam flatus faciunt: nam & vinum merum facit eructare & crepitũ ex aluo demittere. Quo pacto hęc? certè flatuoſa ſunt ex quibus vt materia flatus multus natus eſt fieri, ſeu quæ nata ſunt abire in flatus: flatum

autem faciunt, quæcunque vim cauſæ faciẽtis obtinent, & diſoluendo flatuoſam materiam, flatus gignunt, & extenuando flatus craſſos, ſi qui inerant, eos commouent: & hæc quidem primo occurſu, vbi plurimum materiæ ſubeſt dolores ex flatu ciere poſſunt, eadem vero ſi-quis vti perſeueret, eos ipſos dolores perſanãt conſumentia flatus quos excitarũt. Huiuſmodi ſunt vinum meracius, & alia; & ita flatus faciunt, non aliter. Calorem, inquit, facit circa thoraçem, & grauitatem capitis, & cibi faſtidium. Mirum eſt quod ruſtici teſtantur, allia æſtate frigida eſſe, & ſitim extinguere, quandoquidem qua die alia acceperunt, melius ferunt laborem, & ardorem ſolis, & minus vrgentur ſiti, neceſſe eſt autem mox quoque melius accipiant & coquant cibos, ab ambientis calore minus debilitati. Cuius rei cauſa eſt ꝙ cum illi ſint robuſto calore, & prætereа eis aſſueti, commutant alia, trahuntque in ſeſe facile, ea ergo calida cum ſint, augent & roborãt naturalem eorum calorem; qui robuſtior redditus, melius cibos coquit, corpora nutrit, & humectat, corpuſque calorem prẹter naturam minus concipit, ac proinde minùs ſitit. Illis igitur neque caput grauabitur, quia vincitur vis alij. Igitur allium faciet hæc debilibus quique ob debilitatem ſui caloris naturalis aut deſue

tud

tudinem ab allio incaleſcunt præter naturam, aut ijs qui etſi alioqui poſſent allij eſum ſuſtinere, nunc non poſſunt, quòd plethorici ſint. Illis neceſſe eſt pectora inflammari, grauari capita, & faſtidium, & ſitim fieri. Vrinã inquit commouere, & hoc bibere bonũ. Hoc adeò eſt manifeſtum, vt oleat quamplurimũ alia, vrina eius qui ea ingeſsit, vt Ariſtoteles teſtatur 12. ſect problematum. Qua ratione vſus allij ab ebrietate præſeruet dictum iam eſt.

Sent. 91.

Caſeus autem flatum, & adſtrictionem, & ciborum inflammationem facit crudum quoque & incoctum exiſtit, peſsimus autem eius eſus ijs qui ſe potu repleuerunt.

CAſeus quidẽ omnino omnia hæc habet mala, non tamen idem omnia æquè, ſed qui flatum magis parit, is minus inflammat cibos, & minus adſtringit. Accipit verò differentiam ex multis, nam ex materia, ex lactis ſcilicet genere, caprinum enim quam ouillũ, inflammat & adſtringit magis, flatum gignit minuſquam ouillum, ſiccius enim & calidius eſt, vt ipſum lac: ſed & ex modo præparandi. Quod enim accepit coaguli plus, adſtrictio-

nem & inflammationem magis, flatum habebit minus. Maxima verò, & ſcitu dignisſima caſei differentia, eſt ex ætate. Plurimum enim differt vetus à recenti. Vetus enim acer & mali ſucci eſt, terreus, craſſus, & ob id tarde deſcendens, obſtruens, cacochimias faciens, & cruditatem nidoroſam per ciborum inflãmationẽ. Proinde ad ſiſtẽdum aluum cõfert, niſi cum adeò iam acer vetuſtate factus eſt, vt mordicatione irritet, tunc enim fecerit, cohibens & irritans, ex diarrhea dyſenteriam. Verùm calculoſis & quibuſuis vrinæ morbis, & vtcunque obſtructis, fuerit periculoſus, & ijs qui grauibus inſomnijs aut incubo laborant, quin & difficilè ſpirantibus niſi detur vetuſtate acerrimi exiguum vt condimenti gratia inſperſus puluis, is enim aliquando, diſſoluit acrimonia pituitæ concretiones, in thorace & in ventriculo. Alioqui & melancholicis obeſt ſummè, ſanguinem reddens ſicciorem & craſsiorem, & ob cacochimiam, frequens eius vſus replet maligna ſcabie: recens hæc vitia minus habet, non enim mali ſucci eſt, neque adeo receſsit à lactis temperamento, neque exaruit, neque acrimoniã comparauit, ſed hanc ipſam ob cauſam flatus magis parit, id verò vitium leuius eſt, quam vt cum illis conferri poſsit, proinde ad menſas

Digitized by Google

ſas multo probatur magis. Vterque ſanè caſeus eſt ſucci crudi & craſsi, albis enim & craſſis replet venas, & conſiſtentibus citra ſanguinem. Fiunt tamen ex recẽti, cruda, qualitatis expertia, aut dulcia: ex veteri, acria, aut ſalſa, vnde multa ſalſa pituita. Peſsimum dicit eſſe eius vſum ijs qui ſe potu repleuerint, huius cauſam eſſe exiſtimo, quòd ſi quis plenus potu multum caſei accipiat, aut eo accepto largiùs potet; neceſſe ſit caſeum cum liquore in venas & arterias deduci, aut in anguſtas traſſferri vrinæ vias. Verum eſt neque nimiam potus abſtinentiã vtilẽ eſſe in veteris caſei eſu: inflãmatio enim magis creuerit, ac ſæpe opus eſt, ei inflam mationi quam caſeus peperit, gelidæ potu occurrere, & tunc quidem non mirum ſi colicus dolor, aut omnino inteſtinorũ tormina fiant. Quare ſatius conſultiuſque fuerit, veteri in cibis nunquam vti niſi omnino exiguo, condimenti aut medicamenti gratia, vt dixi. Sent. 92.

Legumina autem omnia flatuoſa, & cruda, & elixa, & frixa, minimè autem, vel macerata, vel viridia. His autẽ nõ oportet vti niſi cũ cibis. Eſt autem vnicuique ſuum vitium.

COmmune eſt leguminibus omnibus, eſſe flatuoſis, & crudi ſicci, nõ tñ omnib' ęquè

vt

vt in diſputatione de ſingulis dicetur. Sũt præterea propriæ & noxæ & commoditates ſingulis. Parari ſolent varijs modis, manduntur enim fere omnia, cruda, dum recentia adhuc ſunt, poſtea elexantur aut friguntur, aut etiam ſub cineribus torrentur, vt cicera, quædã macerata ſolùm manduntur, vt lupini. Vtcũque parentur, dicit eſſe vitioſa, & habere quæ dicta ſunt mala, ac proinde conſulit, nunquam leguminibus vllis vti, niſi cũ cibis, hoc eſt cõditis, vt ſolent cũ carnibus aut euis . Debent verò cõdimẽta accipere aromata & mel, aut alia quæ vitia leguminũ poſsint emẽdare. Nõ tamen proinde nihil intereſt vt parentur, ſi quando quis velit ſolis vti. Emendat enim aliquid præparatio, & alia plus alijs. Non enim tantum flatus deponunt maceratione ſola, quantum elixatione, neque hac, quantum frixione, aut aſſatione. Neque aſſatione aut frixione comparant tantam coquendi facilitatem, quantam maceratione neque hac, quantam elixatione. Itaque flatus emendatur aſſatione aut frixione maximè, maceratione minimè coquendi difficultas elixatione ſuperatur maximè, frixione aut aſſatione minimè. Quare non eſt legendum, vt plæriſque habetur codicibus, minimè autem macerata aut aut viridia, vt ſignificetur minimè flatuoſa
eſſe

eſſe macerata aut viridia, falſum enim ſit hoc prorſus: ſed aut expungendum eſt illud. Minimè autem, legendumque vt Gal. teſtatur haberi in quibuſdam codicibus, flatuoſa ſunt, & cruda, & elixa & frixa & macerata & viridia: aut illud minimè autem, referendum eſt ad dictionem frixa, ac maioris claritatis gratia concludendũ parenteſi, ita ſcilicet, flatuoſa ſunt & cruda & elixa, & fricta (minimè autẽ, hoc eſt minimè autem flatuoſa ſunt, quæ fricta) & macerata, & viridia.

Sent^a. 93.

Cicer flatum parit, crudum frictumque, & laborem.

NOn eſtur cicer crudum ſolum aut frictũ, nam & elixatum, & toſtum cum ſale, ac ſub cineribus: neque ſolùm crudum & frictum flatuoſum eſt & laborẽ facit, hoc eſt dolores flatuoſos, ſed vtcunque paretur, quoniam verò id dictum erat in commune de omni legumine, ſatis fuit id decicere compendio dicere duabus nominatis differentijs crudi & fricti, vt reliquæ intelligentur. Itaque vtcunque accipiatur cicer flatum parit, non tamen vtcunque æquè ſed vt vniuerſim dicentes explicuimus, proinde eius vix eſt vllus vtilis vſus, & multæ noxæ. Ad venerem inſtigat, & ſe-

Digitized by Google

& ſemen putatur augere, eius tamen cremoris creber eſt vſus ad mouendam vrinam, & ad menſtruas euacuationes, & ad facilẽ partum, præcipuè tamen id facit cremor nigri ciceris: meritò tamen omnes quos cremore vti iubemus, monemus ab ipſis ciceribus abſtinere, obſtructiones enim pariunt & flatus & laborem.

Sent.ª 94.

Lens adſtringit atque turbationem facit, ſi non detracto cortice ingeratur.

LEns deterior eſt cicere, quia præter communia leguminum vitia, eſt ſubſtãtiæ terreæ & melancholicæ, ac proinde adſtringit & obſtruit, neq; vim vrinã mouẽdi, neque vllã aliam euacuationẽ habet: quare eius vſus vtilis nullus eſt, niſi in quibus paſsiõibus opus eſt adſtrĩgere, vt in profluuijs muliebribus, & diarrhœis, & hœmoptoicis qui ex laxitate venarum fiunt. Tamen earum cremor vim hãc adſtringendi non habet, niſi ſint bis coctæ, ſed exterget, & hac ratione decoctum primũ earum confert, quibus exterſione quadam opus eſt. Huius cauſam non omnes eandem reddunt, neque cur detracto cortice turbationem non faciant, non detracto faciant. Gal. enim. primo de alimentorum facultate dicit, eſſe illarum carnem auſterã & adſtringentẽ, hanc

Digitized by Google

hác verò vim longè maiorẽ eſſe earũ corticibus, ſuccum verò ipſis eſſe auſtero contrariũ, hanc ob cauſam ſi ſemel tantũ ſint coctæ, cremorem laxare, & extergere: nimirum ſuccus rerum elixandarum extrahitur in cremorem: iuxta hanc etiam ſentẽtiam interprætatur hoc loco quod Hippo. dicit, lentes ſi cum corticibus ingerantur, turbationem facere, non autẽ ſine corticibus, quia inquit facultas illa auſtera nõ æque ineſt partibus, ſed corticibus plus, ea inæqualitas turbationem parit. Dioſcorides libro ſecundo aliam de hac re tenet ſententiam: vim ſcilicet auſteram eſſe in carne, illi contrariam, in cortice, ob id ex prima coctura, cremorem conditionem ſequi corticũ, & cum corticibus ingeſtas, turbationem facere. Hanc Dioſcoridis ſententiam video ſequutos pleroſque medicos, quæ etiam mihi placet magis. Nam ſi verum eſt quod hic autor affirmat, quod ſanè & Galenus ipſe recipit, conſentaneum magis eſt, turbationẽ ventris contrarijs qualitatibus imputari, quam eiuſdem, adſtringentis præcipuè inæqualitati. Quæ enim obſecro adſtringentia ſunt, quibus omnino inſit æqualiter ea vis? at non proinde quæ adſtringentia tantum ſunt, videmus aluum turbare. Sent. 95.

Lupinus autẽ, inter hæc minimè, mala habet.

Lupi-

LVpinum prædicta mala minuſquam alia legumina habere vel inde intelliges, quòd ſola maceratio eſt ſatis, vt mādi poſſit citra ventriculi noxam. Commendatur à Galeno plurimum primò de alimentorum facultate, quaſi πολλυχρῆςον id eſt multi vſus, exiſtens. Vſus eſt eius decocti ad vermes ob amaritudinem qua participat: farina eius exterget magis etiam quàm fabarum, & leguminum omnium minimè mali ſucci eſt, amaritudinem enim cito deponit, vel ſola maceratione. Sent. 96. 97. 98. 99.

Silphij verò caulis & ſuccus, eſt quidē quibus maximè, inexpertis verò non deſcendit
7. *per ventrem, ſed vocatur ſicca cholera. maximè, autem fit, ſi cum multo caſeo miſceatur*
8. *aut bubularum carnium eſu. Melancholicæ enim paſsiones exacerbantur bubularū carnium eſu, inſuperabilis enim natura ipſarum*
9. *neque quiuis ventriculus concoxerit. At optime deliberabuntur, qui vtentur per coctis, & quam vetuſtis.*

SIlphij ſeu laſerpitij, nullus iam vſus eſt in cibis, ac fortaſsè ne in medicamentis quidem, quod legitimum iam deſideretur.

Erat

Erat verò antiquis in cibis, vſus foliorum, cau lis, & radicis, & ſucci, qui cyrenaicus appellatur, medicus & ſyriacus, à prouincijs quibus colligeretur. Dioſcorides & Galenus conſentiunt eſſe calidum acrem & flatuoſum. Narrāt etiam, Theophraſtus, Plinius, & Strabo, eius eſu expurgari pecus, & pingueſcere, homines quoque qui eo vterentur expurgari. Dicit ergo Hippocrates caulem & ſuccum eos qui ſoliti eſſēt in cibis capere, nō lędere, ſed illud vtilitatis præſtare, quòd maximè per ventrem deſcenderet, atque ita corpora expurgaret, inexpertos verò lædere (nimirum cibi omnes medicamentoſi periculoſi ſunt non conſuetis) & facere ſiccam choleram. Quæ paſsio ſicca cholera ſit, poſtea dicet ipſemet. Nimirum ventriculi vellicatio magna, ſine vomitu, aut deiectione, cum ſolo flatu. Id verò fit, cum flatus fumoſi & mordentis magna copia çirca hypochondria immoratur, qualis maximè ex ſylphio fieri natus eſt, ſi quidē eſt ſimul flatuoſum & acre. Conſtat verò quod multo magis id faciet quo ægriùs deſcendet quare cum multo caſeo aut bubulis carnibus, cibis & craſsi ſucci & tardi deſcenſus, multo magis id faciet: quòd cum caſeo, manifeſtum erat ex dictis antea, ſiquidem caſeus ipſe eſt flatuoſus, & adſtringens, aſſuetis ſit etiam acer,

ſed quòd & cũ carnibus bubulis, cauſam red dit dicens, quia melancholicæ paſsiones exacerbantur bubularum carnium eſu. Dices videri hoc parergon. Quid enim? nunquid cholera ſicca eſt paſsio melancholica? certè eſt hypochondriacæ paſsioni valde congener, torquentur enim etiam hypochondriaci flatu acri & mordenti, & conſtat tales flatus exuſtione fieri, vt & melancholiam ſæpe. Sed reddit rurſus cauſam qua melancholicas paſsiones exacerbat bubula, dicens, inſuperabilis enim eſt, & quam non quiuis ventriculus concoxerit. Certè nõ ob hoc ſolùm, ſed quia ſucci melancholi eſt; tamen rectè illud dicitur ab Hippocrate, quia etſi ſucci melancholici eſſet, ſi cito commutaretur, cito etiam excerneretur, & minus læderet, ſed eſt noxia vtraq; cauſa, & quia melancholici ſucci, & quia, tardius coquitur, & ſubducitur. A noxa verò harũ carnium optimè liberatum iri, hoc eſt minimè leſum iri eum qui vtetur optimè elixis, & vetuſtiſsimis, id eſt non recens mactatis, ſed reſeruatis, vt tẽpore emolliãtur, quæ præparatio nõ his ſolũ ſed omnibus duris carnibus neceſſaria eſt. Hãc eſſe legitimam enarrationẽ cõſtat, quia illud vetuſtiſsimis, ſi ad bobis ætatẽ referretur, falſum prorſus redderet, ſenſum. Vitulinæ enim, neque tam mali ſucci, neque adeo difficiles concoctu ſunt.

Sent^a. 100. et 101.

Digitized by Google

Caprinæ autē carnes, quæcunque in bobinis mala ſunt, omnia habent, & incoctilitatem, & flatuoſiores, & ructus magis mouentes ſunt, & choleram faciunt. Sunt autē quæ omnium optimè olent, denſæ, & iocundiſſimæ, non næ optimè coctæ & frigidæ? in iocundiſſimæ autem & malè olentes & duræ hæ peſſimæ, & quæ recentes. Optimæ autem in æſtate, autumno verò peſſimæ.

QVia carnes caprinę ſunt, paulo minùs duræ & multo acriores quam bobinæ, conſtat deteriores illis eſſe atque cum illis ſint flatuoſiores, neceſſe eſt vt ructus magis moueāt, & choleram faciant. Non ſunt autem omnes caprinæ æquè malæ, magnam enim differentiam accipiunt, ex locis quibus paſcuntur, & ex anni tempore, omnium maximam ex ætate, quanquam huius non meminit hoc loco, Verùm hæ vt etiam bobinæ quo ſunt iunioris animantis, eo ſunt meliores: adeò vt lactentium capelarum carnes bonæ etiam ſint, & ægrotis concedantūr. Verùm quia alię ab alijs, etiam cum eiuſdem ætatis, & eodem anni tempore, longè differunt, opus fuit docere ſigna, ex quibus acciperetur electio, & quia vt in alijs etiam multum facit

Digitized by Google

parandi modus, hunc ſimul docuit dicẽs, ſunt quæ omnium optimè olent denſæ & iocundiſſimæ, nonne optimè coctæ & frigidæ? Legitur verò hoc cum interrogatione, quaſi dicat, ſunt. Itaque dicit optimę ſunt (hoc eſt minus malæ. Nam ad alias captinas dicitur) quę optimè olent hoc eſt, minimè fœtent, & denſæ (ſine duritie) & gratiſsimę guſtui: comedique debẽt hæ coctę & frigidę, hoc eſt poſt elixatione refrigeratæ. Elixatiõe eñ corrigitur incoctilitas, frigore acrimonia: peſsimę verò ſũt cõtrariæ quę iniocũdiſsimę, & malè olẽtes, & prodẽſis duræ, & quę recẽtes, hoc eſt recens elixę accipiuntur. Quod attinet ad anni tempus æſtate dicit eſſe optimas, & autumno peſsimas, quodquidem nõ ob temperiem aëris euenit, peſsimæ enim eſſent æſtate, ſed quòd alimentum ipſis multum ſuppetit æſtate ex virgultis nondum aridis, autũno verò deficit. Hyeme non adeò malæ eſſe (nõ eñ ſut quæ optimę iolẽt, quia plærisq; in locis vtũtur alimẽto, quod ruralibus domib⁹ repoſitũ à paſtoribus aſſeruatur, & quod frigore tẽporis calor proprius earum emendatur, & acrimonia retunditur, & ea quæ ſupereſt melius fertur. Sent. 102.

Procelli autem prauæ cum ſint crudæ & circumuſtæ cholericæ enim ſint & turbatoriæ porcinæ autem optimæ omnium carnium:

for-

Digitized by Google

fortiſsimæ autem neque vehementer pingues neque graciles, neque ætatis veteris victimæ. Comendendæ autem ſine pelle, aut etiam ſubfrigidæ.

POrcellos recens natos nimis humidos eſſe, & excrementoſos, ac proinde fugiendos, docet Gal. ſecundo cap. libri octaui methodi. Hanc ob cauſam eorum carnes prauæ ſunt, & choleraceæ & turbatoriæ, id eſt choleram morbum facientes, & alui turbationem. Praua enim, excrementia, & redundans humiditas, ventris vires diſſoluit, & irritat, & turbat, corrumpitur enim, ac reliqua quæ in corpore erant, vitiat. Cui rei præſtat fidem experimentum, vidimus enim nonnullos ex recens natorum porcellorum eſu hoc modo periclitatos. Quare vbi Galenus ariditate laborantibus, aut febricitantibus, concedit carnes porcellorum, intelligere debes iuniorum ſuũ, non tamen puſillorum, & recens natorum, hi enim malè coquuntur (malè enim vincitur redundans humiditas) & lędunt ventrem, replentque excrementis: præcipuè autem ſi malè præparatę etiam ſint, vt quæ malæ aſſatæ, quæ interiùs crudæ exteriùs circumuſtæ ſint. Tunc enim alijs partibus vſtione acribus, alijs

 crudis,

Digitized by Google

crudis, turbatur facillimè vẽter. Porcinas carnes magnopere commendat, dicens eſſe omnium optimas, atque adeò Galenus perinde ſentit in initio tertij de alimentorum facultate. Ne tamen intellige has carnes eſſe omniũ optimi ſucci: ſunt enim ſucci craſsi, ac nonnihil etiam lenti, neque dubium galinarum, caponum, & phaſianorum carnes, melioris ſucci eſſe ſuillis, & minus excrementoſas: ſed cũ ſucci ſint non mali, omnium maximè nutriũt, itaque hac ratione ſunt optimæ, quod valentiſsimæ, id eſt plurimum & firmiſsimum prębentes alimentum, idque non malum, quod athletis & foſſoribus dici Galenus eſſe experimento cognitum. Hoc ſignificans Hippocrates cum dixiſſet, porcinæ omnium carniũ optimæ, vt doceret quales eſſent eligẽdæ ſubiunxit, fortiſsimę autem (nimirum optimas dicẽs fortiſsimas intellexerat) neque vehementer pingues, neque graciles, neque ætatis veteris victimæ. Nimirum graciles & veteres ſiccæ iã ſunt, & melancholicæ, ac proinde minus ſanguinem augent, & nutriunt: pingues vituperat Gal. 3. de alimentorum facultate vt pauci nutrimenti, in huius loci cõmentario dicit, pinguedinem omnem carnibus ſui generis eſſe deteriorem, tum ad concoctionem, tum ad nutritionẽ, hoc eſt difficiliùs coqui, & nutri-

re minus, ac deteriùs. Hanc ſententiam ſequu tus Auicena lib. 2. tract. 2. dicit pinguedo autẽ & adeps ſunt mali nutrimenti & pauci. Mihi verò non videtur experimentum huic ſenten tiæ reſpondere. Videmus enim puſillos pueros pingui ſuum carne delectari, & iubari, gracilem non poſſe conficere, vt pote duriorem, & ſolidiorem, atque adeò omnes qui pinguibus carnibus vtantur, facilè impingari, ac reddi nitidos. Coquitur ergo pinguis caro facilius, & nutrit plus. Cur ergo Hippocrates fortiſsimas dicit non vehementer pingues? certè quia alimentum quod accedit ex pinguibus infirmum eſt, & facilè colliqueſcit: vt vel hoc argumento conſtet, facilius etiam nutrire & coqui, quia eorum quæ celeriter nutriunt ſunt celeres excretiones. Igitur nõ rectè cõſuleres foſſori, aut athletæ, vt vteretur pingui ſuilla, quia etſi cito multũmque nutriret, tamen quę ex ea accederet caro facile labore liquaretur. Sunt igitur firmiſsimæ carnes, neque valde pingues, neque valde graciles aut veteres, quia hæ præſtant exiguum, illæ fluxile & leue alimentum. Comedendas dicit ſuillas carnes ſine pelle, aut etiam ſubfrigidas: ſine pelle quidem haud dubie debent, quia cutis porcina ægrè coquitur, & poſt dies mul-

tas ſolet deijci aut euomi incõmutata. Quòd ſubfrigidas dicit, Galeno non placet, quia (inquit) non ſunt acres vt caprinæ. Velim verò Gal. animaduertere caprinas eum conſuluiſſe accipi ψυχρὰ id eſt frigidas: ſuilas verò ὑποψυχρὰ id eſt ſubfrigidas. Quia porcinas non vult frigidas accipi, ſed neque vrẽtes, vt à quibuſdam accipiuntur torrefactæ, vt vix deglutiri, ac neque ore accipi queant. Hoc autẽ meritò conſulit. Nã pinguia ſunt potentia acria, facilè enim inflammãtur, niſi igitur ingerantur moderatè calida, acria mox fient, atque adeò nidoroſa corruptione vitiabunt cibos.

Per aridam choleram venter inflatur, & ſtrepitus fiunt, & dolor laterum & lumborum, nihil verò deijcit aluus, ſed adſtringitur, ſeruato huiuſmodi vt non vomat, ſed aluus ſubeat. Vtere igitur cito clyſtere calido & per quam pingui. Et, in aquam perũctum calidam demitte, in ſcapha collocans, calida paulatim perfunde; atque ſi ipſi calfacto aluus ſubierit, ſoluta affectio eſt. Confert quoque & huic dormire, & bibere vinum tenue & antiquum, & meracum, oleũ quoque da vt quieſcat, & venter ſubeat, & ſolutus eſt mor bus,

morbus, à cibis autem & alijs abſtineat. Si autem non ceſſauerit dolor, lac aſinæ bibendum da, donec purgetur.

CHolere aridæ ne nomen quidem legitur apud Galenum & qui ei ſucceſſerunt, cõſentaneum tamen eſt, Hippocratem ita appellare, affectionem ventriculi cætera omnia ſimilem choleræ morbo, præterquam quòd nihil humiditatis excernatur supernè, neque infernè. itaque ſit paſsio per quam mordeatur ventriculus, ac cum eo vicinæ omnes partes, neruoſæ præcipuè, vnde dolores & anxietates naſcantur, & conuulſionis pericula, ac extremorum refrigerationes, & pulſus læſiones inſignes, quales fieri ſolent vellicato ventriculo. Non fient autem hæc à multo ſucco vitioſo, ſiquidem nihil exit, fient igitur à vapore acri, vel ſolo, vel cum pauco ſucco: vnde quædam velut fumoſa exuſtio ventriculi naſcetur. Neceſſe eſt igitur ventrem inflari à fumo, & ſtrepitum fieri nauſeāte ventriculo & flatu fumoſo interius voluntato, & dolores laterum & lũborum, partibus vicinis commorſis, & diſtentis, nihil verò deijcere aluum, ſed adſtringi, nõ ſanè nihil flatus (alioqui eſſet hæc paſsio colica aut voluulus) ſed nihil ſucci vitioſi, vt per humidam. Si enim hæc cholera, eſt hoc ſolum

diuerſa ab humida, quòd à fumo fiat, vt illa à vitioſo ſucco, profectò conſentaneum eſt, per hanc flatus ſupra & infra erumpere, vt per illã ſuccos, parum autem iubari ægrotos, intemperie aſsidue nouos fumos ſuggerente. In huius morbi curatione, conſulit imprimis cauere vomitum, ac curare vt aluus ſoluatur. Galen. cauſam reddere tentans in commentario, dicit, quàm citiſsime clyſterem exhibere, & vomitum prohibere, præcepta ſunt communia omnium quæ in ventre præter naturam continentur, & excerni debent. Vtrumque verò dubitationem ingerit, & quod Hippocrates dicit, & quod Gal. addit. Nam. 5. Epid. narrat virũ quendam athenis, qui cholera laborabat, coactum eſſe vomere, atque ita curatum: & omnes qui rationalem ſequuntur medicinã choleræ curationem inchoant à vomitu. Gale. verò paſsim dicit ventriculum vomitione vacuãdũ, vt inteſtina & caua iecoris deiectione thorax excreatione, renes & gibba hepatis mictu quomodo ergo nunc dicit, ſiquid in vẽtre cõtinetur quod excerni debeat, cõmune eſſe pręceptum cohibere vomitum? Immo verò commune præceptum videtur, vomere, ſi quando aliter fieri debet, id quidẽ ſit peculiare, & præter præcepta communia. Sed conſidera virũ illum Athenis laboraſſe cholera humida, in
qua

qua quidem principio cogendus eſt ægrotus vomere, ni ſponte vomat plus ſatis, quia vt. 6 Epidem. dicitur vomitus vomitum ſanat in ſicca verò mouendum non eſt, ne eo motu conuocata vndique bile, fiat humida, quę quia à maiori pendet cauſa, eſt periculoſior: nam ſicca eſt velut initium humidæ, quæ breui momento, niſi quis caute admodum omnem irritationem deuitet, humida fiet. Atqui Gale. cũ dicit dictis partibus dictas euacuationes eſſe proprias, non iubet earum curationes ab illis incohare, ſed abſoluere. Nemo enim ſanę mentis curet renum inflammationem incipiens à diureticis, quia ſcilicet commune præceptum eſt reuulſionem ante deriuationem, & hanc ante euacuationem molliri. Siquid præter hæc vrgentiæ gratia agitur, peculiare eſt, neque ſecundum præcepta communia: Igitur in ventriculi affectione, inferiorem aluum mouere, & prohibere vomitum, ſecundum præcepta communia præcipitur, eſtque in hac affectione factu apprimè neceſſariũ ob dicta pericula. Clyſteré ergo (inquit) ex calido & per quam pingui adhibebis, ex calido, quia vt Gal. dicit calidum prouocat frigidũ ſiſtit, ex perquam pingui, quia retundit acrimoniam, & dolores lenit. Caue autem tranſlatione à ſimili vſus, vnquam in hac paſsione,

eden-

edendum aut ſorbendum des aliquid calidū & pingue: nihil enim magis paratum eſt choleram morbum facere. Sed eorum quæ clyſtere immittuntur nihil aſcendere ſolet in ventriculum. Eadem intentione ſoluendi aluum, potes perunctū oleo, ventrem inferiorem, & lūbos (caue enim hypochondria laxes) demittere in aquam calidam, & collocatā in ſcapha, ſenſim perfundere. Ita enim ſæpe aluus emollitur, & morbus ſoluitur: confert quoque hic dormire, quia à cibi in ventriculo corruptione plærunque naſcitur morbus, nulla autē ratione emendatur melius quam ſomno, neque vlla ratione meliùs cohibetur vomitus, quàm dormiendo. Siue autem intelligas dormiendū eſſe huic à balneo, ſiue alio quouis morbi tempore, verus fuerit ſermo, modo alui ſubductioni locum des. Vinum quoque tenue vetus & meracius dabis: non enim morbus hic habet ex ſeſe adiunctam febrem: cum ergo hac caret ægrotus, nihil prohibet hoc dari, & iuuerit ſomnum & concoctionem. Oleū quoque iubet dari, vt quieſcat, & venter ſubducatur, hoc eſt vt à doloribus leuetur, & ſoluatur aluus, hæc enim ambo facit, & præterea ſiccitatem emendat. Non explicat quomodo velit dari, an ore, an per aluum, ego verò cenſeo clyſtere inijciendum, ore enim acceptum non
proba-

probatur ad cholerã morbum, quia diſſoluit ventriculum: & eſt in primis vomitorium, quod dixit maximè debere caueri in hac ſicca cholera. à cibis etiam atque alijs ſorbitionibus, iubet abſtineat, quia ſcilicet morbus eſt acutiſsimus, qui verò tales ſunt ſine cibo debẽt tranſigi: accedit ratio alia qua id etiam cibi, quod dari debet, non debet à principio dari, ſed procedente morbo apponi, quòd ſcilicet ex ſacietate ventriculi pendet morbus, proinde à cibis initio debet abſtinere, ac niſi malum producatur, etiam vſque dum incliner, & ab alijs ſorbitionibus, eis ſolum vti quæ medicamentoſæ facultatis cauſa ſuſcipiantur, vt vino antiquo & meraco, atque ſi his omnibus actis dolor non ceſſauerit, lacte aſinæ, donec ſoluatur aluus. Omnino enim ſolutione alui opus eſſe, vt hic morbus ſoluatur, ſatis ſuperque ſignificauit bis antea dicens, ſi aluus ſoluatur morbus ſolutus eſt: quod dicens, apertè inſinuauit, ſi non ſoluatur aluus, nondum ſolutum eſſe morbum, ſed medicamine aliquo opus eſſe, vt ſoluatur aluus, atqui pharmaca acria in morbo ventriculi ex acribus & ſuccis & fumis, non poſſent non eſſe periculoſa, proinde lacte aſinæ vti iubet, quod acrimoniæ ſimul occurrere, & expurgare poteſt. Verùm hoc non niſi magna quantitate facit, quod vt inſinuet

Hippo-

Hippocrates non aliam quantitatem definit, quàm donec purgetur, non potes autem vno hauſtu experiri an aluus ſoluẽda ſit, iubet ergo primum dare quantum vno hauſtu poſsit capere, ſi non ſoluatur, offerre iterum atque iterum, donec ſoluatur. Hoc medicamento video vix nunc vllum medicorum audere vti, quod lactis incommoda pertimeſcant, ego verò ſcio me cum magna vtilitate in huiuſmodi affectionibus eſſe vſum, neque quidem de aſinino, vt de alijs lactis generibus cenſere oportet, quia eſt valde ſeroſum.

Sent^a. 110.

Si autem aluus humida fuerit, & bilis ſubducatur, & vexent tormina, & vomitus & ſuffocatio. His optimũ eſt quieſcere, mulſam bibere, & vomere.

CVrationem choleræ humidæ nunc docet non quidem omnia percurrens, ſed præcipua attingens, quibus indicationes maximę inſinuantur. Nimirum vomitione & alui ſubductione oportet, quæ corrigi nõ poſſunt cito vacuare, ne longa irritatione retentrix reddatur omnino impotens: reliqua oportet coquere & emendare. Mulſam dat ſubducendi aluum cauſa, & quietem imperat, cauſa coquendi: ad hanc etiam intentionem pertinet

vſu

vſus inunctionum cataplaſmatum & emplaſtrorum, concoquentium & corroborãtium. Gale. in commentarijs addit expurgationem non mulſa ſolum, ſed pharmaco etiam aliquo agi debere, ſi cacochymia aliqua magna ſubſit in corpore: atqui profecto mihi videtur rationi conſentaneum cum cacochymia totius corporis putatur eſſe cauſa, potius quã debilitas ventriculi, perinde atque in dyſenteria. Verum in vtraque affectione eſt auxilium illud apud vulgus periculoſum, quia ſi ægrotus moritur, vi pharmaci putant interijſſe. Cum enim id quod peracidens fit, non poſsint aſſequi, putant expurgans medicamentum neceſſario alui ſolutionem augere. Eadem ratione reprehenditur Hippocrates à Cælio aureliano theſalico, quòd virum athenis cholera laborantem vomitu curaret, lib. 5. Epidem. nimirum vt Galen. ſolet dicere, theſalici nullas aſſequebantur indicationes, præter eas quas aſſequuntur idiotæ, & populares.

Senta. LII.

Hydropum duæ ſunt naturæ, quorum hypoſarcidius ſi aggreditur, vitari non poteſt alter verò cum flatibus multa indiget fœlicitate, præcipuè autem tolerantia, &

fomento

fomenta, & temperantia curatur. Sicca autē & acria edat, ita enim plurimum minget, & maximè valebit. Si autem difficulter ſpiret, fueritque anni tempus æſtiuum, & ætas vigeat, & robur adſit, ſanguinem à brachio auferre oportet: & quàm minimum bibens quam plurimum laboret: & ſuillam carnoſam edat in aceto coctam, vt aduerſus arduas reſiſtat in ambulationes.

SPecierum hydropis, multas variaſque fuiſſe apud antiquiſsimos autores partitiones, alioſque duas, alios tres, alios plures differentias ſtatuiſſe, leges apud cælium Aurelianum lib. 3. tardarum paſsionum. Qui etiam interpræratur Hippocratem & dioclem. Duas tantum ſtatuiſſe differentias, hypoſarcam ſcilicet, & aſcytem. Mihi plærunque videtur eſſe inutilis altercatio de differentiarum numero, niſi ſimul de re ipſa aliqua diſſenſio ſit. Siue enim alius ponit quatuor tribus hydropis ſpeciebus, quibus vſi ſunt, Heraclides tarētinus, & cælius Aurelianus & Celſus, & Gal. & poſt hunc medici omnes, adiungens diabetem, ſiue alius duas, dedignatus anaſarcam hydropē vocare, & duas ſolum ſtatuens humidam & ſiccam: ſiue anaſarcam quidem vocans hydropem

pem, vt nunc facit Hippo. aſcitem tamen & tympanitem vno genere comprehendens, quid intereſt modo res dicatur eadem? Nõ ſatis intelligo, cur Aurelianus cenſeat Hippoc. ſtatuiſſe duas differentias, & eas quidem Anaſarcam & aſcytem. Nã dicit apho. 11. libr. 4. ſi tormina, & circa vmbilicum dolores, & lumborum dolor, qui neque medicamento neq; aliter ſoluitur, in hydropem ſiccum firmatur Videtur verò & ex ipſo nomine, & ex generationis modo, non poſſe alius illi vocari ſiccus quàm tympanites. Hunc igitur Hippocrates non omiſsit. Niſi forte id dicit Aurelianus, quia vt ipſe dicit, eſt vanum atque intellectu carens, ſine vllo humore ſuperfluo laborantẽ hydropicum vocare. Sed mihi nõ placet alter cari de nomine Galen. interpręatatur, tympanitem etiam ob tumoris ſimilitudinem vocari hydropem, ita oportet recipi libro etiam. 4. de morbis in calce legitur hydropis, tres eſſe ſpecies, quare etſi hoc loco legatur duas eſſe, haud cenſeo Hippocratem trium ſpecierum vllam omiſiſſe, ſed comprehendiſſe duas ſpecies aſcytem inquam & tympanitem vna hac differentia, quòd cum flatibus fit. Nam etſi hoc præcipuè tympaniridis ſit, eſt etiam & aſcytis. Nam non poteſt tam multa aqua, ſine vllis flatibus eſſe concluſa. Sed hoc habeat

Digitized by Google

vtcunque modo intelligas quoſdã eſſe qui toto corpore tumẽte & albidi ſint velut pituita referti, aliis quibus in ventre intra peritoneum eſt plurimum aquæ & flatus aliquid: alios quibus eſt flatus plurimum, aquæ exiguũ, aut fortaſſe etiam nihil. Vidimus enim ex aperto cadauere nihil aquę exire, ſed craſſo flatu expirãte, totum repente ventrẽ detumeſcere. Quod dicit, hypoſarcam, ſeu anaſarcam, ſeu hypoſarcidium hydropem (nam his omnibus ſignificatur res eadem) vitari non poſſe, ſi ſemel aggrediatur, quaſi hic ſit periculoſiſsimus, nõ probo nam revera omnium ſæpiſsime curatur, & ex minori corruptione naſcitur, vel hoc argumẽto, quòd reliquas hydropis ſpecies ſolet antecedere. Quòd dicit, eum qui curetur facillime, indigere magna felicitate, maxime probo Nam fere eſt omnis hydrops, niſi in initio cõſiſtat, incurabilis. Curationem videtur mihi tradidiſſe optimè, præter pauca quædam quę calumniæ videntur patere. Dicit illud quidem optimè (ſummum enim hac in re conſilium eſt, quodque ſæpe ſolum fuit ſatis.) Quã minimum bibat, & quam plurimum laboret: nimirum ita abſumitur aqua, qui propoſitus præcipuè eſſe debet ſcopus. Vanum etiam hic ſit, ſiquis velit neglecta aqua, hepatis, aut lienis

nis, aut vteri, aut ventriculi (ex quacunque harum partium malũ inceperit) attemperationi ſtudere. Nam immanente aqua attemperari non poſſunt, & hac abſumpta, quinetiam dũ abſumitur, ipſa partium natura emendat intẽperiem. Accedit quod eiſdem medicamentis vtrunque fit. Vtimur enim fomentis, quæ viſcera calfaciunt, & aquam abſummũt. ob hęc dicit, curari debere hoc malum tollerantia, laboris ſcilicet & exercitationis, fomentis vẽtri admotis calidis & ſiccis, & temperantia, ſcilicet vt temperet à potu. Eundem ſcopum intuens præcipit, vt ſicca & acria edat. Sicca certe debet accipere alimenta, & aſſa potiùs quàm elixa, quia totus victus ſiccans eſſe debet: de medicamentis verò præcipue loquitur, quia dicit ſicca & acria acrimonia enim in cibis non deſideratur (quorſum enim vities corpus, & repleas vlceribus, quæ in hydropico non ſaneſcunt?) ſed in medicamentis, vt ſint hydragoga, maximè autem vt valenter diuretica, horum enim eſt magnus in hydropicis vſus. quod inſinuans dicit, nam ita minget plurimum & valebit. Atqui Galen. 3. de temperamentis iuxta hoc præceptum dicit hydropicos multum ſolere iubari medicamento quod paratur ex chãtaridibus. Illud fortaſſe cuipiam nõ placebit,

Digitized by Google

quod ſuillam carnoſam aceto elixam præſtat, vt poſsit ſuſtinere aſsiduas inambulationes. Certè ſi poſſet hanc ægrotus coquere nullus eligi præſtantior in hunc vſum poſſet, quia eſt cibus firmiſsimus, neque ſi hæc ſumenda ſit, melius parari poſsit, quia pinguedine ſpoliata (hoc enim dicit carnoſam) & in aceto cocta amittit humiditatem nimiam, qua his erat noxia. Itaque quia duplex huic carni vitium erat incoctilitas & humor, illud emendat elixatio (ægrius enim coquuntur aſſata) hoc acetum. Nihilominus timentes ne non poſsint tunc à debili iam homine eæ carnes coqui, dabimus plærunque alias coctu faciliores, etſi minus firmas, illud tamen veri habet hæc ſentētiæ pars ꝙ cui eæ ſint conſuetæ, vt ob id nō diffidas coqui poſſe (ſcilicet valet plurimum cōſuetudo) nullas poſsis ad laborum tollerantiam vtilius tribuere, neque ad reliqua cum minori noxa, ſi ita parentur. Illud quoque Gale. diſplicet ꝙ mittere iubet ſanguinem in his, cum vt ille affirmat, in hypoſarca ſolū mitti aliquando poſſit. Sed cum Hippocrates dicat ſi ætas vigeat & robur adſit, & Galen. hæc duo cum morbo magno ſtatuat mittendi ſanguinis ſcopos, nō poteſt non ſubſcribere huic ſententiæ, niſi neget hydropem morbum magnum eſſe. Illud vnum poſsit dicere, nō poſſe fieri vt huic morbo

bo laboranti robur adſit, atque ita fruſtra hoc eſſe ab autore ſcriptum. Morbo quidem valde progreſſo ego ita puto: ſed neque incipiente malo, puto affuturas vires pro magna miſſione ſanguinis, ſed pro exigua, aut etiam mediocri, non videtur inopinabile, præcipue cũ malum non ingruerit paulatim intemperatis partibus, ſed affatim ſuffocari incipiente calore à ſuppreſsis menſtruis, aut hemorrhoydibus, aut euacuatione alia conſueta, aut intermiſſa exercitatione, quo ſanè caſu miſsio ſanguinis propriùs expetitur. Tunc temporis neceſſarium arbitror ſit pro modo virium ſanguinem auferre, ex brachio ſane non ſemper nam ob menſtruas euacuationes aut hemorrhoydas ex talis melius extrahitur, ſed ille reſpexit hypochondria, quorum peculiariter affectio hæc eſt. Cucurbitularum ſiccarum creber vſus poteſt his eſſe vtilis, eadem ratione qua calida & ſicca fomenta. De ſectione hydropicorum, quam paracenteſim vocabant, dubitatum eſt ab antiquis, an fieri aliquando debeat, alijs affirmantibus, velut extremũ remedium eſſe tentandam, aliis negantibus, quòd fruſtra tentari videatur. Hippocrates inſinuat faciendam, quandoquidem iubet cauere ne vniuerſim effluat aqua, ob id, ſi quando facienda, ita tamen vt non poſsit tota a-

qua, neque magna eius pars ſimul effluere. Fit à diie dextrum aut ſiniſtrum, nullis muſculorũ abdominis fibris trauuerſim ſectis, ſed ſeorſum vnoquoque ſecto inter fibras ſecũdũ longitudinem, quandoquidem ita eo loco poſiti ſunt obliqui & tranſuerſi, vt ſuperioris ſectio, cum ſectione inferioris, figuram faciat. X. alij puncturis tantum vtuntur in ſcroto, qui his etiam tumet. Ego ne hoc quidem vnquam feci, ſed ſparſim per femora & ventrem ſcarificationibus non valde profundis, vtor quia enim vlcera his non ſaneſcunt, ſatisquidem reſudat per eas aquæ quantum ferre poſſunt, atque aliquando etiam plus.

Sent.a 112. 113.

Qui ventres inferiores calidos habent, et acres deiectiones atque inæquales ſubeunt, à colliquatione ipſis, ſiquidem valentes fuerint hellebora albo rebellere: ſin minus ſuccus tritici frumentacei craſſus & frigidus, & ex lente cocta edulium, & panes ſubcineritij, & piſces febrienti quidem elixi, non febrienti verò aſsi. Et vinum nigrum febre carenti, ſi vero non aqua ex meſpilis, aut myrtis, aut pomis, aut ſorbis, aut palmulis, aut vitium œnanthe. Si verò febris non fuerit, & vexent tor-

mina

mina, primum quidem lac aſininum paucum, deinde paulatim plus, & lini ſemen, & triticea polenta mixta hordeacea & falarum egiptiarum eximens amaras partes, & ſpargens potui da, aut oua ſemicocta comedat aſſa, & ſimila, & millium, & chondrus in lacte coctus. Cocta hæc & refrigerata edat, & hiis ſimilia, & pocula & edulia ingerat.

MErito cenſet Galen. colliquationem dici hic non verã & propriè vocatam liqueſcentiam, ſed vſtionem ſuccorum. Ventres inferiores hauddubie vocat hic inteſtina, nam cum horum affectione calida fiunt deiectiones acres & inequales: & horum affectio deſiderat eã quam tradit curationẽ. Si enim ad thoracis ventres dicerentur nũc ventres inferiores, ventriculus etiã intelligeretur in affectis partibus, eo verò affecto nihil minus faciẽdũ, quã reuellẽdũ helleboro albo, immo vomitio quę helleboro albo cieretur nihil minusq̃ reuulſio eſſet: ſiquidẽ eſſet euacuatio per partẽ affectã. Itaq; affectio cuius curationẽ nũc docet eſt diarrhęa biliosa patiẽtibus inteſtinis calidã intẽperiẽ. Fieri verò põt vt fluxio cœperit à redũdãtia, & ea ipſa calorẽ inteſtinorũ pepererit aut vt calor horũ fluxionẽ attraxerit & exurat & quodãmodo erũt intẽtiones curationis eędẽ

Digitized by Google

quodammodo etiam diuerſæ. Nam vndecun que cœperit fluxio, deponenda, ſi fieri poſsit, eſt redundantia mali ſucci: atque refrigerandum, & mordacitati ſuccorum occurrẽdum & ſuo tempore adſtringendum. Verũ ſi calor inteſtinorum fluxionem ciuerit, refrigerationi ſtudendum magis, ſi redundantia, euacuationi. Porrò magna curationis differentia prodit ex caloris qui inteſtinis ſit, vehemẽtia, aut mediocritate. Si enim maximus calor ſentiatur in ventribus inferioribus, tentatos eſſe eos phlegmone aut eryſipelate ſuſpitio eſt, ac proinde vitanda eſt expurgatio per inferna, & reuellẽdum vomitione: ſi verò febris non fuerit, in ventribus ſcilicet inferioribus, hoc eſt exuſtio magna eo loci, expurgatio per aluum mollienda eſt. Conſtat verò harum intentionum primam eſſe debere quæ euacuandi, ſecundam quæ obtũdendi acrimoniam & refregerandi, poſtremam quæ adſtringendi. Interim toto morbo vtendum cibis ſiccis, & concoctu facilibus. Horum omnium materias recenſet hoc loco Hippocrates, quanquã vtendi occaſiones non admodum diſtinxit. Oportet tamen eas accipere ſecundum communia præcepta. qui igitur inquit ventres inferiores calidos habent, & ſubeunt acres deiectiones & inæqualesà colliquatione, hoc eſt ab exuſtione

ne

Digitized by Google

ne. Acres certè quia vſtæ, inæquales hanc ipſā ob cauſam. Concoctio enim eſt quæ æqualitatem ſubſtantiæ parit in omni excretione: incoctio inæqualitatem, ſiue frigore ſiue vſtione incoctio fiat. Si (inquit) valētes fuerint vires helleboro albo reuellere oportet, vomitu ſcilicet. Hoc enim eſt reuellere: velut etiā ob uentriculi morbos clyſtere vti. Duo tamen adeſſe poſtulat, & vt ventres inferiores calidi ſint, & vt vires ſint valentes, alioqui abſtinendū ab helleboro, vtendunque vomitorijs minoribus, & tranſeundum ad alia. Sin minus (inquit) ſuccus tritici fumentacei craſſus & frigidus. Hic ſuccus eſt quem amylum vocant, cuius hac in affectione eſt maximus vſus, quia obtundit acrimoniam, & craſsitudinem affert ſuccis, & obturat, hæretque partibus. Iubet verò accipi frigidum ex aliquo ſucco, vt ſimul occurrat calori partium: Et ex lente cocta edullium: hæc enim eadem facit lens, & præterea adſtringit. Et panes ſubcineritij: pro his vti ſolemus pane ad ignem toſto, aut bis cocto, vt ſiccet ſcilicet. Et piſces (inquit) febrienti quidem elixi, non febrienti aſsi. Piſces ſcilicet probi & concoctu faciles, aſsi quidē ne humectent, quod tamen ſi febricitet homo ferendum eſt, quia victus humidus febricitantibus conuenit. Potus verò ſit febre carenti vi

num nigrum, febrienti verò aqua ex meſpilis, aut myrthis, aut pomis huiuſmodi, aut ſorbis, aut palmulis, aut vitium œnanthe, hoc eſt primis racemis vuarum immaturarum. Hæc omnia adſtringendi gratia dantur. Videtur repugnare ſentẽtia Hippocratis qui hoc ipſo libro dixerat, cũ aluus humida eſt in febribus, vtendum potione vinoſiori magis quam adſtringẽtiori. Sed intellige iuxta peculiarem in vnoque indicationem, faciẽdum eſſe hoc aut illud. Cum mens eſt ad vias alias deriuare ſatius ſit vti vino albo, cum adſtringere, nigro & auſtero. Fieri verò poteſt vt in diuerſis ægrotis eis vtamur, albo, cum ex toto corpore confluit bilis, & bona pars iam conſumpta eſt, alioqui em̃ nõ cũ minori periculo pellitur in vrinæ vias: nigro cum inteſtinorum laxitas parit diarrhœam: Sed & in eodem ægroto poteſt eſſe vriuſque vſus vtilis, albi primũ vt materia alio deriuetur, poſtremò nigri, vt aluus adſtringatur, aut pro hoc, ſi febris vini vſum prohibeat, aquæ in qua ſit coctum aliquid adſtringentium. Si verò (inquit) febris nõ fuerit, hoc eſt ardor inteſtinorũ qui prohibeat, expurgationem, & vexent tormina inteſtinorum, primùm quidem lac aſininum paucum, deinde paulatim plus. Paucum quidem primùm, ne lędatur ventriculus repentino vſu,

ſu, deinde plus, vſque dum, vt dixit paulo antè, aluus ſoluatur, ſeu potiùs expurgetur copioſè corpus. Poſtquam verò expurgatum ſatis ſit, ad attemperandum partes, & obtundendam acrimoniam, cibis & potibus vtendum quæ id poſsint præſtare, cuiuſmodi ſemen lini coctum, & in potu pollenta triticea cum hordeacea, & ex fabis ægiptijs demptis partibus amaris, quippè quæ ſunt calidæ & mordaces. In cibis oua recentia, aſſa, ſemidura, & ſimila, & milium, & chondrus coctus in lacte. Nam hæc ſiſtunt fluxiones, humiditatem ſiccant, acrimoniam mitigant, feruorem partium temperant.

Sent. 114.

Eius medicinæ quæ victum inſtituit, maximum eſt, animaduertere & obſeruare vt in acutis, etiam in longis morbis, & intentiones febrium, & inclinationes, vt occaſiones obſerues, & non oportet cibos offerre, & tuto cum oportet offerre, ſcias, atque etiam cum plurimum abſunt ab intentione.

QVanti momenti ſit in morbis omnibus, præcipuè acutis, cibum tempeſtiuè offerre, & cauere febrium exacerbationes, hinc intelliges, quòd cum plurima alia non exi-

exigua ſoleat Hippocrates ſimpliciter docere, huic præceptioni ſemper addit aliquid quo eius momentũ cõmendetur. Hic enim dicit διαιτητικῆς μέγιςον ἐςὶ id eſt maximum præceptum totius medicinæ, dietices eſt. primo libro huius operis in calce dixit. καὶ νομίζειν μέγα δύνασθαι τὸν καιρὸν id eſt exiſtimare oportet plurimũ poſſe, ſeu magnam vim habere, occaſionem cibi exhibendi. Quo loco hanc ſententiam ſatis explicuimus, vt non opus ſit nunc noua enarratione: ſatis erit vt euadat aperriſsima, verba vt maximè expedit diſponere: hoc ſcilicet modo. Eius medicinæ quæ victum inſtituit, maximum eſt, animaduertere & obſeruare, vt in acutis, ita etiam in longis morbis, & intẽtiones febriũ & inclinationes, atque etiam tempus quo plurimum abſunt ab intentione, hoc eſt à paroxyſmo, vt obſerues occaſiones dandi cibi, & ſcias quando non oportet cibos offerre, & quando oportet offerre, & tuto offerri poſſunt.

Sentª 115.

Agnoſcere autem oportet eos qui dolent capite, vel ob exercitationes, aut curſus, aut itinera, aut venationes, aut aliquẽ aliũ laborẽ importunũ: aut ob venerea: decolores, raucos, *lie-*

lienoſos, exangues, ſpirituoſos: & ſiccum tuſ ſientes: & ſiticuloſos. & venarum interceptiones: diſtentos hypochōdrijs, lateribus, & ſepto tranſuerſo, & torpentes, & obſcurè vidētes, & quibus aurium tinitus eſt moleſtus, & qui ſecundum vrinariam viam impotentes ſunt, ictericos, & quibus venter cruda egerit: fundentes copioſè ſanguinem ex naribus, aut ſecundum ſedem, aut in flatus redundantia exiſtentes; vel labor ipſos vehemens exercet, & non ſuperuicerint: horum nulli pharmacum dederis: periculum enim habebis & nihil iuuabis, & ſpontaneas permutationes & indicationes tolles.

FAcilè adducar vt credam orationem hāc Hippocratis non eſſe, ſed cuiuſpiam alterius minùs exacti autoris, quia vt in quouis morbo, eorum quos recēſet, datur aliquādo inutiliter pharmacum, ita nullus eorū eſt, qui non poſsit aliquando pharmaco curari. Tales verò ſunt alij quiuis morbi, quos committari poteſt cacochymia. Non eſt autē congruens doctrinæ ratio, de quodam aut quibuſdam affirmare, quod pariter dici poſsit de quibuſ-

quibuſuis: neq; prohibere quaſi vtile nunquã eſſe poſsit, id quod poteſt aliquando eſſe noxium: id verò diſertè ſatis explicuit Gal. Illud vnum videtur dignum Hippo. quod in calce orationis dicitur, noxas ſcilicet pharmaci malè exhibiri, eſſe periculum citra cõferentiam, & permutationum ac iudicationum quæ ſpõte fieri ſolẽt ſublationẽ. Si eñ viribus non ſatis conſtantibus datur, periculum mortis eſt; ex euacuatione ſine conferentia & tollerantia facta: ſi verò conſtẽt & hac ſolum in re peccatum ſit, quod intempeſtiuè ſit exhibitum, velut ſi citra concoctionem aut turgentiam, non in tam apertum inciditur periculum; tamen tunc quoque producuntur morbi, ac ſi quæ permutationes aut iudicationes inſtabãt, prohibentur.

Si autem cuipiam ſanguinem confert auferre, vẽtrem firmare oportet, & ita auferre, & inediam præcipere, & vinum ipſi auferre, deinde victu conuenienti vti cætera fomẽtis & infuſionibus curare, ſi autem denſus venter tibi eſſe videatur, molli clyſtere ſublue.

Hæc ſententia veriſsima eſt, & Hippo. digna. Conſiderandum enim cum ſanguinem auferre cuipiam volumus, quo pacto habeat venter inferior, qui ſi laxus ſit, & fluat

fluat, firmãdus prius eſt, ſi fieri poſsit, ne fluente aluo & miſſo ſanguine vires præcipitentur: ſin autem ſit ſiccus, humectãdus eſt priùs clyſtere humido, ne ſi quid vitioſum ventre detinetur, diſtribuatur, raptum in venas, & vẽter ſicceſcat magis. Vnde cõſtat, vt ſuperiùs hoc ipſo libro indicauimus, aliquãdo clyſterẽ eſſe inijciendũ ante miſsionem ſanguinis, nõ ſemper iã miſſo. Quæ de victu eorum quibus miſſus iã ſit dicit, conſentanea etiã ſunt. Nimirũ non mox reficiendũ copioſè, vt vulgus putat, quaſi, vt dicèbant medici è gnido, ſit mox exequandũ, ſed inediã præcipere, & vinũ auferre, non quidẽ nimis, ſed his verbis ſignificatur paulatim eſſe poſtea reficiendũ. Quia ſi copioſè datur cibus recens euacuato, malè coquetur, & diſtribuetur incoctus: Vinũ verò caput eius facilè tẽtabit. Expedit igitur à recens miſſo ſanguine, dare cibi minus, eiuſq; tenuioris: & vinũ aut nullũ, aut dilutius ſolito, deinde cõuenięti victu vti, hoc eſt ſenſim augere. cætera (inquit) fomentis & infuſionibus curare, nõ quidem quòd omnes quibus miſſus ſanguis ſit, fomentis & infuſionibus indigeãt: ſed id dicit, inſinuans abſtinendum iã inde à maximis auxilijs eſſe, ſed minoribus his vtendũ ſi opus ſit, ac res ita poſtulet. *Sent. 118. 119. 12*

Si autem medicamento opus ſit, helleboro tuto ſurſum purga, deorſum verò talium

Digitized by Google

neminem. Optimum autem eſt ſi vrinæ cieãtur, ſudores prouocentur, & inambulent, & tranquillè ita ſeſe perfricent, vt non denſiorẽ reddãt habitum, ſi autem in lecto decumbat, perfricẽt eum alij. Atque ſi in thorace ſupra ſeptum tranſuerſum infeſtet eum paſsio, reſideat ſæpe, & quam minimè reclinet dum vires valeant, & ſedentem calido multo, multum temporis fricent: ſi autem aluo inferna ſub ſepto tranſuerſo habeat dolores, iaceat (conuenit enim) nulloque pacto corpus moueatur, præter fricationem.

HAud dubie hęc dictio eſt mutila, deeſtq; caput. Quandoquidem quaſi decerto quopiam ſeu morbo, ſeu ægroto, hæc dicuntur, non conſtat autem de quo. Itaque eſt hoc fragmentũ, quo de qua affectione agatur conſtare nõ poteſt, neque verò dici quippiam niſi diuinando, quid autem miri tam multis ſeculis vitiatos eſſe veterrimos codices?

Sent.ª 121.

Quæ verò ex inferna aluo ſoluuntur, per vrinas, & ſudores, ſi ſponte delabuntur mediocriter, quæ parua ſunt ſoluuntur: vehementia

verò

verò prauum. Tales enim vel intereunt, vel ſine alijs malis ſani non fiunt, ſed confirmantur quæ huiuſmodi ſunt.

Hæc ſententia eſt Hippo. dignisſima ſi quæ alia, tametſi à Galeno negligitur, vt quã plurimę aliæ. Eſſe autem qualem dixi, ex enarratione intelliges. Ex aluo ſolui non de morbo dicitur, ſed de deiectionibus, quaſi dicat, quæ ex aluo ſoluta euacuantur. Itaque dicit quæcunque euacuantur ex aluo, aut per vrinas, aut per ſudorem, intellige aut per quacunque aliam euacuationẽ (ſatis enim ſit tres recenſuiſſe) ſi ſponte exeunt quantitate mediocri, ſoluendis quidem morbis paruis ſunt ſatis; mediocria enim pro mediocribus ſunt magna præ paruis: verum ſi mala ſint vehementia & euacuationes mediocres, prauum ſignũ eſt. Quia ſunt decretoria non iudicantia. Talia verò vt 2. Epid. dicitur ſignificãt mortem aut difficilè iudicium: difficilè autem iudiciũ eſt, prorrogari malum, aut habere multas permutationes. Igitur, tales quibus ſcilicet per morbos vehementes euacuationes fiunt tantum mediocres, vel intereũt, vel ſine alijs malis ſani non fiunt, ſed confirmantur quæ huiuſmodi ſunt, id eſt inſanabilia fieri conſueuerunt.

~~Sovet. 122~~

122 *Poculum hydropico: cantharidas tres, auferens caput cuiuſcunque, & pedes, & alas, tere, in tribus cyathis aquæ. Cùm autem laborauerit bibens, calido perfundatur, inunctus verò priùs. Ieiunus autem bibat, comedat autem panes calidos ex pinguedine.*

VSus cantharidum facete admodum docet Galenus quam ſit periculoſus, narrãs medicum quẽdam audacem, duos interemiſſe, datis alteri corporibus ſine capitibus, alis, & pedibus, alteri his ſolis ſine corporibus. Cũ enim dubitaret, an hoc loco præcipiat autor auferre caput, pedes, & alas, quaſi ſine his, corporibus ſolis ſit vtendum, an quaſi ea ſine corporibus ſint terenda & potanda, vtrunque expertus, vtroque poculo hominem occidit. Itaque vtcunque cantharidibus vtaris, periculũ maximum afferes ægroto. Nihilominus Gal. tertio de temperamentis, & tertio de ſimplicibus, commendat cantharides ad hydropicos iuxta hãc Hippo. ſententiam, verùm modum vtendi temperat, his locis, & vndecimo de ſimplicibus, quo etiã loco multos alios cantharidũ vſus docet: ſed quod ad poculũ pro hydropicis attinet, prudenter admodum docet, negans ipſas cantharidas ſolas potu dandas,

das, neque corpora ſine extremis particulis, neque has ſine corporibus, neque verò vtraſque partes ſimul, ſed vtendum medicamentó compoſito ex cantharidibus, quo & exiguã admodum cantharidum portionem doſsi medicamenti reſpondere, & eas alijs rebus admodum emendatas eſſe ait. Nunc in officinis nullum medicamentũ ex cantharidibus compoſitum aſſeruatur, tamen poteſt facilè componi ex diureticis mitioribus, cum pulueris earum exigua admodũ parte, Gal. vnica doſsi centeſsimam dragmę partem affirmat citra periculum dari poſſe; plus etiam dari tuto nullibi dicit, neque immeritò eſt enim cantharis in corroſiuis venenis. Puluis paratur Galeno ex totis cantharidibus cum alis etiam & pedibus, quia ab aliquibus putantur hæc extrema eſſe alexipharmaca corporum, quaſi igitur corpora ſine his ſint futura nimis venenoſa, & hæc ſine corporibus inefficatia, vtraque accipit. Portò parat puluerem ex cantharidibus inuentis in frumento, & habentibus lutea cingula tranſuerſim in alis, & ſuffitu aceti acerrimi necatis. Itaque hic autor haud dubie nimiam doſim venenoſi medicamenti præbet, & caput pedes & alas auferre non admodum vtiliter iubet, videtur autem violentiſsimi medicamenti vſu, reliqua vtendi

Digitized by Google

 this
ratione velle corrigere: nam ex aquæ cya tribus, hoc eſt quatuor vncijs cum dimidia dari vult, & cum laborare cœperit angique ob epotum pharmacum, inungi oleo, & perfundi calido balneo, & vt ieiunus bibat, hoc eſt ante alios cibos potionem aliquam idoneam accipiat, vt aquę aut diluti vini, aut tenuis ptiſſanę cremoris, deinde comedat panes calidos ex pinguedine: nimirum hæc omnia mitigāt, & mulcent acrimoniam. Minus autem efficatia videntur mihi eſſe hæc, quam vt illis fiſſus quis, medicamentum adeò periculoſum propinare debeat. Cenſeo ſine vllo malo poſſe, hominum genus cantharidibus carere ad potiones, nam ad vngues pſorodeis, & ad leprā, & putreſcentia vlcera, cum alijs idoneis ceratis & empleſtris, eis vti cenſeo eſſe vtiliſſimum.

Sanguinem ſupprimens. Succum fici in lana intro ponere ad venam. Vel coagulum inuolutum in nares mittere: vel chalcitim digito contrectans preme, & cartilagines exterius comprime vtraque ex parte, & aluū ſolue lacte aſinæ cocto, & caput rade, adſtringentia exhibe ſi anni tempus calidum ſit.

San-

SAnguinis fluxum ex naribus curare docet: tria priora auxilia ſub deiunctione dicens, ſuccum fici in lana, vel coagulum inuolutum, vel pululum chalcytidis digitis preſſum in nares indere: reliqua addit vtens particula coniungendi, dicens, & aluum ſolue lacte aſinæ, & raſo capite adſtringentia appone, præcipuè ſi tempus anni calidum ſit, quia cũ hæc adſtringentia repercuciẽdi gratia admoueantur, frigida etiam ſint oportet. Nimirum tria priora eiuſdem generis ſunt remedia & facultatis ſimilis, adſtringentis ſcilicet coagulantis & exurentis. Omnia enim ea acrimoniam habent, chalcitis maiorem, mox lac fici, ſed & coagulum aliquam: omnia etiã coagulant. coagulum quidem maximè, mox lac fici, ſed & chalcitis, non nihil: & adſtringunt oĩa, maximè chalcitis mox coagulũ, deinde & lac fici. Omnibus autem his facultatibus ſiſtitur ſanguis quia coagulatus ipſe ſibi obturat porum, qui adſtrictione & corrugatione, quã exuſtio facit concluditur. Cõprimere vtraque ex parte nares iubet cum voles puluerem chalcitidis inſuflare, vt ita magis omni parti interiùs adhæreat. Alui ſolutio ex lacte aſinæ, ita verò & ex alio quouis tali medicamento, & capiti raſo adſtringentium admotio, alterius generis medicamenta ſunt, quæ proinde ſimul cũ

Digitized by Google

prioribus, aut eorum aliquo agi debent. Non eñ quia retrahẽdi cauſa aluũ ſoluis, & capite repellis, ne à toto corpore recipiat, non vteris etiam topicis ad ipſas nares. Quod hic fluente ſanguine iubet aluum aſinę lactæ ſoluere, cũ non ita pridem dictum ſit eis qui fundunt copioſè ſanguinem ex naribus, pharmacum expurgans non eſſe dandum, nihil moror: primum quidem quia eam ſententiam Hippocratis non eſſe cenſuimus: deinde quia fortaſſè autor ille quiſquis fuerit, noluit prohibere qualécunq; alui ſolutioné, ſed per pharmacũ vehementer purgans, quale certè lac non eſt.

24. *Seſamoides per ſuperiora purgat ſeſquidragmæ pondere tritum & potu datum. Miſcetur autem Veratris, tertia parte potionis, & minus ſuffocat.*

IAm perijt ductus huius libri. Sparſim, iam ac citra ordinem ſunt ſcripta hæc, velut ex diuerſis cartis compilata. Hæc affert vetuſtas, mihi verò placet, nihil omittere, ſed ſingula ſeorſum expendere, vt illa ſcripta occurrũt. Præſcripta oratio continet nihil aliud quàm ſyngraphas duas potionũ vomitoriarum, nullius certè iam vſus, & quia ſeſamoydes deſideratur, & quia nullus iam eſt noſtro ſeculo medicus qui in tanta tutiorum medicamen-

torum

Digitized by Google

torum abundantia, quam ipſum tempus attulit, his tam periculoſis vti velit. Prima ſyngrapha ad vomitu purgandum. ℞ ſeſamoidis tritę ſeſquidragmam oxymelitis chyatos tres ſeu vncias iiij. & ſemiſẽ fiat potio: ſecundam ℞ vtriuſq; hellebori & ſeſamoydis partẽ vnã fortaſſè obolum vnũ, oxym. aut mulſæ quod ſufficit, fiat potio, Diaſcorides cum ſolo albo miſcet, atqu i ſanè ita fuerit magis vomitoriũ mędicamen. dicit lib. 4. cap. 147. quod eſt de ſeſamoyde, datur tritum ad bilis pituitæque deiectionem quantum tribus digitis capitur, addito veratri albi ſeſquiobolo, ex aqua mulſa. Ridiculum verò tam vehemens medicamentum digitorum apprehenſione menſurare.

225 *Ad trichoſim: cum ſubieceris filum acui habenti foramen ſecundum acutum ſupernæ tenſionis palpebræ in infernam tranſmittens, quod ſuperius inferiori liga, & & fila tendẽs colliga donec deciderint, ac ſi ſatis quidẽ fuerit bene eſt: ſi autem nõ ſed aliquid deſit, hæc repete.*

TRichoſis ſeu trichiaſis, eſt morbus palpebrarum, per quẽ naſcuntur pili pluresquã expediat, & extra naturalem ordinem & poſitum, ac plerunque intro verſi, vt lædãt ocu-

los huius chyrurgicam curationẽ docet, quã eandem docuit Paulus lib. 6. cap. 13. Eſt verò ea laqueum facere ex filo aliquo tenuiſsimo, vt equinæ caduæ pilo, aut ex ſerico, & eũ inijcere in pillos qui præter naturam redundant, & ita euellere, idque repetere quoties opus ſit, vſque dum nullus ſuperſit ita redundantium. Ne itaque intellige eum hic acu vti ad pungendam, aut traijciendam, aſſuendam væ aliquam particulam, ſed ſolum ad circunducendum vt oportet filum, quo in rem tam tenuẽ laqueus inijciatur. Atqui profectò neque hac arte eſt opus, faciliùs enim euelluntur forcipibus, ſed vtcunq; euellãtur, neceſſe eſt aliquid circa locum facere ne renaſcãtur, velut inungere ſanguine ranæ, aut admouere cinerem chameleontis, aut puluerem alluminis, aut aliquid huiuſmodi, aut ſi hæc ſatis non ſint, locum vrere quam fieri poſsit eleganter.

26 *Hæmorrhoidas ſimili modo intrudes in acum craſsiſsimum lanæ ſucidæ filum, & quã maximum, ac colligabis. Securior etenim eſt huius modi curatio. Deinde comprimes & putrefaciente vteris medicamento, neque priuſquam deciderit irrigabis. Vnam ſemper relinque, & poſtea refectis viribus purgabis helle*

boro

boro. Deinde exercitetur & ſudet & mane multum fricetur. Curſum deuitet, & ebrietatem; & acria, præter origanum. Vomat ſingulis ſeptimanis aut ter in mēſe, ita enim habebit optimè corpus, Vinum autem ruffum auſterū aquoſum & paucum bibat.

HEmorrhoydas dicit ſimili modo curari poſſe, exceptas ſcilicet laqueo & compreſſas donec excidant. Iubet verò laqueū fieri ex filo craſſo lanæ (vt arbitror quo minori dolore afficiatur pars, quæ alioqui tantopere cruciatur & conſtringi comprimique laqueo hemorrhoydam, & ita conſtrictæ admoueri medicamentum putrefaciens, qualia ſunt plurima metallicorum, & donec putrefacta hemorrhoys, atque ipſum laqueum exciderit, irrigatione nulla vti, poſtea verò vti irrigātibus, & temperantibus partem, vt de cocto aliquo ex roſis, malicorio, galis, aut alijs huiuſmodi, ex aqua aut vino, vt videbitur. Cauendum interim eſt in corroſiui aut putrefacientis admotione, ne partes aliæ podicis tangantur medicamine: quod chyrurgi facere norunt munientes partes circunquaquā alio medicamine emplaſtrico. Dicit tutiorem eſſe hanc curationē, intellige alijs chyrurgicis quib9 ſeccari aut vri ſolent, vt libello de hemorroydibus videre li-

Digitized by Google

cet. Verum quoniam hemorrhoydum, antiquarum præcipuè, curatio non eſt toti corpori ſecura, ſed eorundem malorum fuerit occaſio, à quibus fluentes ſolent præſeruare, qui ſanè ſunt grauiſsimi (nam & ab inſania & alijs omnibus melancholicis) iubet ſi plures fuerint non ſimul perſanare omnes, ſed vnam ſaltem relinquere, per quam vitioſus ſuccus in eã partem iam ſolitus fluere, effundatur. Quodquidem dicitur iuxta ſententiam aphoriſticam, duodecimam ſextæ ſectionis. Verùm neq; ſeruata quidẽ hemorrhoys ſit ſatis vna pro multis, niſi interim victu & alia curatione feceris, vt corpus malis ſuccis minus abundet, quod eatenus quidem poſsis perſeuerando facere, vt liceat tandem vnicam illam quam ſeruaueras curare. Proinde iubet, vt reffectis à curatione tantiſper viribus, purgetur helleboro, aut alio medicamẽto bilẽ atram educẽte, deinde exercitetur tempeſtiuè, ſudet, & mane multũ fricetur, his enim modis vacuatur corpus excremẽtis: vomat ſingulis ſeptimanis aut ter in menſe: nam vacuat hoc quoque corpus, & reuellit ab hemorrhoydibus. Curſum, & ebrietatem & acria omnia vitare iubet, & merito ſanè, nã curſu ad ſedem trahuntur excremẽta, vini meracioris & reliquorum acrium vſu, mox irritãtur hemorrhoydes, quibus alioqui ſolent irritari.

tari. Excipit origanum, quaſi hoc, etſi acre, vtile tamen ſit quia arbitror, vt dicit Dioſcorides vacuat per ventrem atros humores, & ea ratione hemorrhoydibus materiam detraxerit. concedit paucum vini ruffi auſteri, quibus ſcilicet vinũ aliquod alias ob cauſas ſit neceſſarium: nam alioqui ſatius ſit ad eam rem a qua vti: Si verò omnino dandum ſit aliquod, ſatius ſit illud dari, quã flauum, & acre quod pungat, aut nigrum etſi auſterũ, quod craſſo repleat ſanguine.

Purulẽtis diſſectos ſcillæ orbiculos in aqua excoque, aquamque valde feruefactam effunde, aliãque infunde & coque, vſque dũ tãgenti percocti & molles appareant. Deinde vbi triueris, cyminum frictum miſce, & alba ſeſama, & amygdalas nouas terens in melle, elegma tribue, & poſt hoc vinum dulce ſorbitiones autem meconij albi terens quantum acetabulum in aqua loturæ farinæ recentis, dilutum melle affuſo teppidum ſorbeat, ita tranſigat diem, deinde ad ea quæ euenient reſpiciens cœnam dato.

PVrulentos vocari apud Hippocratem, eos quibus pus intra thoracẽ cõtinetur, res eſt ſatis nota ad hos iubet parari elegma ex

ſcilla,

ſcilla, melle, & ſeſamis albis, & amygdalis recẽtibus, cũ cymini fricti puluere. Hoc vt vtatur ægrotus ſummo mane copioſe, aut interdiu etiam, vt elegmata accipi ſolent. Sunt verò ſeſama & amygdalæ pectori mollia, & facilem excreationem reddentia: ſcilla extergens & incidẽs valenter: cyminum frictum ſiccat & abſumit excrementa. Deinde victum inſtituit, atque quaſi ſummo mane medicamento vti cæperit, iubet circiter horã prandij accipere ſorbitionem ex farina cocta cum melle, & cum ſeminis papaueris albi acetabulo, hoc eſt duabus vnciis cũ duabus dragmis. Hæc verò quia mel omnibus pectoralibus & cibis & medicamentis admiſcetur recte quia gaudet thorax dulcibus. Sed & ſomniferi aliquid recte admiſcetur, quia ſedat reſpirandi difficultatem, & extinguit feruorem. Pro potu iubet vti vino dulci, de quo libr. 3. dixerat ſputum aũt efficacius quã vllum aliud educi, quod dulce eſt. Ita inquit tranſigat diem, deinde ad ea quæ euenierẽt reſpiciens, cœnam dato. Nempe conſuetum erat Hippo. mane dare ægrotis ſorbitiones veſperi cibos: quod nunc quoq; facere iubet, ratione habita eorum quæ euenierẽt, hoc eſt an febris tunc augeatur an non, & quid poſſint vires ferre, aut non poſsint. Ita igitur ſingulis diebus agere oportet, & multos dies perſeuerare.

uerare.

Ad dyſenteriam, fabarum purarum quadrantem accippe, & rubri dauci duodecim ſtipulas leues commiſcens et quoquens, abunde lingenda porrige.

IN quibuſdam codicidus non habetur, ad dyſenteriam, ſed prioribus adiacēt hęc verba, vt videatur ſignificari hoc quoque eſſe vtile ad purulentos, in alijs tamen habetur hoc modo, & ratione extimāti mihi viſum eſt hoc eſſe magis conſentaneum, quia fabæ commēdantur à Gale. & à dioſcoride ad dyſenteriā, ob adſtrictionem daucus verò deriuat ad vrinas quod etiam influxionibus inteſtinorū vtile eſſe deprehenditur. Conſtat itaque medicamen hoc facultatibus diuerſis, ita vt idem poſſit & inteſtina adſtringere ne recipiant, & fluxionem in aliam partem deriuare.

Ad oculos ſpodium lotum abundanterq; velut farinæ maſſam ſubactum, vt ſeuum nō liquidum leue teres, ſuccoque acerbo vuæ acernæ & amaræ humectabis, & in ſole rurſum ſiccabis. Humectabis verò vt inungi poſſit, Cum autem ſiccum factum fuerit, leui trito ſicco inunge oculos, & conſperge angulos.

Ad eoſdem, ſeu humidorum, ebeni dragmam

æris

æris vſti obolos nouem, croci obolos tres, hæc terens, infunde vini dulcis cotylam atticam, deinde ad ſolem pone contegens, cum exarue rint, hoc vtere. Ad dolores. chalcitidis dragmam, vuæ recipe partes duas, & exprime myrrham & crocum tere, miſce muſtum, ex coque in ſole, & hoc inunge eos qui circũcirca habent dolores ſit autem in vaſe æneo.

TRia collyria deſcribit pro oculis, duo quidem arida, tertium ad vnguenti formam. primum accipit ſpodium & ſuccum vuę acer uæ viciſim pluries ſubacta, & inſolata, iubet ve rò lauari ſpodium & tenuiter teri: nimirum omnia quæ in ocularibus admiſcentur, & mor dacitate aliqua participãt, lauanda, & quæ te ri debent, terenda tenuiter ſunt, quia lotura deponitur mordacitas, quæ oculos plurimum lædit, vt & quæ male trita, neque ſatis leuigata, illis admouentur. Eſt verò primum hoc col lyrium optimum ad ſiccandum humidas oculorum fluxiones. Secundum efficacius eſt, & ad has eaſdem, & ad extergendum, ſiquid pręternaturam in oculis cõcreſcit, vt ypτergium, aut adnaſcens caro, aut nuuis, quia accipit ebenum qui vt Gal. lib. 6. de ſimp. dicit, exterget & obid ocularibus rectè admiſcetur adve

tera

tera vlcera, fluxiones & puſtulas, ſed & ęs vſtũ quod hæc eadem facit, & valenter exterget. Labari verò etiam hoc debet. Vinum quod infundit dulce eſſe vult, vt nonnihil emendet. Tertium dicit eſſe ad dolores, cõſtat verò nõ eſſe ad recentes, neq; ex recenti adhuc fluxione pendentes, ſiquidem lenirentur lacte, aut oui albumine, aut aqua ſtillatitia roſarũ. Hoc vero accipit myrrham & crocum & muſtum, quæ ſunt coquentia, ſed & chalcitidem, quæ impactos & induratos ſuccos abſumat. Fieri verò in vaſe æneo, collyrijs omnibus huius generis congruens eſt. Sent. 230.

Vterinarum ſtrangulationum cognitio. Comprime duobus digitis atque ſi ſentit hyſterica ſunt, ſi non, conuulſoria.

EX vterina ſtrangulatione, pati ſolent mulieres epylepſię ſimilia, dignotio verò eſt, ꝙ epileptica ſine ſenſu eſt, hyſterica ſentit etiam ſi loqui nequeat, & conuulſoriè moueatur. Proinde dicit preme duobus digitis, hoc eſt vellica quacunque lubet parte, atque ſi cætera videatur eſſe epileptica, tamen ſentit, hyſterica eſt, ſi non ſentit conuulſione vniuerſali tenetur quæ epilepſia eſt.

Hydropicis meconium rotundũ atticũ acetabulum potio ſcammæ ſpecilla tria latitudine,

dine, cum polline farinæ agglutinentur, tenuiter terantur, & in catapotia conuoluantur, & dentur, deorſum aquam purgant, & ſtercus ex aluo deijciunt. in caricas ſucci tytimali inſtilla ſeptem guttas in ſingulas, etiam pueris. Poſtea in vaſe nouo compone & aſſerua, atque ante cibum exhibe. Et meconium teres, aquam infunde & cola, & farinam macera, & itrium coque, mel coctum infundens, & hydropicis edendum præbe, & ſuperbibendū vinum dulce aquoſum: aut mulſam aquoſam, quod ab excrementis meconium colligis ad-ſerua & cura.

HOc loco meconium non ſignificat quod nuper, ſed peplium, hoc enim dicit Gal. 8. de ſimplicium facultate nonnullos appellaſſe meconiū, euacuat verò illud aquā & pituitam dioſcorides pepli acetabulum dari iubet, cui facultate & viribus ſimile eſſe dicit peplium Hippocra. merito igitur hic quoque iubetur dari meconij acetabulum atticū. Rotundum arbitror dicere, vt ſignificet ſemē peplij quod rotundum & candidum eſt. Eſt alia potio, ſcammæ æris ſpecilla tria latitudine Hoc eſt quantum ter accipias latiori parte ſpecilli,

cilli, ita enim ſolent chyrurgi acres & mordaces pulueres accipere, ne digitis multum eorum recipiant: & cum farinæ polline agglutinentur teranturq; tenuiter, & confingantur catapotia. ſucco aliquo accommodato formata, & dentur. Hæc enim purgant aquam deorſum & ſtercu ſe vacuant ex aluo. Scamam æris potã ex melicrato, aquam educere, teſtatur Dioſcorides libro quinto, farina triticea additur vt materia quædam idonea, & corroſiuam ſcamæ vim emendans. Addid aliud medicamentum, quod pueris etiam dari poſſe teſtatur, carycas accipere, & in ſingulas ſeptem gutas ſucci tytimali inſtillare, & in vaſe nouo reponere, & aſſeruare, & vtendi tempore dare ante alios cibos, non dicit quot, incipiemus verò ab vnica, & vt euenerit, adijciemus, aut ſecus. Rurſus deſcribit aliud medicamentum ex peplio, peplium, inquit, tere, ſemen ſcilicet, & infunde aquam & cola, & ex ita percolata aqua, & farina iterum coque, & infunde mel coctum, & hydropicis edendum prebe. Vtiliſsima ſanè & gratioſa admodum ratio præbendi medicamenta in alimentis. Superbibendum deinde dat vinum dulce aquoſum, aut mulſam aquoſam. Conſtat verò hæc exigua omnino quantitate capienda, vt & omnem potum. Monet poſtremo te

Digitized by Google

cum per contuſum peplium & expreſſum colaueris aquam, non debere mox reijcere, id meconium, ſeu peplium quod excretum eſt, ſed aſſeruari poſſe, vt iterum atque iterum per id aqua coletur, ad eoſdem vſus.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX EORUM, quæ in hoc opere continentur primus numerus indicat foliũ ſecundus lineam.

ANte Hippocratem quæ fuerint medicorum ſcolæ. folio.6. pag.1
Acuti morbi qui plurimos occidunt qui ſint. 12.pa.1
Acutes eſſe quoſdam ſine febre. 12.pa.2
Auxilia quoad poteſt deuitat Hip. 39.pa.2
Aqua cur dicitur omnium fomentorum optimum. 45.pa.1
An liceat translatione vti à beneualentibus ad ægrotos. 69.pa.1
An valentioribus debeat dari cibi plus, an minus. 71.pa.2
Alui ſubductio in colliquantibus quibus medicamentis fiat. 105.pa.2
Aqua cum non nutriat, cur mortem tardet. 106.pa.2.
Aceti vires. 214.pa.1
Acetum biliosis vtile, melancholicis noxium. 114.pa.2.
Acetum melancholicis exterius vtile, interius noxium. 114.pa.2

Acetum mulieribus cur noxium. 115.pa.2
Aqua, & de eius differentijs, delectu, & facultatibus multa. 116.pa 2
Anni tempora vt definiātur à medicis. 135.p.2
Appetentia quibus noxia. 151.pa.2
Aphoniæ nomine plurimos morbos intelligit 158.pa.2.
Apoplexiæ cauſæ & generationis modi. 161.pag.1
Apoplecticorum curatio traditur longiuſcule. 163.pagi.2
Angina Hippocrati. 166.pa.1
Anginæ differentiæ ex materia ſingularū cauſæ, & curatio. 166.pa.2
Anginæ curatio. 169.pa.1
Anginam curans expurgationē omiſsit Hippocra. 169.pa.1
Angina crebram magis quàm copioſam petit miſsionem ſanguinis. 169.pa.2
Anginæ accōmodata medicamenta quæ ſint ſiue gargarizatu accipiantur ſiue admoueantur exterius. 170.pa.2
Angina quæ periculoſiſsima. 172.pa.2
Anginæ ſymptomata quædā pathognomonica quædam ſuperuenientia. 172.pa.2
Anni tempus non eſt in eſſentia vllius morbi, neque vt ſit exquiſitus. 173.pa.1
Anginæ diuturniores in quibus fauces & ceruix

Digitized by Google

uix ſimul rubent. 174.pa.1
Aqua niue refrigerata quibus ſiſtat aluum. 183.pa.2
Auxilia communia quæ dicantur. 194.pa.1
Aſpectus ægrotãtium quid ſignificet. 195.pa.2
Alui ſuppreſſio vt clyſteri nõobediat aut glans quid ſignificet cum perſe tum cum aliis ſignis. 202.pa.1
Aphonia ſine manifeſta cauſa interitum indicat. 205.pa.2
Abſceſſum futurum per morbos, & quàm in partem quæ ſigna indicent. 206.pa.2
Abſceſſum in partem principem fieri malũ. 206.pa.2.
Articulus antonomatice ſignificat coxam. 207.pag.2.
Articulorum fluxiones cerebrum magis quã pars alia princeps eſt paratum recipere. 281.pa.1.
Aphonia decima quarta die ſi adſit malum. 211.pa.1
Abſceſſus quid. 213.pa.2
Abſceſſum futurum ad articulos intercipit vrina multa alba & craſſa, vt factam nonnũquam tollit. 214.pa.1
Atrabiliori cur parati ſint ad conuulſiones & deliria. 214.pa.2
Abſynthium ponticum parum aut nihil ex-

terget. 216.pa.1.
Aureliani cenſura. 2:1.pa.1.
Ars quæcunq; tractat de ſua materia. 243.p.2
Alliũ an flatum faciat diſputatur. 244.pa.1
Allia teſtantur ruſtici eſſe æſtate frigida hye- calida cur? 244.pa.2
Aurelianus reprehenditur, 156.pa.1
Aurelianus refutauit Hippocratem. 35.pag.1. &.56.pa.1.&.50.pa.2.

B.

BRachiorum tremor quid ſignificet. 202.pa.2.
Balneum cur in hoc opus venerit, & de eius facultatibus & noxis & vtendi modo & occaſione dicuntur multa. 124.pa.1.
Balneo aluo humidiori cur non vtendum. 131.pa.1
Balneo aluo adſtricta cur non vtendum. Ibidem.
Balneum quàm inſignem euacuationem facere ſoleat, 131.pag.2
Bilis vſta non coquitur, vt ſucci putreſcentes. 145.pa.1.
Bubula cur melancholicas paſsiones exacerbet. 149.pa.2.

C.

Cnidij

Digitized by Google

CNidij quomodo ſcripſerint. 6.pa.2
Calida aqua laudetur. 99.pa 2
Cauſa procatharctica quantum detrahat præſagijs. 82 pag 2.
Cibus quo tempore maximè, detur intempeſtiue. 67.pa.1
Carnium multus eſus in magnis erroribus ponitur ab Hippo. 68 pa.2
Conſuetudo non debet ſeruari omnino. 71..pa 2
Colorum ſanguinis ſignificationes. 51.pa.1
Cibi leues qui ſint. 53.pa.1
Correctiua expurgantium qualia. 53.pag.2
Colorem vocat Hippocrates ſuſpicionem. 55.pa.1.
Cauſus quæ febris. 134..pa.2
Cauſum qui ſucci faciant. Ibidem.
Cauſus de quo Hippocrates agit, qui ſit. 135.pa.1.
Cauſus ex ſalſa pituita minùs ardens ſed non minus periculoſus. 146.pa.2.
Cauſi ex ſalſa pituita iudicationes. 148.pa.1
Cœna lautior debet eſſe quã prandiũ.28.pa.2
Criſis tentata & non perfecta peſsimum ſignũ 207.pa.2.
Cerebri morbi cur noctu ingraueſcãt.208.p 2
Cauſi billioſi curatio traditur ſatis diffuſe, & Hippocratica examinatur. 140.pa.1

Digitized by Google

Catalogus morborum in quibus miſsio ſanguinis principalis eſt. 153.pa.1
Cibus non dandus in paroxiſmis. 178.pa.1
Criſi aduentante auferēdus eſt cibus. 188.p.1
Coctione incipiente ab alterantibus abſtinendum clyſteribus vtendum vel vomitione ſicci aſſueuit ægrotus. 188.pa.1
Ceratū ad coctionem vtile. 186.pa.2
Criſim anteruerti debere ob partis principis debilitatem. 185.pa.1
Concoctio quiete magis diſtributio motu agitur. 186.pa.1
Concubitus bonus in lecto quid poſsit. Ibidē
Cruditate laborantium victus. Ibidem
Curatio tentatiua quomodo agenda. 194.p.2
Cauſa procatharticą ad cognitionē affectus plurimum valet. 198.pa.1
Cibus recēs neceſſarius etiam plenis. 20.pa. 1
Conſuetudinis indicatio prior eſt alijs. 21.p.1
Clyſteris vſus in ventris & hypochondrij dolore vtilis ad curationem & cognitionem. 199.pag.2.
Clyſter an ante venæ ſectionem infundi debeat, an poſt. 264.pa.1, &. 219.pa.2.
Cibi abſtinentia nimia tollit coquendi vim. 224.pa.1
Crudorū colliquationes quas vocet. 224.pa.2
Cœna peracta an deambulandum. 242.pa.2
Caſci

Caſei differentiæ & noxæ. 245.pa.1
Caſeum comedenti quantum potandum. 244.pa.1
Cicer quot modis edi poſsit, & eius facultates & noxæ. 247.pa.1
Ceratum duplex. 253.pa.2
Cœna peracta quibus mox dormiendum, & quibus non mox. 239.pa.2
Cantharidum facultates, noxæ, & parandi modus, & de earum vſu cēſuri, 265.pa.2
Colyria tria ad oculos. 271.pa.2
Cholera ſicca quæ paſsio ſit & eius cauſæ. 255 pa.1. & .249.pa.1.
Cholera ſicca hypochondriacæ paſsioni proxima. 249.pa.2
Carnibus duris adeſum repoſitio neceſſaria. Ibidem.
Caprinarum carnium noxæ. 250.pa.1
Caprinarum carnium electio & parandi modus. 250.pa.2
Caprinæ edi debent elixæ & frigidæ cur? Ibidem.
Caprinæ cur æſtate optimæ. Ibidem.
Choleræ ſiccæ curatio. 253.pa.1
Choleræ humidæ curatio. 255.pa.2
Crura & lumbos inungere in laterum doloribus iubet Hippo. 225.pa.2
Conuulſionis tres differentiæ. 230.pa.1

Digitized by Google

Cucurbitularum vſus in hydrope. 259.p.1
Conſuetudo, & de eius mutatione multa. 68.pa.1.
Cibi adiectio vētriculi labor detractio quies 90..pa.1.

D.

DOrmiendum æſtate in loco frigido hyeme in calido & cur. 82.pa.2.
Debilitatis in acutis quatuor cauſæ. 84.pa.1.
Debilitato ac dolentibi cibus dari an detrahi debeat. 85.pa.2
Debilitatis cauſarum dignotio. 87.pa.1
Deſentericis quę vina eligenda. 100.pa.2
Diſſenteriæ curatorię indicationes. 101.pa.2.
Diſſenterię & dyſurię fieri ſolent ex ſalſa pituita. 146.pa.2
Dierum criticorum notitia quā ſit neceſſaria. 196.pa.1.
Dierum in parium quod intelligat Hippoc. Ibidem.
Dierum criticorum cōputatio quod fieri debeat. 196.pa.2
Dies prima totius ægrotationis quæ ſit & quo modo quærenda. Ibidem.
Dolores in morbis acutis magna habenda ratio

Digitized by Google

tio. 199.pa.1.
Deiectio nigra omnium peſsima. 200.pa.1.
Deiectiones ſincerę nomine aliter hic quã in pronoſtico vtitur. Ibidem.
Dogma antiquorum de phlegmonis generatione. 173.pa.2
Dolor lumborum nunc petit clyſterem nũc pharmacum. 177.pa.1.
Decimi quarti diei nomine iudicatoriũ intelligit. 201.pa.1
Delirii modus indicat humoris ſpeciem.
Dolor quæ tuſſiendo ſentitur. 282.pa.1
Delirantium cum dictionibus coliquãtibis 218.pa.2.
in febribus curatio. 183.pa.1
Doloris laterum ex frigore aut flatu curatio. 225.pa.1.
Diſſentericum medicamentum. 271.pa.1
Dioſcorides ſententia delente præfertur ſententiæ Gal. 248 pa.1
Diſſenteria quę ſoluatur per aſceſus & per quos. 227.pa.2.
Deambulandum ſacietate laborantibus non mouendum vehementer. 239.pa.2
Duras & incurauiles affectiones velle curare rediculum. 234 pa.2

E.

Ebrio-

EBriatum procuratio, 241.pa.1.
Errores in victu qui in emendabiles. 76.pag.1
Expurgationis duplex ratio. 53.pa.1
Ebriorum & ſatietate laborantium poſt ſomnum eadem eſt procuratio. 240.pa.1
Emolitio apud Hippo.quid ſit. 35.pa.2
Elegma ex prius nucibus paratur bifariam. 216.pa.1.
Empoſtiotoni lumborum caratio. 231.pa.2
Empoſtiotoni lumborum diſcutio. 231.pa.1
Elegma quid ſit & eius vſus. 152.pa.1.

F.

FEbris ſpeciẽ exacerbatio oſtẽdit. 200.pa.2
Febre alioqui mota per tertiũ quarto etiã die exacerbari periculo non vocat. Ibidem.
Frigus eſtremorũ in cauſo nequid vocet Hippocrates. 147.pa.1
Fame indigere dicit eos qui cibis indigent. 151.pa.1.
Facultatis animalis ſedes. 159.pa.2
Fomenta admouendi modus. 46.pa.1
Fomenta quæ & quando reicienda. 48.pa.2
Febris & ſomnus ſuperuenientia ſoluunt conuulſionem. 233.pa.1

Feces

Digitized by Google

Feces vt indicent alimentum. 107.pa.2
Fluxiones inedia commoueri. 80.pa.1
Febres vltra naturalem conſtitutionem productæ qua criſis ſpe ſint ſoluendæ ſigno. 188.pa.2
Febris lipyria cur tantam anxietatem inducat & medici ſolicitudine indigeat. 189.p.2
Febre lipyria affectis qualis cibus. 190.pa.1
Febris continua cum alibi profluuio & extremorum frigore curatio. 180.pag.2
Frigida extrema calefieri ſemper vtile non tamen perinde calida refrigerari. 181.pa.1
Fluxus ſanguinis curatio. 267.pa.1
Faſtidientes cur non poſſunt aliquid deglutire. 84.pa.1
Febris eſtuoſæ curatio. 215.pa.1.
Febris ſingultuoſa quid ſit. Ibidem.
Febris ſingultuoſa grauis eſt & periculoſa. 215.pa.2.
Febris ſingaltuoſæ vniuerſam curam non tradit Hippo. ſed eāque à ſingultu indicatur. Ibidem.
Febris incōſtans qui dicatur & quid cū adeſt medico faciendum. 192.pa.1
Febris vt dignoſcatur ex eſſentia propria. 136.pa.1.

G.

Gale

Galeni enarratio notatur. 82.pa.1.&.179 pa.2.&.73.pa.1.&.195.pa.2 &.252 p.2 &.153.pa.2.&.195.pa.1.&.102.pa.2.&.103 pa.1.&.49.pa.1.&.100.pag.1.&.242.&. 19 pa.2.&.175.pa 2.&.29.pa.1.&.223.pa.1
Galeni locus difficilis enarratur. 73.pa.1
Germana quæ vocet. 75.pa.1.
Galenus & Hippoc. vindicantur à contradictione. 76.pa.2.&.253.p.1
Galenus defenditur. 26.pa.1.
Galeni enarratio explicatur. 33.pa.1

H.

Hiſtoria vtilis enarratur. 227.pa.1
Hippocrates ſtudet auxilia quoad poteſt deuitari. 39.pa.2
Hidrops eſſe poteſt ſine vlla aqua. 257.pa.2
Hidrops omnis niſi initio conſiſtat incurabilis. Ibidem.
Hidropis curatio. Ibidem.
Hidropico an mitendus ſit ſanguinis, & vnde 258.pa.2.
Hordei tres partes. 18.pa.1.
Hiſtoria mentione digna narratur. 232.pa.2
Hippo. quædam loca componuntur. 155.pa.1
Hippo. vindicatur à contradictione. 82.pag.2. &.195.pa.1.&.241.pa.2.&.95.pa.2.

Digitized by Google

Hippo. locus enarratur. 81. pa. 1
Hippo. interprætatur qui dixit oportere calidis prigargariſmatis. 170. pa. 2.
Hippo. qui agit de angina quæ fit ex fluxione capitis. 171. pa. 1
Hip. loquitur ſecũdũ dogma antiquorũ exiſtimantium tumorem flegmoſum fieri incluſione ſpirituum ac ſanguine. 175. p. 1
Hippo. arguitur & defenditur. 190. pa. 2
Hippo. multis ſerapijs vſus eſt. 123. pa 1.
Hippo. vindicatur à calumnia. 179. pa. 2
Hidropicorum potiones tres. 272. pa, 1.
Hidropis multæ partitiones apud antiquos. 256. pa. 2.
Horrendum quod ſummè lethale. 25. pa. 1

I.

INdecens quid vocet & quid malum. 86. pa. 1.
Iuuenis obcaliditantem temperiæ acutius ægrotant maximeque his & ſanguinolentis tumoris in capud rapiuntur. 214. pa. 1
Iudicationes noſtris tẽporibus cur paucè cõtingant. 188. pa. 2
Ieiunantes cur fiant triſtes & iracundi. 80. pa. 2.

Digitized by Google

Ieiunantes cur timidi. 83.pa.1
Intẽtiones curatiuæ diarrhææ ordine recẽſentur. 26.pa.2
In vnta cruta vt debeant imbolui. 233.pa.2
Ieiunãtes quomodo ſe debeãt gerere. 65.p.1
Ieiunium qui ferat dificilime. 65.pa.2
Intempeſtiue. 67.pa.1
Indicationi tribuendi. 28.pa.1
Interceptionis venarum ſigna. 162.pa.2
Interceptio venarum. 160.pag.2
Ieiunium ebris vt ſit malum. 241.pa.2
Inſtrumenta quibus admouentur fomenta. 45.pag 2.

L

Leguminum cõmunes noxe. 244.pa.1
Legumina variè parantur. 244.pa.2
Legumina quibus condienda. Ibidem
Locus reſtituitur. Ibidem
Lens deterior cicere. 247.pa.2
Lens cum corticibus cur albi turbationem faciat duæ opiniones. Ibidem.
Lupinus laudatur. 248.pa.2
Locus reſtituitur. 92.pa.1.&.162.pa.1.
Loquæla perturbata in acutis prçcipue ſi quarto die apareat, & cum biliosis deiectionibus freniticum. 211.pa.2
Lauare eos qui ſacietate laborant, quomodo iubeat

iubeat Hippo. 239.pa.1
Letargo aut frenitide incipientibus non purgandum. 157.pa.2
Liber hic cur incipiat à tiſſanæ laudibus. 16.pa.1
Linguæ aſperitas hiberno præſertin tempore cum crebris animi deliquiis lethale. 203.p.2
Laboris medela quies ſed ſtatum ſubcera. 90.pa.1
Lumen & lactatio cur debilitent. 190.pa.1
Linguæ ſiccitas & nigrities per cauſum cur fiant. 137.pa.1.
Lectus melior aut durior cur lædat. 90.pa.1
Librum hunc cur ſcripſerit. 6.pa.1
Lumborum inflexilitas venarum repletione facta ſemper eſt tetanus. 230.pa.1
Lac aſinæ laudatur ad choleram morbum. 255.pa.1.

M.

Mittendi ſanguinis in pleuritide quantitas definitur. 219.pa.1.
Mulſa deiectiones ſynceras facit pycro cholis. 104.pa.2
Mulſa quàm vinum dulce minus ſiticuloſa. 103.pa.1
Mulſæ differentiæ ex tribus. 102.pa.1
Melicratum & hydromeli. Ibidem.

Mulſa cocta qua cauſa melior quàm cruda.
108 pa.2
Mulſa ante ptiſſanam accipienda. 108.pa.1
Mel quã vinũ pluſquã duplo fortius.107. p.1
Morbus boni moris qui ſit. 76.pa.1.
Manuum tremor ob ſacietatem. 81.pa.2
Morborum differentias vt ſtatuerint veterrimi. 10.pa.1
Mutatio coloris ſanguinis quando expectanda. 52.pa.2
Mutatio coloris ſanguinis quod modis expectetur. Ibidem.
Mutationes coloris ſanguinis fluentis, & de eis multa. 51.pa.1.
Medicorum vulgarium error. 188.pa.1
Modus quæ herua ſit non conſtat. 234.pa.1.
Morbi quibus euacuationibus ſolui ſoleant.
234.pa.2
Medicamentum expurgans inquibus diſpoſitionibus dari debeat & in quibus non.
235.pa.2.
Medicamentum expurgans datur quibus à capite fertur fluxio. Ibidem.
Mutatio morbi acuti in pleuritidem lethalis abſceſſus. 34.pa.1
Milium quale diligendum. 35.pa.1
Morborũ impetus primus quatuor dierũ eſt.
210.ag.1.
Medicina vnde orta ſit. 6.pa.2
Digitized by Google

Mutatio ab otio ad laborẽ maior quã à labore ad otium & cur. 92.pa.1
Medicamentorum diuerſæ formæ pro diuerſitate locorum. 170.pa.1
Motus materiæ duplex, particularis & vniuerſalis. 200.pa.2
Mulſæ calidæ facultates. 200.pa.1
Medicus primo interroget vt habeat caput, & circa illud quædam. 199.pa.1.
Morbi & loci affecti agnitione quinq; ſignis conſtare. 298.pa.2
Medici ad ęgrotũ accedẽtis interrogationes. 198.pa.1.
Malum ex cauſa euidenti leuius quã ex interna. 196.pa.1
Morborum inconſtantium aut quos medicus nõdũ cognouerit method⁹ curatiua. 193.p.2
Melãcholicus ſuccus omniũ maximè tentat mentem & ille ſolus ſine febre. 182.pa.1.
Meconium quid ſit. 272.pa.2
Mediocres euacuationes in morbis magnis malæ. 265.pa.1
Morbus regius ante ſeptimum qui & qualis, & cur perniтioſus. 228.pa.2.
Medicus culpa vacare putatur, cum mortem prædixit. 203.pa.1
Morbi ex fluxione & ex ſacietate excipiũtur à communi cibandi regula. 57.pa.1.
Mutatio omnis vt ſit facienda. 77.pa.1

Digitized by Google

Mutationes victus & earum noxę. 77.pag.1. & 81.pa.1.
Maza quid ſit. 69.pa.1
Modus morbi quid ſit. 72.pa.2

N

NAturæ differentia plurimũ facit, vt hoc aut illo morbo quis laboret. 66.pa.2.
Niger color vbique lethalis. 201.pa.1
Nigritiei linguæ duplex cauſa, & vt diſtinguãtur. 137.pa.1.
Nerbi lumborum & crurum. 230.pa.2
Naturæ quatenus debeat medicus curationẽ committere. 146.pa.1.
Natura vtitur ijs quæ ſunt pro futura. 55.pa.1

O

OLeum ad choleram morbum non probatur. 254.pa.2
Oxymeli pro pituitoſis vt paretur. 115.p.1
Oxymeli minus nutrit quã mulſa. 113.pa.2
Occaſio præcipua pars curationis. 11.pa.1.
Oxymelitis dilutioris vtilitates & noxæ. 111.pa.2.
Oxymelitis meracioris vtilitates & noxæ. 110.pa.1.
Oxymelitis differentiæ. 109.pa.1
Oxymeli ex aqua ſalſa parabatur antiquis. Ibidem.
Occaſio magnorum remediorũ in acutis duplex

Digitized by Google

plex principium & inclinatio. 210.pa.2
Orobinas ſubſidentias quas vocet Hippocr. 225.pa.1.
ὀχρὰ nomine vt vtatur Hipp. 137.pa.1
Oſtocopos quid ſit & cur fiat. 36.pa.1.
Oratio quædam repellitur vt Hippocrate indigna. 203.pa.1

P

PRincipij nomine quid paſsim intelligant Hippo.& Gal. 85.pa.2
Purgatio ante concoctionem quid facere ſoleat. 188.pa.1.
Pleuritis & perineumonia non ferunt miſsionem ſanguinis vſque ad animi deliquium. 219.pa.2.
Paracenteſis hoc eſt ſectio hydropicorum an aliquando facienda & quomodo. 259.pa.1.
Potus diarrhæa laborantium quod vinum ſit album an nigrum. 261.pag.1.
Perineumonicorum & pleuriticorum curatio repetitur. 218.pa.2
Perineumonica vocat omnes morbos thoracis. 218.pa.1
Potiones tres pro hydropicis. 272.pa.1
Pinnæ narium cur mouentur in difficilimis reſpirationibus. 203.pa.1.
Porcelorum noxæ. 251.pa.1
Porcelorum nomine Galenus non intelligit lactan-

lactentes. Ibidem.
Porcinæ carnes optimæ. 251.pa.2
Porcinarum carnium quæ pars eligenda ad eſum. Ibidem.
Pingues carnes an aliis deteriores diſputatur. Ibidem.
Porcina iuris ægrè coquitur. 252.pa.1
Pingue nil edendum laboranti cholera ſicca. 254.pa.2
Perineumoniæ nomine vt vtatur Hip.129.p.1
Perineumonicis quando proſsint balnea. Ibidem.
Panis calidi noxæ. 69.pa.2.
Panis purisſimi differentiæ & facultas. Ibidẽ
Principiũ morbi & occaſione primũ diſcere, non dignitate, ſed ordine. 198.pa.2.
Partibus internis benehabẽtibus nequit ægrotus grauiter laborare. Ibidem.
Partes internæ & præcipue quæ ſint. Ibidem.
Pulſus arteriarum raro meminis Hip.200.p.1
Perineumoniæ pituitoſæ ſigna. 226.pa.1
Pleuriticorum curatio rara. 227.pa.1
Potus frigidus inimicus thoraci. 171.pa.1
Pycrocholis licet cibum dare, vel in initijs acceſionum. 41.pa.1
Pleuritidis nomen, vt accipiat Hip. 42.pa.2
Pharmacum qua die dandum. 177.pa.2.
Paroxyſmi ſinguli afferunt motus & ſolutiones ſimiles toti morbo. 178.pa.2

Digitized by Google

Profluuium alui perpetuum cum acuta febre caſus difficilis. 180.pa.1
Peſtilens conſtitutio. Ibidem.
Profluuium albi quod vinum petat. 184 pa.1
Paralyſis à melancholia. 161.pa.2
Priſſanæ laudes. 29.pa.1
Ptiſſana cur dicatur debiliſsima. 30.pa.1
Pleuritis morbus compoſitus, & eius duplicia tempora. 30.pa.2
Ptiſſana neque antequam cibus deſcenderit, neque plenis ſtercore inteſtinis dare. 31.p.1
Prædictiones certæ multis conſtant ſignis. 212.pa.2.
Potionis ſorbitionis & cibi differẽtiæ. 95.p.1
Potiones quatuor. Ibidem.
Pituita putrida an omnis ſalſa. 147.pa.1
Pituitæ ſalſæ generatio. 147.pa.2
Principale remediũ quod ſit. 152.pa.2.
Pleuritis nulla petit ſine miſsione ſanguinis expurgationem, & Hippo. ſententia enarratur. 50.pa.1
Peplium vt dicatur eſſe flatuoſum. 54.pa.2
Ptiſſana duplex. 17.pa.1
Ptiſſana duplici ratione leuis. Ibidem
Ptiſſana an ſit humida. 17.pa.2.
Ptiſſana cur non vtantur hodie medici, vt veteres. 18.pa.1
Ptiſſanę capiendę ne fiat intermiſſio. 19.pa.1

Ptiſſanam cur alij plurimum laudent, alij vituperent. 29.pa.2
Pleuriti quidam vocati ſunt ſyderati. 35.pa.1
Pleuriticis antequam miſsione ſanguinis dolor ſedari cœperit nil dandum præter mulſam aut oximeli. Ibidem
Potiones ſudatoriæ quæ, quandiu, & qua hora dentur. 234.pa.1
Puerorum morbi ſomno iudicantur. 234.p.2
Ptiſſana vt paretur. 16.pa.1
Ptiſſana vnde dicatur, & quæ differentiæ. 15.pa.2.
Purè curare quid vocet Hippo. 11.pa.1.

Q

QVæ paroxyſmi pars ſit ineptiſsima ad cibum capiendum. 40.pa.2
Quæ debet medicus perſeipſum noſſe. 7.pa.2
Quæ ægrotus debet narrare. Ibidem
Quibus in morbis & quomodo imponant, qui medici videri volunt. 13.pa.1
Quarto die cur jubeat date pharmacum. 220.pa.2.

R

RObur & natura non idem. 72.pa.2
Retentione impedita quæ mala ſequantur. 187.pa.2
Reſina probe expurgantur ventris membranæ.

næ. 216.pa.2.

Repetitionibus in operum fine omnes boni autores vtuntur. 217.pa.1

S.

SAnguinis fluxus nullus naturalis præter menſtruum. 235.pa.1

Sacietatem curandi ratio. 82.pa.1

Siſtentium aluum duplex genus. 183,pa.2

Stranguria quem petat potum. 181 pa. 2

Sicca pleuritis quæ & cur dicatur. 24.pa.1

Suppuratis pharmacum dari non debet. 236.pa.2.

Stranguria & catarrhus fiunt ab aſsidua defatigatione ex itinere & à multo cibo & potu. 237.pa.2

Sacietas turbatione albi ſoluitur. 239.pa.1

Somnus qualis & quo in loco eſſe debeat. 239.pa.2.

Sitis quomodo ſoluenda. 24 pa.1.

Serapia cum aqua miſcendi regula. 227.pa.2

Sorbitio cur augenda cũ os madeſcit. 25.pa.1

συϛροφάσ quas vocet Hippo. 153 pa.2

Sanguis non concreſcens peſsimus. 52.pa.2

Signorum dignoſcendorũ regula ſimilia ſint an diſsimilia his quæ ſecundum naturam. 201.pa 1.

Signis niſi perſeuerent parum fidendum aut nihil. 201 pa.2

Signa læthalia ſuperuenientia cito morbis accidere horrendum. 205.pa.1
Spirituoſi qui dicantur. 205.pa.2.
Signa pathonomonica cum ipſo morbo incipiunt & manent. 208.pa.2.
Silphij facultates & natura. 249.pa 1
Serapiam hieme calida æſtate frigida debent dari. 38.pa.2.
Supuratorum curatio. 270.pa.1
Sacietas quid. 199. pa.1
Sacietas in initijs acutorum maximè eſt cauẽda. 199.pa.2
Suilę carnoſæ aceto elixæ an vtilis eſſet hidropicis. 258.pa.1
Sanguine miſso dari debent cibi tenuiores. 264.pa.1
Signa & inditia vt differant. 78.pa.1
Sanguinis natura. 16.pa.1
Spiritus animam ipſam eſſe opinati ſunt veteres. Ibidem
Sorbitiones tractorias quas vocet Hippocrat. 149.pa.1.
Scopi mittendi ſanguinem. 149.pa.2
Sanguinis miſsio antè expurgationem facienda. 162.pa.2
Serapia qua hora dari debeant. 113.pa.1.
Sputum coctum quale ſit. 224.pa.2
Subrubræ Hippocratis Vrinæ cuiuſdem con
coctio
Digitized by Google

coctionis ſunt. Ibidem
Signis perniciosis quouis die accidant morbi pernicioſi ſuperueniunt. 29.pa.1
Serapia dulcia pectori amica. 99.pa.1
Sputum ſine tuſsi ex pectore exire nequit. 13.pa.2
Scamonia vilem æducentium nobiliſsimum 210.pa.1.
Sanguinis fluxum quod & quando valneum prohibeant. 132.pa.1
Sitis ſignum & cauſa febris & metus & mæſtitia melãcholiæ. 136.pa.2
Signũ lethale.14.die aparens. 211.pa.1
Stilla ſanguinis enaribus quam afectionem ſequatur. 213.pa.2
Sillæ ſignificationem augent. 214.pa.2

T.

TEmpora ſingulorum paroxiſmorũ ſigna coctionis afferunt. 222.pa.1
Triticum aut topirum. 69.pa 1
Turgẽte materia vtcunque turgeat pręcipue ſi verſus ventrem ſemper purgandum. 209.pa.1.
Turgente materia in valde acutis purgari oportet eadem die. 210.pa.1
Turgentes humores vehementem purgationem non expoſcunt. Ibidem.
Teſticulorum tumorem ſputum ſubſe-
qui-

quitur. 214.pa.1
Tricaſis curatio. 268.pa.1
Tuſsis ſpiritualium inſtrumentorum eſt accidens. 199.pa.2.
Thorax petit tepida paulatim dari ventriculus affatim calida aut frigida. 111.pa.1
Tetani & emproſthotoni curationes. 280.pa.2.
Tempus anini non eſt de eſſentia morbi. 173.pa.1.
Tempus per accidens eſt morborum cauſa. 174.pa.1.
Tentandum in pleuritide non ſolum ob cognitionem ſed ob curationem. 34.pa.1
Titulus libri explicatur. 5.pa.2.

V.

Rinæ coctæ quæ. 145.pa.2
Venæ leoninæ quæ. 168.pa.1
Vinoſi & temulenti omniũ maximè conuulſioni & delirio etiam ex leui cauſa ſunt obnoxij. 214.pa.2
Veterum placita iuxta ſui temporis conditionem accipienda. 169.pa.1
Vinum dulce deuile eſt. 97.pa.1
Vinoſos non delectari dulci. 97.pa.1
Vini dulcis noxiæ & vtilitates. Ibidem
Vini albi & vinoſi facultas. 99.pa.2
Vina alba & dulcia cuiuſmodi eſſe ſoleant. 10.pa.2.

Digitized by Google

Vina acerba excretionem impediũt. 101. pa. 1
Venarum nomine intelliguntur etiam arteriȩ 106. pa. 2.
Vinum quibus ægrotis dandum & quibus negandum. 121. pa. 1
Vires nihil reparat vt vinum. 122. pa. 2
Vlcera ob carnis naturam quibuſdam facile quibuſdam dificile ſaneſcunt. 91. pa. 1.
Victus inſtitutio vt debeat procedere. 74. p. 1
Vertigines in febrium initiis minãtur delirius & maximas febres. 184. pa. 2
Vlceratos & aliter ægrotantes non ſemper expedit decumbere. 91. pa. 2
Victus detrahendo magis quam addendo debere procedere. 92. pa. 2
Victus eorum qui expurgantur. 177. pa. 2
Vrina in paroxiſmorum ſolutionibus redditur leuidior & magis colore tinta. 179. pa. 1
Vetuſtiſsimi alijs morborum differentijs vtebantur ac poſteri. 179. pa. 2.
Vigiliæ & ſomni noxæ. 93. pa. 2
Vini differentiæ. 96. pa. 1
Vini differentiæ quæ poſsint & quæ non poſſint coniungi. Ibidem
Vini & aquæ facultates. 70. pa. 1
Vini albi & nigri facultas. Ibidem.
Vetuſtiſsimi quas ſignorum ſindromas facerent. 218 pa. 1
Vena

Vena quo latere ſecanda. 218.pa.1.
Venæ ſine coniuge ortus. 49.pa.2
Victus eorum qui expurgantur. 55.pa.2.
Victus eorum qui pharmacum acceperunt. 220.pa.2.
Vtrum laudandum magis paucis vti medicamentis an nullis. 9.pa.1.
Victus bonus quantum habeat momentum. 9.pa.2.
Vrinas matutinas quã veſpertinas cur velint medici potius contemplari. 223.pa.1.
Victus ſanorum ægrotantium & athletarum. 15.pa.1.
Vini albi tenuis & oligophori facultas.17.p 1
Vomitoriarum potionum duæ ſingraphæ. 267.pa.2.
Vrina nebuloſa idem ac aliquid continens. 185.pa.1.
Vrinæ craſſæ nomine coctam intelligit Hip. crudam non niſi cum addito vel alio nomine. Ibidem.
Vrinæ coctio vt parges non ſufficit neque purges quidem cruda. 189.pa.2.
Victus rectam inſtitutionem cõmendat ſepe Hippo pluſquam omnia auxilia.262.pa.1.
Vocatione quando potentior redatur natura. 188.pa.2.
Vrinæ craſſæ & pallidæ optimæ nigræ tenues

peſsi

Digitized by Google

peſsime. 191.pa 2.
Vrinæ inequales quæ ſint |& quod ſignificent per ſe. Ibidem.
Ventris habenda cura antequã ſanguinis mutatur. 263.pa.2
Vtrum periculoſius dare plus an minus cibi, quàm expedit. 86.pa.2.
Victus ſemper ſimilis an bonus. 79 pa.2
Vaporibus ad thoracem vtendum quãdo ſit. 34.pa 2.
Vina auſtera quæ vocet Hippo. 241 pa.1.
Vini detractione curati multi qui laborabant accida cruditate. 83.pa.1.
Venatum tentio potes facere immobilitatem conuulſioni ſimilem. 23.pa.2
Vinis multi noxæ. 140.pa.1.
Vinum cur det conuulſis. 232.pa.1.

FINIS.

COMPLVTI.

Excudebat Andreas de Angulo.
Anno. 1569.

Digitized by Google

Errata.

¶Fol 30.fac.1.li.1.os lege is.fo.33.fac.2.lin.15. formentis leg.fomentis,fo 38.fac.1.li.29. minoris le.minus.fo 40.fa.2.li.18.deficitur, lege definitur,fo.46.fac.1.li 19.expreſſa, leg.expreſſe,fol.78.fac.2.lin.12.ductu, le.ducto.fo. 79.fa.1.li.19.coculis.le voculis,fo.84.fa.2.li. 4.iuſtor,le.iuſta,fol.67.fa.1. li.1.teniſtiuæ,le. intépeſtiuæ,fo.71.fac.1.li.24.negligẽtis,le. negligẽda,fo. 77.fa.2.li.15.toris le. totis.fo.90. fa.2.li.7.homodia,le.hœmodia,fo.91.fa.2.li. 10 princicio,le.principio,fo.95.fa.1.li.9.tradi tè,leg.traditæ,fol.106.fac.2.lin.2.citiſsima, leg.citiſsimè,fo.114.fac.1.lin.27.ciadorũ,leg. acidorum,fo.122.fac.1.lin.10.quotusquis, le. qutusquiſq;,fo.136.fa.1.lin.8. quam, leg. qua fo.196.fac.2.lin.25.repetita,le.repetitam,fol. 172.fa.1.li.16.calica,leg.calida, fol.174.fac.1. lin.21.faces leg.fauces,fol.186.fac.1.lin.21.ſtagalis, leg.ſtragulis,fo.199.fac.1.lin.26.ſtatis le.ſtratis,fol.196.fac.1.lin.phirimi leg. plurimi.fol.203 fac.1.lin.26.febri fieris,leg. febris fieri.fol 207.fac.2,lin.1. quonto, leg. quanto. fo.208.fac 2.lin.19.aus,leg.aut,fol.148.fac.2. lin.13.cauſis,leg.caulis,fol.260.fac.1.lin.9.dic lege dici.

UNIVERSIDAD CENTRAL
BIBLIOTECA
DE LA ... DE MEDICINA

Digitized by Google